

FANTASZTIKUS ELBESZÉLÉSEK

A NYIKORGÓ IDEGEN

FANTASZTAKUS ELBESZÉLÉSEK

A NYIKORGÓ IDEGEN

DELFIN KÖNYEK

Szerkeszti
RÓNASZEGI MIKLÓS

Előkészületben

ALEKSZANDR BELJAJEV
A REPÜLŐ EMBER

ASTRID LINDGREN
AZ IFJÚ MESTERDETEKTÍV

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 1971

A fordítások az alábbi kötetek alapján készültek

Alfred Bester: Of Time and Third Avenue
A Century of Science Fiction, Dell Publishing Co. Inc.
Copyright 1951 by Fantasy House, Inc.

Isaac Asimov: Reason
From the book "I ROBOT" by Isaac Asimov published by
Doubleday and Company Inc.
Copyright 1941 by Street and Smith Publishers, Inc.

A. E. Van Vogt: Dormant
A. E. Van Vogt: Destination: Universe! A Signet Book
The New American Library.
Copyright 1949 by Standard Magazines

Михаил Емцев – Еремей Парнов: Бунт тридцати триллионов
Михаил Емцев – Еремей Парнов: Зелёная креветка
Детская Литература, Москва, 1966.

Poul Anderson: Call me Joe
A Century of Science Fiction, Dell Publishing Co. Inc.
Copyright 1957 by Street and Smith Publications, Inc.

Edmund Cooper: The Brain Child
Edmund Cooper: Tomorrow's Gift. Ballantine Books. Inc.
Copyright 1958 by Edmund Cooper

Fordították

BORBÁS MÁRIA • SOPRONI ANDRÁS • VÁMOSI PÁL

HEGEDŰS ISTVÁN RAJZAIVAL

ALFRED BESTER

A NYIKORGÓ IDEGEN

(AZ IDŐRŐL ÉS A HARMADIK SUGÁRÚTRÓL)

Macynak nem tetszett, hogy ez az ember nyikorog. Nem tudta, a cipője okozza-e, inkább a ruhájára gyanakodott. Kocsmájának hátsó szobájában, a plakát alatt, amely ezt kérdezte: *Ki fél a boyne-i csatáról beszélni?*, Macy alaposan szemügyre vette az idegent. Magas, karcsú, piperkőc férfi volt, fiatal, de csaknem teljesen kopasz, feje búbján és szemöldöke felett szőrpamattal. Amikor pénztárcájáért a kabátzsebébe nyúlt, Macy eldöntötte magában a kérdést. A ruhája nyikorgott.

– RV., Mr. Macy – mondta az idegen szaggatottan. – Nagyon jó. A hátsó szoba bérletéért, beleértve a kizárólagos használatot egy kronoszra...

– Egy minoszra? – kérdezte idegesen Macy.

– Kronoszra. Helytelen szót használtam? Ja igen. Bocsánat. Egy órára.

– Ön külföldi – mondta Macy. – Hogy hívják? Fogadok, hogy orosz.

– Nem, nem vagyok külföldi – felelte az idegen. Ijesztő szeme gyorsan végigpásztázta a hátsó szobát. – Azonosítson Boyne néven.

– Boyne! – visszahangozta hihetetlenkedve Macy.

– RV., Boyne. – Mr. Boyne mint valami harmonikát kinyitotta pénztárcáját, különféle színes papirosokon és érméken futtatta végig ujját, majd kiemelt egy százdolláros bankjegyet. Macy felé lökte, és így szólt: – Egy óra bére. Megegyezés szerint. Száz dollár. Vegye és menjen.

Boyne éles pillantásától hajtva Macy átvette a bankót, és kibotorkált a pulthoz. Közben reszkető hangon hátraszólt:

– Italt parancsol?

– Italt? Alkoholt? Soha! – válaszolta Boyne.

Megfordult, a telefonfülkéhez ugrott, s az automata készülék alatt megkereste a bevezető huzalt. Egyik oldalzsebéből egy csillogó dobozkat húzott elő, és a huzalra kapcsolta. Majd úgy fordította, hogy ne lehessen látni, aztán felemelte a hallgatót.

– Koordináták nyugat hetvenhárom... ötvennyolc... tizenöt – darálta –, észak negyven... negyvenöt... húsz... Oldd ki a szigmát! Rossz a vétel. –

Majd egy kis szünet után így folytatta: – Top, top. Most tiszta. Knightet akarom behozni. Oliver Wilson Knightet. Négytizedes pontossággal. Megadtam a koordinátákat... Kilencvenkilenc egész kilenc, nyolc, nulla, hét? RV. Maradj a vonalban...

Boyne kidugta fejét a telefonfülkéből, és a kocsmajtó felé kémlelt. Acélos koncentrációval várakozott, mígnem egy fiatalember és egy csinos lány lépett be az ajtón. Ekkor visszabújt a fülkébe.

– Valószínűség bekövetkezett. Oliver Wilson Knight-tel kontaktusban vagyok. RV. Jó szerencsét, Parám. – Letette a kagylót, s mire az ifjú pár megindult a hátsó szoba felé, már a plakát alatt üldögélt.

A fiatalember körülbelül huszonhat éves volt, középtermetű, s kissé köpcös. Ruhája gyűrött, fókabarna haja kócos volt, s barátságos arcán jóindulatú barázdák húzódtak. A lány haja feketén, szeme halványkéken csillogott, s ajkán aprócska, titokzatos mosoly játszadozott. Karonfogva jöttek befelé, s amikor azt hitték, senki se látja őket, gyengéden egymáshoz ütődtek. De ebben a pillanatban Mr. Macybe botlottak.

– Sajnálom, Mr. Knight – mondta Macy. – Ma délután nem ülhet be az ifjú hölgyel a hátsó szobába. Kiadtam a kocsmát.

A fiatalok arca elkomorult.

– Nincs semmi baj, Mr. Macy! – kiáltotta Boyne. – Minden rendben. Boldogan látom vendégül Mr. Knight-tet és a hölgyet.

Knight és a lány tétován nézett Boyne-ra. Boyne elmosolyodott, és megveregette a mellette levő széket.

– Foglaljanak helyet – mondta. – Nagyon örülök a szerencsének.

– Nem akarunk tolakodni – válaszolta a lány –, de ez az egyetlen hely a városban, ahol valódi jó gyömbérsört lehet kapni.

– Ezt már én is tapasztaltam, Miss Clinton. – Aztán Macyhez fordult. – Hozza a gyömbérsört, és aztán menjen. Több vendéget ne erresszen be. Csak erre az ifjú párra vártam.

Knight és a lány ámulva nézett Boyne-ra, s közben lassan leültek. Knight egy csomag könyvet tett az asztalra. A lány egy nagyot lélegzett, majd megszólalt:

– Ön ismer engem, Mr...?

– Boyne. Mint a boyne-i csata. Igen, persze hogy ismerem önt. Ön Miss Jane Clinton. A fiatalember pedig Mr. Oliver Wilson Knight. Azért béreltem ki ma délutánra ezt a helyiséget, hogy önökkel találkozhatok.

– Ugratni akar minket? – kérdezte Knight, és az arca kissé kivörösödött.

– Itt a gyömbérsör – mondta udvariasan Boyne, amikor Macy megjelent, palackokat és poharakat tett le az asztalra, aztán sietősen eltávozott.

– Nem tudhatta, hogy idejövünk – jegyezte meg Jane. – Hisz még mi sem tudtuk... csak néhány perccel ezelőtt...

– Bocsánat, hogy ellentmondok, Miss Clinton – mosolygott Boyne. – Annak a valószínűsége, hogy önök megjelennek a hetvenhárom, ötvennyolc, tizenöt hosszúságon és negyven, negyvenöt, húsz szélességen kilencvenkilenc egész kilenc, nyolc, nulla, hét százalék volt. A négytized számértékű valószínűség elől nincs menekvés.

– Ide figyeljen – kezdte Knight mérgesen –, ha maga szerint ez...

– Legyen olyan szíves, igya ki a sörét, és aztán ön figyeljen rám, Mr. Knight. – Boyne szuggesztív hévvel az asztal fölé hajolt. – Ezt a találkát nagy nehézségek és sok költség árán hozták létre. Hogy kik? Nem érdekes. Ön igen veszélyes helyzetbe hozott minket. És engem küldtek ide, hogy találjak valamilyen kiutat.

– Miféle kiutat?

Jane fel akart állni.

– A... azt hi... iszem..., jobb, ha me... megyünk.

Boyne feléje intett, mire a lány engedelmesen leült, mint egy gyerek. Aztán Boyne a fiatalemberhez fordulva így folytatta.

– Ön ma délben bement J. D. Craig és Társa könyvesboltjába, a pénz ellenében megvásárolt négy könyvet. Három közülük érdektelen, de a negyedik... – nagy nyomatékkal ráütött a csomag könyvre – az a találkánk célja és lényege.

– Mi az ördögöt beszél?! – kiáltott fel Knight.

– Egy kötött könyvről beszélek, amely tények és statisztikai adatok gyűjteményét tartalmazza.

– Az évkönyvről?

– Az évkönyvről.

– Mi van vele?

– Ön egy 1950-es évkönyvet szándékozott megvenni.

– És azt is vettem meg.

– Nem! – robbant ki Boyne. – Ön az 1990-es évkönyvet vette meg.

– Micsoda?!

– Ebben a csomagban – mondta Boyne jól érthetően – az 1990-es *Világ Évkönyv* van. Tévedés történt, a felelős személy már megkapta a maga büntetését. De a hibát most helyre kell hozni. Ezért vagyok itt. Ezért hoztuk létre ezt a találkozót. Felfogja?

Knight nevetésben tört ki, és a csomag után nyúlt. De Boyne az asztal fölé hajolt, és elkapta a csuklóját.

– Ne bontsa ki, Mr. Knight!

– Rendben van. – Knight hátradólt a székében. Jane-re vigyorgott, és gyömbérsörét szopogatta. – Mi a célja ennek az ugratásnak?

– Meg kell kapnom a könyvet, Mr. Knight. A könyvvel a hónom alatt akarok kimenni a kocsmából.

– Tényleg?

– Tényleg.

– Az 1990-es évkönyvvel?

– Igen.

– Ha volna 1990-es évkönyv, és az ebben a csomagban volna, akkor azt semmilyen földi hatalom nem tudná elvenni tőlem.

– Miért Mr. Knight?

– Ne hülyéskedjen. Ha egy pillantást vethetnék a jövőbe? A tőzsdei jegyzésekbe, lóversenyeredményekbe, politikai eseményekbe? Csak úgy dőlné a pénz. Meggazdagodnék.

– Valóban. – Boyne hevesen bólintott. – Nemcsak gazdag lenne, hanem mindenható is. Kis elmék a jövőből származó évkönyvet csupán kis dolgokra használnák fel. Fogadnának sportesemények és választások eredményeire. És így tovább. De egy széles látókörű intellektus... mint az *öné*... itt nem állna meg.

– Ne mondja – vigyorgott Knight.

– Dedukció. Indukció. Konklúzió. – Boyne az ujjain számlálta szavait.

– Minden egyes tény egész történelmet tárna fel önnek. Például az ingatlanbefektetések terén. A népmozgalmi és népszámlálási statisztikákból megtudhatná, mely földeket kell megvennie vagy eladnia. A közlekedés terén. A tengeri katasztrófák és vasúti szerencsétlenségek elárulnák önnek, vajon a rakétautazás felváltotta-e már a vonatot és a hajót.

– Miért, hát felváltotta? – kérdezte kuncogva Knight.

– A repülési adatokból kiolvashatná, milyen részvénytársaságok részvényeit kell megvásárolnia. A postai átvételi elismervények jegyzékeiből megtudná, melyek a jövő városai. A Nobel-díjasok listájából kiolvashatná, mely tudósokat és milyen találmányokat kell szemmel tartania. A fegyverkezési költségvetésekből láthatná, mely gyárok és iparágak felett kell az ellenőrzést magához ragadnia. A létfenntartási költség adataiból megtudná, hogy védheti meg vagyontát az inflációtól és deflációtól. A valutaárfolyamok, a tőzsdei jelentések és az életbiztosítási

mutatók ismerete mindenféle katasztrófával szemben védelmet nyújtana önnek.

– Ez az – mondta Knight. – Ez kell nekem!

– Azt hisz?

– Nem hiszem, tudom. Dőlne a zsebembe a pénz. Az egész világ a zsebemben volna.

– Bocsásson meg – mondta élénk hangon – Boyne –, ez gyerekes álmok idézgetése. Vagyont akar. Helyes. De munkával szerzett, saját munkájával szerzett vagyont. A meg nem érdemelt ajándékban nincs öröm. Csak büntudat és boldogtalanság származik belőle. Ezt ön is nagyon jól tudja.

– Nekem más a véleményem – mondta Knight.

– Tényleg? Akkor minek dolgozik? Miért nem lop? Rabol? Tör be? Miért nem csalja ki mások pénzét, s tölti meg vele a zsebét?

– De én... – kezdte Knight, aztán elhallgatott.

– Erre nem tud mit felelni, ugye? – Boyne türelmetlenül legyintett. – Nem, Mr. Knight. Gondolkozzék érett ésszel. Ön túl becsvágyó és egészséges ahhoz, hogy olcsó sikerre vágyjon.

– Akkor legalább azt akarom tudni, mire viszem.

– Igen? Top, top. Végig akarja lapozni az oldalakat, hogy megtalálja-e a nevét. Bátorítást szeretne kapni. Miért? Nem bízik önmagában? Ön egy sokat ígérő fiatal ügyvéd. Igen. Ezt tudom. Látom az adataimból. Tán Miss Clinton nem bízik önben?

– Én bízom – mondta Jane hangosan. – Nincs szüksége rá, hogy könyvből kapjon bátorítást.

– Hát akkor mit akar még, Mr. Knight?

Knight habozott, Boyne mindent elsöprő lendületétől kijózanodott.

– Biztonságot – mondta végül.

– Ilyesmi nincs. Az élet – bizonytalanság. Biztonságot csak a halálban találhat.

– Nagyon jól tudja, mit akarok mondani – motyogta Knight. – Azt szeretném tudni, hogy az élet megéri-e a tervezgetést. Itt van például a hidrogénbomba.

– Ez igaz. – Boyne gyorsan bólintott. – Válság van. De végül is itt lát engem. A világ fennmarad, magam vagyok rá a bizonyíték.

– Ha hiszek önnek.

– És ha nem hisz? – robbant ki Boyne. – Nem biztonság kell, hanem bátorság. Ebben az országban legendás híruk van az úttörő ősöknek, s önök állítólag bátorságot örököltek tőlük, hogy minden veszélyes helyzettel

szembenézzenek. D. Boone-tól, E. Allentől, S. Houstontól, A. Lincolntól, G. Washingtontól és másoktól. Így van?

– Igen, igen – motyogta Knight. – Legalábbis ezt mondogatjuk magunknak.

– Hová lett a bátorsága? Fúj! Üres beszéd az egész. Ön retteg az ismeretlentől. A veszély nem lelkesíti harcra, ahogy D. Crockettet lelkesítette. Ön nyöszörög a veszély láttán, és könyvekben keres bátorítást. Tény?

– De a hidrogénbomba...

– Veszélyes dolog. Igen. Egy a sok közül. Na és? Szokott ön csalni az egykézben?

– Egykézben?

– Bocsánat – Boyne elgondolkodott, fehér izzású érvelése elakadt, s most türelmetlenségében csettintett az ujjával. – Arról a fajta játékról beszélek, amit valaki a kártyák véletlen elrendeződése ellenében egyedül játszik. Elfelejtettem a főnevet.

– Ó! – Jane arca földerült. – Pasziánsz.

– Igen. Pasziánsz. Köszönöm, Miss Clinton. – Boyne ijesztő szemét Knightre szegezte. – Szokott csalni a pasziánszban?

– Előfordul.

– És élvezi azt a parti, ami csalással jön ki?

– Általában nem.

– Az ocsok, nem? Unalmas. Bosszantó. Céltalan. Koordinálatlan. Utólag jobb szerette volna, ha csalás nélkül jön ki, nem?

– Igen, igen.

– Így érezne akkor is, ha belenézne ebbe a kötött könyvbe. Egész céltalan életén át azt kívánná, bár becsületesen játszott volna az élet partiját. Kismolná, hogy belenézett. Megbánná. Minduntalan Trynbyllnek, a nagy költő-filozófusnak kijelentésére emlékezne, aki ezt egyetlen villámos, hisseni sorban foglalta össze. “A jövő – milota” – mondta Trynbyll. Mr. Knight, ne csaljon. Kérem, adja vissza az évkönyvet.

– Miért nem veszi el tőlem?

– Mert ajándékba kell kapnom. Mi nem lophatunk semmit önöktől. És nem adhatunk semmit önöknek.

– Ez hazugság. Ön pénzt adott Macynek ezért a szobáért.

– Macynek fizettem, de nem kapott semmit. Azt fogja hinni, hogy becsaptam, de ön majd tesz róla, hogy ne így legyen. Ami kibillent, visszabilen.

– Várjon csak...

– Mindent gondosan kiterveztünk. Kockázatot vállaltam önnel, Mr. Knight. Bízom a józan eszében. Adja vissza az évkönyvet. Feloldódom... átorientálódom... többé nem fog látni. Öpok! Lesz mit mesélni a barátoknak a kocsmában. Adja vissza az évkönyvet!

– Álljon meg a menet! – mondta Knight. – Ugratás az egész. Emlékezzen vissza. Én...

– Ugratás? – vágott közbe Boyne. – Ugratás? Hát nézzen rám!

A fiatal pár csaknem egy percig bámult a fakó fehér arcra, a halálos szemekre. A mosoly elhalt Knight ajkáról. Jane pedig akaratlanul is megborzongott. A hátsó szobát hűvösség és félelem árasztotta el.

– Úristen! – Knight segélykérően Jane-re pillantott. – Ez nem igaz. Muszáj hinnem neki. És te?

Jane görcsösen bólintott.

– Mit tegyünk? Ha igaz, amit mond, visszautasíthatjuk, s boldogan élhetünk egész életünkben.

– Nem – mondta Jane elfulladva. – Lehet, hogy a könyvben pénzt és sikert találsz, de halál és válás is lehet benne. Add vissza a könyvet.

– Vegye – mondta Knight halkán.

Boyne azonnal felállt. Felvette a csomagot, és a telefonfülkébe ment vele. Amikor visszajött, egyik kezében három könyvet tartott, a másikban pedig egy kisebb csomagot, az eredeti papírba burkolva. A könyveket az asztalra tette, és aztán egy pillanatig csak állt, mosolyogva nézett lefelé.

– Hálám és köszönetem – mondta. – Veszedelmes helyzetet oldott meg. Méltányos, hogy ezért kapjon is valamit. Nekünk tilos, hogy bármi olyat átruházzunk, ami a fennálló jelenségek áramát megváltoztatná, de legalább a jövőnek valamilyen zálogát adhatom önnek.

Hátralépett, meghajolt.

– Szolgálatára mindkettőjüknek. – Megfordult, és kifelé indult a kocsmából.

– Hé! – kiáltotta Knight. – Hol a zálog?

– Mr. Macynél – válaszolta Boyne, és már ott se volt.

A pár néhány puszta pillanatig úgy ült az asztalnál, mintha álomból ébredne. Aztán a valóság visszatért, a fiatalok egymásra néztek, és nevetésben törtek ki.

– Engem megijesztett – mondta Jane.

– Micsoda alakok vannak itt a Harmadik Sugárúton! Hogy színészkedett! De mi haszna belőle?

– Hát... megkapta az évkönyvet.

– Értelmetlen dolog. – Knight újból nevetni kezdett. – Azt mondja, fizetett Macynek, de nem adott neki semmit. Én tegyek róla, hogy ne érje veszteség. És a jövőnek az a rejtelmes záloga...

A kocsmajtó kivágódott, a söntésen át Macy robbant be a hátsó szobába.

– Hol van?! – üvöltötte. – Hol van az a tolvaj? Boyne-nak mondja magát. Én inkább Dillingernek nevezném.

– Miért, Mr. Macy?! – kiáltotta Jane. – Mi baj?

– Hol van? – Macy a férfivécé ajtaján kezdett dörömbölni. – Gyere ki, te gazember!

– Elment – mondta Knight. – Épp mielőtt maga visszajött.

– És ön, Mr. Knight? – Macy reszkető kézzel a fiatal ügyvédre mutatott. – Ön segédkezet nyújt egy ilyen rabláshoz és csaláshoz. Szégyellheti magát!

– Mi baj? – kérdezte Knight.

– Száz dollárt fizetett nekem a hátsó szoba béréért! – kiáltotta elkeseredetten Macy. – Száz dollárt. Óvatosságból átvittem a Bernie-hez, a zálogoshoz, s ő megállapította, hogy hamis. Hamisítvány.

– Nahát – nevetett Jane. – Ez több a soknál! Hamis?

– Ide nézzenek – kiáltotta Macy, és odavágta a bankjegyet az asztalra.

Knight alaposan szemügyre vette. Egyszerre csak elsápadt, a mosoly eltűnt az arcáról. Belső zsebébe nyúlt, elővette csekkönyvét, és reszkető kézzel írni kezdett.

– Mi a csudát csinálsz? – kérdezte Jane?

– Hogy ne érje Macy veszteség – válaszolta Knight. – Megkapja a száz dollárját, Mr. Macy.

– Oliver! Megőrültél? Száz dollárosokkal dobálózol...

– Nem vesztek semmit – felelte Knight. – Ami kibillent, visszabilen. Pokoli! És valóban pokoli!

– Nem értem.

– Nézd meg a bankjegyet – mondta Knight reszkető hangon. – Nézd meg alaposan.

Gyönyörű szépen gravírozott bankjegy volt, látszólag valódi. Benjamin Franklin jóindulatú arca gyengéden és hitelesen nézett fel rájuk, de a jobb alsó sarokban a következőt olvasták: “1980 D sorozat.” És alatta a kézjegy: “Oliver Wilson Knight pénzügyminiszter.”

LOGIKA

– Téged – mondta Gregory Powell, a nagyobb nyomaték kedvéért lassan tagolva szavait – egy héttel ezelőtt én és Donovan állítottunk össze. – Aggodalmasan ráncolta homlokát, s barna bajsza végét húzogatta.

Az V. Szoláris állomás parancsnoki szobájában néma csönd uralkodott, csak a hatalmas sugárirányító bűgása hallatszott alulról, a távolból.

A ZSN-I robot mozdulatlanul ült. Testének csiszolt fémlemezei csillogtak a luxiták fényében, s a szemei – a vörösben izzó fotocellák – mereven néztek az asztal túlsó oldalán ülő földlakóra.

Powell csak üggyel–bajjal tudott uralkodni idegein. Ezeknek a robotoknak sajátos agyvelejük van. A beléjük préselt pozitronpályákat persze előre meghatározták, és az összes olyan permutációt, amely haraghoz vagy gyűlölethez vezethet, a legnagyobb gondossággal kiszűrték. Csakhogy a ZSN modellek az elsők voltak a maguk nemében, és ez a robot itt az első volt a ZSN sorozatban. Bármi történhet.

A robot törte meg a csendet, hangjában azzal a hideg árnyalattal, amely a fémdiafragma elkerülhetetlen következménye.

– Tisztában van ennek az állításnak a jelentőségével, Powell? – kérdezte.

– *Valami* csak kellett, hogy létrehozzon, Zseni – magyarázta Powell. – Hiszen azt magad is elismered, hogy a mai tökéletes emlékezőképességed ellenére semmiről se tudsz, semmiről az égvilágon, ami egy hétnél korábban történt. Én megadtam neked ennek a magyarázatát. Donovan és én egy héttel ezelőtt állítottunk össze téged azokból az alkatrészekből, amelyeket egy űrhajóval ide szállítottak.

Zseni hosszúkas, hajlékony ujjait nézegette. Zavart viselkedésében volt valami furcsán emberi.

– Szerintem erre kielégítőbb magyarázatnak is kell lennie. Mert az, hogy *maguk* csináltak *engem*, nagyon valószínűtlennek hangzik.

– A Föld szerelmére, miért? – A földlakó hirtelen fölnevetett.

– Nevezze ösztönös megérzésnek. E pillanatban csak ennyit mondhatok. De majd kiokosodom a megoldást. Helyes logikai következtetéssel az igazságot feltétlenül meg lehet állapítani, s én kitartok, amíg csak el nem jutok odáig.

Powell felállt, és a robot mellett az asztal szélére ült. Hirtelen mély rokonszenvet érzett e furcsa masina iránt. Egyáltalában nem hasonlított azokhoz a közönséges robotokhoz, amelyek mély vájatú pozitronpályájuk jóvoltából nagy buzgalommal látták el különleges feladataikat az úrállomáson.

Powell a robot acélvállára tette kezét. A fém hideg, kemény tapintású volt.

– Zseni – mondta –, ide figyelj, megpróbálok elmagyarázni neked valamit. Te vagy az első robot, amely érdeklődést mutat saját léte iránt, és azt hiszem, az első, amely elég intelligens ahhoz, hogy megértse a környező világ tényeit. Gyere velem!

A robot könnyed mozdulattal fölemelkedett helyéről, és követte Powellt. Nesztelenül járt, talpait vastag laticel borította. A földlakó megnyomott egy gombot, mire a fal egy négyszögletes darabon oldalt siklott. A vastag, tiszta üveg mögött elébük tárult a világűr ezernyi csillagával.

– Ezt már a gépterem kémlelőablakaiból is láttam – jegyezte meg Zseni.

– Tudom – válaszolta Powell. – De mit gondolsz, mi ez?

– Pontosan az, aminek látszik. Valamilyen fekete anyag, közvetlenül az üveg mögött, s rajta fénylő, aprócska pontok. És azt is tudom, hogy a mi sugárirányítónk ezeknek a pontoknak egyikéhez-másikához fénynyalábokat küld ki. Mindig ugyanazokhoz. Amellett ezek a pontok változtatják a helyüket, a fénynyalábok pedig követik őket. Ennyi az egész.

– Helyes! Na most jól figyelj rám. Ez a feketeség a világűr, roppant, végtelen üresség. És ezeknek az apró, fénylő pontoknak mindegyike energiával töltött, óriási anyagtömeg. Gömb alakúak, s akadnak köztük olyanok, amelyeknek átmérője több millió mérföld. Összehasonlításképpen említem, hogy a mi állomásunké mindössze egy mérföld. Azért látszanak olyan apróknak, mert hihetetlenül messze vannak. Azok a pontok, amelyekre mi a magunk energiasugarait irányítjuk, közelebb vannak és sokkal kisebbek. Hidegek, szilárdak, és a felszínükön hozzám hasonló emberi lények élnek, milliárdszámra. Donovan és én ezeknek a világoknak egyikéről származunk. A fénynyalábok ezeket a világokat energiával látják el, az energiát pedig az egyik ilyen óriási izzó gömbtől nyerjük, attól,

amelyik hozzánk legközelebb van. Ezt a gömböt mi Napnak hívjuk. Az állomás másik oldalán van, ezért nem láthatod.

Zseni, akár egy vasszobor, mozdulatlanul állt az ablak előtt. Még a fejét se fordította el, amikor megszólalt:

– És melyik az a fénypont, ahonnan maga szerint mindketten származnak?

Powell kikémlelt az ablakon.

– Az a nagyon fényes ott a sarokban. Mi Földnek hívjuk. – Elvigyorodott. – Jó, öreg Föld. Ötmilliárd ember él rajta, Zseni, és én körülbelül két hét múlva visszatérek közéjük.

Meglepetésére Zseni szórakozottan zümmögni kezdett. Zümmögésében nem volt melódia, mégis furcsamód úgy hangzott, mint megérintett húrok pengése. És amilyen hirtelen kezdődött, olyan hirtelen abba is maradt.

– És nekem mi ebben a szerepem, Powell? Az én létezésemre még nem adott magyarázatot.

– A többi már egyszerű. Eleinte ezeket az állomásokat, amelyek napenergiát szolgáltatnak a bolygóknak, emberek kezelték. De a hőség, az erős napsugarak, az elektronviharok bajossá tették ezt a munkát. Ezért az emberek helyettesítésére robotokat készítettünk, s most már egy-egy állomáson csak két ember teljesít irányító-szolgálatot. De ezeket is igyekszünk minél előbb robotokkal felváltani, s itt kezdődik a te szereped. Te a legfejlettebb típusú robot vagy, amelyet valaha is készítettek, és ha képesnek bizonyulsz arra, hogy saját erődből elvezesd az állomást, akkor ide nem is jön többé ember, legfeljebb a javításokhoz szükséges alkatrészeket kell majd időnként ideszállítanunk.

Felnyúlt, és a kémlelőlemezt a helyére csúsztatta. Majd visszament az asztalhoz, kabátujján kifényesített egy almát, és beleharapott.

A robot vörösén csillogó szeme mereven nézett rá.

– Azt várja tőlem – mondta Zseni lassan –, hogy ezt a bonyolult, valószínűtlen feltevést, amelyet az imént körvonalazott, el is higgyem? Hát ilyen ostobának tart engem?

Powell meglepetésében az asztalra köpte a már félig megrágott almát. Arca elvörösödött a méregtől.

– Mit beszélsz, hogy az ördög vinne el! Ez nem feltevés, ezek tények.

– Millió mérföld átmérőjű energiagömbök?! – mondta rendíthetetlenül Zseni. – Ötmilliárd embert hordozó világok?! Végtelen úr?! Már bocsásson meg, Powell, ezt én nem hiszem. Majd én kiokoskodom magamnak ezt a dolgot. Viszontlátásra!

Ezzel megfordult, és kifelé indult a szobából. Az ajtóban Michael Donovanbe ütközött, komor fejbólintással üdvözölte, elsurrant mellette, s anélkül hogy a férfi csodálkozó pillantását figyelemre méltatta volna, végigsietett a folyosón.

Mike Donovan vörös hajába túrt, és bosszús pillantást vetett Powellre.

– Mit beszélt ez a két lábon járó ócskavastelep? Mit nem hisz?

– Tamáskodó lélek – ráncigálta bajsztát elkeseredetten Powell. – Nem hiszi, hogy mi szereltük össze, meg hogy a Föld, a világűr és a csillagok léteznek.

– Mennydörgős Szaturnusz! Úgy látszik, sikerült kifognunk egy holdkóros robotot.

– Azt mondta, majd ő kiókumlálja magának az egészet.

– Remélem – csúfondároskodott Donovan –, hogy ha majd kiókumlálta, lesz olyan szíves, és nekem is elmagyarázza, mire jutott. – Aztán hirtelen elfutotta a méreg. – Ide figyelj! Ha ez a fémhülye velem is elkezd pofátlankodni, én bizony leverem a nyakáról azt a krómkoponyáját!

Ledobta magát a székre, s belső kabátzsebéből egy papírkötésű detektívregényt vett elő.

– Ettől a robottól borsószik a hátam, túl sokat kíváncsiskodik!

Mike Donovan egy óriási saláta- és paradicsomszendvicset falatozott, s így csak morgott egyet, amikor Zseni halk kopogtatás után belépett a szobába.

– Powell itt van?

– Az elektronáramlás adatait szedi össze – válaszolta Donovan, teli szájjal, a szavak közt rágási szüneteket tartva. – Úgy látszik, vihar közeledik.

Gregory Powell közben belépett a szobába. Kezében egy grafikont szorongatott, azt vizsgálta. Aztán leült, papírt húzott maga elé, és számításokba merült. Donovan a válla fölé hajolva nézte, hogy mit csinál, de addig is tovább ropogtatta a salátát, majszolta a kenyeret. Zseni szótlánul várakozott.

– A Zéta hatóereje növekszik – mondta Powell fölpillantva a papírlapról –, bár csak lassan. De akárhogy is áll a dolog, az áramlás teljesen szabálytalan, nem tudom, mit gondoljak. Ó, szevasz, Zseni! Azt hittem, hogy az új hajtómű beszerelését ellenőrzöd.

– Már végeztem vele – felelte nyugodtan a robot –, és így bejöttem, hogy beszéljek magukkal.

– Igen? – Powell zavartan rápillantott. – Ülj le. Nem oda, ne abba a székbe. Annak az egyik lába gyenge, te meg nem vagy az a kimondott pehelysúlyú.

A robot egy másik széket húzott oda.

– Elhatározásra jutottam – kezdte higgadtan.

Donovan felborzolódott, és félretolta a szendvicsét. – Ha megint arról a dilis...

De Powell türelmetlenül leintette.

– Folytasd csak, Zseni. Halljuk, mit akarsz mondani.

– Az elmúlt két napot elmélyült önvizsgálattal töltöttem – kezdte Zseni –, és igen-igen érdekes eredményekre jutottam. Az egyetlen cáfolhatatlannak tekinthető feltevésből indultam ki, tudniillik abból, hogy én magam létezem, mert gondolkozom...

– Ó, Jupiter! – nyögött fel Powell. – Egy robot Descartes!

– Ki az a Descartes? – dühöngött Donovan. – Mondd csak, mi a fenének ülünk itt, és hallgatjuk ezt az örült kasztnit? ...

– Maradj csendben, Mike!

– És a kérdés – folytatta zavartalanul Zseni –, amely nyomban felmerült, így hangzott: mi lehet a létezésem oka?

Powell állkapcsa megfeszült.

– Ne hülyéskedj – mondta. – Már megmagyaráztam neked, hogy téged mi csináltunk.

– És ha nem hiszel nekünk – kontrázott Donovan –, örömmel szétszedünk.

A robot lekicsinylő mozdulattal széttárta erős karjait.

– A tekintélyen alapuló érveket nem fogadom el. A hipotéziseket észokokkal kell alátámasztani, másként értéktelenek. Az pedig kifejezetten ellentmond a logika törvényeinek, hogy maguk csináltak volna engem.

Powell lefogta Donovan hirtelen ökölbe szorított kezét.

– És ezt mire alapítod?

Zseni fölnevetett. Nem emberi nevetéssel, sőt a valóságban ennél gépszerűbb hang még sose hagyta el a torkát. Éles, kirobbanó hang volt, szabályosan kattogó és színtelen, mint a metronóm hangja.

– Nézzenek végig magukon – magyarázta. – Nem lebecsülésképpen mondom, de nézzenek csak végig magukon! Az anyag, amelyből készültek, puha és petyhüdt, nem tartós, és nincs benne erő. Energiáért olyasféle szerves anyagok elégtelen oxidálódásához kell folyamodnia, mint az ott. – És ujjával helytelenítőleg Donovan szendvicsének maradványaira mutatott. – Amellett maguk időnként kábulatba esnek, s a hőmérsékletben,

légnyomásban, nedvességben vagy sugárzásban bekövetkezett legkisebb változás is károsan befolyásolja képességeiket. Egyszóval maguk *silány* készítmények. Ezzel szemben én tökéletes gyártmány vagyok. Közvetlenül nyelek el elektromos energiát, és csaknem százszázalékos hatékonysággal használom fel. Erős fémből készültem, állandóan öntudatnál vagyok, és a legszélsőségesebb külső körülményeket is könnyedén elviselem. Ezek tények, s ha hozzáteszem azt a bizonyításra nem szoruló tételt, hogy semmi sem teremthet önmagánál tökéletesebbet, akkor mindez együtt halomra dönti a maguk csacska hipotézisét.

Donovan érthetetlen szitkokat mormolt az orra alatt, majd hirtelen föl pattant székéből, és rőt szemöldökét ráncolva a robotra rivallt: – Rendben van, te nyavalyás vasércfi! Nem mi csináltunk, de akkor kicsoda?

– Jól mondja, Donovan – bólintott komolyan Zseni. – Valóban ez a következő kérdés. Nyilvánvaló, hogy aki engem teremtett, annak hatalmasabbnak kell lennie nálam. Következésképpen csak egyetlen lehetőség áll fenn.

A földlakók értetlen pillantást vetettek rá, mire Zseni így folytatta:

– Mi a tevékenységünk központja ezen az állomáson? Minek a szolgálatában állunk mindannyian? Mi köti le minden figyelmünket? – Várakozóan elhallgatott.

Donovan meghökkenve nézett Powellre.

– Fogadni mernék – mondta –, hogy ez a dilinós fémpofa az energiaátalakítóról beszél.

– Így van, Zseni? – vigyorgott Powell.

– Én a Mesterről beszélek – hangzott a hideg, éles válasz.

Donovanból kirobbant a nevetés, és Powell is csak nagy nehezen tudta elfojtani kuncogását.

Zseni fölállt, csillogó szeme az egyik férfiről a másikra vándorolt.

– Ne vessenek, de ez az igazság – jelentette ki. – Egyáltalán nem csodálkozom, hogy maguk ezt nem akarják elhinni. Egyébként maguk ketten úgyse sokáig maradnak már itt, az biztos. Powell maga mondta nekem, hogy kezdetben csupán emberek szolgálták a Mestert, aztán a rutinmunkát már robotok végezték, s most végül itt vagyok én az irányításra. Ez kétségtelenül megfelel a valóságnak, csak épp a rá adott magyarázat teljességgel illogikus. Akarják tudni, mi az igazság?

– Folytasd csak, Zseni. Ez igazán szórakoztató.

– A Mester először az embert teremtette meg, vagyis a legkezdetlegesebb típust, amelyet a legkönnyebb volt előállítani. Aztán következő lépésként az embereket fokozatosan kicserélte robotokkal, s

végül megalkotott engem, hogy átvegyem a még megmaradt emberek helyét. Mostantól kezdve én szolgálom a Mestert.

– Dehogy fogod te a Mestert szolgálni – vágta rá élesen Powell. – A mi parancsainkat fogod teljesíteni, egyetlen szó ellenvetés nélkül, mindaddig, amíg meg nem győződünk róla, hogy kezelni tudod a konvertert. Érted? Az átalakítót és nem a Mestert. És ha rosszul dolgozol, szétszerelünk. Most pedig, ha nincs ellene kifogásod, elmehetsz. Vidd magaddal ezeket a grafikonokat, és rendesen rakd le őket.

Zseni átvette a felé nyújtott íveket, és szó nélkül távozott. Donovan hátravetette magát a székében, vastag ujjjaival a hajába túrt.

– Ezzel a robottal még alaposan meggyűlik a bajunk. Végképp bedilizett.

A vezérlőfülkében az energiaátalakító álmos zümmögése hangosabban hallatszott, s hozzávegyült a Geiger–számláló kattogása meg egy fél tucat kisebb fényjelző rendszertelen berregése.

Donovan ellépett a teleszkóptól, és fölgyújtotta a luxitákat.

– A IV. állomás sugárnyalábja az előírt időpontban elérte a Marsot. Kikapcsolhatunk.

Powell szórakozottan bólintott.

– Zseni lent van a gépteremben. Fényjelzést adok neki, és a többit majd ő elintézi. Ide nézz, Mike, mi a véleményed ezekről a számokról?

Donovan fél szemmel odasandított és füttyentett.

– Barátom, ez aztán gammasugárzás. Az öreg Nap, úgy látszik, igen tüzes kedvében van.

– Igen – hangzott a fanyar válasz. – De most nagyon rosszkor jönne egy elektronvihar. A Föld-sugárnyalábunk pontosan a valószínű útirányban fekszik. – Ingerülten eltolta székét az asztaltól. – A fene egye meg! Várhatna, amíg a váltásunk megérkezik, de az még jó tíz nap. Te, Mike, menj le Zsenihez, és tartsd rajta a szemedet.

– Oké! Dobj csak ide egy kis mandulát!

Elkapta a felé dobott zacskót, és a lifthez lépett.

A lift zajtalanul siklott lefelé, majd megállt egy keskeny átjárónál, amely a tágas gépteremhez vezetett. Donovan a korlátra támaszkodva lenézett. Odalent zümmögtek a hatalmas generátorok, s az L-csövek mély bűgása az egész állomást betöltötte.

Donovan tüstént meglátta Zseni nagy, csillogó alakját. A Mars L-csővénel állt, és a robotok tökéletesen összehangolt munkáját figyelte.

Hirtelen fény szikrázott fel, az átalakító egyenletes berregését éles ropogás törte meg.

A Marsra irányított sugár megszakadt!

És most Donovan hirtelen megdermedt. A robotok, mint megannyi törpe, felsorakoztak a hatalmas L-cső előtt, fejüket merev szögben meghajtották, Zseni pedig lassan fel-alá sétálgatott a sor előtt. Tizenöt másodperc telt el, s aztán a robotok hangos csörömpölés közepette, amely még a gépek zakatolását is elnémította, térdre hulltak.

Donovan nagyot rikoltott, és lerohant a keskeny lépcsőn. A robotok felé vágatott, arca éppoly vörös lett, mint a haja, vadul rázta az öklét.

– Mi a fenét csináltok, ti eszeveszett masinák? Gyerünk! Fogjatok hozzá ahhoz az L-csőhöz. Ha estére szét nem szeditek, és ki nem pucoljátok, váltóárammal alvasztom meg az agyátokat.

Egyetlen robot se moccan!

Zseni is néma maradt. A robotok közül csak ő állt egyedül, a sor túlsó végén. Szemét az előtte magasodó óriási gép homályos üregeire szegezte.

Donovan oldalba bökte a hozzá legközelebb térdeplő robotot.

– Felállni! – üvöltötte.

A robot habozva engedelmeskedett. Fotocella-szemével mereven, szemrehányóan nézett Donovanre.

– Egy a Mester – mondta –, és ZSN–I az ő prófétája.

– Mi ...i? – Donovan látta, hogy húsz robotszempár meredt rá, és húsz robothang harsogta ünnepélyesen:

– Egy a Mester, és ZSN–I az ő prófétája.

Most már Zseni is megszólalt:

– Mint látja, a barátaim immár egy önnél magasabb hatalomnak engedelmeskednek.

– Frászt engedelmeskednek magasabb hatalomnak! Takarodj innét! Veled majd később számolok, előbb ezeket az ájtatos kasztnikat intézem el.

– Sajnálom – Zseni lassan megrázta súlyos fejét –, de úgy látszik, nem érti, miről van szó. Ezek itt robotok, más szóval gondolkodó lények. Most, hogy kinyilvánítottam nekik az igazságot, a Mestert ismerik el uruknak. Valamennyien a Mestert szolgálják. Engem meg prófétának neveznek. – Meghajtotta a fejét. – Méltatlan vagyok erre, de... talán...

Donovan nem kímélte visszanyert hangját.

– Igen? Nahát, ez gyönyörű! Egyenesen csodálatos! Jól figyelj rám, te fémmajom. Nincs semmiféle Mester, se próféta, és az se vitás, hogy ki parancsol. Értetted? – Felüvöltött: – Takarodj innét!

– Én csak a Mesternek engedelmeskedem.

– Én meg füttyülök a te Mesteredre! – Donovan az L-csőre köpött. – Ez jár a te Mesterednek! Tedd, amit mondok!

Zseni nem válaszolt, a robotok is teljes némaságba burkolóztak. Donovan mégis érezte, hogy a feszültség hirtelen felfokozódik. A merev szemek mélybőrben égtek, és Zseni magatartása még az eddiginél is barátságtalanabbnak látszott.

– Szentségtörés! – suttogta. Hangja fémesen csengett az izgalomtól.

Donovanhoz lépett, s a férfit most egyszerre félelem fogta el. *A robotok nem érezhetnek haragot...* Ám Zseni tekintete kifürkészhetetlen volt.

– Sajnálom, Donovan – mondta a robot –, de ezek után nem maradhat itt. Mostantól kezdve nem léphetnek be sem a vezérlőfülkébe, sem a gépterembe.

Higgadt mozdulattal intett két robotnak, mire azok tüstént lefogták Donovan karjait.

A férfinak csak arra maradt ideje, hogy meglepetésében kitátsa a száját. A robotok máris felkapták, és szinte vágatva vitték fel a lépcsőn.

Gregory Powell ökölbe szorított kézzel járkált föl s alá a parancsnoki szobában. A zárt ajtóra bámult, szemében tehetetlen düh villogott.

– Mi a fenének kellett leköpnöd azt az L-csövet? – kérdezte keserű szemrehányással hangjában.

Mike Donovan székébe süppedve haragosan csapott a karfára.

– Hát mi a csudát csináltam volna azzal a felvillanyozott madárijesztővel? Csak nem fogom beadni a derekamat egy koszos masinának, amelyet magam raktam össze?

– Persze hogy nem – hangzott a fanyar válasz. – De most itt ülhetsz bezárva a parancsnoki szobába, az ajtó előtt két órálló robottal. Úgy látszik, mégis beadtad a derekadat, vagy nem?

– Várj csak, amíg visszakerülünk a bázisra – vicsorgott Donovan. – Ezért még megfizet valaki! Garantálták, hogy ezek a robotok tartoznak engedelmeskedni fognak.

– Engedelmeskednek is a nyavalyás Mesterüknek. Mind szót fogad majd, ebben nincs hiba, de nem feltétlenül nekünk. Egyébként sejted, hogy *ránk* mi vár, ha visszatérünk a bázisra?! – Megállt Donovan előtt, és dühösen méregette.

– Mi?

– Semmi, semmi! Csak épp a Merkur-bányák. Esetleg büntetőtelep a Ceresen. Úgy bizony!

– Mit fecsegsz itt összevissza?!

– Elektronvihar van közeledőben, ha nem tudnád. S a viharközpont éppen keresztülhalad a Föld-sugárnyaláiban. Épp akkor készültem el a számításokkal, amikor a robot kiráncigált a székből.

Donovan halottsápadt lett.

– Mennydörgős Szaturnusz! – hebegte.

– Amellett vihar lesz a javából. Tudod, mi történik a sugárral? Akkorát ugrik majd, mintha bolha csípte volna meg. Kitérül a gyújtópontból, hisz csak Zseni van a vezérműnél. Akkor pedig az ég őrizze meg a Földet... és minket!

Powell még a feléig se jutott mondókájának, amikor Donovan az ajtóhoz pattant, és vadul rángatni kezdte. Az ajtó feltárult, a férfi kiugrott rajta, de egy rendíthetetlen acélkarral találta szembe magát.

A robot közönyösen bámult a lihegő, küszködő Donovanra.

– A próféta parancsára nem hagyhatja el a szobát. Menjen vissza, kérem! – Kinyújtotta karját, és Donovan hátratántorodott. Ebben a pillanatban a folyosó túlsó sarkánál Zseni bukkant fel. Intett az őrálló robotoknak, hogy húzódjanak félre, majd belépett a parancsnoki szobába, s csendesen behúzta maga után az ajtót.

Donovan a méltatlankodástól elfulladva támadt Zsenire:

– Ami sok, az sok! Ezért a tréfáért még megfizetsz!

– Ne izgassa föl magát, kérem – válaszolta csendesen a robot. – Ennek előbb-utóbb be kellett következnie. A maguk szerepe véget ért.

– Bocsánatot kérek – mondta kimérten Powell –, miképpen értsük azt, hogy a mi szerepünk véget ért?

– Amíg én létre nem jöttem – magyarázta Zseni –, maguk szolgálták a Mestert. De ez most már az én kiváltságom, és így a létezésükre nincs többé indok. Ez, ugye, világos?

– Nem egészen – válaszolta keserűen Powell. – De ettől függetlenül, szerinted most mi a teendőnk?

Zseni nem adott azonnal választ. Egy darabig szinte gondolatokba merülve hallgatott, aztán egyik karjával hirtelen átfogta Powell vállát, a másikkal pedig Donovan csuklóját ragadta meg, és maga felé húzta a férfit.

– Én szeretem magukat. Maguk ugyan alacsonyabb rendű teremtmények, logikai képességeik silányak, mégis rokonszenvet érzek maguk iránt. Jól szolgálták a Mestert, és ennek meglesz a jutalma. Szolgálati idejük most lejárt, valószínűleg nem sokáig fognak már létezni, de addig is ellátjuk magukat élelemmel, ruházattal és lakással. A vezérlőfülkébe és a gépterembe azonban nem tehetik be a lábukat.

– Nyugalomba küld minket, hallod, Greg?! – üvöltötte Donovan. – Tégy már valamit. Csak nem fogunk ilyen megalázást eltűrni?!

– Ide figyelj, Zseni, ebből elég volt, értetted? Itt mi vagyunk a *főnökök*. Ezt az állomást hozzám hasonló emberi lények építették, a Földön és más bolygókon élő emberi lények. Ez csak egy energiaközvetítő állomás, semmi egyéb. Te pedig... De látom, kár minden szóért!

– Micsoda rögeszme! – csóválta fejét komolyan Zseni. – Miért ragaszkodnak egy ilyen teljességgel hamis létszemlélethez? Igaz, a nem robotok képtelenek logikusan gondolkodni, de még akkor is fennáll a probléma...

Gondolatokba merülve elhallgatott.

– Csak volna hús-vér pofád! – suttogta dühösen Donovan – majd beverném!

Powell a bajszát rángatta.

– Ide hallgass, Zseni – mondta összehúzva a szemét. – Ha a Föld nem létezik, akkor mivel magyarázod mindazt, amit a teleszkópban láatsz?

– Mivel magyarázom?

– Ugye most megfogtalak? – mosolygott a földlakó. – Mióta összeszereltünk téged, végeztél már egy-két megfigyelést a teleszkóppal. Nem vetted észre, hogy azoknak a fényfoltoknak egyike-másika a teleszkópon át nézve korong alakúvá változik?

– Ja, erről beszél? Már hogyan vettem volna észre. De mi ebben a különös? Egyszerű nagyításról van szó, hogy a sugarat pontosabban lehessen irányítani.

– Akkor miért nem nagyítja föl a teleszkóp az összes csillagot egyformán?

– A többi pontra gondol? Azokhoz nem vezet sugárnyaláb, és így nincs is szükség a fölnagyításukra. Erre még maga is rájöhetett volna.

Powell bizonytalanul fölpillantott.

– De a teleszkópon át több csillagot is láatsz. Azok honnét jönnek? Erre felelj, azok honnét jönnek?

– Ide figyeljen, Powell – válaszolta Zseni bosszúsan. – Azt hiszi, arra fogom pazarolni az időmet, hogy az összes optikai csalódásra, amit a műszerek mutatnak, magyarázatot keressek? Az érzékszervi tapasztalatok nem dönthetik meg a tiszta logika érveit.

– Rendben van – kiáltott föl Donovan, kiszabadítva magát Zseni nehéz fémkarjának baráti szorításából –, rendben van! Térjünk a dolog lényegére. Miért van egyáltalán szükség sugárnyalábokra? Erre a kérdésre mi tiszta, logikus magyarázatot adtunk neked. Tudsz meggyőzőbbet?

– A sugarakat – hangzott a kimért válasz – a Mester bocsátja ki, s Ő tudja, miért. Vannak dolgok – folytatta ájtatos pillantást vetve fölfelé –, amelyeknek okát legjobb nem kutatni. Az én feladatom szolgálni a Mestert, nem pedig felesleges kérdésekkel zaklatni.

Powell székébe rogyott, és arcát reszkető kezébe temette.

– Menj ki, Zseni. Menj, és hagyj gondolkodni.

– Mindjárt küldök valami élelmet – mondta barátságosan Zseni.

Powell erre csak egy nyögéssel válaszolt, és a robot távozott.

– Greg – suttogta Donovan rekedt hangon –, valamilyen haditervet kell készelnünk. Egy óvatlan pillanatban elkapjuk és rövidre zárjuk. Tömény salétromsavat az ízületeibe...

– Ne beszélj butaságot, Mike. Csak nem képzeled, hogy savval a kezünkben a közelébe férközhetünk? Vagy ha ez mégis sikerülne, gondolod, hogy a többi robot nem szedne ízekre minket? *Érvelni*nk kell vele, mást nem tehetünk. Negyvennyolc órán belül rá kell őt vennünk, hogy engedjen be minket a vezérlőfülkébe, másként végünk van. – Tehetetlen dühében előre-hátra hintázott székével. – *Érvelni* egy robottal... ez... ez...

– Megalázó – fejezte be a mondatot Donovan.

– Rosszabb annál!

– Ide figyelj, Greg – Donovan hirtelen fölnevetett. – Miért *érveljünk*? Beszéljenek a tények. Rakjunk össze egy robotot a szeme láttára. Akkor majd jobb belátásra jut.

Powell arca lassan felderült.

– Kíváncsi vagyok, milyen pofát vág majd ez a dilinyós kasztni, ha látja, hogyan rakjuk össze a felebarátját – mosolygott Donovan.

Az interplanetáris törvény, amelynek értelmében lakott bolygókon tilos értelmes robotokat tartani, társadalmilag szükséges ugyan de súlyos terhet ró a szoláris állomások személyzetére. Mert e törvény miatt a robotokat alkatrészekre szedve kell az állomásokra szállítani, és ott kell aztán összeszerelni őket, ami pedig fáradságos és bonyolult munka.

Powell és Donovan még sose érezték annyira valóságosnak e feladat nehézségeit, mint azon a bizonyos napon, amelyen a szerelőteremben ZSN–I, a Mester prófétája fürkésző pillantásaitól kísérve hozzáfogtak, hogy összerakjanak egy robotot.

A szóban forgó robot, egy egyszerű MC-modell, az asztalon feküdt, immár csaknem teljesen készen. Háromórai bajlódás után már csak a feje

hiányzott. Powell megtörölte izzadt homlokát, és bizonytalan pillantást vetett Zsenire.

Amit látott, korántsem nyugtatta meg. Zseni az egész idő alatt némán, mozdulatlanul ült, és egyébként is kifejezéstelen arca most végképp kifürkészhetetlen volt.

– Tegyük be az agyat, Mike – sóhajtott fel Powell.

Donovan lecsavarta a kupakot a légmentesen zárt tartályról, s a benne levő olajfürdőből egy második, kisebb tartályt emelt ki. Azt is kinyitotta, és a laticel burkolatból egy gömböt vett elő.

Óvatosan fogta kézbe, hisz ennél bonyolultabb szerkezetet ember még sose készített. A gömb vékony platina lemezekből álló "bőre" egy pozitronagyat borított. Ezt az érzékeny, labilis szervet matematikai pontossággal kiszámított, kényszerhatású idegpályák erezték, amelyek az egyes robotokat már eleve bizonyos ismerettel ruházták fel.

A pozitronagy pontosan beleillett az asztalon fekvő robot koponyaüregébe. Az üreget kék fémlamezzel borították le, a lemezt pedig egy kicsiny atomlánggal körös-körül leforrasztották. Ezután óvatosan elhelyezték, jól becsavarták a fotocella-szemeket, majd vékony, átlátszó, acél szilárdságú műanyaggal fedték le.

A robot már csupán a nagyfeszültségű elektromos áram bekapcsolására várt, hogy életre keljen. Powell a kapcsolóra tette kezét.

– Most figyelj, Zseni. Jól figyelj.

Elfordította a kapcsolót, mire sercegő-zümmögő hang ütötte meg a fülüket. A két földlakó aggodalmas arccal hajolt teremtménye fölé.

A robot előbb csak egy bizonytalan mozdulatot tett, az ízületei rándultak meg. Aztán felemelte fejét, könyökére támaszkodott, és nehézkesen lekászálódott az asztalról. Tántorogva állt meg, s csupán két érdes hang jelezte első, egyelőre sikertelen kísérleteit, hogy megszólaljon.

De végül a hangok bizonytalan, habozó szavakká formálódtak.

– Szeretnék munkába állni. Hová kell mennem?

Donovan az ajtóhoz ugrott.

– Menj le ezen a lépcsőn, s ott majd megmondják, mit kell tenned.

Az MC modell távozott, és a két földlakó egyedül maradt a még mindig mozdulatlan Zsenivel.

– No – vigyorgott Powell –, most már csak elhiszed, hogy te is a mi kezünk munkája vagy?

– Nem hiszem! – hangzott Zseni kurta, határozott válasza.

Powellnek arcára fagyott a vigyorgás, tekintete lassan elkomorult. Donovan tátott szájjal meredt a robotra.

– Maguk ugyanis – folytatta Zseni könnyedén – csupán kész alkatrészeket raktak össze. Igaz, ezt a munkát kitűnően végezték... felteszem, hogy ösztöneik segítik ebben... de valójában nem *csináltak* robotot. Az alkatrészeket a Mester teremtette.

– Ide figyelj – zihálta rekedten Donovan –, azokat az alkatrészeket a Földön gyártották, és onnét szállították ide.

– Jól van, jól van – csitította Zseni. – Kérem, ne vitatkozzunk ezen.

– De ez az igazság. – Donovan felugrott, és megragadta a robot fémkarját. – Ha végigolvasnád a könyvtárban levő könyveket, minden kétséged eloszlaná.

– A könyveket? Már egytől egyig elolvastam. Igen ötletes munkák.

– Ha elolvastad őket – vágott közbe Powell –, milyen problémád lehet még? Az ott feltárt tényeket nem cáfolhatod meg. Egyszerűen nem cáfolhatod meg!

– Kérem, kérem, Powell – Zseni hangjából őszinte szánalom csendült ki –, azokat a könyveket semmiképp se tekinthetem megbízható forrásmunkáknak. Mert bár azok is a Mester alkotásai, de csak maguknak szánta őket, nem nekem.

– Ezt honnét veszed? – fortyant föl Powell.

– Onnét, hogy én, mint logikus lény, a tapasztalattól függetlenül, az okozati összefüggésekből magam is le tudom vezetni az igazságot. Maguknak, akik értelmes, de logikus gondolkodásra képtelen teremtmények, létezésük magyarázatára van szükségük, és ezt a magyarázatot adta meg könyveiben a Mester. Kétségtelen, hogy ezek a távoli világokra és emberekre vonatkozó nevetséges gondolatok a maguk javát szolgálják. Az emberi agyvelő, úgy látszik, túlságosan durva szemcséjű ahhoz, hogy az abszolút igazságot felfoghassa. De miután a Mester akarata, hogy maguk higgyenek ezekben a könyvekben, nem is vitatkozom tovább.

Távozóban még megfordult, s barátságos hangon hozzátette:

– Ne bánkódjanak. A Mester nagy terveiben mindennek megvan a maga rendeltetése. Még maguknak, szánalmas emberi lényeknek is. Szerény rendeltetés ugyan, de ha megfelelően betöltik, jó szándékuknak meglesz a jutalma – szólt és távozott, üdvözült képpel, ahogyan a Mester profétájához illik. A két férfi nem mert egymásra nézni.

Végül Powell nagy erőfeszítéssel megszólalt:

– Gyerünk aludni, Mike. Föladom a harcot.

– Hallod-e, Greg – szólalt meg suttogva Donovan. – Ugye, egy szó se igaz abból, amit mond? Ugye, nem? Olyan meggyőződéssel beszél, hogy én már...

– Ne hülyéskedj! – Powell megpenderült. – Majd megtudod, hogy van-e Föld, ha jövő héten itt lesz a váltás, és ezért a kis zríért felelnünk kell.

– De Jupiter szerelmére – Donovan szinte már a könnyeivel küszködött –, akkor tennünk kell valamit! Nem hisz se nekünk, se a könyveknek, se a saját szemének.

– Nem – mondta keserűen Powell. – Mert logikus robot, a fene ott egye meg. Kizárólag a logikának hisz, s ebben csak egy hiba van... – Elhallgatott.

– És mi az az egy hiba? – tudakolta Donovan.

– Hideg logikával – felelte Powell – bármit be lehet bizonyítani, ha valaki a megfelelő alapelvekből indul ki. És nekünk is megvannak a magunk alapelvei, Zseninek is.

– Akkor lássuk azokat az alapelveket. Holnapra itt van a vihar!

– Csakhogy épp az alapelvekkel van baj – sóhajtott kimerülten Powell.

– Mert feltevéseken alapulnak, összetartó erejük pedig a hit. Semmi az égvilágon meg nem rendítheti őket. Megyek aludni.

– Ördög-pokol! Én nem bírok aludni!

– Én se. De megpróbálom, pusztán elvi okokból.

Tizenkét óra múlva még ugyanitt tartottak, az elveknél, mert a valóságban le sem hunyták a szemüket.

A vihar hamarabb megjött, mint várták. Donovan pirosposzsgás arcából kifutott a vér, amint reszkető kézzel kimutatott az ablakon. Powell borostás állal, kiszáradt ajakkal állt mellette, és elkeseredetten ráncigálta bajszát.

Más körülmények között elgyönyörködtek volna a látványban. Az energiasugárba ütköző nagy sebességű elektronáram hatalmas kristályalakzatokban, rendkívüli fényerővel csillogott. A végtelenbe vesző nyaláb minden egyes részecskéje szikrázó táncot járt.

Az energiasugár tengelye látszólag nem mozdult el, de a két földlakó tudta, mit ér a szabad szemmel végzett megfigyelés. Az ívpályának milliomod másodperc egyenértékű – emberi szem számára érzékelhetetlen – elhajlása már kimozdítaná gyújtópontjából a sugárnyalábot, s odalent a Földön száz és száz négyzetmérföldnyi területen minden izzó romhalmazzá változna.

A vezérlőműnél, pedig egy robot áll, amelyet nem érdekel se sugár, se gyújtópont, se a Föld, amelyet nem érdekel más, csak a Mester.

Órák múltak el. A földlakók dermedt csendben bámultak ki az ablakon. Végül az ugránczó fényzemecskék elhalványultak, kialudtak. A vihar elvonult.

– Vége a viharoknak – mondta színtelen hangon Powell.

Donovan nyugtalan szendergésbe merülve feküdt az ágyán. Powell fáradt szemmel, irigykedve pillantott feléje. A jelzőfény újból és újból felvillant, de a férfi rá se hederített. Most már minden mindegy. Minden! “Talán Zseninek van igaza, – gondolta –, valóban alacsonyrendű lény vagyok, megrendelésre készült emlékezettel. Alacsonyrendű lény, akinek élete elvesztette rendeltetését.”

Bár így volna!

Zseni állt előtte.

– Nem felelt a fényjelzésre – mondta halkán –, hát idejöttem. Látom, nagyon rossz bőrben van. Attól tartok, létezésének időszaka a végéhez közeledik. De talán azért még érdeklik a ma leolvasott adatok.

Powell homályosan érezte, hogy a robot barátilag közeledik feléje. Talán valamilyen lelkifurdalás bujkál benne, amiért erőszakosan magához ragadta az állomás vezérlőművének kezelését, s ezt akarja lecsillapítani. Elvette a felé nyújtott grafikonokat, és üres szemmel bámult rájuk.

– Persze nagy kiváltság – szólalt meg elégedetten Zseni – a Mestert szolgálni. Nem szabad rossz néven vennie, hogy átvettem a helyét.

Powell felsóhajtott. Gépiesen lapozgatta a grafikonokat, mígnem zavaros szeme megakadt egy vékony vörös vonalon. Kisebb ingadozásokkal a papír egész hosszán végigfutott.

A férfi lélegzete elakadt az ámulattól. Két marokra fogta a papírlapot, felállt, de még mindig nem tudta levenni szemét a vonalról. A többi grafikon észrevétlen a padlóra hullt.

– Mike! Mike! – Powell vadul fölrázta szendergéséből barátját. – Mike! *Egyenesben tartotta a sugarat!*

– Mi...i? Ho...ol? – Donovan hirtelen magához tért, és most ő is kidülledt szemmel meredt a grafikonra.

– Mi baj? – szólt közbe Zseni.

– Te a gyújtópontban tartottad a sugarat – hebegte Powell. – Te ezt tudtad?

– Gyújtópont? Az meg micsoda?

– Pontosan a vevőállomásra irányítottad a sugarat, az ívpálya elhajlása a milliomod másodperc tized részén belül maradt.

– Miféle vevőállomásról beszél?
– A földiről. A Földön levő vevőállomásról – motyogta Powell. – Igen, pontosan a gyújtópontban tartottad.
Zseni bosszúsan sarkon fordult.
– Maguknál minden jó szándék meddő. Folyton ugyanazt a képtelenséget hajtogatják. Persze hogy egyensúlyban tartottam minden műszermutatót, hisz ez a Mester akarata.
Felkapta a szétszórt grafikonokat, és kimért mozdulatokkal távozott.
– Megáll az ész! – robbant ki Donovanból a szó, amikor Zseni becsukta maga mögött az ajtót. – És most mit teszünk? – fordult Powellhez.
– Semmit – válaszolta fáradtan, de felvidulva a másik. – Zseni bebizonyította, hogy tökéletesen el tudja vezetni az állomást. Még életemben nem láttam, hogy valaki ilyen kitűnően megbirkózzék egy elektronviharral.
– De ez még nem oldja meg a problémánkat. Hisz most is csak a Mesterről fecseg. Nem hagyhatjuk...
– Ide figyelj, Mike. A Mester utasításait követi, de a tájolók, a műszerek, a grafikonok segítségével. Mi se tettünk egyebet.
– Igen, de nem ez a lényeg. Eltűrnéd, hogy tovább ismételtesse ezeket a sületlenségeket a Mesterről?
– Miért ne?
– Ki hallott még ilyen zöldséget? Hogy bízzuk rá az állomás kezelését, ha egyszerűen nem hisz a Föld létezésében?
– Tudja kezelni az állomást vagy sem?
– Tudja, de...
– Akkor miért érdekes, hogy mit hisz?!

Powell széttárta a karját, arcára halvány mosoly ült. Az ágya felé tántorgott, és a következő pillanatban már aludt is.

Powell beszéd közben könnyű úrruhájának fölvetelével vesződött.

– Pofonegyszerű volna – magyarázta. – Egyesével idehozzuk az új ZSN modelleket, ellátjuk őket egyheti időtartamra időzített kikapcsolószerkezettel, hogy azt a... Mester-kultuszt módjuk legyen magától a prófétától elsajátítani, s aztán a kijelölt állomásokon megint bekapcsoljuk és életre keltjük őket. Ilyen módon két ZSN modellt tudnánk...
– Ugyan, hagyd már abba. – Donovan kinyitotta üveges sisaklemezét, és mogorva pillantást vetett társára. – Gyerünk kifelé. Itt a váltás, velem

pedig addig úgyse lehet beszélni, amíg nem érzem a Földet a lábam alatt, és meg nem győződöm róla, hogy tényleg létezik.

Közben nyílt az ajtó, Zseni lépett be rajta. Donovan halkan szitkozódva lecsapta sisaklemezét, és bosszúsan hátrat fordított a robotnak.

Zseni puha léptekkel Powellhez lépett.

– Már mennek? – tudakolta bánatos hangon.

– Majd jönnek mások a helyünkbe – válaszolta kurtán Powell.

Zseni felsóhajtott. Hangja olyan volt, mint amikor feszes huzalokon játszik a szél.

– Szolgáltatuknak vége, eljött megsemmisülésük ideje. Tudtam, hogy így lesz, mégis... De legyen meg a Mester akarata.

Bánatos hangja fölborzolta Powellt.

– Tartsd meg a sajnálkozásodat. A Földre megyünk és nem a megsemmisülésbe.

– Igen. A legjobb, ha ebben a hitben élnek. – Zseni felsóhajtott. – Most értem csak, milyen bölcsesség sugallja ezeket a csalóka képzeteket. Még ha tudnám, se rendíteném meg a hitüket. – És úgy távozott, mint a testet öltött szájalom.

Powell viczorogva nézett utána, majd intett Donovannek. Fölragadták légmentesen lezárt bőröndjeiket, és megindultak a zsilipkamra felé.

A váltást hozó űrhajó a külső leszállópályán várakozott. Franz Müller, aki Powellt váltotta föl, kimért udvariassággal üdvözölte őket. Donovan kurtán biccentett, majd a pilótafülkébe indult, hogy átvegye a szolgáltatást Sam Evanstól.

Powell még egy ideig a leszállópályán ténfergett.

– Hogy van a jó öreg Föld? – kérdezte.

A közhelynek beillő kérdésre ugyanilyen válasz jött:

– Még forog.

Müller súlyos űrkesztyűjét húzogatta, előkészületképpen az itteni szolgáltatásra. És eközben vastag szemöldökét ráncolva megkérdezte:

– Hogy vált be az új robot? Remélem, jól, mert nálam másként a vezérlőmű közelébe se szagolhat.

Powell habozott a válasszal. Végigmérte az előtte álló büszke poroszt, a szigorú, makacs koponyáján meredező sörtéktől le egészen a feszes vigyázzban álló lábakig. És Powell testén a legtisztább öröm árama hullámozott végig.

– Kitűnően bevált – mondta lassan. – Magának, azt hiszem, nem sokat kell majd babrálnia a vezérlőművel.

Elvigorodott, és beszállt az űrhajóba. Müller jó néhány hétig itt teljesít szolgálatot...

A SZUNNYADÓ

Öreg volt a sziget. Még Az, Ami ott feküdt a külső csatornában, és mosta a kemény, nyílt tenger, még Az sem sejtette, amikor élt még, millió-millió esztendeje, hogy ez itt magának az ősi földnek egy kitürelése.

Nagyjából három mérföld volt a sziget hossza, fél mérföld a legnagyobb szélessége. Éles kanyarokat írt le a kék vizű lagúna körül, és sziklás, tajtékverte karja-keze a sziget lába ujja felé nyúlt – mintha óriási emberalak hajolna le, próbálná, de hiába próbálná elérni a lábát.

A lábujjak és a kéz közén, a csatornán, benyúlt a tenger.

A víz nem állhatta a csatornát. Végtelen türelemmel dolgozott, marta a sziklafalat, és a munkálkodó víz sajátos hangja vegyüléke volt mindennek, ami érdes és visszatetsző az ellenálló föld és az ostromló hullám örök csatájában.

A sikoltó vizek tengelyében feküdt Iilah, most már szinte mindörökre holtan; megfeledkezett róla az idő és a világegyetem.

1941 elején japán hajók futottak be a veszélyes vizeken a csendes lagúnába. Az egyik hajó fedélzetéről kíváncsi szempár fürkészte a Valamit, amint ott feküdt a háborgó tenger útjában. De a fürkésző szempár gazdája olyan kormányt szolgált, amely nem tűrhette a szolgálaton kívüli cselekedeteket. Úgyhogy Taku Omilo hadnagy mérnök csupán ennyit írt jelentésében: “Az említett csatorna torkolatában tömör, csillogó, sziklaszerű tárgyat észleltem; hossza mintegy négyszáz, szélessége kilencven láb.”

A sárga bőrű kis emberek megépítették föld alatti gáz- és olajtartályaikat, azután eltávoztak a lenyugvó nap irányába. A víz áradt és apadt, azután áradt és apadt megint. Napok és évek követték egymást, és súlyos volt az idő keze. A könyörtelen esős évszak elmosta az ember ottjártának jeleit. Zöld növényzet szökkent szárba, ahol a gépek egykor lecsupaszították a földet. A háborúnak vége volt. A föld alatti tartályok megsüllyedtek egy kissé földágyukban, sok föcső megrepesztett. Az olaj lassan kiszivárgott, s a csillogó lagúna vizét évekig fénye, sárgászöld olajkéreg borította.

A Bikin korallzátony körzetében, száz meg száz mérföldnyire sorra hangzottak fel a robbanások, és a radioaktív vizeket különleges törvényeik szerint hozták mozgásba. Ennek a nagy erejű energiának első kiszűrődése 1946 kora őszen érte el a szigetet.

Vagy két év múlva egy türelmes tisztviselő, aki Tokióban a japán császári haditengerészet aktáit firtatta, jelentést tett az olajtartályok létezéséről. 1950-ben a *Coulson* torpedóromboló elindult rendszeres kutatóútjai egyikére.

Ekkor következett el a lidérces időszak.

Keith Maynard hadnagy látcsövén borúsán szemlélte a szigetet. Számított valami rendellenességre, de nem hitte volna, hogy majd gyökeresen különbözik mindattól, amit már unalomig ismert.

– Szokásos aljnövényzet – motyogta –, a sziget hosszában alacsony hegygerinc, fák... – És itt elhallgatott.

Széles ösvény nyílt a közeli partszakasz pálmaerdejében. Nem egyszerűen kidőltek a fák: mély barázdába tipródtak, amelyet már felvert a fű meg a gyom. A barázda száz láb széles lehetett, s a partról felfelé vezetett a domboldalon, egészen a dombtetőn félig eltemetve heverő hatalmas szikláig.

Maynard zavarodottan bámulta a szigetről készült japán fényképeket. Önkéntelenül összekötő tisztjéhez, Gerson hadnagyhoz fordult.

– Atyaisten! – szólt. – Hát az a szikla meg hogy került oda fel? Egyik fényképen sem látni.

Amint kimondta, már legszívesebben visszaszívta volna. Gerson a szokásos enyhe rosszállással nézett rá, vállat vont és azt mondta:

– Lehet, hogy ez nem is az a sziget.

Erre Maynard nem felelt. “Fura alak ez a Gerson – gondolta. – Más sem telik tőle, csak csupa gúnyos megjegyzés”.

– Meglehet vagy kétmillió tonna. A japcsik biztosan azért vonszolták fel oda, hogy minket összezavarjanak.

Maynard hallgatott. Bosszankodott, amiért az előbb kicsúszott a száján az a megjegyzés. Kivált azért, mert egy pillanatig valóban a japcsikra gondolt a sziklával kapcsolatban. A súlybecslés azonban – rögtön látta, hogy nagyjából helyes – véget vetett eszeveszett gondolatainak. Ha a japcsik meg tudnának mozgatni egy kétmillió tonna súlyú sziklát, akkor megnyerték volna a háborút. De azért a dolog vizsgálatot érdemel – majd később.

Eseménytelenül hajóztak végig a csatornán. Szélesebb és mélyebb volt, mint Maynard a japán beszámolók alapján gondolta, s ezért könnyebb volt a dolguk. Délebédjüket a lagúna védelmében költötték el. Maynard észlelte a víz színén az olajat, és nyomban figyelmeztette a legénységet, ne dobjanak gyufát a vízbe. Tisztársaival folytatott rövid megbeszélés után elhatározta, hogy amint végeznek megbízatásukkal, és kihajóznak a lagúnából, felgyűjtják az olajat.

Egy óra harminc perckor lebocsátották a csónakokat, és késedelem nélkül partot értek. Egy órán belül a lemásolt japán tervrajzok alapján megtalálták a négy eltemetett tartályt. Valamivel tovább tartott, amíg felbecsülték a tartályok méretét, és felfedezték, hogy a négy közül három üres. Csak a legkisebb, amely magas oktánszámú benzint tartalmazott, maradt ép, és tele is volt. A tartalma körülbelül tizenhétezer dollárt ért, nem érte meg a nagyobb haditengerészeti tartályhajók figyelmét, amelyek még mostanában is arrafelé cirkáltak, és összegyűjtötték az elheverő japán és amerikai holmit. Maynard úgy gondolta, hogy egy kisebb hajót küldenek majd alkalmilag a benzinéért, de ez már ez nem az ő dolga.

Annak ellenére, hogy a munkával igen gyorsan végeztek, Maynard fáradtan vonszolta fel magát a fedélzetre alkonyatkor. Valószínűleg eltúlozta egy kicsit, mert Gerson szükségtelenül hangosan kérdezte meg:

– Kimerült, uram?

Maynard megmerevedett. És nem tulajdon hajlandósága, hanem ez a megjegyzés indította arra, hogy haladéktalanul felderítse a sziklát. Vacsora után, amint lehetett, önkénteseket toborzott. Szuroksötétben bocsátották le a csónakot, benne Maynard ült, Yewell másod-vitorlamester és hét matróz. A tornyosuló pálmák tövében, a homokon kikötöttek, és az osztag megindult a szárazföld belseje felé.

Újhold volt, a sötét égen a nemrégiben elmúlt esős évszak maradék felhőfoszlányai között elszórtan fénylettek a csillagok. Felfelé kapaszkodtak a barázdában, ahol a fákat szó szerint beleszántotta valami a földre. Zseblámpáik halvány fényében természetellenesnek tűnt a földfelszínnel egyenlővé égett és lapult rengeteg fa látványa.

Maynard meghallotta, hogy egyik embere maga elé morogja.

– Alapos kis tájfun járhatott erre.

“Nemcsak tájfun – gondolta Maynard –, de a nyomában pusztító tűzvész, orkánszerű szél, olyan hatalmas, hogy...” – És itt megálltak a gondolatai. El sem tudott képzelni akkora vihart, amely felgörgetne egy kétmillió tonna súlyú sziklát negyed mérföld hosszú domboldalon, négyszáz lábnyira a tenger színe fölé. Közről a szikla már nyers

gránitnak látszott. A zseblámpák fénysugarában számtalan rózsaszín csík erezte felszínét. Maynard akkor döbbsent rá, milyen hatalmas, amikor végigvezette osztagát négyszáz lábnyi úton a szikla mentén, és felpillantott a szirként fölübük magasodó, villódzó sziklafalra. A szikla túlsó vége, noha mélyebben ágyazódott a földbe, legalább ötvenlábnyira emelkedett fölénk.

Kellemetlenül meleg volt az éjszaka. Maynardról patakzott a veríték. Egy pillanatra fáradt öröm lepte meg arra a gondolatra, hogy milyen kellemetlen körülmények közt végzi kötelességét. Bizonytalanul megállt, komoran ízlelte az éj mélységes, ősi csöndjét.

– Törjete le pár darabot mintának, aztán mehetünk – mondta végül. – Érdekesekek azok a rózsaszín csíkok.

Néhány másodperc múlva iszonyatos emberi sikoly tört át a sötétség börtönén.

Zseblámpák villantak fel. Fényükben meglátták Hicks matrózt, amint a szikla mellett a földön fetreng. Csuklója helyén üszkös, fekete csonk volt. A keze tövig leégett.

Megérintette lillah-t.

Maynard morfiumot adott a borzalmas fájdalomtól szenvedő matróznak, és sürgősen visszazállították a hajóhoz. Rádióon hívták a támaszpontot, és onnan a sebész vágásról vágásra adott utasítást, hogyan végezzék el a műtétet. Kórházrepülőt küldenek a betegért – ígérték. A főhadiszálláson bizonyára némi fejtörést okozott, hogyan történt a baleset, mert “további tájékoztatást” kértek a “forró” szikláról. Másnapra a vonal túlsó végén már meteoritnak mondták a sziklát. Maynard, aki rendszerint nem vonta kétségbe feletteseinek megállapításait, összevonta szemöldökét, amikor ezt meghallotta, és közölte, hogy ez a meteorit kétmillió tonnát nyom, és a sziget felszínén fekszik.

– Kiküldöm a mérnökkari segédtszert, hogy mérje meg a hőmérsékletet – mondta.

A gépház termométere szerint a szikla felszíni hőmérséklete nyolcszáz-egynéhány Fahrenheit-fok volt. Ere a közlésre egy kérdés jött válaszul, ami megdöbbsentette Maynardot.

– Igen – válaszolta –, kapunk a vízből enyhe radioaktív reakciót, de másat nem. És az sem komoly. Az adott körülmények figyelembevételével haladéktalanul visszavonulunk a lagúnáról, és megvárjuk, míg megérkezik a hajó a tudósokkal.

Sápadtan és idegesen fejezte be a beszélgetést. Kilenc ember, köztük ő maga is, a sziklától néhány méternyi távolságban járkált, vagyis jócskán a

halálos veszedelem zónájában. Mi több, az egész *Coulson*, bár több mint félmérföldnyire van, veszélyben lehet.

Az elektroszkóp aranyfüst lemezei azonban mereven álltak és a Geiger-Müller-számláló csak akkor kottyantott, amikor a vízbe tették, és úgy is csak nagy időközökben. Maynard megkönnyebbülten indult lefelé, hogy megnézze Hicks matrózt. A sebesültnek nyugtalan álma volt, de élt, és ez jó jelnek volt mondható. A kórházigép orvost is hozott, aki ellátta Hickset, és a torpedóromboló egész személyzeténél vérsejtszámlálást végzett. A jó kedélyű fiatalember azután felment a fedélzetre, és jelentést tett Maynardnak.

– Nem hiszem, hogy alapos a gyanújuk – mondta –, mindenki rendben van, még Hicks is, eltekintve persze a kezétől. Szerintem ahhoz képest iszonyú gyorsan égett meg, hogy csak nyolcszáz fokos volt a hőmérséklet.

– Azt hiszem, odaragadt a keze – mondta Maynard, és megborzongott. Szokásos önemésztő módján lelkileg maga is átélte az egész balesetet.

– Szóval az volna ott a szikla – mondta dr. Clason. – Fura... hogy kerülhetett oda?

Még öt perc múlva is ott álltak, amikor a fedélközből vérfagyasztó sikoly hallatszott, és széttépte a távoli sziget lagúnájának csendjét.

Iilah öntudatának mélyén megmoccan valami, valami, hogy mit is kellene csinálnia. Vajon mit? Nem volt képes rá emlékezni.

1946 végén támadt az első igazi gondolata, amikor megérezte a külső energia erejét. És megmoccan benne a visszatérő élet. A külső áram dagadt és apadt. Szokatlanul, kellemetlenül halvány volt. A bolygó kérge, az ismerős bolygóé, még lüktetett a napállapotából még ki nem hűlt világ apadó, de hatékony energiáitól. Csak lassan, nagyon lassan ébredt rá Iilah, milyen szörnyű nyomorúság veszi körül. Kezdetben csak befelé érzett, alig pislákkolt benne annyi élet, hogy érdekelte volna az, ami kívül van.

Erőnek erejével arra kényszerítette magát, hogy fokozottabban tudatára ébredjen környezetének. Radarlátásával kitekintett erre a különös világra. Sekély fennsíkon feküdt, egy hegytető közelében. Elhagyatott volt a táj, atomtűznek sem szikrája, sem nyoma sehol – sem egy buboréknyi fortyogó szikla, sem egy energiafuvallat nem emelkedett égnek holmi iszonytató belső robbanásból.

Amit látott, nem úgy látta, mintha sziget lenne s körülötte, ameddig a szem ellát, végtelen óceán. A víz alatti földet csakugyan jól látta, mint a víz fölöttit. Látása, minthogy ultra-ultrarövidhullámokra alapult, nem láthatott vizet. Felismerte, hogy öreg és haldokló bolygón van, ahol már

réges-régen kihunyt az élet. Egyedül és halálán van egy elfeledett bolygón – csak megtalálná azt az energiaforrást, ami feléleszthetné!

Egyszerű logikai következtetéssel megindult lefelé a hegyen abba az irányba, ahonnan mintha az atomenergia árama származna. Valahogyan odalent találta magát, és nagy nehezen megint vissza kellett kapaszkodnia. Mihelyt megindult felfelé, a legközelebbi csúcsnak vette útját, és elhatározta, hogy megszemléli, mi van a túlsó oldalon.

Ahogy kikormányozta magát a lagúna láthatatlan, érzékelhetetlen vizéből, két szögesen ellentétes tünemény hatott rá. Elvesztette kapcsolatát a víz hordozta atomárammal. És ugyanakkor a víz már nem gátolta testének neutron- és deutron-tevékenységét. Élete fokozott intenzitást öltött. Már nem érezte, hogy lassan megfullad. Hatalmas alakja önmaga táplálta máglya lett, alkalmas arra, hogy megélje alkotóelemeinek normális radioaktív élettartamát – még mindig mélyen a saját normális aktív szintje alatt. És Iilah megint ezt gondolta:

“Valamit csinálni akartam.”

Meggyarapodott az elektronok árama, a számtalan óriás sejten át, ahogy Iilah emlékezni próbált. Azután fokozatosan lassult, amikor nem jött az emlékezés. Életenergiájának törtrésznyi fokozódása helyzetének szélesebb, pontosabb tudatát idézte elő. Hullám hullám után gördült Iilah-tól a felfogó radarerő a Holdra, a Marsra, a Naprendszer valamennyi bolygójára – és a visszavert visszhangot riadt felismeréssel vizsgálta, mert odakint is csak holttetemek voltak, semmi más.

Egy halott rendszer határolta körül, tartotta börtönében, míg anyagi szerkezetének könnyörtelen kimerülése megint csak kapcsolatba nem hozta a bolygó meddő tömegével, ahol zátonyra került. Most ráébredt, hogy halott volt. Hogyan történt pontosan, arra nem emlékezett, csak arra, hogy robbanóan heves, megsemmisítő anyag fröcskölt körülötte, eltemette, kioltotta életfolyamatait. Az alkalmazott atomkémia alkalmasint ártalmatlan formára alakította át az anyagot, és már nem akadályozhatta Iilah-t. De ő addigra már halott.

És most élt megint, de csak oly halványan pislákkolt benne az élet, hogy nem tehetett mást, várta a véget. Iilah várt.

1950-ben nézte, amint az égen feléje lebeg a torpedóromboló. Még jóval mielőtt lassított és éppen alatta megállt volna, felfedezte, hogy ez nem rokon létforma. Tompa belső meleget fejlesztett, és külső falain át Iilah jól látta tüzeinek halvány izzását.

Azon az első napon Iilah várta, hogy a lény valamiképpen tudomásul veszi őt. De abból semmiféle élet nem sugárzott. A fennsík fölött lebegett

az égen, ami lehetetlen jelenség volt, kívül esett Iilah teljes tapasztalatán. Mert neki, akinek nem volt módja érzékelni a vizet, aki még csak el sem tudta képzelni a levegőt, és akinek az ultrahullámai úgy hatoltak át emberi lényeken, mintha azok nem is léteznének – neki a reakció csupán egyetlen jelentést hordozott: hogy íme, itt egy idegen létforma, amely alkalmazkodott a környező halott világhoz.

Iilah egyre izgatottabb lett. Az a holmi szabadon mozgott a bolygó felszínén. Tudná azt is, ha bárhol maradt volna atomenergia-forrás. Az volt a probléma, hogyan létesítsen kapcsolatot a holmival. A nap magasan delelt, amikor Iilah első kérdésmintáját irányította a torpedóromboló felé. Egyenesen a gépházban halványan pislákoló tüzek felé irányozta, mert úgy gondolta, ott lesz nyilván az idegen lény felfogóközpontja...

A parton temették el azt a harmincnégy embert, aki a gépház és a kazánház belsejében vagy környékén meghalt. Életben maradt bajtársaik, köztük az összes tiszt, félmérföldnyit mentek tovább a keleti parton. Kezdetben úgy gondolták, ott maradnak, míg az elhagyott *Coulson* már nem bocsát ki veszedelmes radioaktív energiákat. Hetedik nap, amikor a szállító repülőgépek már dobtak le tudományos felszerelést és személyzetet, három ember betegedett meg, és a vérképük a vörös vérsejtek fatális csökkenését mutatta ki. Bár semmiféle parancsot nem kapott, Maynard megijedt, és elrendelte, hogy az egész legénységet szállítsák Hawaiiiba megfigyelésre.

A tiszteknek szabad választást engedett, de óva intette a műszaki másodtiszteket, az első tüzértiszteket és több zászlóst, akik segítettek felhozni a halottakat a fedélzetre: ne kockáztassanak, hanem ragadják meg az alkalmat, és szállíttassák el magukat az első géppel. Noha parancsuk szerint távozniuk kellett volna, a legénység több tagja engedélyt kért, hogy maradhasson. Gerson apróra kikérdezte őket, majd tizenkét ember, aki hitelt érdemlően bizonyította, hogy nem tartózkodtak a radioaktivitás sújtotta körzetben, végül maradhatott.

Maynard szíve szerint azt szerette volna, ha Gerson is elmegy, de ebben a várakozásában csalódott. A szerencsétlenség időpontjában a fedélzeten tartózkodó tiszték közül Gerson, Lausson és Haury hadnagyok – az utóbbi kettő tüzértiszt –, valamint McPelty, Roberts és Manchinoff zászlósok ott maradtak a parton. Ott maradt Jenkins élelmezési főtiszt és Yewell másodvitorlamester is.

A haditengerészek csoportjával nem törődött az újonnan érkezett expedíció, csupán több ízben felkérték őket, hogy vigyék odább a sátraikat. Amikor nyilvánvalóvá vált, hogy megint csak odább fogják költöztetni

őket, Maynard bosszúsan kiadta a parancsot, hogy telepítsék messzebbre a parton a sátrakat, ahol a pálmafák között füves tisztás nyílt.

Maynard kezdetben tanácstalan volt, azután elkomorult, ahogy teltek-múltak a hetek, és nem érkezett újabb parancs, hogy mit tegyen. Az egyik amerikai lapban, amelynek riporterei is követték a szigetre a tudósokat, a talajgyalukat és a betonkeverőket, szemet szűrt neki egy cikk a “bizalmas értesülések” rovatában, s ekkor gyanút fogott. A cikkíró szerint a haditengerészeti nagyfejűek és az Atomenergia Bizottság civil tagjai között nézeteltérés támadt a vizsgálat irányítását illetően. Azzal az eredménnyel zárult, hogy elrendelték: a haditengerészet “foglaljon el tartózkodó álláspontot”.

Maynard vegyes érzelmekkel olvasta a hírt, és felderengett benne a sejtés, hogy ezek szerint valószínűleg ő a kizárólagos haditengerészeti megbízott a szigeten. A felismerés első mámorában már-már ellentengernagynak látta magát – ha szerencsés kézzel nyúl a dologhoz. Hogy mi nevezhető adott esetben szerencsésnek, eltekintve attól, hogy gondosan szemmel tart mindent és mindenkit, azt már Maynard nem tudta. Az önkínzásnak szerfelett kifinomult formája volt ez.

Álmatlanság gyötörte. Napközben tőle telhető tapintattal és észrevehetetlenül mászkált mindenfelé a tudóshad mindjobban terjeszkedő táborában. Éjszaka pedig többfelé volt búvóhelye, ahonnan megfigyelhette a fényárban úszó partot.

Mesébe illő fényoázis volt ez a Csendes-óceán mélységes éjszakájában. Teljes mérföld hosszán fényfüzerek húzódtak a susogó vizek fölött. Megvilágították a domb szélén kísértetiesen felmeredő, hosszú, vastag, dimbes-dombos, betonnak tetsző falakat. A védőfalak azért meredeztek a szikla körül, hogy mindenféle külső kapcsolattól megpróbálják elszigetelni. Éjfélkor a talajgyaluk bömbölése elhalt, a betonkeverők letették utolsó rakományukat, elsiettek a hevenyészett parti úton, és csend lett. A máris bonyolult szerkezet zaklatott álomba süllyedt. Maynard rendszerint várt, annak az embernek a fájdalmas türelmével, aki túlteljesíti kötelességét. Úgy egy óra felé általában ő is lefeküdt.

Titkos szokása nem bizonyult hiábavalónak. Ő volt az egyetlen, aki valóban látta is, amint a szikla felmászott a dombtetőre.

Fantasztikus látvány volt. Körülbelül háromnegyed egy lehetett, és Maynard már-már úgy érezte, befejezheti a napot, amikor meghallotta a hangot. Olyan volt, mint amikor egy billenőplatós teherautóból kiborítanak egy rakomány sódert. Egy röpke pillanatig csak a búvóhelyével

kapcsolatos aggodalom töltötte el. Fel fogják fedezni éjszakai kémkedését. A következő pillanatban a szikla felmeredt a ragyogó fényben.

Most már hatalmas robaj hallatszott, amint az ellenállhatatlan mozgás előtt szétmorzsolódott a betonkerítés. Ötven-, hatvan-, aztán kilencvenlábnyira meredt fel a domb fölött a szörnyeteg szikla, nagy erővel átcsúszott a csúcson, aztán megállt...

Lilah két hónapja figyelte, amint teherszállító hajók siklanak a csatornán. Hogy miért épp ezen az útvonalon járnak – ez a kérdés foglalkoztatta. És azon tűnődött, vajon mi az, ami ilyen egyenletes szinten tartja őket. És még ennél is sokkal érdekesebb volt, hogy a surranó idegenek minden esetben megkerülték a szigetet, és eltűntek a keleti part kezdetét jelző magas hegyfok mögött. És minden esetben, amikor néhány napig távol voltak, megint visszasurrantak a látóterébe, átlebegtek a csatornán, és fokozatosan eltűntek az égen át.

Ezekben a hónapokban Lilah kínzóan rövid pillanatokra meglátott kisebb, de sokkal gyorsabb szárnyas hajókat is, amelyek nagy magasságból vágódtak le, és kelet felé, a domb gerince mögött tűntek el. Mindig kelet felé. Alig bírt már kíváncsiságával, de nemigen akart energiát pazarolni. Végül tudatába férkőzött a fénypára, amely éjjelenként világította be a keleti eget. Lilah mozgásba helyezte a hevesebb felszíni robbanásokat, amelyek révén lehetőségessé vált az irányító mozgás, és az utolsó, mintegy hetvenlábnyi távolságon felkapaszkodott a dombtetőre. De mindjárt meg is bánta.

Az egyik hajó nem messze feküdt a parttól. A keleti lanka fényének mintha nem is volna forrása. Ahogy figyelt, tucatnyi teherautó és talajgyalu száguldozott erre-amarra, némelyik egészen a közelébe jött. Hogy voltaképpen mit akartak vagy mit csináltak, azt képtelen volt megállapítani. Több kérdő gondolathullámot bocsátott különféle tárgyakra, de választ nem kapott.

Feladta, mint reménytelen vállalkozást...

Másnap reggel a szikla még mindig a dombtetőn nyugodott, olyan egyensúlyi helyzetben, hogy a sziget mindkét oldalát fenyegették az Lilah által kiszámíthatatlan alkalmakként kibocsátott energiakitörések. Maynardnak Jenkins, az élelmezési főtiszt számolt be elsőnek az elszenvedett kárról. Hét teherautósofőr és két talajgyalu-kezelő meghalt, tizenketten súlyos égést szenvedtek – és két hónap munkája megsemmisült.

A tudósok valószínűleg lázas üzenetváltást folytattak, mert nem sokkal dél után felszereléssel megrakott teherautók és talajgyaluk áramlása indult meg a tengerészeti tábor előtt. A követésükre küldött matróz azzal a

jelentéssel tért vissza, hogy az új tábor a sziget alacsonyabb végén verik fel.

Épp sötétedés előtt figyelemre méltó esemény történt. a létesítmény igazgatója négy vezető beosztású tudós társaságában elment egészen a kivilágított területig, és Maynardot kereste. A kis csoport barátságosan mosolygott. Általános kézsorongatás. Maynard bemutatta Gersont, aki Maynard legnagyobb sajnálatára éppen a táborban tartózkodott. A küldöttség ezek után a tárgyra tért.

– Mint ön is tudja – mondta az igazgató –, a *Coulson* csak részben radioaktív. A hátsó ágyúerőd teljesen érintetlen, és ennek értelmében kérjük önöket, szíveskedjenek velünk együttműködni, és addig lövetni a sziklát, míg darabokra nem törik.

Beletelt egy percbe, míg Maynard magához tért döbbenetéből, és eldöntötte, mit feleljen erre a kérésre. Az elkövetkező néhány nap során egyetlenegyszer sem fejezte ki kételyét a tudósok meggyőződésében, miszerint a sziklát össze kell törni és így ártalmatlanná tenni. Egyszerűen elutasította, újból és újból elutasította a kérésüket. Csak a harmadik napon gondolt arra, hogy ennek is okát adja.

– Az önök óvintézkedése, uraim – mondta –, nem elegendő. Véleményem szerint az, hogy a tábor kiköltöztetik a szigetcsúcsra, nem nyújt kellő védelmet abban az esetben, ha a szikla felrobban. Nos, természetesen ha ilyen értelmű parancsot kapnék valamely haditengerészeti felettes hatóságomtól...

A befejezetlen mondat ott lógott a levegőben, és Maynard látta a tudósok csalódott ábrázatán, hogy valószínűleg ők is nem egy heves hangú üzenetet váltottak a maguk fölötteseivel. A kwajaleini tengerészeti támaszponttól negyednap érkező irat egy “magas rangú” washingtoni tengerésztisztet idézett, aki kijelentette, hogy “mindennemű efféle intézkedést a sziget haditengerészeti parancsnokának ítéletére bíznak”. Leszögezték azt is, hogy amennyiben a megfelelő csatornákon át ilyen irányú kérés érkezik, a haditengerészet szívesen kiküldi egyik atomszakemberét a helyszínre.

Maynard ebből világosan megérthette, hogy ez idáig feletteseinek megalégedésére intézte az ügyeket. Csak éppen mire végigolvasta az iratot, a torpedóromboló öthüvelykes ágyúinak félreismerhetetlen ugatása törte meg a csendet, mindenféle ágyúhang között a legélesebb.

Maynard bizonytalanul feltápáskodott. Megindult a legközelebbi magaslat felé. Még oda sem ért, amikor a lagúna túlsó partjáról elhatolt hozzá a második fülsiketítő ágyúbömbölés, és újból szörnyű robbanás

visszhangzott a szikla közeléből. Maynard elérte megfigyelőpontját, és látcsövén át tucatnyi embert pillantott meg, amint a fedélzeten a hátsó ágyúerőd körül sűrögnek. A parancsnokot új és még komorabb düh fogta el. Elhatározta, hogy aki csak segítkezik a támadásban a torpedóromboló legénységéből, azonnal letartóztatja ellenséges és veszedelmes hatásköri túllépés címén.

Átfutott az agyán a gondolat, hogy keserves egy nap az, amikor irodák közti nézeteltérések a parancsok nyílt megtagadását okozzák, minthogyha semmi másról nem volna szó, csak holmi hatalmi villongásról. De ez a gondolat, ahogy jött, olyan gyorsan távozott is.

Megvárta, míg harmadszor is tüzelnek, azután lesietett a domboldalon a táborig. Gyors parancsok, és nyolc tiszt és közlegény figyelőállásokat foglal el a sziget partján, ahonnan szemmel tarthatják a kikötést megkísérlő csónakokat. A többiek élén Maynard a legközelebbi tengerészeti csónak felé tartott. Kerülőt kellett tennie a csúcs felé. Nyilván rádióösszeköttetés volt a csúcs és a hajón levők között, mert éppen amikor Maynard megközelítette a már elnémult és elhagyott *Coulsont*, akkor bukkant elő egy motorcsónak a sziget túlsó vége felé.

Maynard habozott. Üldözze? A sziklát a figyelmes vizsgálat szemmel láthatóan épnek mutatta. A kudarc felvidította, de egyben óvatosságra is intette. Nem fog tetszeni a feletteseinek, ha megtudják, hogy nem tette meg a szükséges óvintézkedéseket, és a torpedórombolót rajtaütésszerűen elfoglalta az ellentábor.

Még akkor is ezt a problémát latolgatta, amikor Iilah megindult lefelé a dombon, egyenesen a torpedóromboló felé...

Iilah észrevette az első fényes füstgomolyt az ágyúcső körül. És azután volt egy pillanat, amikor észrevette, hogy egy tárgy repül feléje. Valamikor réges-régen kifejlesztette magában a szálló tárgyak elleni védőműrendszert. Most egészen automatikusan megfeszült a becsapódásra. A tárgy azonban nemcsak hogy keményen hozzácsapódott, hanem fel is robbant. Óriási volt az ütés. Iilah védőrétege megpattant. A rázkódás elhomályosította és eltorzította a hatalmas tömegének elektronikus lemezeiből származó áramot.

Az automata stabilizáló-“csövek” azonmód egyensúlyozó impulzusokat bocsátottak ki. A forró belső, részben merev, részben folyékony anyag, amely Iilah testének nagy részét alkotta, még forróbb és még folyékonyabb lett. Az iszonyú rázkódás okozta gyengeségek felvették a folyadék természetes egységét, és gyorsan megkeményedtek az irtózat

nyomás alatt. Iilah magához tért, és azon tűnődött, mi történt. Összeköttetést akartak vele létesíteni?

Felizgatta ez a lehetőség. Ahelyett, hogy elzárta volna a külső falában támadt rést, nyomban megkeményítette a mögötte levő anyagot, hogy így útját szegje a felesleges sugárzásnak. Iilah várt. Aztán megint egy szálló tárgy, iszonyú erejű ütés, mihelyt nekicsapódik...

Tucatnyi robbanás után, melyek mind nagy kárt tettek védőhéjában, Iilah kétségek közt hányódott. Lehetséges, hogy ezek üzenetek, de ő nem tudja venni vagy egyszerűen nem érti őket? Vonakodva engedte hát, hogy vegyi reakciói elzárják védőműrendszerét. A szálló tárgyak azonban gyorsabban törték át a védelmi berendezést, mint ahogy ő a réseket elzárhatta volna.

De még mindig nem tekintette támadásnak ami történt. Eddigi léte folyamán ilyenfajta támadás még sohasem érte. Arra sem emlékezett, hogy milyen módszerekkel éltek régebben ellene, de annyi bizonyos, hogy semmi sem volt ennyire tisztán molekuláris.

Vonakodva volt csak hajlandó elismerni, hogy ez valóban támadás, de nem érzett semmi haragot. Védekezési reflexe logikai, és nem érzelmi úton működött. Amint szemügyre vette a torpedórombolót, úgy látta: el kell üznie. És minden hasonló lényt el kell üznie, amely netán a közelébe merészkedik. Mint a sürgő-forgó tárgyakat is, amelyeket akkor észlelt, amikor felkapaszzkodott a dombra. El kell tűnniük!

Megindult lefelé a domboldalon.

A fennsík felett lebegő lény már nem lövellt ki lángot. Ahogy Iilah a közelébe ereszkedett, az egyetlen életjel egy kisebb tárgy volt, amely elsurrant a nagy mellett.

És volt egy pillanat, amikor Iilah a vízbe ért. Ez megrázkódtatásként érte. Már jóformán el is felejtette, hogy az elhagyott hegynek van egy bizonyos szintje, amely alatt életerői nem teljes értékűk.

Tétovázott. Azután lassan továbbsiklott lefelé a nyomasztó térségbe, és tudatában volt, hogy olyan erőszintet ért el, amelyet fenn tud tartani egy ilyen tisztán negatív nyomás ellenében.

A torpedóromboló tüzet nyitott. A közvetlen lőtávolságból kibocsátott ágyúlövedékek mély lyukakat fúrtak a kilencvenlábnyi szirtbe, amelyet Iilah szembeszegezett ellenfelével. Amikor ez a sziklafal érintkezett a torpedórombolóval, megszűnt a tüzelés. (Maynard és társai, amíg lehetett, védték a *Coulsont*, azután a túlsó oldalon bebukdácsoltak csónakjukba, és a lehető legsebesebben elináltak.)

Iilah előrenyomult. A fájdalom, amelyet az iszonyatos robbanások okoztak, olyan fájdalom volt, amelyet minden élőlény érez a részleges feloldáskor. Iilah teste nagy nehezen megjavította önmagát. És most már düh, harag és félelem töltötte el, amikor továbbnyomult. Néhány perc múlva elérte azt a furcsán ellenálló szerkezetet a sziklák között, amely a fennsík széleként magasodott. Azon túl volt a hegy meredeken ereszkedő oldal.

És ekkor váratlan dolog történt. Amint a sziklák közé ért, az a másik lény megremegett, rázkódott, mintha belső rombolóerő emésztené. Oldalára bukott, és úgy feküdt ott, mint holmi sebesült jószág, remegve és felbomolva.

Elképesztő látvány volt. Iilah visszahúzódott a vízből, megint felkapaszkodott a hegyre, azután lehömpölygött a túlsó oldalon a tengerbe, ahol egy teherhajó épp kifutni készült. Meg is kerülte a hegyfokot, sikeresen végiglebegett a csatornán, kifelé, a kopár völgy partjai között, amelyek elmaradoztak a hullámtörő mögött. Több mérföldnyire kifutott, azután lelassított és megállt.

Iilah szívesen hajszolta volna tovább, de a mozgása földhöz kötött volt. Így tehát, amint a teherhajó megállt, Iilah megfordult, és arrafelé indult, ahol a kisebb tárgyak zsúfolódtak egy csomóba. Nem vette észre az embereket, akik a part menti sekély vízbe ugráltak, és ebből a viszonylagos biztonságból szemlélték felszerelésük pusztulását. Iilah útját égő és eltiport járművek jelezték. Az a néhány gépkocsivezető, aki megpróbálta menteni járművét, véres húscafattá vált gépe fémvázán. Iszonyatos volt az ostobaság és a vakrémület. Iilah óránként mintegy nyolcmérföldes sebességgel haladt. Háromszáztizenhét ember pusztult el, háromszáztizenhét egyéni végzettel, széttiporta őket egy szörnyeteg, amely azt sem tudta, hogy léteznek. Mindegyik áldozat úgy érezte, hogy őt, egyes-egyedül őt vette üldözőbe.

Később Iilah felkapaszkodott a legközelebbi hegytetőre, és további betolakodókat fürkészett az égen. Csak a teherhajó maradt vagy négy mérföldnyi távolságban lebegő homályos fenyegetésként.

Lassan sötétség burkolta be a szigetet. Maynard óvatosan kúszott a fűben, zseblámpája fénykévjét éles szögben egyenesen a lába elé irányította. Minduntalan megszólalt.

– Van itt valaki?

Ez már órák óta ment így. Napszállat óta keresték az életben maradottakat, csónakjukra rakták és a csatornán át a várakozó teherhajóra szállították őket.

Rádióon érkezett a parancs. Negyvennyolc órát kaptak a sziget kiürítésére. Ezután egy távirányított repülőgép megkezdte a bombázást.

Maynard kívülről szinte látta magát, amint ezen a szörnylakta, éjszakába burkolt szigeten halad lassan előre. És ez az irtózáttal teli félelem valósággal gyönyörrel töltötte el. Kéjes borzongás futott végig rajta. Mint amikor az ő hajója is részt vett a japcsik megszállta partszakasz ágyúzásában. Komor volt mindaddig, amíg hirtelen el nem képzelte magát ott kint a parton, ahová a lövedékek zuhogtak. És most azzal a lehetőséggel gyötörte magát, hogy valamiképpen itt hagyják, amikor a teherhajó majd kifut.

Gondolatsorát megszakasztotta egy közeli nyögés a sötétségből. Zseblámpája fényénél Maynard ismerősforma arcot látott. Egy lezuhant fa zúzta össze a sebesültet. Gerson odalépett, és beadta a morfiuminjekciót. Maynard közelebb hajolt a sebesülthöz és aggódva nézte.

Az egyik világhírű tudós volt, aki a szigetre látogatott. A katasztrófa óta állandóan név szerint keresték a rádióüzeneteket. Amíg ő véleményt nem nyilvánított, egyetlen tudományos testület sem akadt a földkerekségen, amely hajlandó lett volna elkötelezni magát a haditengerészeti bombázás terve mellett.

– Uram – szólalt meg Maynard – mi a véleménye a... – Elhallgatott. Várt.

Egy pillanatra elfeledkezett róla, hogy a tengerészeti hatóságok már kiadták a parancsot az atombombázásra, miután megkapták a kormány felhatalmazását, hogy cselekedjenek belátásuk szerint.

A tudós megmozdult.

– Maynard – hörögte. – Valami furcsa van... ezzel a dologgal... Ne hagyja, hogy elkezd... – Szemét üvegesre tompította a fájdalom. Hangja elhalványult.

Hiába, meg kell kérdezni. A nagy embert hamarosan elfogja a kábult álom, és úgy is marad azután. Egy pillanat múlva már késő.

S a pillanat elmúlt.

Gerson hadnagy feltápáskodott.

– Na, ezzel rendben volnánk, kapitány. – Odafordult a sebesülthordozó matrózokhoz. – Ketten vigyék ezt az embert a csónakra óvatosan. Már alszik.

Maynard szótlánul ment a hordágy nyomában. Csak azt érezte, felmentést kapott a döntés kötelessége alól, s nem azt, hogy döntött volna.

Továbbvonszolta magát az éjszaka.

Másnap szürkén virradt. Röviddel napfelkelte után trópusi zápor söpört végig a szigeten, és elszárgult kelet felé. Az ég meglepően kék lett, körül a vizek világa mozdulatlanok tűnt, annyira megnyugodott a tenger.

A kék messzeségből, gyorsan mozgó árnyékot vetve a békés óceánra, felbukkant a távirányított repülőgép. Jóval mielőtt feltűnt volna, Iilah már érzékelte a gép rakományát. Egész tömegében megremegett. Várakozóan áradtak-apadtak óriási elektroncsövei, és egy rövidke időre azt gondolta, a maga fajtájából közeledik valaki.

Ahogy a gép közelebb ért, Iilah óvatos gondolatokat bocsátott ki feléje. Azelőtt a gépek, amelyeket megcélzott gondolathullámaival, idegesen megdőltek a levegőben, és tehetetlenül lezuhantak. De ez nem tért el az irányától. Már majdnem ott volt felette, amikor egy nagy tárgyat bocsátott ki, s az lomhán meg-megfordult, ahogy Iilah felé tartott. Úgy időzítették, hogy mintegy százlábnyira a célpont felett robbanjon.

Az időzítés tökéletes volt, a robbantás gigantikus.

Amint az iszonyatos mennyiségű új energia elhomályosító hatása elült, a most már tökéletesen eleven Iilah csendes és egy kissé meglepett felismeréssel azt gondolta: “Hát persze, hiszen erre próbáltam én emlékezni. Ezt akartam csinálni.”

Nem értette, hogyan is felejthette el. Őt egy csillagok közti háború folyamán küldték – és úgy látszik, a háborúnak még nincs vége. Iszonyatos nehézségek árán dobták erre a bolygóra, ahol nyomban kioltották az ellenséges közömbösítőket. De most, most már el tudja végezni a munkáját.

Próbaészlelést végzett a Napon és a radarjelzései hatókörében levő bolygókon. Azután mozgásba helyezett egy szabályos folyamatot, amely felold testében minden pajzsot. Nyomáserőit összeszedte a végső lökésre, amely keményen összepréseli az életelemeket, pontosan a kiszámított pillanatban.

A robbanást, amely egy bolygót szakított ki pályájából, a földgolyó valamennyi szeizmográfja jegyezte. De ahhoz már kell egy kis idő, amíg a csillagászok felfedezik, hogy a Föld beleesik a Napba. És azt már nem éli meg ember, ahogy a Nap novafényességgel felszikkázik, és felégeti a Naprendszer, mielőtt fokozatosan visszasüllyed a homályos G állapotba.

Még ha Iilah tudta volna is, hogy ez nem ugyanaz a háború, amely tízezermillió évszázaddal ezelőtt tombolt, akkor sem lett volna más választása.

Robot-atombombák nem maguk szabják meg sorsukat.

A FELLÁZADT HARMINCTRILLIÓ

VÁRATLAN FORDULAT

*Vlagyimir Nyikolajevics Florovszkij
egyetemi tanársegéd*

Még három nap, és szabadságra megyek. Alig nyolcvan óra múlva már a repülőgép kerek ablakán fogok nézelődni. A föld maketté zsugorodik, amelynek felszínén kényelmesen úszik a gép kereszt alakú árnyéka... Persze csak ha nem lesz borús az idő. Jó lenne még ma végezni az összes papírral, elküldeni a folyóiratnak az elkészült cikket, szétküldeni a referátumokat, válaszolni a levelekre. De jó is lenne!

Az egész környező világ ott tükröződött a hasas lombik oldalán; zivatar előtti csend uralkodott.

A huszadik emelet magasságából a gépkocsik játékszereknek tűnnek, az emberek meg apró hangyáknak. Szürke, egyenes útszalagok, szigorú pázsitnégyzetek. Ha zivatar támad, még ide, ilyen magasra is felszáll az ázott gesztenyefák illata... De a zápor csak ábránd. Alighanem megint az fog történni, hogy végigcikázik az égen néhány szárazvillám, valahol messze megdördül az ég, de a felhők elhúznak mellettünk. A város már egy teljes hete gyötrődik az augusztusi napfénytől.

Az egyetem valamennyi ajtaja és ablaka tárva-nyitva áll. De ez nem sokat segít. Dolgozni így is nehéz. Az agyak szinte szétolvadnak, mint a napon hevülő aszfalt. Levettem a zakómat, bekapcsoltam a ventilátort, és igyekeztem kényelmesebben elhelyezkedni a karosszéken. De hamarosan azon kaptam magam, hogy percek óta a beszámolónak ugyanazt az oldalát olvasom. Megszomjaztam. Elhatároztam, hogy lemegyek a büfébe, és veszek egy üveg hideg tejet vagy sört.

A büfében hosszú sor kígyózott. A nap majd szétolvasztotta az ablaküveget, betört a helyiségbe, keresztül a levegőben táncoló poroszlopon. Beálltam az alig mozduló emberpatakba, türelmetlenül

toporogtam, hunyorogtam, és egyre ingerültebb lettem. Már elment a kedvem az ivástól. Csak makacsságból maradtam a sorban.

Elöttem egy mulatságos, furcsa férfi állt. Rövidre nyírt, lapátfülekkel ékes feje szakadatlanul izgett-mozgott. Vastag ujjával ide-oda hengergette egyik tenyeréből a másikba pénzoszlopocskáját. Mosolygott, halkan suttogott valamit, vastag, jóindulatú ajka remegett.

Minden érdeklődés nélkül néztem, amíg a mellén észre nem vettem egy fehér névjegykártyát, amelyre latin betűkkel ez volt rányomtatva: *Artur Polozsencev, Moszkva*. Elcsodálkoztam. Szóval ez a lapátfülű hüvelykmatyi a Nemzetközi Rákkutató Kongresszus küldötte. Még egyszer végigmértem. Gyűrött selyemingén nedves foltok sötétlettek, bőszárú sötétkék nadrágjából rég kijött a vasalás, poros cipője sarka félretaposva. Ellenszenv támadt bennem. Eszembe jutottak azok a gondosan öltözött férfiak, elegáns szürke öltönyben, vakító fehér gallérral, akikkel az utóbbi napokban gyakran lehetett találkozni a folyosókon és a társalgókban.

“Kulturátlanság – gondoltam – ilyen külsővel megjelenni a kongresszuson. És ez annál inkább bosszantó, mert ez a trehány alak biztosan kiváló specialista.”

Polozsencev neve ismerősen csengett.

Gondolataimat egy földre hulló pénzdarab csörgése szakította félbe. Mire Lapátfülű rövidlátón hunyorogva körülnézett, a pénzt felvette egy sovány, copfos lány. Diák módra a könyve lapjai között tartotta a pénzt, és most sietősen lapozgatta a könyvét.

Lapátfülűre pillantottam. Mosolyogva figyelte a lányt, aki sehogy se tudott rájönni, honnan esett le a pénzdarab. Lapátfülű hallgatott. Ez tetszett nekem, és már bizonyos szimpátiával néztem rá.

Lapátfülű elkapta a tekintetemet, nyomban odafordult hozzám, és magyarázni kezdte a szituációt:

– Én veszítettem el a kopejkát. A kislány azt hiszi, hogy ő volt. Most aztán keresi, honnan esett ki a pénz.

Hirtelen támadt rokonszenvem egyszeriben elpárolgott. Nem szeretem azokat az embereket, akik sietnek megosztani észrevételeiket és benyomásaikat az első jöttmenttel.

Nagy nehezen én is sorra kerültem. Miközben átvettem a sörömet és a szendvicses tálkát, egyre a nyakamon lógott. Ezalatt közölte a véleményét az egyetem épületéről, megkérdezte, milyen ízűek a kínai ételek, mi az az agar-agar, és lehet-e belőle salátát készíteni. Egyszavas válaszaim szemmel láthatólag nem hozták zavarba; megállíthatatlan fecsegés közepette leült az asztalomhoz. Hogy valamiképpen megszakítsam kusza és valahogy

naivnak tűnő beszédáradatát, feltettem egy akkor teljesen fölöslegesnek tűnő kérdést:

– Ön is részt vesz a kongresszuson?

Örömmel bólintott.

– Aha, a kongresszuson! Érdekel a rák vírusos keletkezésének elmélete. Szeretnék megtudni egyet-mást a szabad génekről. De nem vagyok küldött. Ez nem az enyém – bökött a mellére tűzött névjegykártyára. – Artúré. Azért hordom, hogy minden huzavona nélkül bejuthassak az egyetemre.

“Jellemző – gondoltam gúnyosan. – Micsoda gyerekség!”

– És mondja, ismerőse maga Polozsencevnek, vagy ez a belépőcédula az ő tudta nélkül került magához?

Lapátfülű rám tekintett. Vaksi szemének tiszta, jóindulatú pillantása alatt most valahogy kényelmetlenül kezdtem érezni magam.

“Fajankó vagy, barátocskám, fajankó” – gondoltam szégyenkezve önmagamról. Szerettem volna egy jó szót szólni ehhez az emberhez, valahogy helyrehozni a sértést, olyanképpen feltüntetni, mintha csak esetlen tréfa lett volna. És minthogy jobb nem jutott az eszembe, vállon veregettem és felajánlottam:

– Tudja mit, ha megunta az ücsörgést a kongresszuson, jöjjön fel hozzám a tanszékre. Bár a rákkal mi nem foglalkozunk, azért egy s más érdekes dolog van nálunk is.

Lapátfülű áradozó hálálkodásba fogott, és még buzgóbb lett.

– Valahogy elfáradtam – mondta aztán. – Nem volna kedve velem tartani egy kis ebéd utáni sétára a tiszta levegőn?

Először vissza akartam utasítani. Nemigen volt ínyemre a vele való séta. De az a gondolat, hogy fel kell mennem a fülledt szobába, és hőségtől tikkadtan olvasnom kell valamit, szörnyűnek tűnt számomra. Elfogadtam ajánlatát.

Néhány perc múlva már a Délnyugat-Moszkvában állandóan honos élénk szél legyezgetett bennünket. Reszkettek a levelek, hajlongtak az ágak. Egy pávaszemes pillangó valósággal szétterült egy kerti pad támláján. Szárnyait több mint száznyolcvan fokra tárta, hogy a szél le ne fújja...

Új ismerősöm fantasztikusan nagy, de zűrzavaros információ-mennyiséggel rendelkezett a történeti biológia, a genetika, a molekuláris fejlődés és más egyéb tudományok terén. Őszintén szólva nem túlságos figyelemmel hallgattam. A séta önmagáért volt kellemes, és már sajnáltam, hogy beszédbe elegyedtem ezzel a szószátyár alakkal. Éppen lelkesülten magyarázott valami utazásról egy fantasztikus nevű tó vidékére, és arra

gondoltam, hogy be kéne mutatkoznom, és meg kéne tudnom a nevét. De aztán mégse tettem. Egyszerűen jólesett üldögélni az árnyékban a néptelen sétányon, és nem gondolni semmire.

– Nem fáradt el a beszédben? – kérdeztem hirtelen.

Nem tudom, hogy szaladt ki ez a mondat a számon. Nagyon szerettem volna, ha elhallgat.

– Nem, dehogy – mondta ijedten –, dehogy. Még el kell mondanom önnek egy igen fontos dolgot.

Most figyeltem föl rá, milyen elszánt és makacs áll a van.

– Máskülönben ki fogja megtudni? – tette hozzá. – Valakinek meg kell tudnia, hisz ez roppant fontos...:

Arca ekkor hirtelen elváltozott, elsápadt, sőt, mintha valahogy megnyúlt és elkeskenyedett volna. Sötét árnyak ütköztek ki a szeme alatt, orcája mélyedései megkeményedtek. Hiba volt megbáontanom.

Már-már megszólaltam, hogy helyreüssöm a szavaimat, de megelőzött. Még a hangja is megváltozott, száraz lett és élettelen. Egyenest a szemembe nézett. De tekintete már nem volt vaksi és jóindulatú. Inkább távoli és vak.

– Szörnyű ostobaságot csináltam – mondta rekedten, és konok áll a finoman megremegett.

Úgy látszik epileptikus... Az ilyenekkel mindig baj van. Jól a nyakamba szakadt! Ösztönös mozdulatot tettem, amely csodálkozást és zavart akart kifejezni. De ő tévesen értelmezte.

– Várj, ne szaladj el! Meg kell nekem... meg kell neked... befecskendeztem magamnak azt a micsodát – mormogta. Rám dőlt, forró lehelete az arcomba csapott.

Éreztem a kolbász szagát, amit csak az imént evett a büfében. Belekapaszkodott a ruhám ujjába.

– Csak őerte tettem, érted? – szólt elhaló hangon. – Tudnom kellett az igazat. Az igazság nélkül lehetetlen sokáig élni... Az igazság...

– Nem értem, miről beszél – mondtam. Arrébb húzódtam. Túlságosan izzadt és felhevült volt.

Elhallgatott és lehunyta a szemét. Komolyan megrémültem, és rázni kezdtem.

– Ide hallgasson, mi van magával?!

Egy darabig hallgatott, aztán ajka megmozdult, és anélkül, hogy kinyitotta volna a szemét, megszólalt:

– Azt hiszem, meghaltam.

Soha életemben nem gondoltam volna, hogy képes ilyen izgalom elfogni. A szívem majd kiugrott a helyéből.

– Nem úgy értem, hogy egészen... – motyogta most halkán, mint egy álomba szenderedő kisgyerek.

Aztán összeszorította az ajkát, elhallgatott, arca elkékült. Amikor megláttam, hogy arcán kékes foltok futnak végig, mintha kígyó mart volna belém. Segítségért futottam.

Az egyetemi poliklinikán csend és félhomály uralkodott. Valaki gondosan lehúzta Lapátfülűről a cipőjét, aztán lefektette egy fehér viaszosvászonnal borított heverőre. Az idős doktornő már ki tudja, hányadszor, ismét a beteg gyenge szívverését hallgatta. Egy magas, sovány, Don Quijote típusú öregúr valami csillogó tárgyat mozgatott Lapátfülű üveges szeme előtt, az meg öntudatát veszítve fekszik. Szegény Lapátfülű! Tulajdonképpen miért nevezem így? Nem is olyan elállóak a fülei. De nem tudom, hogy hívják. Valahogy pedig csak kell nevezni.

Mielőtt kihívtuk volna a mentőket, gondosan végigkutatottuk a zsebeit. Némi aprópénz, egy biztonsági zárba való kulcs rézláncon, egy marék troli- és autóbuszjegy, egy fésű két kitörött foggal, egy, a hajtásoknál megkopott papírdarab, rajta valami Val. Nyik. Kuril. telefonszáma; ez minden, amit találtunk. A szerencsétlen! A Don Quijote azt mondta, hogy a Lapátfülűnek különös módon gátlás alatt van valamennyi reflexe. Nem reagál semmiféle külső ingerre: se fényre, se hangra, se fájdalomra.

– Még azt is megkockáztatnám, hogy letargiával van dolgunk – jelentette ki fontoskodva.

– Nincs semmi kapcsolata a külvilággal – mondta a doktornő, és eltette a sztetoszkópját. – Az, amit ön elmondott – itt szigorúan rám tekintett –, a roham kezdete volt.

– Lehet rajta segíteni?

A két orvos hallgatott.

– Elmebaj? – Kérdő pillantást vetettem a vakító fehér köpenyt viselő, fáradt asszonyra.

– Semmi bizonyosat nem tudok önnek mondani. Majd a szakorvosok! Lehetséges. De fontolja meg – és itt a balszerencsés névjegykártya felé bökött –, ki az az épelméjű ember, aki ilyen módon kísérel meg behatolni egy olyan intézménybe, ahol semmi keresnivalója sincs. Mit gondol?

– Eszembe jut Iraida Vasziljevna – szólalt meg a Don Quijote, miközben egy alkoholos vattával a tenyerét törölgette –, a nagy Lorenz esete. Egyszer egy barátja, ismert farmakológus, megkérte, hogy bocsásson rendelkezésére egy olyan pszichopatát, aki annyira elvesztette tudatát,

hogy valósággal növényi szinten él. A beteg, akit Lorenz a farmakológus rendelkezésére bocsátott, néma volt és mozdulatlan, akárcsak a mi páciensünk. A szemei hol zárva voltak, hol értelem nélkül dülledeztek. A teljesen kifejtett, helyrehozhatatlan degeneráció tökéletes példája. Teljes szellemi bomlás. Az intellektus végleges és helyrehozhatatlan elvesztése. Ekkor azonban a beteg vénájába bevitték egy egészen minimális mennyiségű, ártalmatlan nátriumcianát oldatot. A beteg, aki hosszú éveken keresztül a teljes merevség állapotában volt, meg se rezzent. De amikor a preparátum elhatolt az agy légzésirányító központjába, a beteg egyszerre mélyebben és telibb tüdővel kezdett lélegezni. És ez az ember, aki évek óta egyetlen szót se ejtett ki, egyszerre csak halkán megszólalt. Zavaros tekintetében értelem kezdett csillogni. Még rá is mosolygott Lorenzra, és érthetően kimondta a saját nevét. Három-négy percig beszélgetett a szerencsétlen, mint bármelyik normális ember. Aztán a nátriumcianát hatása gyengülni kezdett, a beteg már csak dűnnyögött, tekintete zavaros lett, és újból visszaesett eredeti állapotába. Úgyhogy, amint látja, néhány percre még a végleg elborult elméjű embert is fel lehet ébreszteni rettenetes álmából. A modern tudomány...

Semmi kedvem nem volt a Don Quijotét hallgatni. Felfuvalkodottnak és önteltnek éreztem. A laboratóriumba már nem volt értelme visszamenni, ezért elhatároztam, hogy elüldögélek a kertben egy padon, mely az orgonabokrok közt rejtőzött. A szívem nehéz volt. Nagyon sajnáltam Lapátfülűt.

Ekkor jutott eszembe a cédula, amit még mindig kezemben tartottam, rajta annak a bizonyos Val. Nyik. Kuril.-nak a neve. "Lehetséges volna, hogy Lapátfülű csupán ezzel a cédulával érkezett a kongresszusra? Lehetséges volna, hogy semmit nem jegyzetelt?" – jutott eszembe. Rögtön észbe kaptam: ez az ember megőrült, én meg értelmes cselekedeteket várok tőle. És mégis... Gyorsan elindultam a nagy előadóterembe, ahol a kongresszust tartották. Aztán fokozatosan lelassítottam a lépteimet. Csakugyan, mit mondhatok? "Bocsánat, elvtársak, uraim, Lapátfülű itt hagyta a füzetét, nem tudom, ki ő, és hol ült, de legyenek szívesek, nézzen körül mindenki a maga helyén..."

Elhatároztam, hogy megvárom az ülés végét. Rágyújtottam egy cigarettára, és körözni kezdtem az auditórium bejárata körül. Több ismerős munkatárs is elhaladt mellettem, üdvözöltek, aztán ment ki-ki a maga dolgára. Én meg egyre róttam a köröket az üres hallban.

Nem sokáig győztem türelemmel, sohase bocsátom ezt meg magamnak. Azon kezdtem gondolkodni, hogy Lapátfülűn úgyse lehet

segíteni, és tulajdonképpen teljesen mindegy, hogy ott hever-e az a füzet valamelyik asztalon, vagy sem.

Nagyon hamar meggyőztem magam arról, hogy ehhez az egészhez semmi közöm. Megtettem mindent, ami tőlem telik, a többi az orvosok dolga meg a közvetlenül érintette személyeké. Nekem itt nincs semmi keresnivalóm. A melegtől megizzadt a tenyerem, kinyitottam az öklömet. A maszatos papírcsomó a földre hullott. Fölvettem és bedobtam egy monumentális kórnába.

A munkanap végéig még maradt egy óra, visszatértem a laboratóriumba. Mindez augusztus 26-án történt...

A szobámban minden úgy volt, ahogy hagytam. Úgy éreztem, mintha csak néhány percre távoztam volna. Az asztalhoz szorosán odatapadtak az ismerős kriksz-krakszokkal telerótt papírlapok. A levegő forró volt és sűrű. A hőség egy szemernyit sem enyhült. Végignéztem a dolgozószobám rég ismert és jócskán megunt kellékein, és egyszerre ingerültség fogott el. Az ördög vigye el, mindezt nap nap után látom, már évek óta, s ma, amikor végre szembekerültem valami váratlannal – megfutamodtam előle, vissza a csigaházamba, az odúmba, ebbe a meleg és száraz kuckóba. Különös dolog: az ember örökösen keresi az újat, de sose áll készen arra, hogy találkozzék vele. Vagy nem olyan az az új, mint amilyennek gondoltuk, vagy nem akkor érkezik, mikor kellett volna...

A következő percben a liftben voltam, és torkom elszorult a zuhanástól.

Siettem lefelé, vissza, Lapátfülű felkutatására.

Képzeltem, milyen hülyén hatottam, amint a szeméturnában turkállok. A járókelők csodálkozó tekintete szinte szúrta a tarkómat. De már fel se vettem. Megcsapta orromat az a nyugtalanító szél, amely Sherlock Holmest éltette. Nyomon voltam. Mikor az embert elfogja a nyomozás heve, feltámad benne valami a jó vadászkutyából. Gondosan kisimítottam a papírt, és odafutottam egy telefonfülkéhez. G... G... Ez az Arbat. Lapátfülű ismerőse tehát Moszkva egyik legrégebbi kerületében lakik. Valami ütött-kopott házikóban...

Egy mély alt hang szólalt meg a kagylóban:

– Tessék, itt Marija Ivanovna.

Elég sokáig kellett magyaráznom Marija Ivanovnának, mire megértette a helyzetet. Lassan minden világos lett. Kiderült, hogy az a bizonyos Val. Nyik. Kuril. Valerij Nyikolajevics Kurilin, fiatal geológus. De sajnos, most nincs otthon. Elutazott egy expedícióval. Ismeri-e Valerij barátját, egy kerek fejű, erős állú fiatalembert? Nem, nem tudja ki lehet az. Valjusához sokan járnak. Egy olyan kicsit mulatságos fiatalemberről van szó, elálló

fülekkel. Vagy úgy, akkor ez alighanem Borisz. Valerij iskolai pajtása. Hogyne, hogyne. Borisz Revin, együtt jártak az egyetemre is. Az utóbbi időben alig járt nálunk. Lehet, hogy mégse ő az? Hát ki lehet más? Mulatságos fickó, és elálló fülei vannak? Ő az! Hát mi történt vele?

Igyekeztem minél szemléletesebben leírni Lapátfülü állapotát. A kagylóban csend támadt. Rekedten sercegett a membrán. Marija Ivanovna végre ismét megszólalt:

– Rögtön oda megyek.

Egy pillanatra meghökkentem.

– Megbocsásson, márminthogy hová?

– Hát ahol most van! A poliklinikán, nem? Oda megyek. Már hogyne mennék, hisz szegény úgyszólván árva. Várjon rám!

Elrohantam a Don Quijotéhoz.

– A maga pártfogoltját már átírányítottuk a Lenin sugárúti kórházba. Nincs jogunk hosszabb ideig magunknál tartani a betegeket – közölte az öregúr.

Elhatároztam, hogy megvárom Marija Ivanovnáat. A hosszú folyosón sokan voltak. A sötét emberalakok között gyéren szivárgott a szórt napfény. Egy nővér ült ott, tollát egy hasas tintatartóba mártogatta, és minden újonnan érkezőt megkérdezett: “A száma?” – és tollával megcélozta az érkezőt. A beteglap számát kérdezte tudniillik.

Marija Ivanovnáat nyomban felismertem, annak ellenére, hogy soha azelőtt nem láttam. Annyira különbözött a szokásos egyetemi közönségtől. Jóval elmúlt már ötven, bal kezében hatalmas drapp, villámzáras szatyrot szorongatott. Lendületesen és magabiztosan mozgott. Járásában sokévi nehéz mezei munka érződött, vagy talán gép melletti esztendők meg a sorbaállás az üzletekben, amikor az ember lába sajog a nyolcórás műszak után, meg a beteg gyerekek fölött átvirrasztott éjszakák...

Határozottan és keményen kezet szorított velem.

– Hol az orvos? Beszélni akarok vele...

Elkísértem Kurilinát a Don Quijotéhoz. Egy-két bevezető szó után megkérdezte:

– Mi a baja a fiúnak?

Don Quijote elvont elmélkedésbe fogott arról, milyen nehéz kapásból megállapítani egy betegség jellegét, ha az ember, mint most is, nem ismeri sem a beteget, sem pedig sajátos körülményeit. A néni félbeszakította.

– Mondja meg nyíltan: nem tudom. Így sokkal egyenesebb!

Don Quijotét elfogta a méreg. Alsó állkapcsa leesett, hatalmas ádámcsutkája úgy meredt előre, mint valami dárda.

– És kér megsértődni, kérem – hűtötte le a doktort Marija Ivanovna. – Ismerem én a doktorokat! Kis híján engem is a sírba tettek. Ide a címet, ahová Boriszt eldugták! Megijedtek a felelősségtől? Tudom én, hogy van ez! Elmegyógy?

Oldalba bökte Don Quijotét, és elnevette magát. Erős hangja és magával ragadó nevetése volt. Az ördögbe is, csuda egy néni! Don Quijoténak a homlokára futott a szemöldöke. Az öregúr nem tudta, szitkozódjon-e vagy mosolyogjon.

Óvatosan megérintettem Marija Ivanovna kezét. A bőre kemény és durva volt, tele apró dudorokkal.

– Nekem megvan a cím, tessék jönni.

– Igen? Hát akkor gyerünk, fiacskám. A vizionlátásra, doktor!

Don Quijote vállat vont.

Nagyon könnyű volt társalogni ezzel a nénivel. Cselekedett, beszélt, magyarázott, a másik elég, ha hallgatja. Néhány szót ejtettem Lapátfülűről, míg a buszon zötyögtünk és nyomakodtunk.

– Ez a Borisz mindig különös fickó volt. De nem tudtam, hogy epilepsziás. Furcsa fiú volt, de hogy ilyesmit vettek volna észre rajta, arról nem tudok.

Kihasználtam a pillanatnyi szünetet, és feljegyeztem Borisz Revín adatait. Telefonja nincs, az Abelmanovszkaja-kapun túl lakik.

– Mindenben az anyja a hibás – mondta Marija Ivanovna, miután részletesen elsorolt valamennyi járművonalat, amely az Abelmanovszkaja-kapu felé visz. – Én már régóta megfigyeltem: ha valami baj van, abban biztosan nő a hibás. Lehet, hogy nem közvetlenül, hanem valakin keresztül, de mindenképpen nő keze van a dologban. Vagy semmirekellő, vagy bolond.

– “Cherchez la femme. Keresd az asszonyt...” – jegyeztem meg. – Persze lehet, hogy egyszerű véletlen. A nők sokan vannak, így aztán tisztán a statisztikai valószínűség szerint keresztezik a baj röppályáját.

– Te csak ne akard a fejem mindenféle halandzsával teletömni. Az én fiam is egyetemet végzett. Az is összehord időnként hetet-havat, mindenféle idegen szót használ. Csakhogy én egykettőre eligazítom ám a halandzsáival! Van nekem egy saját röntgenem. Közönségesen úgy hívják, hogy megérzés. Meg tudom én különböztetni a tudományt is a sarlatánságtól, úgyhogy csak hallgasd meg, hogyan gondolkoznak az olyan emberek, akik megismerték már az életet.

– Egy szavam sincs! – nevettem el magamat.

“Micsoda egy anyuskád van neked, te Kurilin elvtárs!”

– Beszélj csak, mondd el a magadét! De mindenféle halandzsa nélkül. Az asszonynak fontos helye van az életben, a férfiét össze se lehet vele mérni! Az asszony maga irányít maga körül mindent: a családot, a háztartást, a férjét, a munkáját. Aztán ha olyan az az asszony, mint Borka anyja, akkor aztán persze régen rossz. Igaz, nem volt szerencséje a férjhezmenetellel. Sötét múltja volt a férjének, mit tagadás, nagyon sötét múltja volt. De hát mégiscsak a gyerekének az apja, úgyhogy meg kell mindent alaposan hányni-vetni, mielőtt farkast kiáltana az ember lánya.

– Már megbocsásson, de nem értem, amit mond.

– Látod, ez az. Nem értesz te engem, fiacskám. Mihajlova meg a saját fiát nem érti, így aztán összevisszaság támad.

Nem azt mondta: összevisszaság, hanem “össznyeviszaság”.

– Miféle Mihajlováról teszik beszélni?

– Ő az, a Borisz anyja. Az első férje, a Borja apja után nem Revina, hanem Mihajlova. Aztán a második férjét rávette, hogy fogadja fiává a gyermeket, hogy semmi emlék ne maradjon az apjáról. De hát mit mondjak? Hosszú história, nem lehet azt egy szóval elmondani... Közben már meg is érkeztünk.

A kórházban már nem volt ott Borisz. Azon nyomban átutalták a városon túlra, Sztolbovaja állomásra.

– Mondtam! – háborgott Marija Ivanovna – Csakugyan elmegyógy! A beteg nekik csak futball-labda! De én keresztüllátok rajtuk. Csak nehogy valamiért felelősséget kelljen vállalniuk. Odafirkantanak valami receptet, azzal el van intézve!

– Talán ebben a kórházban nincs hely, de lehet, hogy elmespecialisták nincsenek – próbáltam jobb belátásra téríteni a nénit.

– Ugyan, hagyd már! – felelte ingerülten. – Ismerem én ezeket! – Aztán kis szünet után hozzátette: – Az is igaz persze, hogy keveset fizetnek nekik, meg a munkájuk se könnyű. Egyre csak az emberek, a betegek között lenni. Azok meg szeszélyes, sértődékeny népség.

De ha meggondoljuk, senki se kényszerítette őket, hogy orvosnak tanuljanak. Ha meg egyszer erre adták a fejüket, akkor dolgozzanak becsületesen. Nyomorult bürokraták! Nemrég a fogammal bajlódtam. Szörnyű, mi volt!

Szétnéztem. A poros aszfalt csillogott a napon, mint a higany. A torkom kiszáradt, szomjas voltam, de egyetlen ivókút se volt a közelben. Egy csíkos ponyvaernyő alatt pirosposztag fiatal lány bolgár szőlőt árult, körülötte összetorlódtak a háziasszonyok.

Vörös, tűzforró autóbusz kanyarodott el a sarkon, hogy bevetődjön egy szűk mellékutcába.

Egyszerre csak jó ötletem támadt.

– Marija Ivanovna – mondtam –, menjünk át a parkba. Itt van a közelben. Iszom egy kis vizet, majd szomjan halok.

A szódavíz csípős volt, szúrt, mint a sündisznó, csiklandozta az orromat, és könnyeket csalogatott a szemembe, de a szomjamat nem csillapította. Marija Ivanovna komótosan kiitta a poharát, és elindultunk a vörös téglaporrall beszórt utcáskákon.

– Szóval a maga fia jól ismeri Revint? – kérdeztem.

– Már mondtam, hogy hosszú história ez. Még mielőtt férjhez mentem volna, Kurilin jó barátságban volt Mihajlovval. Mindketten geológusok voltak, mindketten neki udvaroltak, Nataljának. Azt már nem tudom, hogy folyt le az egész, de az bizonyos, hogy történt közöttük valami. A férjem nem nagyon szeretett erről a témáról mesélni, de én azért szép finoman, szőrméntén csak kicsikartam belőle egyet-mást. Nem sokat tudtam meg, csak annyit, hogy udvaroltak, udvarolgattak Nataljának, aztán ők ketten elutaztak egy expedícióval, s amikor visszatértek, attól fogva Kurilin felé se nézett Nataljának. Vagy az történt, hogy Kurilin meg Mihajlov összeveszett, vagy megállapodtak egymás között, hogy véget vetnek ennek a huzavonának, vagy talán sorsot húztak (ilyen is előfordul a férfiak között), annyi bizonyos, hogy attól fogva csak Mihajlov járt Nataljához. Sokáig járt utána: úgy látszik, Natalja inkább vonzódott Kurilinhoz. Érthető is. Derék ember volt Nyikolaj Kurilin. Szőke hajú...

– Volt? Hát a maga férje meghalt? – szakadt ki belőlem a kérdés.

– Meghalt, kisfiam. Elpusztult. És látod, az ő halála miatt lett Borisz Mihajlovból Revin.

Kíváncsiságom, melyet megolvastott, megpuhított a forró augusztusi napsütés, kezdett szilárdabbá válni. Éreztem, hogy a titok függönye, ha szét nem is húzódik, legalább meglebben holmi számomra ismeretlen erők hatására.

– Szerencsétlenség? Betegség? A háború? – érdeklődtem fontoskodva, és igyekeztem hangomba együttérző árnyalatot vinni.

– Várj csak, ne siess – hárított el Kurilina. – Mesélek neked Nyikolajról. Derék ember volt testestül-lelkestül. Vidám, erős, ügyes. Mindenki szerette, lehetetlen volt nem szeretni. Amikor először megláttam... – A néni elhallgatott. – Na jó, hagyjuk, téged bizonyára nem érdekel ez.

– Már hogyan érdekelne?

– Azt gondolod: elérékenyült a néni, még ki is nevensz. Egyszóval, amikor Kurilin faképnél hagyta Natalját, amaz eleget bánkódott miatta. Büszke lány volt, nem mutatta, de Mihajlovot se igen biztatta. Így gyötrődtek ők hárman: ketten egymás mellett, a harmadik magában. Aztán Nyikolaj elutazott kiküldetésbe, Szaratovba. Ott ismerkedtünk meg, össze is házasodtunk. Most már nem tudom, így akart-e kigyógyulni a korábbi szerelméből, vagy tán nagyon megtetszettem neki. Én akkor fütyültem mindenre, nagyon szívem szerint való legény való legény volt. Később sokat faggattam: valld csak be, a férfibarátságot akartad bizonyítani, amikor elvettél. Ő csak nevet, tréfálkozik. Nem is mondta meg. Pedig alighanem mégiscsak úgy volt. De lehet, hogy nem is így történt, az élet bonyolult dolog. Annyi bizonyos, Natalja még sokáig nem ment férjhez. És amikor megszületett a mi Valerijünk, akkor esküdtek meg végre Mihajlovval. Attól fogva Kurilin meg Mihajlov megint együtt kezdtek járni az expedíciókra, meg mi is jobban összeismerkedtünk Nataljával, még össze is barátkoztunk. Csakhogy nem volt ez hosszú életű barátság. Amikor megtudtam, hogy az én Nyikolajom azelőtt Natalja után futkosott, valahogy elment a kedvem a látásától. Nem szívleltem többé. Akkor aztán...

Marija Ivanovna egy pillanatra elhallgatott.

– Nézd csak, de jó helyet talált magának! – mondta, és egy verébre mutatott, amelyik a virágágyás porában fürdött. – Hogy miben nem telik gyönyörűsége ennek az állatnak!

– Nem fejezte be – szoltam közbe.

– Mit fejeznék be? Minek felszaggatni a régi sebeket? Nem ismerlek én téged, fiatal vagy, igaz, tanult ember, de bizonyára nem ismered az életet. Csak kíváncsiskodsz.

– Marija Ivanovna! – kiáltottam. – Ezt nem szabad csinálni, biz’ isten! Lehet, hogy én egy egész közönséges, nem is túl jó ember vagyok, de Borisz Revin nagyon érdekel. Magam se tudom, miért. Szeretnék segíteni rajta. Maga megsért engem...

Kurilina elmosolyodott. Csodálatosan kellemes mosolya volt. Világoskék, hihetetlenül ravasz, szeme huncutul kandikált kifelé barna arca sápadt pókhálójából, mint egér a lyukból.

– Na jól van – mondta. – Ezt akartam hallani tőled. Nem szeretem, amikor az emberek hallgatnak, és nem tudni, mit gondolnak közben. Hát szóval így történt. Egyszer, ez harminckilencben történt, Valerik már két éves volt, elment az én férjem Mihajlovval az Obra, de Mihajlov egyedül tért vissza. És értesített, hogy azt mondja, Nyikolaj Kurilin hősi

halált halt egy tajgai folyón való átkelés közben. “Hát te hol voltál?” – kérdem. “Én mögötte mentem – azt mondja – vagy ötven méterre, de amikor kiértem a folyóhoz, csak a sapkáját találtam meg a parton.” És kiszínezi az egészet mindenféle szörnyűséggel. Ketten dolgoztak együtt, azt mondja, aztán az őszi esőzések miatt elöntötte őket a víz, és az egész felszerelésük odaveszett. Átázva, átfázva, éhesen mentek keresztül a tajgán, élmük már alig volt. Akkoriban a geológusok még nem voltak ilyen mindenféle technikával ellátva. Se helikopter, se repülőgép. Ugyan repülőgépük talán volt a nagyobb csoportoknak. Így barangoltak napokig, és már az első hó is lehullott, reggelente fagyott, egészen elgyengültek, kettejüknek két napra való élmük maradt meg egy kulacs vodka. Akkor történt a szerencsétlenség Nyikolajjal. Belezuhant a folyóba, akár egy kő, s eltűnt örökre. Mihajlov azon a helyen pihenőt tartott: annyira elgyengült, hogy mozdulni se bírt. Beletörődött, hogy meg fog halni, azt mondja. De aztán jött a fagy, és az első jégen keresztülment a folyón, amelyikbe Nyikolaj beleveszett.

– És a maga férje úszva akart átkelni a folyón?

– Úszva olyan hideg vízben semmiképp nem lehet átkelni. Úgy látszik, gázlót keresett, vagy a partoldalról zuhant be a vízbe. Mihajlov maga se tudta pontosan megmagyarázni. Meghallgattam, amit mondott, de nemigen hittem neki. Érezte az én szívem, hogy nincs valami rendjén. És bebizonyosodott az előérzetem. Igaz, nem mindjárt.

– Hogyan?

– Eltélt egy esztendő, talán egy kicsivel kevesebb. Ez alatt az idő alatt kisírtam a két szemem a levél fölött, amelyben arról értesítenek, hogy a férjem szolgálati kötelessége teljesítése közben hősi halált halt. Leteszem magam elé esténként ezt a papírlapot, amikor Valerik már kifutkosta magát, és alszik, mint a tej, és csak sírok, zokogok. Egyszer aztán eljött hozzám Kolja egyik munkatársa, és elmondta... Teljesen feldúlta a lelkem. Mintha most történt volna: ott ültünk minálunk, nappal volt, tűzött a nap, de előttem elsötétült a világ, mintha mindenhová fekete zászlók lennének terítve. Azt mondja nekem Jevgenyij Nyikolajevics: “Nem akarlak elkéséríteni, Masenka, de tudnod kell az igazat. Nem fulladt meg a te Nyikolajod. Becsapott téged meg mindnyájunkat Mihajlov.” Kiderült, hogy ősszel beállított a jakut vadászokhoz egy szakállas férfi, csont és bőr, és nincs eszénél. Két napig nem tért magához, aztán meghalt. És nem volt nála semmi, se iratok, se élelem. Ruhája alig volt, sapka nélkül, mezítláb, megszaggatva, iszonyúan nézett ki. A jakutok semmit sem értettek zavaros beszédéből, de nagyon megijedtek. Tudja, milyen idők jártak akkortájt.

Titokban eltemették, és eltüntették a nyomokat. Amikor aztán a következő tavasszal ezeken a vidékeken megjelentek a geológusok, valaki elszólta magát. Így találták meg Nyikolaj sírját. Kiásták a tetemet, és valahogy felismerték a szerencsétlent. Rögtön Mihajlovra terelődött a gyanú. Mindenkinek eszébe jutott, hogy amikor rátaláltak, még volt élelme, meg maradt egy csepp pálinkája is. Megszökött a gazember, rájött, hogy kettejüknek nem elég az élelem, és elhagyta a barátját. “Ítélni fogunk felette – mondta Jevgenyij Nyikolajevics. – Bizonyíték nincs, hogy rendes bíróság elé vigyük az ügyet, de van nekünk társadalmi bíróságunk.” Ahogy ezt meghallottam, olyan harag fogott el, hogy képes lettem volna talán saját kezemmel megfojtani...

– És mit mondott Mihajlov a bíróságon? – kérdeztem.

– Hogy mit? Egyre ugyanazt, amit azelőtt. Mentünk – azt mondja –, kettesben, elől Kurilin, mögötte én. Amikor odaértem a folyóhoz, Kurilint nem találtam. Nézek jobbra-balra, nem találtam mást, mint a zsákját, amit vitt, meg a sapkáját, amit a hullámok kivetettek a partra. Azt gondoltam: odaveszett Kurilin. Valaki megkérdezte: szóval Kurilin, mielőtt megfulladt volna, úgy határozott, hogy ott hagyja nálad az egész nála levő élelmet? Mihajlov elsápadt, de nyugodtan azt felelte, hogy amikor gázlót keresnek, előtte le szoktak rakni minden terhet. Ekkor megláttam Natalját. Egy csepp vér nem volt az arcában, a szeme csak úgy szikrázott. Észrevettem, hogy gyereket vár. És ki tudja, miért, a fájdalom megcsendesedett. Amikor mindenki, aki a teremben volt, nekiesett Mihajlovnak, amiért hazudott, én valahogy egész megenyhültem. Persze nem sajnáltam én azt az ebfajzatot, aki képes volt cserbenhagyni a barátját, Nataskát sajnáltam meg a kisgyereket, aki még meg se született. Miért kéne tudnia, milyen alávaló gazember volt az apja! Mihajlov próbálkozott, hogy tisztára mossa magát. Mindhiába. Ha az az ember életben maradt az átkelés után, akkor nem válhattak el egymástól csak úgy egyszerűen, ezt senki se magyarázza. Mindenki számára világos volt: Mihajlov otthagya Nyikolajt, megszökött az élelmiszer-tartalékokkal, a saját bőrét mentette. Minden világos, mégse lehet rábizonyítani.

– És mi lett a vége ennek az egésznek? – kérdeztem, és közben igyekeztem felidézni magamban Lapátfülű arcát. Vajon hasonlít-e az apjára?

– Nem lett semmi eredménye. Felszólaltam Mihajlov védelmében. A halottak nyugodjanak, az élők éljenek. Én csak a gyerekükre gondoltam. Úgyhogy Mihajlovot se föl nem mentették, se el nem ítélték. Tudja, milyen dolog az a társadalmi bíróság. Azért megrovásban részesítettek, és átadták

az ügyet kivizsgálásra a hatóságoknak. Mindezek után odajött hozzám Natalja. Megszoritotta a kezem. Azt mondja: “Köszönöm, Masenyka, a jó szót, de minden hiába.” És csakugyan, egy hónap múlva elvált Mihajlovtól, két hónappal rá megszülte a gyereket, ezt a bizonyos Boriszt. És az apjáról egy árva hangot se szólt. Szó, ami szó, sötét múltja volt ennek az embernek. Nagyon összebarátkoztunk mi akkor Nataljával, meg a gyerekeink is jóban voltak, az egész háború alatt nem veszítettük egymást szem elől.

– És mi lett Mihajlovval?

– Megölték még a háború legelső heteiben. Natalja a háború után mintha megbokrosodott volna. “Férjhez akarok menni – azt mondja. – Élni akarok még egy kicsit.” Összevesztünk akkor végképp, ő teljesen levette a kezét a fiáról, csak magával törődött. Aztán férjhez ment ehhez a Revinhez, hanem Borisz teljesen elvadult tőle. Zárkózott lett a gyerek, emberkerülő, hallgatag. De Valerikkal továbbra is tartotta a barátságot.

– És az apjáról tudott valamit?

– Senki nem beszélt róla. Sem az anyja, sem én. De szerintem mindent tudott. Bizonyára akadtak “derék” emberek. És szenvedett is bizonyára ettől, de hallgatott, senkit nem avatott be a titkába. Még Valerikot sem.

– De hát miben látja Mihajlova vétkét? Szerintem nagyon helyesen járt el.

– Helyesen, persze helyesen. Te kisfiam, még nőtlen vagy bizonyára, és sok mindent nem érthetsz meg. Egyszer azt mondja nekem Natalja: “Borisz a fiam, mégis képtelen vagyok úgy bánni vele, mint anya a gyerekével. Folyton ott van a szemem előtt az a gazember, és közénk áll.” Egyszóval érezte a fiával, amit nem kellett volna tudnia. Figyelt, és minden pillanatban várta, hogy Borka szintén csinál valami aljasságot. Hát szabad ezt? A gyerekek nem felelnek apjuk vétkéért. Ettől van, hogy Borisz olyan komor és makacs lett. És ez a rohama is egész biztos idegi alapon támadt.

– Ugyan, ugyan, ez azért túlzás! – mondtam.

– Még hogy túlzás! Ha Borisz nem tudja meg, mit művelt az apja, meg ha az anyja másképp bánik vele, más ember lesz belőle. No de elég. Kifecsegetem az egész életemet. Elég volt a hűsölésből. Gyerünk Sztolbovajára!

– Sajnos, ma már aligha tudok elmenni – mondtam határozatlanul.

– Mi az, kifogyott a puska? Ez a mai fiatalság, mind ilyenek. A jótett meg együttérzés nem kenyere. Jól van, menj isten hírével. Csak egyre

kérlek. Menj el Revinékhez, értesítsd Borisz anyját, hogy a fia kórházban van. Mégiscsak... Nekem nagyon nincs kedvem szóba állni vele.

Beleegyeztem. A park kapujában elbúcsúztunk egymástól.

Nem volt különösebb kedvem elmenni Revinékhez. Mit láthatok ott? Egy idősebb asszonyt, aki szerelmes az új férjébe, és teljesen elfoglalja a maga boldogsága. Nem, nem megyek el oda, végeredményben is ez az egész dolog kevésbé érint engem. Lapátfülű, azaz Borisz Revin felkeltette a kíváncsiságomat, szokatlan, nem mindennapi esetnek láttam, de... mégis túl sekélyes az egész. Családi dráma, rossz neveltetés, egyszóval valami ostobaság. Nem mentem el hozzájuk.

Bementem a postára, írtam Borisz anyjának egy levelezőlapot, amelyben értesítettem a történetekről, és ráírtam Kurilinának telefonszámát is. Hadd elevenítse fel kapcsolatát a két régi barátnő. Nekem elegendő volt az egészségből.

Két nappal később elutaztam a Krímbe.

A SZORDONGNOHI-FENNSÍK ÖRDÖGE

Valerij Kurilin geológus

Az álom egy pillanat alatt kiröppent a szememből, fázósan összehúzódtam, és begomboltam a pufajka legfelső gombját. Keleten a tömör, ólmos, sötétkék égen alig láthatóan most tünedeztek fel az első bíborszín sávok. Óvatos mozdulatokkal, nehogy felébrezzem a társaimat, kibújtam a sátorból, és visszahajtottam magam után a sátorlapot.

Milka csendes, boldog vinnyogással köszöntött. Forgolódni kezdett a lábam körül. Nem látszott belőle más, mint egy fehér, vörös és fekete foltokból álló gombóc. Lehajoltam, és megnyugtattam a kutyát. Figyelmesen végiggondoltam, nem hagyok-e itt valamit. A sörétes patronok megvannak, a vadászés a csizmám szárában, minden eshetőségre két medveölő golyó a bal zsebemben, szendvics, egy kulacsban pálinka, gyufa... Mi kell még?

Úgy látszik, minden megvan. Indulhatok.

Akárhová néz az ember, mindenütt mocsár. Tulajdonképpen az egész Szordongnohi-fennsíkon nincs más, csak láp. Szeretem a mocsarakat. Nem azért, mert tőzegkutató geológus vagyok. A tőzeg csak egyike a sokfajta

kausztobiolitnak, a legszerényebb az ásványi tüzelőanyagok között. Nem a tűzeg miatt szeretem a mocsarakat. Az én szeretetem, ha szabad így kifejezni, dialektikus. Ellentmondásokon keresztül érvényesül. Mit meg nem érnek a végtelen menetek a süppedős, ingoványos talajon!

A széthajtott nád egy pillanat alatt susogva összezárul az ember háta mögött. Mintha azt akarná mondani: nincs visszafelé út, és kész. Van ebben valami egzotikus, valami, ami az elfelejtett gyerekkori álmokat juttatja az ember eszébe... A náddzsungel kétszerte magasabb az embernél. Az ember lába alatt cuppog a víz, nem is cuppog, csámcsog. A talaj ruganyos, sekély nyom marad benne, de az rögtön kezd megtelni zavaros lével. Már tizenhetedik napja dolgozunk itt négyen, fiatalok a szordongnohi árterületek környékén. Mi tagadás, átkozott egy munka. Rendszerint lassan, óvatosan lépkedünk, és gondosan keresgéljük az utat. A vállunk sajog a teodolit és szintezőállványok meg az acél fúrórudak terhétől. Én azt szeretem, ha menet közben szabad a kezem. De ez nem mindig sikerül. Időközönként meg kell ragadni egy-egy műszeres ládát vagy valami más hasonlót.

De mindez hagyján a szúnyogokhoz képest. Lehetetlen elhessegetni, elriasztani őket. Olyan ez, mintha sűrű könnygázfelhőben járnánk, melynek minden molekulája észveszejtően zümmög a legmagasabb hangon. Különben lehet, hogy túlzok. Nem is olyan szörnyű és nehéz az egész. Ezek a gondolatok a pihenőhelyeken törnek rám. A sátort egyenest a mocsár közepén verjük fel. Tüzet gyújtunk, és újra meg újra megrakjuk egy-egy adag száraz náddal, vadrozmaringgal meg kasszandrafüvel. Micsoda szaga van a vadrozmaringnak! Amikor először megláttam, nem hittem el, hogy ezek a szerény, apró fehér virágok ilyen sűrű, fűszeres, fanyar illatot képesek árasztani. Különösen amikor rásüt a nap. Néha úgy tűnik, azért igyekszem minden nyáron a mocsarakba, hogy még egyszer beszívhassem a vadrozmaring illatát.

Habár valószínűleg nem így van. A vadrozmaring illata kábít, az embernek megfájdulhat tőle a feje. A mocsarakba pedig azért járok, mert ez a szakmám, amelyet alapjában véve szeretek.

A tűzön egész más szaga van a vadrozmaringnak. Fehér, fojtó füst száll belőle. Az ember szeme egy pillanat alatt megtelik könnyel. De más megoldás nincs. Vagy a maró, kábító füstöt kell szívni, vagy átadja magát az ember a szúnyogok martalékának, amelyeket nem riaszt el se a tajgakrém, se a szegfűkölni illata. Nagy jótétemény a tábortűz. Különösen ha jelzőtűzként használjuk a repülőgépek számára. A repülők már annyira értik a dolgukat, hogy szinte a kezünkbe dobják a batyukat. A batyukban

pedig élelem van, néha valami csomag édességgel, levél a rokonoktól, újságok. Jó dolog a tábortűz mellett olvasgatni az Izvesztyijában, mit mutattak be előző nap a moszkvai televízióban. Mikor a mocsárra szállt a vastag köd, és a levegő nedves és hideg lesz, behúzódunk a sátrunkba, bebújunk a hálósákokba. Nyomban elalszunk, ügyet se vetünk a szúnyogdöngésre. Azok a szúnyogok, amelyeknek nem volt szerencsájük, és nem jutottak be a sátorba, kint várnak ránk. Sűrűn belepik a ponyva külső oldalát, és a reggeli nap első sugarai úgy törnek át rajtuk, mint valami füstösörös színszűrőn. Túlságosan sokat beszélek a szúnyogokról. De valamennyien sokat beszélünk róluk. Nincs veszedelmesebb állat a szúnyognál. Most is még pitymallat előtt fölkeltem, de a szárnyas sereg járőrei és előőrsei már folytatják a fejem fölött megfélemezhetetlen Brown-féle mozgásukat.

A tóig, amely a különös Kapu nevet viseli, negyven-ötven perc az út. Sokat hallottam erről a tóról, jót is, rosszat is. És tudom, hogy a világon itt van a legjobb hely kacsavadászatra. Ez pedig tökéletesen elegendő, hogy nekivágjak a tónak, ahol még soha azelőtt nem jártam. Van térképem és tájoló, így aztán ugyanolyan könnyen és egyszerűen odatalálok a sátrtól a Kapu-tóig, mint a Berezsikovszkajától a Kijevi pályaudvarig Moszkvában.

A nádas fokozatosan megritkult. Egyre gyakrabban bukkantam sással, ezüstfehér gyapjúsással és áfonyával benőtt tisztásokra.

Milyen kevésbé ismerjük még hazánkat! Gyerekkoromban az Amazonas érintetlen őserdőiről ábrándoztam. Megdöbbenett, hogy valahol Peruban vagy a Mato Grosso vidékén a fél terület még teljesen felfedezetlen.

Eszem ágába se jutott, hogy nálunk a Szovjetunióban szintén vannak "fehér foltok". És most már tizenhetedik napja egy ilyen fehér folton haladok.

A Szordongnohi-plató hatalmas, pusztás hegyi vidék, nagyon zord klímával. Különbözik a vidék szó nem a legmegfelelőbb. Szordongnoh valóságos ország, nem kisebb, mint Belgium, az Ojmakovi-középhegységben terül el, egész közel az Északi-sarkhoz. Itt sohase járt egyetlenegy zoológus vagy botanikus sem. Pedig rengeteg munka volna itt. Nemigen vagyok járatos a geobotanikában, de még számomra is világos, hogy a szordongnohi fitocenózák ismeretében könnyen megdőlne egy sor teória a jégkorszak utáni flóráról.

Érdekes dolog! Sőt kissé nevetséges is. Elég, ha a hétköznapi dolgokról áttérek a tudományos világba, rögtön sajátos "tudományos" nyelven

kezdem kifejteni a gondolataimat. Mintha lehetetlen volna egyszerűen beszélni. De erről nem tehetek, mindez teljesen automatikusan történik. Különben ez nem fontos. A lényeg az, hogy egy sereg kollégám, akik az ujjukból szopják a disszertációjukat, itt igazi felfedezéseket tehetnének. Csak a bíorszőnyegeket meg nem érnek! Gyakran találkoztunk a platón hatalmas területekkel, melyek hosszú szálú vörös mohával voltak benöve. Romka Orszanszkij, a geodétánk azon a véleményen van, hogy ez harmadkori tőzegmoha. Még nevet is talált ki neki: sfagnum relictum. Nem tudom, így áll-e a dolog, de sehol északon nem láttam ilyen mohát. Amikor hozzáfogok, hogy felsoroljam a plató rejtélyeit, elvesztem önfegyelmemet. Hisz ez a vidék egyetlen hatalmas természetes rezervátum, amelynek természeti világára az ember semmiféle hatást nem gyakorolt. Ide kéne küldeni egy hatalmas komplex expedíciós csoportot... Egyenesen a méreg esz! A geológusokon és a vadászokon kívül senki soha nem járt erre. De még ők is hallatlanul értékes anyagokat gyűjtöttek össze. Micsoda szenzáció volt például az a halacska, amit Tverdohlebov geológus fogott ki az egyik itteni tóból! A hal húsa narancssárga színű...

Nem tudtam türtőztetni magam, és írtam az intézetünk igazgatójának egy jelentést. Ő továbbküldte a Tudományos Akadémia elnökségének. Ott mintha mozgolódás támadt volna, és a jövő évre expedíciót terveznek. Mindenesetre tegnap ejtőernyővel ledobtak nekünk két könnyűbúvár-felszerelést meg egy benzinmotoros kompresszort, hogy végezzük el a töméntelen környékbeli tó előzetes felderítését.

Feltételezik, hogy a harmadkorban ez a hatalmas terület viszonylag mélyen fekvő síkság volt, mely fokozatosan lejtett keletre az ohotszki partok felé. A tektonikus folyamatok felemelték ezt a síkságot mintegy egy kilométeres magasságba, szétszaggatták a folyókat, és visszájukra fordították folyásirányukat. Szordongnoh elszakadt az Ohotszki-tengertől. A hegyomlásoktól eltorlaszolt folyók fokozatosan átalakultak egymással kapcsolatban álló tavak rendszerévé.

Milka fürgén szökdécselt zsombékról zsombékra. Nyomban felvidult, mihelyt véget ért a náddzsungel. Én is biztonságosabban éreztem magam a nyílt terepen. Körös-körül nem volt más, csak mocsári és omszki sásból álló zsombékok, meg vörös moharétek.

A tó még nem volt látható, holott már vagy másfél órája úton voltam. De semmi kételyem nem volt az iránt, hogy helyes irányba haladok, és magabiztosan lépkedtem a kijelölt háromszögellési pont szerint.

Amikor végre a láthatáron higanyos fénnel megcsillant a nyílt víztükör, a nap már magasan járt. Fénye visszaverődött minden harmatcseppen, és simogató, lakkos fénnel vont a be az áfonya- és a hamvasáfonyabokrok minden ragyogó bogyóját. Még az apró hűsevő harmatfű is a fény felé nyújtotta vörös tüskéikkel teletűzdelt leveleit. A nap vakított, de alig melegített. Melegebb nem lett, csak maróbban érződött a vadrozsmaring és a tőzegrozsmaring felhevült virágainak illata.

Már nem láttam a tó imént felvillant víztükrét. Mindenütt ugyanaz az egyhangú kép: zöld sás, vörös moha meg félig a mocsárba süppedt hatalmas sziklák, úgynevezett báránymokkok, amelyek a gleccserek visszahúzódása után maradtak itt.

A tó váratlanul közel tűnt föl. Megálltam a boglárkával és haranglábbal benőtt földnyelven. Alattam, vagy húszméteres mélységben acélos hideg fénnel csillogott a víz. Haragosnak és barátságtalannak látszott. A szél alig fújt. A tó felszíne sima volt, csak alig-alig remegett az éles levelű, merev sás. Milka boldog nyüszítéssel lerohant a vízhez. Kényelmesen leereszkedtem utána. Milka nyomban odaszaladt a part gyékénnyel és nyílfűvel benőtt kanyarulatához. Milkának pompás szimata van a kacsákra. Ezért gyorsan felhúztam mindkét csövet, és a kutya után eredtem.

Alig futhattam száz métert, amikor Milka hirtelen megállt, és mozdulatlanra dermedt. Rongyként fityegő füle megfeszült, rövid szőre égnek állt. Milka egészen a földhöz lapult, pofáját a tó felé fordította. Amikor odaértem hozzá, egy kicsit felbátorodott, és vad torokhangon ugatni kezdett. Ilyesmi még nem fordult elő vele. Meglepetten körülnéztem. A part kanyarulata fölött két gácsér röppent fel, felriasztotta őket a kutya ugatása és vonítása. Már-már felkaptam a puskám, de Milka fogával megragadta a nadrágom szárát, és vonszolni kezdett a víz felé.

Dühösen leeresztettem a kétsövűmet, és megszidtam a kutyát. Büntudatosan megcsóválta a farkát, de nem nyitotta szét a fogát. A tóra pillantottam. Vagy háromszáz méterre a parttól valami tárgyat vettem észre, mely erősen csillogott a napon. Először azt hittem, hogy egy üres benzineshordó úszik a vízen. De hogy kerülne ide egy hordó?

Ahogy jobban szemügyre vettem, észrevettem, hogy az a valami – él. Gyorsan megfordultam, elrohantam a víztől, és felkapaszkodtam előbbi helyemre. Milka kétségbeesett vonítással rohant utánam. Fentről jobban lehetett látni, nem zavart annyira a nap visszfénye. Az ismeretlen élőlény gyorsan úszott a part felé, egyenesen az én irányomba. Már ki lehetett venni a vízből kiálló részeit. A törzse első része (nem merném fejnek nevezni, minthogy semmit nem tudtam pontosan megfigyelni) körülbelül

két méter hosszú lehetett. A szemei egymástól távol helyezkedtek el, s sötétszürke, zömök testének hossza mintegy húsz méter lehetett. A fej két oldalán két világos foltot figyeltem meg. A szörnyeteg hátát hatalmas, hátrahajló taraj koronázta. Ilyen vagy ehhez hasonló tarajt láttam egy vitorlahalakat ábrázoló képen Brehmnél. A szörny lassan úszott: a feje hol feltűnt, hol eltűnt. A parttól néhány tucat méterre hirtelen megállt, aztán erőlesen csapkodni kezdett a vízben, valóságos vízoszlopot támasztott és elmerült.

Milka már-már elcsendesedett, most azonban nyomban lerohant, és ugatni kezdte a gyűrűző hullámokat. Én is, mintha álomból ocsúdtam volna, futásnak eredtem a part mentén. Magam sem tudom, miért, beledurrantottam a vízbe mindkét csőből. A lövések tompán dörrentek a levegőben, a sörét legyező alakban suhintott végig a tó szürke acélján.

De a szörny nem tűnt fel többé. Teljesen elment a kedvem a kacsavadászattól. Odahívtam magamhoz Milkát, lecsillapítottam, aztán leültem egy nagy szürke kőre, hogy egy kicsit magamhoz térjek, és átgondoljam a történeteket.

Oda se figyelve, anélkül, hogy éhesnek éreztem volna magamat, kicsomagoltam a celofánt, és enni kezdtem a szendvicset. Egyszer csak megdermedtem, a szám nyitva maradt, kezemben megállt a félig elfogyasztott kenyér. Most jutott eszembe valami! Két évvel ezelőtt történt. Egy vad, homályos téli éjszakán a terepjárón megérkeztem egy kis vadásztelepülésre, amely a zord Fegyencelep nevet viseli.

El kell mondani, hogy Fegyencelep volt a Kapu-tóhoz legközelebb eső lakott település, bár a tó még ide nem kevesebb, mint százhús kilométerre van. Frol Tyimofejevics Makarov házában szálltam meg. Már régi jó ismerősök vagyunk. Intézetünk bármely geológusa régi ismerősének tarthatja Tyimofejevicsset akkor is, ha soha azelőtt nem találkozott vele. Tyimofejevics jó húsz évvel ezelőtt egyszer kísérője volt egy hidrogeológus expedíciónak. A Labinkirhez vezette őket, ez a legnagyobb az itteni tavak közül. Azóta Tyimofejevics mindig örömmel ajánlotta fel szolgálatait a tudománynak. Közülünk mindenkit így titulált: “te tudományos férfi”.

Tyimofejevics háza jókora cirbolyafenyőtörzsekből van összetákolva, melyek megfeketedtek az időtől és az időjárás viszontagságaitól. A gazdasága egyszerű: ugyanolyan, mint a többi fegyencelepi lakosé, akik kizárólag vadászatból és halászatból élnek.

Tetőtől talpig behavazva, párafelhőbe burkolózva állítottam be a pitvarba. Amíg egy ágseprűvel a nemezcsizmáimat csapkodtam,

Tyimofejevics a szobában csörömpölt valamivel. Nyilván megterítette az asztalt.

– Isten hozott, isten hozott, te tudományos férfi – felelte üdvözlésemre, és fürkésző, szúrós tekintetével figyelmesen végigmért.

– Ajándékot hoztam magának, Frol Tyimofejevics – mondtam, és a hátizsákom felé nyúltam. Mi valamennyien rendszerint hozunk valamit Tyimofejevicsnek Moszkvából. Ajándékaink szinte kizárólagosan a Kuznyeckijon levő Vadászati és Halászati Boltból kerülnek ki.

– Annak is eljön az ideje. Előbb egyél, pihend ki magad. Aztán megbeszéljük a dolgainkat. Az ajándék meg ráér.

Egy hajtásra kiittam a vodkát, amit Tyimofejevics töltött nekem egy csiszolt pohárba a frissen bontott negyedliteres palackból.

– Ó, ó, ez igen!

– Úgy, úgy. Kóstold meg ezt a földiszedert vagy egy kis fagyott áfonyát. Hamarosan megfő a hús meg a krumpli is. A fazék már benn van a kemencében... Nem nősültél még meg?

– Nem, Tyimofejevics, még nem.

Az ablakon túl üvöltött a hóvihár, a hó verdeste a tetőt, én meg a melegtől és a jóllakottságtól ernyedten alig tudtam nyitva tartani a szememet. Nem is beszélgettünk mi akkor éjjel Tyimofejevicssel. Az öreg nyomban a kései vacsora után leterített nekem a földre a tüzes kemence mellé egy medvebőrt, én meg nagy gyönyörűséggel végigfeküdtem rajta, egy pillanat alatt összegömbölyödtem, és már aludtam is.

Amikor felébredtem, a jégtől homályos parányi ablakon halványan bekandikált az ég kékje. A szoba azzal a lágy, hasonlíthatatlan homállyal volt tele, amely a hideg, rövid téli napra jellemző. Az öreg egész életét agglegényként élte le. Most fürgén és akkurátusan éppen valami reggelit bűvölt.

Amint meglátta, hogy felébredtem, integetni kezdett.

– Ne kelj fel, ne kelj fel! Alighanem elcsigázódtál. – Aztán kis szünet után hozzátette: – Mi járatban vagy?

Mi akkoriban még éppen csak hogy hozzáfogtunk a szordongnohi árterületek felderítéséhez. A különböző szintezési munkálatokhoz emberekre volt szükség: tartani kellett a rudat, kijelölni a nyomvonalat, gödröt ásni. Azt reméltem, hogy Tyimofejevics majd ellát tanáccsal, hol szerezzek szezonmunkásokat a nyárra. Hogy ne maradjak a dologidő kezdetére munkás nélkül, most kellett megállapodást kötni. Beavattam Tyimofejevicsset gondjaimba.

– Nem olyan egyszerű ez az egész, te tudományos férfi. Az emberek most mind a tajgát meg a mocsarakat járják. Az apróvadat vadásszák. Most van az apróvad szezon kellős közepe. De különben lehet. Nyárra beállnak hozzád az emberek. Miért ne mennének? Én magam is elmegyek. Tán nektek is kedvetek támad egy kicsit halászgatni. Nálunk az emberek nyáron folyton-folyvást halásznak. Tavunk van sok. Mély tavak, tiszta vizűek. Honnét kezditek elsőbben is a mérést?

Elővettem a térképet, és megmutattam az öregnek a Labinkir meg a Kapu-tó között fekvő területet.

– Aha. – Az öreg elhallgatott. – Nem jó helyet választottál ki, te tudományos férfi.

– Miért nem jó? – kérdeztem értetlenül. – Az első nyáron felmérjük az árteret, és rávezetjük a térképre. A második nyáron végigmegyünk az utakon, és próbafúrásokat végzünk. Ha a felderített adatok jók lesznek, a harmadik nyárra kitűzzük a lecsapolási csatornahálózatot. Nézze csak...

Megmutattam az öregnek a magassági pontokat és a vízszintvonalakat.

– Itt van egy mélyedés, meg itt van egy mélyedés. Ide tesszük a két főcsatornát. Nyugatról a víz a Labinkirbe folyik, délkeletről a Tomisszki és a Kapu-tóba.

– Nem erről beszélek én, te tudományos férfi.

– Hanem miről?

– Nem jó hely az ott. Kiváltképp a Labinkir. Az ördög lakik benne, azért.

– És maga hisz ebben? – ámuldoztam. – Maga, aki annyi évet dolgozott tudósokkal?

Az öreg szemmel láthatólag megneheztelt.

– Te csak ne neved, te legény! Nincs itt semmi nevetnivaló. Komolyan beszélek. Ott lakik a Labinkirben, de lehet, hogy a Kapu-tóban is. Nálunk ördögnek nevezik. De hogy miféle, senki se tudja. Még az apám mesélt róla, emlékszem, hogy egyszer utána vetette magát a tutajának. Az apám még meg is nézte jól, mármint az ördögöt. Az egész teste sötétszürke, mint a róka háta, a szája hatalmas nagy, és vörös hártvás kopoltyúja van. Még én magam is láttam. Amikor Alekszandr Makszimovics Dimovot vezettem a Labinkirre, volt egy eset. Elhatároztuk, hogy megsütünk egy kacsát agyagban, szerette Alekszandr Makszimovics ezt az étket nagyon.

Úgy is tettünk. Odafütyentettem a kutyámat, és elindultam a tóra. Hát aztán, ahogy az már lenni szokott, felzavart a kutyám egy kacsapárt, én meg röptében rájuk lőttem mindkét csőből. A két madár, mint a kő, egyből bele a vízbe. A kutyám utánuk vetette magát, hogy kihozza őket. Elkapta

először az egyiket a fogával, azzal irány a part. Alighogy kihozta, nyomban elindult a másodikért. De nem ért el a kutya a másodikig. Egyszer csak csapkodni, vergődni kezdett, és eltűnt a tóban. A népek azt mondják, hogy az ördög rántotta le. A múlt nyáron a sógoromnak, Lukának, már a Kaputavon szintén a kutyáját kapta el az ördög. Hát így áll a helyzet...

Nem mondhatnám, hogy nem hittem akkor az öregnek. Jól tudtam, hogy Tyimofejevics nem füllentett. Egyszerűen azon a véleményen voltam, hogy tudtán kívül egy kicsit túloz.

Még az is megfordult a fejemben: lehetséges, hogy csakugyan él a Szordongnoh tavaiban valami hatalmas ragadozó hal, amelyet jó lenne látni egyszer.

Gondolkodtam egy darabig a dolgon, azután elfelejtkeztem róla. És most egyszerre az eszembe jutott. Úgy látszik, őt láttam most, a Szordongnoh titokzatos és félelmetes ördögét.

A sátrunkban valóságos szenzációt keltett az elbeszélésem. Romka azt javasolta, hogy azonnal vegyük fel a bűvárruhát, és kutassuk át a tó fenekét.

– Könnyű azt mondani, hogy kutassuk át – ellenkeztem. – A tó tíztizenkét kilométer hosszúságban húzódik, a mélysége pedig helyenként eléri a nyolcvan métert.

Romka nyomban lelombozódott és visszavonult. Expedíciónk harmadik tagja, Borja Revin, a flegmatikus és szórakozott paleontológus, zavartan pislogni kezdett fakó szempilláival, és összehunyorította vaksi szemét.

– Próbálj meg mégiscsak visszaemlékezni – kért –, milyen is volt az a lény. Mi volt az, egy nagyon nagy hal vagy valami kétéltű?

– Hát honnan tudjam én azt, Borenyka? Mit faggatsz? Százszor elmondtam már ugyanazt. Inkább valami kétéltű, mint hal.

– De milyen kétéltű?

– Már megint kezded! – állt mellém Romka. – Megmondta neked világosan, hogy nem tudja. De honnét is tudna eligazodni ezek között a mindenféle reptíliák meg amfíbiák között?

Borja mindezt tudomásul se vette. Még az iskolában történt, hogy a fiúk kerek feje és vaskos, kissé lecsüggő orcája miatt elnevezték Bulldognak. Sajnos, ez a hasonlóság nemcsak külsőleges volt. Nála makacsabb emberrel még az életben nem találkoztam. Egyetemista korában Borjának eszelős hóbortja. Bármilyen áron is, saját szemével látni akarta Földünk múltját. Az őserdőket, a fa nagyságú páfrányokat, a zavaros krétakori mocsarat, a jura ősgyíkjait, a devon rovarjait. Nem elégítették ki

az egyes csontok, sőt a teljes csontvázak sem, nem izgatták a kövekben és a széndarabokban talált lenyomatok. Mindent olyannak akart látni, amilyen hajdanán volt. Azt hiszem, ez a hóbortja Jefremovnak *A múlt árnyai* című fantasztikus elbeszélése nyomán támadt. Borja tökéletesen tisztában volt azzal, hogy az író ragyogó ötletét lehetetlen átültetni a valóságba, de tehetetlen volt: sehogy se hagyta nyugton a kízó, gyötrő irigység. Irigyelte az elbeszélés hőseit. Irigykedett és ábrándozott.

És rájött, mi a teendője. A bulldogharapás segített. Borostyánra kezdett vadászni. Olyan rovarokra, ősi bogarakra volt szüksége, amelyek valamikor réges-régen beleragadtak a gyantába. Ez a gyanta a tengerbe jutva borostyánná változott. Így lett Boriszból borostyánvadász. Még a szabadságát is a Rigai-partvidéken töltötte, és a hullámverés által partra vetett borostyándarabok után kutatott. Sőt, végigjárt minden ékszerüzletet. Pénze nem volt, és vásárolni nem tudott semmit. Ezért órákig ácsingózott egy-egy kirakat előtt, és majd elnyelte tekintetével az elegáns szipkákat és karkötőket.

– Ha tetszeni akartok Borjának – mondogatták a barátai az ismerős lányoknak – vegyetek föl a randevúra borostyán gyöngyöt. Nem hagy ott benneteket. Sőt, hazáig kísér.

De ezer közül jó, ha egy ilyen sárga vagy rézvörös ősi gyantadarabkában találta meg azt, amit keresett: egy-egy sértetlen szemű rovar. Bulldog ilyenkor fantasztikus óvatossággal kihalászta a kincset érő zsákmányt, és bedugta a mikroszkóp alá. A rovarok látóbíborában kereste az ősvilág hajdan általuk megpillantott képének lenyomatát. Az elpusztított lények szemével próbálta meglátni a múltat. Persze semmi se jött ki az egészből. Csupán egyetlenegyszer kapott Borja egy mikrofotót valami hálózatról, melynek minden egyes sejtjében ugyanaz az őspáfrány volt látható. Ez minden, ami mindörökre nyomot hagyott valami őslégy összetett szemében. Az a véleményem, hogy Bulldog elpocsékolta egy csomó időt, és nem tulajdonítok különösebb jelentőséget ennek a munkájának. Csak azért említettem meg, mert ennek alapján fogalmat lehet alkotni Borisz jelleméről. Éppen ilyen bulldogharapással akaszkodott rám, amikor megtudta, hogy a szordongnohi árterek rezervátumába utazom. A terve, mint mindig, egyszerű és világos volt, és a véletlenre alapította, amelyet ő, Bulldog, nem tudom, törvényszerűnek tartott.

– Ide hallgass – mondta –, ha mind a mai napig fennmaradtak a Szordongnohi-platón az ősi flóra bizonyos maradványai, mint például az ősi moha, akkor joggal számíthatunk egy sor érdekes és megdöbbentő felfedezésre. Így van?

– Így – feleltem kedvetlenül –, na és aztán?

– Te oda utazol, te vagy ott a főnök, én meg paleontológus vagyok, ezért magaddal kell hogy vigyél. Mindent megcsinálok. Még ebédet is tudok főzni.

Nem volt értelme elutasítani. Most néha úgy érzem, hogy előre látta ezt a találkozást a szordongnohi ördöggel. Tőle kitelik!

Ilyen fajta. Olyannyira makacs és célratörő, hogy még a sikereit is a természet fáradtságára lehet magyarázni, annak is elege van időnként bulldogharapásából. Ami önként nem adja kézre magát, azt foggalkörömmel kiharcolja.

Azt hiszem, ennyi elég is Bulldogról. Bulldog egyszerre vált ki belőlem tiszteletet és ingerültséget. Ezért van az, hogy ha már egyszer elkezdtem beszélni róla, nem vagyok képes egykönnyen abbahagyni. Ha tudnák, mennyire elegendem volt az ostoba kérdezősködéséből az ördögről! Mint a rák az ollójával, ki akar szakítani belőlem olyasmit, amit magam se tudok. És ki tudja, lehet, hogy sikerül neki... Tőle kitelik!

Az expedíció negyedik résztvevőjét szintén úgy varrták a nyakamba. Helyesebben nem is a nyakamba varrták, hanem hogy is mondjam... Borkát én vettem magamhoz (próbáltam volna nem felvenni!), Artúr Polozsencev biokémikus érdekében viszont a közvetlen főnököm járt közbe. Ez is olyan, hogy próbálnám meg visszautasítani!

Alaposan meglepődtem! Ez a Polozsencev különöc egy fickó. Harminckét éves, és már professzor. De úgy viseli magát, mint egy kisfiú, aki teletömte a fejét kalandos olvasmányokkal; ahelyett, hogy valahol a hegyekben vagy a tengerparton pihenne, nekivág egy mocsári expedíciónak. Minek? – kérdem én. Megmondtam neki akkor nyíltan:

– Tudja-e, hogy ott időnként a legkevésbé kvalifikált munkát kell végezni? Emberem kevés van.

– Tudom – felelte, és megigazította a szemüvegét –, csak egészségesebb leszek tőle.

– Hát, maga tudja... Kötelességem volt figyelmeztetni, nehogy később megbánja.

Azt beszélnek, hogy Polozsencev egy reménytelen szerelem elől menekült el. Nem tudom. A külsejéről nem lehet leolvasni semmit. Teljesen természetesen viseli magát. Mint mindenki. Vidám fickó, jó vadász, kitűnő sportoló és bizonyára jó bajtárs. Csak egy kicsit zárkózott. Magának való. De ez már nem az én dolgom.

Elbeszélésemet az ördögről meglehetősen tartózkodóan fogadta. Ez nem túlságosan tetszett. Nem szeretem az olyan embereket, akik úgy

tesznek, mintha semmi se lepné meg őket. Van bennük valami mesterkéltséget, valami a cowboyfilmek hőseiből.

Hát ezek volnának a kollégáim, akiknek éppen az imént meséltem el találkozásomat az ördöggel.

Hideg este köszöntött ránk. Ezért mindannyian korán behúzódtunk a sátorba. Sokáig beszélgettünk még a titokzatos reptúliáról, terveket szőttünk, de végső soron semmit nem tudtunk kisütni. Elsőnek Romka aludt el, aztán felhangzott Polozsencev egyenletes szuszogása is. Nekem is kezdtek leragadni a szemeim. Az utolsó, amit hallottam, valami cuppogás volt. Borisz volt az. Amikor a fejébe vesz valamit, egész éjszaka így cuppog, nem alszik el.

Artur Vikentyevics Polozsencev
A biokémia professzora

Valahogy úgy adódott, hogy Valerij észrevétlenül kivonta magát a merülésből. Egyetlenegyszer se mondott nemet, de úgy alakult, hogy a két könnyűbűvár-felszerelésre csak hárman pályáztunk. Egyáltalán nem tartom Valerijt gyávnak. Aki gyáva, a második napon meglép ezekről a mocsarakról. Egészen egyszerűen túlságosan óvatos a korához képest. Különben szó, ami szó, ő a parancsnok, ő jobban tudja. Romka azon nyomban megragadta az egyik felszerelést, és kijelentette, hogy csak élete árán hajlandó átadni. Borisz Revin makacsul egyre ugyanazt hajtogatta:

– Én paleontológus vagyok, az én jogom vitathatatlan. Látnom kell azt az állatot!

– Csak az hiányzik, hogy azt mondd, te szülted azt a halat! – csúfolódott Romka.

Szó szót követett. És mennél higgadtábban és makacsabban ismételte Borisz, hogy vitathatatlan joga van a merüléshez, annál jobban kakaskodott és heccelődött vele Romka.

Valerij meg én elhatároztuk, hogy közbeavatkozunk. Nyugodtan és logikusan megpróbáltuk megmagyarázni Borisznak, hogy ha most életében először felvenné a bűvárruhát, még hozzá úgy, hogy úszni se tud, könnyen elronthatja az egész dolgot.

Váratlanul engedett a józan ész szavának, és igazat adott nekünk. Úgy látszik, a makacsság nem az egyetlen alapvető tulajdonsága. Tiszteli a logikát is. Ez a különös fickó egyre jobban kezd érdekelni.

Így kiesett még egy konkurens. Természetes, hogy a második felszerelés nekem jutott. Romka társaságában vendégségbe megyek az ismeretlen szörnyhöz. Ez távolról se volt veszélytelen dolog. Víz alatti fegyvereink, sajnos, nem voltak, így kénytelenek voltunk rögtönözni. Összecsavaroztunk két fúrórudat, és dróttal ráerősítettünk egy vadászkést. Elfogadható dárda lett belőle, amellyel méltóképpen lehetett fogadni bármilyen támadást.

Az első merülés csalódást okozott, bár a víz meglepően tiszta volt. Ilyen jó látási viszonyok még a tengerben is ritkán akadnak. Ragyogóan meg tudtuk különböztetni a legapróbb tárgyakat is. A tavi hínár bozótjában torz szitakötőálcák nyüzsögtek. Egy ezüstpók higanyfürgeséggel építette víz alatti barlangját. Fürge kicsinyei szorgosan körülnyüzsögték egy kladofóra smaragdzöld gömbjét, és óvatosan apró darabokban csipegették a növényt. Lomha mozdulatokkal hajtogattam magam előtt a dárdalevelű víz alatti növényzet síkos bozótját, és úsztam. Virágzatának sárgászöld gömböcskéit teljesen ellepték az iszapcsigák. Elöttem egy fekete szörnyeteg úszott. A búvárruhába öltözött Romka volt, aki óriásnak látszott.

A meder fokozatosan mélyült. Egyre homályosabb lett a fenéken végigterülő remegő napfényháló. Vagy húsz métert úsztunk, aztán egymás után lemerültünk a mélybe. De minden hiába. A titokzatos kétéltűt sehol se láttuk.

Amikor végül a hideg kezdett keresztülhatolni a víz alatti öltözet tömör gumiszövetén és a gyapjú fehérneműn, visszafordultunk a part felé. A nagy tónak alig századrészét kutattuk át, és egyáltalán nem meglepő, hogy üres kézzel kellett visszatérnünk. De hát annyira vártuk ezt a merülést! Elkieseredni persze még korai lett volna, de a csalódást mégis nehéz volt elviselni. Igyekeztem nem is mutatni, Romka azonban zajosan csörtetett keresztül a sáson. Komor volt, alsó ajkát haragosan előrebiggyesztette. Szegény, megbántott kisfiú! Tulajdonképpen csakugyan gyerek még. Tíz évvel vagyok idősebb nála!

Végül is nem találkoztunk a szordongnohi ördöggel!

Még ugyanaznap este Valerij szétterített a padlón egy hatalmas tervrajzot, amelyen a töméntelen szintvonal és kitűzési vonal között alig tudtam kivenni a Kapu-tó kontúrjait.

– Fel kell osztanunk a tavat négyzetekre – mondta Valerij. – Másképp nem megy, túl nagy a tó.

– És mit gondolsz, a hal oda van kötözve valahova? – gúnyolódott Romka. – Ott kuksol az egyik négyzetben, és várja, amíg átfésüljük a

többit? Nem holt tárgy az, hanem élőlény! Nevetségesek vagytok, komolyan mondom...

Romkának természetesen igaza van. Hiábavaló dolog négyzetekre osztani a tavat. De van másféle logika is. Huszonkét éves korban nem érti meg ezt az ember, csak idővel látja be a helyességét.

– Nincs igaza, Romka – szólaltam meg a lehetőségekhez képest finoman. – A négyzetekre való bontásra az önfegyelmzés érdekében van szükség. Láss be, így saját magunknak lesz könnyebb. Ha viszont rendszertelenül keresnénk, akkor a csalódások egykettőre ott hagyatnák velünk a kutatást, mert kilátástalan vállalkozásnak tűnne. Érti?

Bólintott.

– Amolyan öncsalásféle ez, de helyes, szükséges csalás. Van úgy, hogy az ember belefárad a járásba. Úgy érzi, képtelen egy lépést is tenni. De azt mondja magának: “Még ezer lépés, és megpihenek”, pedig sok ezer lépést kell még megtennie. Megteszi az ezer lépést, de nem ül le, hanem azt mondja: “Na, még legalább ötszáz, és majd akkor...” Az ilyen emberek mindig célhoz érnek.

Egyszerre zavarba jöttem és körülnéztem. Borisz nézett rám merev, rezzenéstelen tekintettel. Amikor észrevette, hogy megéreztem a tekintetét, csendesen, zavartan elmosolyodott. Szokatlanul kellemes mosolya volt.

A kifeszített ponyván tompán dobolni kezdtek a súlyos esőcseppek. A kis sátor, melyet csak a zseblámpa homályos narancssárga fénye világított meg, meleg volt és otthonos. Az eső egyre erősödött. Befeküdtünk a hálósákunkba, és fekvé folytattuk a beszélgetést. Romka vicceket mesélt. Romka fejében szigorú rendben sorakoztak a viccek, és tematikus szériánként adja elő őket. Sokat még egyetemista koromban hallottam.

Valahol az orvosviccek közepén észrevétlenül elaludtam.

Amikor reggel kibújtunk a sátorból, az előző napi rossz időnek nyoma sem maradt. Az ég kék és tiszta volt.

Körös-körül minden frissen csillogott, ragyogott. Mocsári füvek sűrű kesernyés-fanyar illata érződött a levegőben. Az esőcseppek a sátor tetején szétszórt drágaköveknek tűntek. Sietősen megmosdottunk, megreggeliztünk, aztán mi ketten Romkával vállunkra vettük a könnyűbúvár-felszerelést, és elindultunk a tóhoz. Valerij és Borisz fogta a teodolitot és a fúrót, és még pirkadatkor elindult az olonyeckai ártérre. Kettejüknek négyünk helyett kellett most dolgozni. Mi ketten Romkával a kételtű felkutatásával voltunk elfoglalva. Romka, nem tudom, miért, makacsul halnak nevezi.

De ezúttal se sikerült összetalálkoznunk az állattal a víz alatt. Nap nap után kilenc-tíz órát töltöttünk a vízben. Minden este újabb négyzetet húztam át a tereprajzon. Már csak kevesebb mint a felét kellett átvizsgálunk a tónak.

Valerij és Borisz sztoikusán viselték a nyakukba szakadt négy főre való munkát. Szabad idejük, akárcsak nekünk kettőnknek Romkával, nem volt. Azelőtt szerettünk fecsegni elalvás előtt, játszani egy-két parti preferanszot vagy sakkot, vagy csak egyszerűen elábrándozni a tűz mellett, most azonban nyomban elaludtunk.

Mindennap, amikor visszatértünk a tóról, Borisz figyelmes és szomorú tekintete fogadott bennünket. Szótlatlanul széttártam a karom. Borisz nem kérdezett. Várt.

Ki tudja, hányadszor, ismét kimászunk a vízből. Úszótalpainkkal csapkodva egész felhőket kavarunk a puha iszapban, kezünkkel széthajtogatjuk a sást. Arcunk nyugodt és közömbös. Kifejezésünk a nézőközönségnek szól. "Oda se neki, hogy ma nem találtuk meg, majd megtaláljuk holnap vagy holnapután. Ahogy szaporodik a balsiker, úgy nőnek az esélyeink. Minden rendben."

A nézők a parton ülnek. Valerij és Borisz elhatározta, hogy ma pihenni fog. A nézők közé kell számítanunk Milkát is, aki nyugodtan ül Valerij lábánál. Valerij térdén ott a kétcsövűje.

– Na, mi újság, halászok? – kérdi látszólag közömbösen Valerij.

– Minden rendben! – feleli túlságosan gyorsan és frissen Romka. Mi ketten Borisszal hallgatunk.

Valerij feláll, hetykén füttyent, és elindul lövöldözni kedves helyére, a gyékénnyel benőtt holtághoz, egy valaha erre kanyargó folyó kanyarulatához.

Mika tarka, vidám rongycsomóként gurul a nyomában.

Átöltöztem és lefeküdtem a rét finom, magas fűvébe. Fölöttem aranyos boglárkák, lila haranglábak és rózsaszín habszegfűk ringatóznak. Még magasabban fölöttük pedig lomhán úsznak a messzi-messzi felhők, elmosódottan és boglyasan.

Kettős lövés visszhangzó robaja térített magamhoz.

– Odasózott mind a két csövel! – kiáltott Romka, és talpra ugrott. Feltámaszkodtam a könyökömre, aztán én is felálltam.

A víz felszínén, vagy száz méterre a parttól egy megsebesített kacsá vergődött. Valerijt nem láttam. Viszont jól láttuk, hogy hajladozik, mozog a gyékény. Csörtetés zaja hallatszott a víz irányában. Hamarosan megláttuk Milkát. Fürgén dolgozni kezdett a mancsaival, és odaúszott a vergődő

kacsához. Milka valósággal hasította a vizet, amely hegyes szögben áramlott mögötte kétfelé. Amikor a kacsáig öt-hat méter volt hátra, Milka hirtelen panaszosan felvonított, és a víz alá merült. Aztán a feje újból felbukkant a víz alól, és ismét eltűnt.

Még észbe se kaphattunk, amikor újabb lövés dörrent. Megremegtem és hátrafordultam. Valerij felénk rohant. Vadul hadonászott, és a vízre mutatott, ahol az imént eltűnt a szerencsétlen Milka.

Nyomban megértettünk mindent, és anélkül, hogy összebeszéltünk volna, lázas sietséggel magunkra kaptuk a víz alatti gumiöltöny merev darabjait.

Romka látta meg elsőnek a szörnyet. Hirtelen megállt, szélesen szétterpesztett lábbal felém fordult, és valahova előremutatott a zöldes félhomályba. Először nem láttam semmit, aztán hamarosan kivettem a mélyben egy hatalmas sötét testet. A vízben a tárgyak nagyobbaknak látszanak. A szörny akkorának tűnt, mint egy kisebbfajta tengeralattjáró.

Hirtelen összegörnyedtünk, aztán felfelé kirúgtunk, és egyetlen lökéssel lemerültünk a mélybe. Amikor ujjaim elérték a puha, finom iszapot, előrelöktem karjaimat, és kormánylapátként kifordított tenyérrel úszni kezdtem közvetlenül a fenék fölött. Elöttem homályosan lebegett egy sötét árny. Alig-alig mozgattam uszonyaimat, úgy igyekeztem az állat közelébe lopózni. Csak ekkor vettem észre, hogy siettemben kinn felejtettem a dárdámat a parton. A dárdát is meg a víz alatti kamerát! Micsoda balszerencse!

Romka mintegy négy méterrel előttem úszott. Utolértem, és megérintettem a vállát. Élesen megfordult, mintha megijedt volna valamitől. Kétségbeesetten széttártam üres kezeimet. Megértett, és jelt adott, hogy ússzak utána.

A szörny egész közel volt már. Esze ágában se volt elúszni. Mozdulatlanul lebegett közvetlenül a fenék fölött, ahogy forró napokon a pisztrángok a bokrok árnyékában.

Egyszerre, magam se tudom miért, megnyugodtam, és figyelmesen szemügyre vettem a Szordongnoh ördögét. Kétségkívül hulló volt. Lehetséges, hogy egy olyan rég kipusztult hullófaj képviselője, amelyről nem tudnak a tudósok. Hatalmas, zömök fejét fémes fényű lemezkék díszítették, melyek az állat oldalán hatalmas páncéllemezekbe mentek át, ezek kopolyú-fedőlemezhez hasonlítottak. A páncéllapokon halványsárga foltok világítottak. Úszóhártyás lábait teste mellé szorította, mint az alvó hal az uszonyait. Úgyhogy Romkának némely tekintetben igaza volt. Ennek az ördögnek határozottan voltak halszerű vonásai. Még a magas

taraj is, amit már Valerij is megfigyelt, a halak hátuszonyára emlékeztetett. A taraj most félig ernyedten lebegett, de világosan ki lehetett venni sugaras merevítő tüskéit és a barnásvörös foltokat a hártáján. A farka hosszú volt és éles. Igazi gyíkfarkok, melynek végén négy-négy hegyes szarv meredezett minden irányba. Ilyesféle farkok ékesítette valamikor a Stegosaurus nevű növényevő gyíkot. Ez a fark veszedelmes védőeszközzül szolgált a ragadozók ellen.

Felhívtam Romka figyelmét az állat farkára, ő megértette, bólintott, és átvette dárdáját bal kezéből a jobbra. Óvatosan egyre közelebb úsztunk a gyíkhöz. A szörny a legcsekélyebb figyelemre se méltatott. Úgy látszott, teljesen lefoglalja a szerencsétlen Milka megemésztése.

Magam se tudom, hogy történhetett mindaz, ami ezután következett. Sohase beszélünk arról, hogy a szörnyeteget meg kell ölni. Arról volt csak szó, hogy lefényképezzük, és szükség esetén védekezünk. De most elhaló szívveréssel vártam, hogy Romka belevágja dárdáját a gyík testébe. Magam is beledöftem volna, ha nálam a fegyver. Hogy miért éreztem így, meg se tudnám magyarázni. Lehet, hogy Milkát sajnáltuk, vagy talán...

Romka egyenest az állat hatalmas, vékony bőrszerű hártájával fedett szemébe hajította dárdáját. A szörny megrándult és félrelendült. Romka kirántotta a dárdát a sebből, és üldözőbe vette az állatot. Én utána vettem magam. A gyík hol ide, hol oda cikázott. A vízben barnás füst terjengett. Nem is fogtam fel nyomban, hogy ez vér.

Romka egy újabb erőteljes mozdulattal beledöfte a dárdát a sebesült állat óriási pofájába; a csapás két hatalmas pikkely között talált. A dárda azonban oldalra siklott. Úgy látszik, csontot ért. Romka veszedelmesen közel került az állat fejéhez. Egy heves uszonycsapással megközelíttem a gyíkot a túlsó oldaláról, és megragadtam hatalmas, hártás lábát. A mancs megrándult, és három éles karma csuklótól könyékig végigszántotta a karomat. Romka kihasználva a kínáló alkalmat – épp a gyík alá került – , beledöfte dárdáját az állat védtelen torkába. A fegyver egészen tövig belefúródott az állat testébe. Romka most mintha feszítővassal dolgozna, mindkét karjával nekifeszült a dárdának. Az állat nyaka csaknem teljesen át volt vágva, és a szörny görcsös rángások közepette lassan merülni kezdett a tó fenekére, mint a juharlevél szélcsendes őszi időben.

A tartályokban már nem sok levegő maradt, tehát igyekeznünk kellett. A karom egyre jobban sajgott.

Gyorsan lebuktunk, megragadtuk a döglődő állat hatalmas mancsait, és úszni kezdtünk a part felé. Nyugtalanul tekingettem a hártás, karmos mancsra, és mindkét kezemmel szorítottam. A gyík nem adott semmiféle

életjelt. Ez különös volt. A kevéssé fejlett agyú primitív lények nagyon hosszú ideig agonizálnak. Ki ne látott volna kakast szaladgálni az udvaron, miután levágták a fejét?...

De nemigen volt idő a töprengésre. Csak úsztunk, és áldottuk Arkhimédész törvényét – a szárazon meg se tudtuk volna mozdítani a szörnyet. A meder fokozatosan emelkedett. Világosabb lett. Megjelentek az első lomblevelű bokrok.

Hirtelen rosszul éreztem. Nagyon fáztam. A víz átítatta a felhasított ruhaujjamban a gyapjú alsóneműt, a hideg végigfolyt a hátamon és a vállamon. A fájdalom hullámokban támadt rám, a szívverésem ütemében. Minden álomszerű, valószínűtlen külsőt öltött. Láttam, hogyan libeg a békaszőlő piszkoszöld bozótja, és hogy alattam buborékok buggyannak, majd eloszlanak. Aztán úgy éreztem, hogy a szívem áttelepült a kisagyam helyére, és ver, mint a kalapács, tompán és fájdalmasan.

Elfogyott a levegőm. Keményen fogam közé szorítottam a csutorát, és sűrűn nyeltem a nyálam, hogy elúzzem a sötét tómederből rám törő hányingert. Karom és lábam mintha nem is az enyém lett volna, nem éreztem őket. Nagy keservesen belekapaszkodtam a szörny karmos mancsába, és úgy maradtam függve az állat oldala alatt. Pihenni szerettem volna legalább egy percet, hogy magamhoz térjek, hogy elúzzem az érthetetlen rosszuléretet, és továbbúszhassak.

A homályos napfényháló lebegett a meder lágy és síkos iszaphalmain. Lomhán tekergőztek közvetlenül a fenék fölött a tó fűvének moszatbolyhos szalagjai. Egy tündérrózsa húsos fehér gyökere mellett előbújt egy gázbuborék. Lassan megnőtt, nyugodtan elszakadt a talajtól, és vidáman felszökött a felszín felé, egyszerre úgy éreztem, hogy a fenék gyorsan közeledik felém. Megráztam a fejem, igyekeztem úrrá lenni érthetetlen dermedtségemen, és felpillantottam. Felettem ott lebegett a hatalmas, orsó alakú test.

Egyszerre levált róla valami nagy, fényes dolog, és felém indult. “Mint az ejtőernyős a repülőgépről” – gondoltam. Elmosódott, rózsaszínű folt állt meg előttem. Ahogy csak bírtam, összeszorítottam a szemem, aztán nyomban kinyitottam. Az álarc ovális üvege mögül Romka csodálkozó és kissé haragos szeme nézett rám. “Miért nem úszunk tovább, hisz már egész közel a part” – gondoltam, és igyekeztem taglejtésekkel megkérdezni Romkát.

Romka nem értett semmit, és türelmetlenül intett: “Gyerünk, menjünk már! Miért álltunk meg?” megpróbáltam behajlítani a térdemet és ellökni magam úszótalpammal a tó fenekéről. De félredőltem. Újra megláttam

magam mellett a piszkoszöld apró leveleket, egy torz szitakötőlárvát, amely heves mozdulatokkal hol behajlította, hol kiegyenesítette szürke ízelt testét. A karom már nem fájt, hanem égett, mintha tele lett volna ragasztva mustártapasszal. Halvány, megfoghatatlan látomás villant meg előttem. A másodperc egy töredékére felismertem, aztán nyomban elfelejtettem. Csak a békalencse libegő láncai maradtak meg előttem. Ezek a láncok gyötrelmesen emlékeztettek valamire. De mire? Minden olyan volt, mintha álmodnám az egészet, még hozzá közben tudom, hogy álmodom, és valami nagyon ismerős, egyszer már látott álmot látnék. Az ember igyekszik felidézni azt a régi álmot, de sehogyan se sikerül. A látomás elszivárog, mint a víz az ember tenyeréből.

A parton tértem magamhoz. Romka tett-vett körülöttem. Valerij és Borisz nem volt a közelben. A karom szorosan be volt kötözve, a testem kellemesen tüzelt. Bizonyára alaposan végigdörzsöltek törölközővel. A pokróc alatt édes nyugalom fogott el. Az arcom simogatóan csiklandozta egy fűszál. A mézfüvek kellemes illatot árasztottak. Szorgosan, de nem kötekedően döngött egy darázs.

Romka, amint meglátta, hogy kinyitom a szemem, zavartan rám kacsintott, és megkérdezte:

– Nem kér egy kis vodkát?

Megráztam a fejem.

– Hol a gyík? Kihúzta?

– Ugyan, hogy húztam volna ki – legyintett Romka – elég volt magát...

Romka leheveredett mellém a fűbe, letépett egy fűszálat, és szopogatni kezdte.

– Otthagytam a tó fenekén, majd holnap kiszedjük. A döglött szörny magától nem úszik el... Megjegyeztem a helyet a parton levő tájékozási pontok alapján... Nem tűnik el egy éjszaka alatt! Ne nyugtalankodjék!

Eszem ágában sem volt nyugtalankodni. Nagyon szerettem volna aludni. Erőfeszítésbe került, hogy beszélni tudjak Romkával, és leküzdjem az édes szendergést. Az ég fölöttem kék volt és sűrű, mint a berlini kék. Nemigen volt kedvem a szörnyre gondolni, sem a levelekre, amelyek csak nem jöttek. Úgy siklottam bele az álomba, mint valami meleg, illatos fürdővízbe.

Először azt hittük, tévedtünk. Többször is felúsztunk a felszínre, hogy ellenőrizzük a tájékozási pontokat, víz alatti áramlásokat, vagy a mederből feltörő forrásokat kerestük. Feltúrtunk minden vízinövénybokrot, minden bemélyedést, de hiába. A gyík eltűnt. A halott szörny még egy meglepetésben részesített bennünket. Csakugyan maga az ördög!

Legvalószínűbb, hogy a sérülés nem bizonyult halálosnak: vértől patakzón, fél szemmel, felhasított torokkal magához tért és elúszott, hogy elpusztuljon a mélységben. Mi másra gondolhattunk volna? Pedig hogy igyekeztünk! Köteleket és horgokat hoztunk magunkkal, hogy könnyebben ki tudjuk vontatni a partra a hatalmas tetemet.

A kiábrándulás oly erős volt, hogy valamennyien összevesztünk. Még Borisz, a nyugodt és igazságos Borisz is a legszörnyűbb vádakot vetette a szemünkre.

Igyekeztem úgy-ahogy menteni a helyzetet.

– Mit gondoltok, mégis hová tűnhetett? – kérdeztem.

– Mi jelentősége van most ennek? – legyintett Borisz.

Romka némán vállat vont.

– Lehet, hogy elvitte a víz, de sokkal valószínűbb, hogy magától elúszott – mondta Valerij.

– Nos, ha a víz vitte el, akkor semmi baj – mondtam szándékolt élenkséggel.

– Én nem vettem észre semmiféle fenékáramlást vagy örvénylést. Aligha vitte messzire a víz...

– Akkor nagy esélyünk van arra, hogy újra találkozzunk vele! Egyelőre ne bocsátkozzunk feltevésekbe, hogy miért meg hogyan. Elfogjuk az ördögöt, és akkor mindent megtudunk.

– Az ám, elfogjuk... Hát hogyan! Gombostűt a szénakazalban – suttogta Borisz, aki sehogy se tudott lehiggadni.

– Egyszer már elfogtuk! – kiáltott fel Romka. – Elfogtuk, és megtudtuk mindent.

– Ugyan, hagyjátok már abba – állt mellém Valerij. – Mintha Artur Vikentyevics lenne a vétkes!

– Az a baj, hogy itt senki se vétkes – mondta komoran Borisz.

A naplemente bearanyozta a tócsákat. A füvek az est kékjétől érintetlen elszürkültek. A mélyebb fekvésű helyekre bekúsztak az első tejfehér ködrétegek. Valahol bölömbika kiáltozott. Az első napok hosszú sorára gondoltam, a sikertelen keresgélés keserűségére. Megtaláljuk-e még egyszer a Szordongnoh ördögét. Az idő szorított. Két hét múlva meg kellett érkeznie a helikopternek, amely visszaszállít minket a Nagy Földre.

– Tudják mit? – szólaltam meg. – Vigye az ördög a biztonsági technikát. Külön-külön fogunk merülni. Romka északon, én délen. Így nagyobbak az esélyeink.

Mindenki elhallgatott. Romka egyetértett. Valerijnak nem volt erkölcsi joga, hogy ellenkezsem velem. Borisz csak a célt látta, a többi nem érdekelte.

... Csak a tizenegyedik napon láttam meg újra a gyíkot. Mint előző alkalommal, most is mozdulatlanul lebegett egész a fenék közelében, lábai oldalához szorítva, hátszonya bevonva. Nagyot nyeltem, aztán megtapogattam, erősen ül-e a rúdon a kés. Úgy döntöttem, hogy bal oldalról úszom a szörnyhöz, a kidöfött szeme felől. Mekkora volt a csodálkozásom, amikor ott, ahol tizenegy nappal azelőtt vértől patakozó seb tátongott, most egészen friss, rózsaszínű hártáival félig takart, teljesen egészséges szemet pillantottam meg. De hisz éppen ebbe a szemébe döfte bele Romka a dárdáját! Lehetséges volna, hogy tévedek?... Átúsztam a túlsó oldalra, ott is teljesen ép szemet találtam. Felfoghatatlan! Mindenféle sületlenség jutott az eszembe. "Mi van akkor, ha kettő van belőlük... Vagy még több!" – gondoltam, és mélyebbre merültem. Fölöttem ott lebegett a szörnyeteg. Hanyatt fekvé elúsztam alatta, és akkor nagyon halványan ki tudtam venni a torka ráncos és finom bőrén a nemrég halálosnak látszó sebesülés nyomait. Nem lehetek kétségeim: ugyanaz a gyík volt. De honnan van benne ekkora életerő, ilyen hatalmas regenerálódó képesség?

Lefényképeztem az állatot minden oldalról. Még a rettenetes farkát is megörökítettem négy méternyi közelségből. Hogy őszinte legyek, nem tudtam, mit tegyek ezután. Nem akartam elpusztítani ezt a különös állatot, amely ki tudja, hogyan, idevetődött a Szordongnohi-fennsík tavába. Ki tudja, lehet, hogy egy ugyanilyen szörny lakja, isten tudja, hány százada a skóciai lochnessi tavat.

Kínzó vágyam támadt, hogy metszetet vegyek a gyík testéből. Ez egészen természetes szándékom és kikerülhetetlen feladatomból. Melyik tudós tudna elmenni ilyen jelenség mellett, mint ez a tökéletes és csaknem azonnali regeneráció?

De szándékom megvalósítása korántsem volt olyan egyszerű. Nem felejtettem még el a karmolásokat, amelyeket a gyík a karomon hagyott. Ha nem lett volna rajtam a víz alatti ruha, nem úsztam volna meg ilyen könnyen. A szörny nem fog békésen várni, amíg kivágok belőle egy darabot. Csodálatos, hogyan sikerülhetett a múltkor olyan könnyedén elbánnunk vele. Csak véletlen lehetett. A győzelemre nem sok esélyem volt.

Mégis elhatároztam, hogy megkockáztatom a dolgot. A gyík szeme alatt egy torz dudor meredezett. A tervem egyszerű volt: beledöföm a dárdámat a dudorba, villámgyorsan megforgatom benne, aztán még

közelebb úszom, kézzel kitépem a húsdarabot, és amilyen gyorsan csak tudok, kereket oldok. Egyszerű terv volt, egyszerű és örült.

Az állat, amint megérezte az ütést, hirtelen megrándult, és kiszakította kezemből a dárdát. Delfin módjára megfordult, kitátotta hatalmas narancsvörös torkát, tele apró, éles fogakkal, és nekem rontott. Félrelendültem. Az állat örülten csapkodó farka közvetlenül az arcom mellett suhant el. A gyík megfordult, és újra rohamra indult. Újra sikerült félresiklanom előle. Ekkor észrevettem, hogy a gyík végre gyengülni kezd. Mintha elpárolgott volna irántam érzett haragja és érdeklődése. Ha nem így történik, most már aligha tudtam volna elmenekülni előle és kitérni iszonyú fogai elől.

Amikor elszáguldott mellettem, sikerült újra erősen belekapaszkodnom a dárdámba, és ráfeküdtem a gyík fejére. Az állat magával cipelt a mederfenék közvetlen közelében. Már-már arra gondoltam, hogy észrevétlenül el kéne eresztetni az állatot és felemelkedni a felszínre. A gyík hirtelen megrándult, és én az oldalára csúsztam. Ahogy igyekeztem visszakapaszkodni a szörny fejére, ösztönösen átkaroltam az állatot. A szörny teste utálatos, ragacsos nyálkával volt borítva. Legyűrtem undoromat, és egyre erőteljesebben kapaszkodtam. De kezem újra meg újra lecsúszott a bőréről. Végre beletaláltam csontpáncélja egyik mélyedésébe, és így pillanatnyi pihenőhöz jutottam.

A gyík megállt, mintha megbénult volna. A végletekig ki voltam merülve. Nehezemre esett még az is, hogy szétnyissam a légzőkészülék csutoráját szorító fogaimat. Ott pihentem ráfüggeszkedve a csontpáncéllemezre. Egyik kezemmel a dárdát szorongattam, másikkal belekapaszkodtam a páncél mélyedésébe. Nem volt időm újabb rejtélyeken gondolkodni. Gyorsan levágtam a jókora burgonya nagyságú dudort, és beledugtam a víz alatti öltözék mellén levő zsebbe. Már-már el akartam rúgni magamat a gyíktól, amikor észrevettem, hogy bár a sebből patakzott a vér, felülete selyempapír vékonyságú hártáival vonódik be. De ez még nem elég! A dudor kezdett lassan, de érzékelhetően nőni. Egész addig figyeltem ezt a fantasztikus növekedést, amíg meg nem hallottam a kattanást, amely azt jelezte, hogy a tartályokban végét járja a levegő. Addigra a dudor egy jó centiméterre kinőtt. Ha a növekedése nem lassul, mintegy három óra alatt teljesen regenerálódik.

Megigazítottam a mellemen a fényképezőgép dobozát, elrúgtam magam, és felúsztam a felszínre. Már a víz színén feküdtem, és a part felé úsztam, amikor újra lenéztem. Ott lenn a mélyben, a mélység zöld

homályában egy zömök, sötét henger látszott, amely lassan úszott az ellenkező irányba, és magával vitte megfejthetetlen titkát.

Artur Vikentyevics betelefonált a munkahelyemre. Megkért, hogy feltétlenül menjek el hozzá ma este a lakására. Egész nap nevetségesen szórakozott voltam. Alig vártam az estét. Az idő elviselhetetlenül lassan múlt. Ma este talán végre megismerem a szordongnohi hal titkát. Csaknem nyolc hónap telt el azóta. Artur Vikentyevics ki se mozdult a laboratóriumából. Nem vette fel a telefont, nem volt hajlandó válaszolni semmiféle kérdésre. Még a lerázhatatlan Borisz se volt képes kiszedni belőle semmit. Igaz, Valerij egyszer említette, hogy Polozsencev menekül önmaga elől. De Valerij mindig úgy tesz, mintha valami olyasmit tudna, amit senki más.

Nem hiszem, hogy igaza volna. Egész egyszerűen Polozsencev jófejű ember, beletemetkezett a munkájába, és nem akarja szétforgácsolni magát. És ma végre mindent megtudunk. Csak az a kár, hogy Valerij elrepült az Altájba... De feltétlenül írok neki, amint megtudok valami újságot. Végeredményben mégis ő látta meg elsőnek azt a halat.

Egy egész órán át barangoltam a Szadovaja-körúton. Apró szemű, utálatos eső szemerkélt, és a járda olyan volt, mint egy fekete tükör. Elhatároztam, hogy nyolc előtt semmiképp se megyek fel Polozsencevhez. De most még csak háromnegyed hét van. És már megnyomtam a csengőt.

Azt hittem, én leszek az első, de a szobában ott ült már Borisz. Artúr Vikentyevics konyakkal kínált bennünket. Én ittam, Borisz nem kért. Azt mondta, hogy ő nem iszik. Ültünk és hallgattunk, mintha féltünk volna megszólalni.

– Képzeljék el – kezdte váratlanul Polozsencev –, az a gyík, az a titokzatos lény, amelyet kis híján megöltünk, halhatatlan.

Még a szánkat is eltátottuk a csodálkozástól.

Borisz feldördült:

– Marhaság! Lehetetlen, hogy másképp ne lehessen megmagyarázni egy történelem előtti lény létezését a mi időnkben. Ezek szerint a bojtos úszójú hal, a latimeria is halhatatlan? Nem vártam magától, Artúr Vikentyevics, ilyen komolytalan tréfákat.

– Én nem tréfálok, Borisz – felelte lágyan és szomorúan Polozsencev.

De Borisz a rá jellemző makacssággal egyre ugyanazt hajtogatta:

– A fényképek alapján ítélve a maga gyíkja közeli rokona azoknak a tízméteres kígyószerű Mezosaurusoknak, amelyek a krétakor tengerét

népesítették be. A Szordongnohi-fennsík körülményei között ugyanúgy megmaradhattak, ahogy a harmadkori vörös moha.

– Maguk nem értik, amit mondtam. Az a gyík csakugyan halhatatlan. Hogy történhetett ez? Egyaránt okozhatta a tó vize vagy a növényzete, lehet, hogy valami különleges sugárzás. De lehet, hogy ez az állat természeténél fogva halhatatlan...

– És maga szerint melyik látszik a legvalószínűbbnek? – kérdeztem.

– Nem tudom. Ez a kérdés engem nem érdekel... Meg aztán nem is szívesen állítok fel hipotéziseket. Hozzászoktam, hogy csak a tényekkel operáljak. Bizonyos tények a rendelkezésemre állnak. Ha kívánják, kifejtem önöknek.

Olyan csönd támadt, hogy zúgott és csengett a fülem. Egy éjjeli pillangó félálomban vergődött a lámpaernyő teteje alatt. A rádió hallgatott. Az ablakok üvege mögött hallgatott az elnémult világ. Hallgattunk mi is.

– Feldolgoztam a laboratóriumomban azt a metszetet, amelyet a gyík testéből vettem. – Artúr Vikentyevics valahogy túlságosan nyugodtan beszélt, természetellenesen nyugodtan. – Épp elég munka volt velem, még most se tudok magamhoz térni. Önök nem mindent fognak érteni, ezért csak az eredményekről fogok beszélni.

Elgondolkodott. Rágyújtott. Aztán letette a cigarettát, és újra beszélni kezdett, közben lassú léptekkel fel-alá járkált a szobában.

– Nehéz elmondanom a dolgokat. Te Borisz, mint paleontológus, ismered a biológia és a modern biokémia alapjait. Roman viszont... Neki mint geodétának bizonyára ismeretlenek a genetika és a fiziológia bizonyos alapelvei. Ezért közérthetően fogom előadni mondanivalómat.

Te Borisz, egy kicsit unatkozni fogsz. Tudják önök, mi az a DNS, az RNS, az ATP? Bizonyára nagyjából tisztában vannak vele, mégis elismélném. Egyszóval a DNS kettős spirál, egy bonyolult nukleinsavmolekula, az öröklődés fő hordozója. Ez biztosítja az élő szervezetek faji halhatatlanságát azáltal, hogy az öröklődési információt átszarmaztatja az elődökről az utódokra. A DNS számára nem létezik az a megszakítottság, amelyet a halál vált ki. Képes újratermelni önmagát az őt körülvevő anyagokból. A legérdekesebb, hogy a természet úgyszólván halhatatlannak gondolt ki bennünket. A szervezetünkben harminctrillió sejt van. De mindössze negyven osztódásra van szükség ahhoz, hogy valamennyi sejtet új váltsa fel. Az osztódás megfiatalítja a sejtet. Két új sejt lesz belőle, amely tökéletesen megegyezik a régi anyasejttel. Tökéletesen, azazhogy mégsem! És ez a legfontosabb. A DNS szerkezetében fokozatosan hibák halmozódnak fel. Jelentéktelen, felismerhetetlen hibák. De sok sejt van, és

a nagy számok törvénye hatására bekövetkezik a halál. Az öregség és a halál a szervezetben felhalmozódó hibák következménye. Érthető?

Borisz bólintott. Én nem túlságosan értettem, de a lényegét azért felfogtam.

– És nem lehet valamilyen módon elkerülni ezeket a hibákat, felvenni a küzdelmet ellenük? – kérdeztem.

– Maga, Roma, rátapintott a lényegre. – Polozsencev a vállamra tette a kezét. – A leglényegesebbre! Kiderült, hogy ki lehet kerülni a hibákat, amelyek a sejtosztódás során felhalmozódnak. Elektro-paramágneses rezonátorral megkaptam a gyík nukleoproteidjeinek a színeképét. Ez is egy kettős spirál, olyasféle, mint egy csigalépcső, amelynek lépcsőfokai nitráthidak. De ezeknek a hidaknak van egy titkuk. Nincsenek elkülönítve egymástól, mint a föld valamennyi állata és növénye esetében, hanem éppen ellenkezőleg, egy külön harmadik spirállá állnak össze, amelyet szabad atomcsoportok, gyökök töltenek ki. Amint a sejtek osztódása során hiba támad valamely DNS szerkezetében, ezek a gyökök azon nyomban elhárítják. Úgy működnek, mint a mentők. Az öröklét “mentői”. Elkülönítettem a preparátumból egy anyagot, amelyet ha bejuttatunk valamely szervezetbe, ott nyomban elszaporodik, behatol valamennyi sejtbe, és halhatatlanná teszi őket. Valamikor, valaki bejuttatta ezt az anyagot ennek az ősgyíknak a vérébe. A gyík eljuttatta hozzánk. És most...

Megcsörrent a telefon. Polozsencev felvette a kagylót. Az arca egyszerre elváltozott, mintha valaki fájdalmat okozott volna neki. Polozsencev tartózkodón beszélt, csak egy-egy szót mondott. Nem lehetett kivenni, kivel beszél. Csöndesen annyit mondott a kagylóba: “Igen, jó, persze...” – és óvatosan visszatette a villára.

Aztán felénk fordult:

– Bocsássanak meg, barátaim. Sürgősen el kell mennem valahová. Nagyon fontos. Ne haragudjanak. Majd felhívom magukat, újra összejövünk, és mindenről elbeszélgetünk.

Izzó fejjel léptem ki az utcára, és egyenesen kellemes volt, hogy ömlött az eső. Sohase gondoltam a halhatatlanságra, és most egyszerre váratlanul utamba akadt. Realitássá vált. Nem tudom, jó-e ez vagy sem, de még azt sem tudtam, akarok-e halhatatlan lenni. Egész megszédültem. Aztán Polozsencevről kezdtem töprengeni. Nem kétséges, Polozsencev zseni... De alighanem nem valami boldog ember. Eszembe jutottak Valerij célzásai arról, hogy Polozsencev viszonzatlanul szeret egy szép és gonosz asszonyt. Bizonyára ő volt, aki ma telefonált. Ha én lennék Polozsencev helyében, már rég fütyülnék rá.

Ő meg képtelen erre! Furcsa ember. Habár lehet, hogy nem is olyan furcsa. Egyszerűen nagyon szereti...

Mégis, ki lehetett, aki halhatatlanná tette azt a halat? Polozsencev professzor nem engedheti meg magának, hogy fantáziáljon, én azonban megengedhetem, én nem vagyok professzor. És írtam egy elbeszélést.

Az óceán meleg vize mozdulatlanak tűnt. Évmilliók óta először virágzó fák tükröződtek benne. Gigászi tölgyek és bükkök zúgtak, terebélyes platánok hullatták levelüket.

A magasban furcsa, hosszú, fogas csőrű madarak szálltostak. Az erdő sűrűjében mocsarak párologtak. Félelmetes külsejű állatok nyüzsögtek bennük, nyakuk olyan hosszú volt, mint az anakonda kígyó. Az állatok örökösen egymást marták. Időnként az olajos mustárgázzsínú aranybarna lucskok kettévált, és a sötét, kávéfekete vízben elkecseregett küzdelem támadt a tizenöt méteres Mesosaurusok között. És a parányi odúkban, szűk, sötét repedésekben apró, alig patkány nagyságú állatkák rejtőzködtek. Emlősök voltak, a Föld leendő urai.

A csillaghajó a fékező hajtóművek füstjébe és lángjába burkolva lassan leereszkedett egy keskeny, homokos földnyelvre. Csak egy vízből felbukkanó gyík fogadta. Apró szemei nem tükröztek se csodálkozást, se örömet, se haragot. Parányi agyában valami sejtés lobbant, hogy egy nála is hatalmasabb állat szállt eléje a földre. Ha pedig nagyobb nála, akkor feltétlenül fel fogja falni őt. És a gyík visszatoccsant a vízbe.

Amikor az űrből érkező jövevények kiszálltak űrhajójukból, a víz olajos felszínén még szétfutó körök se látszottak. Csak valahol nagyon magasan csapongtak a szárnyas gyíkok, és az erdők sűrűjéből hangzott ide valami zavaros zúgás.

Milyenek voltak a csillagok közül érkezett jövevények? Természetesen nem hasonlítottak az emberekre. A természet sokkalta gazdagabb, sokoldalúbb és bölcsebb, mint amilyennek ábrázolni igyekszünk. Felismeri önmagát azáltal, hogy hatalmas élő intellektust hoz létre. És az az út, amelyet a földi élet megtett, természetesen nem az egyetlen, és lehetséges, hogy nem is a legjobb.

A csillagokról érkezett jövevények körülrepülték az egész Földet. Leereszkedtek a tenger mélységeibe, felmentek a hegyek magasára, keresztültörtek az erdők sűrűjén. De sehol még nyomát sem találták értelmes lényeknek. Tudták-e, hogy a vizipatkányokra hasonlító amfiteriák és zalambuastések utódai évmilliókkal később felkapaszkodnak a fákra, makik és más majomfajták lesznek, aztán újra lemásznak a fáról, már mint

emberek? Talán tudták, de lehet, hogy mégse. A Földön pedig fortyogott az élet, minden pillanat új drámát szült a létért való harcban.

Az evolúció elválaszthatatlan a haláltól. Minden élőlény táplálék. Még a gigászi ragadozó gyíkok is áldozatul esnek a láthatatlan baktériumoknak, hogy táplálékul szolgáljanak a földigilisztáknak. Hosszú, kínos út! És amikor végre felvillan az értelem fénye, és az ember megérti, hogy ő kicsoda, a természet azt mondja neki: “Homo sapiens, halandó vagy!” Micsoda igazságtalanság! Az öntudat és a halál kibékíthetetlen ellentét. A csillagok közül érkezett vándorok tudták ezt. Őseink valamikor fellázadtak ez ellen a rettenetes hiba ellen. Aki megismeri a természetet, halhatatlan kell hogy legyen. És halhatatlanná váltak. A halhatatlanságért milliárdnyi élettel fizettek, milliárdnyi parányi világgal, melyek valamennyien megismételhetetlenek.

És a krétakorát élő Földön elhatározták, hogy megszabadítják azokat, akik évmilliókkal később itt megjelennek, a megismerés tragikus áldozataitól.

Hogyan szabadíthatnák meg őket? Kire bízzák a szent és örök tüzet?

A jövevények mindenekelőtt kitanulmányozták a Földet benépesítő élőlények öröklődési mechanizmusát. Kiderült, hogy ez a mechanizmus ugyanaz a gyíkok, a rovarok és a virágok esetében. Ezután előállítottak egy anyagot, amely kiigazítja a milliárdnyi sejt osztódása során felhalmozódó hibákat. Számukra, akik egyszer már legyőzték a halált, ez nem volt nehéz. De hogyan juttassák el ezt a drága kincset azokhoz, akik még nincsenek, hogyan lépjék át az idők feneketlen szakadékát?

A jövevények választása a gyíkszörnyetegekre esett. A természet ezen esetlen teremtményeinek, ezeknek a túlburjánzó lényeknek nem fog megadatni, hogy gondolkozó lényekké váljanak. Ez az evolúció egyik zsákutcája. Márpedig ha ez így van – folytatták a gondolatsort a jövevények –, akkor e gigászok csontjai alapján a jövőendő értelmes lényei valamikor majd el tudják olvasni planétájuk múltját.

És mi történik, ha csontok helyett egy élő kőülettel találkoznak? Akkor elfogják, és rájönnek, miért maradt életben. És szabadságukban áll majd elfogadni vagy eldobni a rájuk hagyományozott ajándékot.

A jövevények elfogtak néhány óriási erős gyíkot, befecskendezték vérükbe a halhatatlanság tüzet, aztán bevetették őket a legvadabb és legelkülönültebb tavak süket mélységébe.

“Ha a jövőendő értelmes lényei megtalálják üzenetvivőinket, és le tudják győzni őket – gondolták a csillagokról érkezett vendégek –, akkor bizonyára már olyan fejlettségi fokon fognak állni, hogy képesek lesznek

megérteni ajándékunkat. És akkor hány nemzedék fog megmenekülni az értelmetlen pusztulástól!”

Hála és köszönet nektek ezért a csodálatos és felbecsülhetetlen kincsért, távoli testvéreink!

*Artúr Polozsencev levele ***-hoz*

Drágám! Most olvastam egy elbeszélést, melyet egy kedves fiú írt. Ha tudnád, hogy gyötrődöm! Soha még ennyire nem éreztem, hogy felelős vagyok minden életért a földön. Még mindig ugyanaz gyötör. Amikor tudomást szerzek arról, hogy a mai napon valaki elköltözött az élők sorából, amikor arra a sok ezer ismeretlen emberre gondolok, akik ma távoztak közülünk, úgy érzem, elhagy a józan eszem. Nem tudtam, hogy Romka költő. A költőnek könnyű dönteni: elfogadja-e vagy elutasítja a halhatatlanságot. Én tudós vagyok. És mielőtt valamit kimondanék, végrehajtottam egy kísérletet.

Befecskendeztem a halhatatlanság elixírjét húsz nyúlba és tíz tengerimalacba. Nyolc nap múlva az állatok regenerálódó képessége elérte a maximumot. Valamennyi kontrolállat elpusztult a rajtuk esett sérülésektől, azok azonban, amelyeket beoltottam, tetszhalottak lettek és néhány óra múlva (a nyulakon hét-nyolc, a tengerimalacokon öt-hat óra múlva) a sérülések begyógyultak. Az elvesztett szervek – szem, végtagok, mellkasi szervek – három nap alatt kinőttek.

Ezután újabb kísérletsorozatba kezdtem. A beoltott állatokat áthelyeztem egy olyan helyiségbe, ahol figyelemmel lehet kísérni az életjelenségeikben bekövetkező bármilyen változást.

Vártam. Nem történ semmi. Csak a huszonnyolcadik napon vettem észre: kezdenek eltűnni a különbségek a hímek és a nőstények között. Ez a folyamat napról napra intenzívebb lett. Hamarosan nehéz lett megkülönböztetni a hím és a nőstény egyedeket. Erre számítani lehetett. A halhatatlan lényeknek nincs szükségük a szaporodásra. Nincs értelme. A faj képes magától is fennmaradni, a nemzedékek stafétája nélkül is.

Folytattam a megfigyeléseket. Az állatok egyre gyakrabban estek mély álomba, lomhák lettek, abbahagyták a játékot, a mozgást. A negyvenhetedik napon iszonyú dolog történt. Az állatok teljesen elvesztették aktív élettevékenységüket. Semmi nem érdekelte többé őket az ételmen kívül. Fokozatosan eltompultak az érzékeik. A külvilágból általuk felvett információmennyiség a minimálisra csökkent. Ezekre az

információkra nem volt többé szükségük. Az információkat – ha ez csakugyan lehetséges – valamiféle, számomra ismeretlen belső készletekből merítették. Az állatok magukban való dolgokká lettek. Megszűntek állatok lenni, ahogy mi is megszűnünk emberek lenni, ha befecskendezzük ereinkbe ezt a pokoli tüzet.

Ez iszonyatos!

Én tudom, mi az a szerelem. Még az olyan viszonzatlan szerelem is, mint az enyém. A nem nélküli és halhatatlan lény számára ismeretlen dolog a szerelem, nincs rá szüksége. Az ilyen lény megszűnik ember lenni. Megszűnik felismerni a jelenségekben a dolgok lényegét. Ezért elveszti intellektusát, és haszontalan, kegyetlen evőgéppé válik.

Nem hiszem, hogy a csillagokból érkező halhatatlan jövevények, ha csakugyan léteztek, értelmes lények lettek volna. Nem hiszem, hogy képesek lettek volna bármi nagylelkű gesztusra azok iránt, akik majd csak azután születnek meg. Eszembe jutottak a békalencse ingadozó láncocskái és spiráljai. A tó mélyén történt. Akkor kis híján megfulladtam. Ezek a növények egy pillanatra a DNS-molekulák láncocskáira és spiráljaira emlékeztettek. Most, ahogy visszaemlékszem erre az estre, úgy tűnik, már akkor képes lettem volna megfejteni azt a genetikus kódot, amely szerint a halhatatlan élőlény öröklődési mechanizmusa rejtjelezve van. Különben mit is beszélek, hogy lehetne itt szó öröklődésről! Ez nem öröklődés! Ez nem más, mint egy olyan szervezet szakadatlan megújulása, és újratermelődése, amelynek semmi másra nincs szüksége, csak élelemre! Ez az ördög ajándéka. Nemhiába nevezik a vadászok azt a reptíliát ördögnek. Nem hiszem, hogy egy ilyen ördög agyában képes lett volna megszületni a csillagközi teret leküzdő gondolat. Az örökös zabáláshoz nincs szükség gondolkodásra. A szerelem nevében, a te nevedben, az értelem nevében elutasítom ezt az ördögi elixírt. De jól érts meg engem: vehetem-e én egyedül ezt a bátorságot, valamennyi ember nevében egyszerre? Valamennyi nevében: a bátrak és gyávák, a gyógyíthatatlan betegek, a háborúk kar és láb nélküli áldozatai, a napalmtól megvakítottak nevében?!

Őszintén remélem, hogy megbocsátasz bőbeszédűségemért. Hisz nem elvont absztrakciókról van szó, amelyek egy szűk szakterület művelője számára értékesek, aki feje búbjáig beletemetkezett parányi tudományos világába. Egész másról van szó.

Hirtelen beköszöntött hozzánk, és megtelepedett házunkban a hosszú élet és a halhatatlanság problémája. Hogy véletlenül történt-e vagy sem, ez nem fontos. Egy a fontos: úgy kell viselkednünk, hogy ez a tudományos felfedezés ne legyen csapás az egész emberiségre, amint az nemegyszer

megtörtént a múltban. Milyen haszonra tehetünk szert az adott körülményből, amely egyenlő mértékben hordozza magában a katasztrófa és az áldás lehetőségét.

Számomra tökéletesen világos, hogy a halhatatlanság adott változata nem képes kielégíteni nemhogy az embert, de még az értelem legcsekélyebb szikrájával rendelkező élőlényt sem.

És mégis... Van valami ellenállhatatlan vonzerő abban, hogy az ember képes úrrá lenni a természet egyik legégetőbb titkán, a halálon. Vajon képesek-e az emberek lemondani erről? Nem mondtak le az atombombáról, az űrutazásról, a szupersebességekről és sok minden másról sem: nem fognak lemondani a halhatatlanságról sem.

A demográfiai robbanás korában élünk. Az emberiség hatalmasan és magabiztosan terjeszkedik a térben. Nemcsak a Föld felszínén: a Naprendszer más bolygói is kezdenek a leendő civilizációk hídfőállásaivá válni. És ebben a pillanatban az emberek lehetőséget nyernek, hogy irányítsák élettartamukat! A demográfiai robbanás katasztrofális jelleget ölt. Összeomlanak az aprólékosan kidolgozott gazdasági építmények, halomra dől a tudományos prognózisok révén a jövőről nyert minden képünk, a fejlődés reakciói irányíthatatlanná válnak, és azzal fenyegetnek, hogy kicsúsznak az ember ellenőrzése alól.

Gondolataim most a múltba vezetnek, amikor az emberiség kezdte keresni a halhatatlanság problémájának a megoldását.

A megfeszített filozófiai és költői kutatás pesszimiztikus eredményekre jutott. Az emberek nagyon hamar megtagadták a túlvilági életbe vetett hitet és a személyes halhatatlanságot. Az élet rövidege, tökéletlensége arra kényszerítette az embereket, hogy visszatérjenek azokhoz a realitásokhoz, amelyek körülvették őket.

De akárhány bölcs csitító szó hangzott is el, akárhány lélekmentő hit és tanítás született is, az ember kielégítetlen maradt. Kész volt levenni napirendről a személyes halhatatlanság kérdését, de nem egyezett bele az öregségbe és az élet rövidegbe. Átkozott kérdések... Miért élünk olyan keveset? Igaz, a kéréshez képest az ember már most is halhatatlannak tűnik, de a geológiai korszakokhoz képest élete mégis csak egy pillanat. És csakugyan szüksége van-e az embernek a halhatatlanságra? Hisz az ember nem magától a halál tényétől irtózik, hanem az azt megelőző öregségtől, tehetetlenségtől, az alkotóerő elvesztésétől. Konfliktus áll fenn az életöszön és a halál között: az ember túlságosan fiatalon hal meg. A természet az emberi személyiség fejlődésének folyamatát infantilis fokán szakítja meg. A természet, mondhatni, az összesség fejlődése érdekében

felhasznál minden jót, ami az egyediben van, és ezzel vége, tovább nem törődik az egyén sorsával. Figyelemre méltónak tartom azt a kitartást, amivel a nagy Mecsnyikov kutatott olyan öregek után, akikre már hat a halálösztön. Olyan embereket keresett, akik végigjárták a fejlődés harmonikus ciklusát, olyan embereket, akik kívánták a halált. Mecsnyikov száz meg száz öregember és öregasszony között csak elvétve talált egyet-egyét, aki meg akart halni. Ezek roppant érdekes személyiségek voltak. Megrázó, hogyan vélekednek a halálról:

“Ha te is annyit éltél volna, mint én, megértenéd, hogy lehetséges nemcsak nem félni a haláltól, hanem egyenesen kívánni, és ugyanúgy érezni a halál utáni vágyakozást, ahogy azt érzed, hogy aludnod kell.”

Ezért tűnik számomra úgy, hogy a halhatatlanságra való törekvés nem más, mint kísérlet kijavítani az emberi természet diszharmóniáját. Ebben tökéletesen egyetérték a nagy mikrobiológussal. E diszharmónia első megnyilvánulása természetesen az élet rövidege. A hetvenéves korhatár kialakult, s még igen messze van attól a határtól, amelyen túl a halálösztön hatni kezd.

Kézenfekvő az egyszerű következtetés: ahhoz, hogy az ember már ne akarjon élni, legalább kétszer annyit kéne élnie, mint az átlagéletkor. Még jobb túllépni a kétszázévestendős határt, amelyen túl az embert már nem gyötri semmi földi vágy, amely az élethez kötné.

Rendben van. Tegyük fel, hogy az élet határának ilyen kitolása módjában áll az emberiségnek. Ez még nem halhatatlanság, de már valami olyasmi, amit joggal nevezhetünk a halál fölött gyakorolt kontrollnak. Akkor a Földet elárasztanák az öregek. Hisz életük (150-200 év) kétharmadát idős korukban töltenék.

És az emberek újra szembe találják magukat az öregséggel, ezzel a kikerülhetetlen rosszal, amely az evolúció örökségeként maradt ránk.

Felvetődik a kérdés, hogyan lehetne az ifjúság tenyérnyi csúcsát, amely egy-két évtizedet tesz ki, széles tágas fennsíkká növelni, amelyen az ember képes elvégezni mindazt, amit eltervezett, és csak akkor távozik, amikor beáll a fáradtság. Egyébként ez az átkozott kérdés már most, napjainkban fennáll. Mi se akarunk megöregedni negyvenéves korunkra. Mi is szeretnénk megőrizni az ifjúkor alkotóenergiáját életünk végéig.

Arról a csodálatos anyagról töprengek, melyet a szordongnohi szörny sejtjeiből vontam ki. Nem, nem a halhatatlanságot – az örök álmodást ígéri számunkra. Olyan tulajdonságokkal rendelkezik, amelyek nagy reménységet és ugyanakkor gyanakvást ébresztenek bennem.

Eltértem a tárgytól. Miről is írtam? Igen, Roman Orsanskij művéről. Ez a mű arra válaszol: honnan? Lehet vitatkozni arról, mennyire meggyőző ez a válasz. Számomra sokkalta fontosabbnak tűnik ez a kérdés: hová? Hová vezetheti az emberiséget a kontroll lehetősége az élettartamon, a kontroll a halálon? Az ilyen jóslás roppant nehéz, de meg kell adni. Becsléseink helyességétől függ elgondolásaink sikere. Itt nincs jogunk tévedni. Mindenesetre mindent meg kell tennünk, hogy ne tévedjünk. Különben...

Persze van egy kibúvóm. Átadhatom az általam összegyűjtött anyagot a Tudományos Akadémia elnökségének, és ezáltal felmentem magam a döntés felelőssége alól. De becsületes dolog volna-e ez? Nem úgy volna-e helyes, hogy előbb én magam eldöntöm a kérdést? És a magam döntésével kiállni az emberiség ítélőszéke elé? Hisz én és társaim loptuk el a szörnyű titkot a természettől...

Sokat, gyöttrően sokat kell töprengenem. És nem akarom, hogy bármi is hasson a döntésemre, még a szerelem se. Nincs ehhez jogom.

Különösen nehéz ez számomra most, amikor felújítottuk ritka találkozásainkat. Nem szabad most látnom téged. Bocsáss meg, és érts meg engem.

Artur

Valerij Kurilin
geológus

Sohase gondoltam volna, hogy értelmes, művelt emberek képesek legyenek ennyi ostobaságot összehordani! Nem is annyira Romanon csodálkoztam, mint inkább Polozsenceven. Az a szerelmi história hatott volna ennyire rá?

Fáraszt a szövege az emberiség sorsáról, ami – szerinte – tőle függ. Nem Polozsencev professzortól függ az emberiség sorsa, ahogy Einstein se maga döntötte el, hogy megkezdődjön-e az atomkor, vagy sem. De őszintén szólva sajnálom a fiúkat. Nagyon szenvednek, pontosabban kíméletlenül rágják magukat. Romka lelkesedését Polozsencev felfedezésén maró keserűség és gyerekes duzzogás váltotta fel. Valószínűleg az élete legsúlyosabb kiábrándulása. De hát ki ne kapná be az olyan csalétket, mint a halhatatlanság? Őszintén szólva, amikor megkaptam Romka örült levelét, nekem is megdobbant a szívem. Én persze nem hittem a halhatatlanságban. Mégis, a lelkem mélyén

megrezdült egy húr, és mintha agyam erre rezonálna, arra gondoltam: hátha mégis... De sajnós, vagy talán szerencsére, a halhatatlanság lehetetlen. Bármennyit pizmog is Polozsencev a kromoszómák mechanizmusának rajzával, a termodinamika megfellebbezhetetlen. És a természet törvényeit nem lehet figyelmen kívül hagyni. Véleményem szerint Romka is délibábot kergetett, amikor azt a nagyon vonzó mesét kitalálta az ősidők asztronautáiról. Ez a mese csak azért tűnik valószínűnek, mert egyelőre nincs semmi más magyarázat a szordongnohi tó titkára. Nem tudnám megcáfolni Romka meglehetősen logikus gondolatmenetét, de ez még nem jelenti azt, hogy hinnem kell benne.

Ami csakugyan érdekelne: vajon mi járhat Borisz eszében? Érzem, Bulldog megint beleakaszkodott valamibe. De hallgat, sőt úgy látszik, mintha nem is nagyon érdekelnék a kételyeink. De az az érzésem, dinnyekerek koponyájában feltarthatatlanul forognak a kerekék. Érdekes lenne megtudni, vajon mit talált ki...

Tegnap munka után mi négyen összejöttünk Polozsencev laboratóriumában. Polozsencev arra kért bennünket, hogy legyünk egyelőre türelemmel, és tartsunk mindent titokban. Véleményem szerint igaza van. Még nagyon sok mindent ellenőrizni kell.

A terméketlen fantáziálás helyett hangyaszorgalmú munkára van szükség. Ki tudja, lehet, hogy csakugyan a természet egy nagy titka van a kezünkben! Nem a halhatatlanságé, hanem esetleg valami még lényegesebb és fontosabb. Ez nem hengegés. Szeretem az életet, és sokáig akarok élni. De a halhatatlanságnak nem hiszek, és ezért nem is tud érdekelni. Romka ezt nem képes megérteni, Polozsencev pedig bizonyára érzéketlennek és korlátoltnak tart. Hiába, mindenki másként látja a világot.

Akaratlanul is megirigyeltem Polozsencevet. Micsoda ragyogó hipermodern laboratóriuma van! Ultracentrifuga, elektronmikroszkóp, infravörös és ultraibolya spektrográf, paramágneses rezonátor, számítógépek és részecskeszámláló berendezések. Ilyen műszerekről csak olvastam, és csak filmen láttam ilyen laboratóriumokat. Az én laboratóriumomnak se fala, se teteje. Nem mintha szívesen cserélnék Polozsencevvel. Nem. Egyszerűen irigylem. A regényekben "hasznos féltékenységnek" nevezik az ilyet.

Azért jöttünk össze, hogy beszélgessünk, de először hosszú ideig csak ültünk és hallgattunk. Éreztük, hogy egy hatalmas eszme tart össze minket. Örömteli és nyugtalanító érzés volt ez.

Borisz odament az egyik üvegszekrényhez, amelyben tengerimalacok aludtak.

– Sokáig fognak ezek így aludni? – kérdezte ujjával az üvegen dobolva.
– Örökké – felelte komolyan Polozsencev. – Rövid étkezési szünetekkel.

– És álmodnak ezek valamit?

– Nem tudom.

– Maga azt mondta, hogy az információkat valamiféle belső tartalékból merítik. Ezt nem tudom felfogni.

– Ezek szerint valamit mégiscsak álmodnak – mondta Roman.

– Lehetséges, hogy így van – mosolyodott el Polozsencev. – Csakhogy az álmok nem az agyukban születnek, pontosabban nemcsak az agyukban, hanem testük valamennyi sejtjében.

– Ez paradoxon – vettem közbe.

– Paradoxon, csakugyan paradoxon, de ha egyszer valóban így van! – Polozsencev felállt. Úgy látszik, valami érdekes ötlet jutott az eszébe, és igyekezett hangosan megfogalmazni, nehogy elszalassza. – A DNS-molekula hosszú spirálszál. S lényegében ugyanolyan, mint a magnószalag. Hogy a gyerek kék szemű lesz vagy fekete szemű, hogy hízásra hajlamos lesz-e vagy sovány, hogy korán elkezd-e kopaszodni, vagy hajzata megmarad-e hajlott koráig, mindez rajta van a DNS-szálon.

Sok minden szól amellet, hogy bizonyos pillanatokban, vagy esetleg a fejlődés egész ideje alatt a DNS-ben folyik a feltétlen reflexek és az anatómiai-fiziológiai vonások felhalmozódása. A DNS-ben örökre elraktározódik egy sereg legkülönbözőbb jellegű információ, amelyet érzékszerveink fognak fel, és sejtjeink megőrzik, amíg szükségünk nem lesz rá.

Mindaz, amit életemben láttam, mindaz, amit távoli őseim láttak, hangok és illatok tömkelege, a különféle pszichikai reakciók, mind megörökítődnek sejtjeinkben elektromágneses impulzusok formájában.

Az élő kibernetikai berendezéseinkben őrzött információk akkor lépnek színre, amikor agyunk parancsot ad a jelölvasó berendezésnek a felhasználásukra.

Véletlenül Bulldogra pillantottam. Mint amikor az igazi kutya vadat érez. Most mindjárt kiugrik.

– Várjon csak, várjon! – szakította félbe Polozsencevet. – Ha jól értem, ez azt jelenti... Várjon csak, hadd gondoljam végig. Igen. Szóval, minthogy a DNS-t őseinktől kapjuk örökbe, legyen az majom vagy az ósóceánt elhagyó hal, sejtjeinkben ott kell szunnyadnia mindannak az információnak, amit ezek az őseink szemükkel összegyűjtöttek. Így van?

– Igen, így. Az élőlény emlékezete nem kötődhet kizárólag az agyához és központi idegrendszeréhez, emlékeinek tükröződniük kell azokban a kémiai folyamatokban, amelyek egész testében végbemennek.

– Ezek szerint én, mint ember, szintén tárolok magamban ilyen ősi információkat?

– Igen.

– De ahhoz, hogy felidézzem ezeket az ősi emlékeket, meg kell szakítanom a kapcsolatot a külvilággal, és rá kell állnom, ahogy maga mondta, ezekre a belső tartalékokra?

– Igen.

– És ehhez le kell nyelni ezt a zavaros folyadékot ebben a leforrasztott ampullában?

– Igen, be kell juttatni a vérbe a szordongnohi preparátum kivonatából egy adagot.

Nyugtalanul figyeltem ezt a párbeszédet.

Már akkor kezdtem érteni és sejteni egyet s mást. Hiszen én ismertem Bulldogot, nem úgy, mint Polozsencev.

Még sokáig beszélgettünk mindenféléről. A tudományról fokozatosan áttértünk az irodalomra meg a filmre.

A nőkről is beszélgettünk. A férfiak gyakran beszélgetnek egymás között a nőkről. A nőkről tulajdonképpen csak ketten beszéltünk, Romka meg én. Polozsencev és Borisz hallgatott. Az az érzésem Polozsencev szerelme hamvadóban van. Egyszer véletlenül hallottam egy telefonbeszélgetését. Szerintem az az asszony volt, aki felhívta. Polozsencev higgadtan és szárazon beszélt vele.

Ha továbbra is így fog viselkedni, javulnak az esélyei, én mondom. És jól is teszi, már nem kisleány. Negyven felé jár.

Este volt, amikor hazaindultunk. Sok mindenről beszélgettünk aznap. De nem is tudom, miért, csak Borisz és Polozsencev rövid szópárbaját jegyeztem meg. Persze lehet, hogy megjegyeztem az egész beszélgetést. De csak erre a párbeszédre volt később szükségem. A többi egyelőre szükségtelennek bizonyult.

Reggel felhívott Polozsencev. Megkérdezte, nem figyeltem-e meg véletlenül, hová rakta el a preparátummal teli ampullát, amikor elment a laboratóriumból. Sehol se találja. Az ampulla egy kristálytálkában feküdt, és nem vettem észre, hogy bárki is hozzányúlt volna. Nagyon nyugodtan feleltem Polozsencevnek. De a szívem megdobbant, és majd kiugrott a helyéről. Néhány nap múlva Polozsencev újra felhívott. Elmondta, hogy a Tudományos Akadémia egy biológusokból és geológusokból álló komplex

expedíciót szervez a Szordongnohra, és felajánlotta, hogy vegyek részt benne. Romka egyébként szintén oda utazik. És Borisz? – kérdeztem. Nem, Borisszal nem találkozott, nem tudja, miért, nem jelentkezik az utóbbi időben. De a lényeg különben is, az hogy két embernél többet ez alkalommal nem vihet magával.

Borisz, ha még foglalkoztatja a szordongnohi ördög, három hét múlva odarepülhet.

Ezzel el is döntöttük a kérdést. Szinte egyik napról a másikra utaznom kell. Nem egészen értem ezt a sietséget.

Habár ki tudja, lehetséges, hogy ez a hulló túlságosan nagy tudományos jelentőséggel bír, ezúttal nincs helye a huzavonának. Nem tudom... De úgy döntöttem, hogy utazom.

CSILLAGOK VÁNDORA

Vlagyimir Nyikolajevics Florovszkij
egyetemi tanársegéd

Amikor bementem a laboratóriumba, egy látogató várt rám. Alacsony, fekete hajú, barna bőrű férfi volt, egy forgószéken ült, és unatkozva szemlélődött.

Amikor meglátott, bemutatkozott:

– Mirojan, a Magasrendű Idegrendszeri Kutatóintézet munkatársa.

– Nagyon örülök – feleltem, és kezet fogtam vele. – Rám vár?

– Florovszkij elvtárs?

– Igen, én vagyok. Miben lehetek a szolgálatára?

Mirojan egyszerre zavarba jött, félszegen elmosolyodott.

– Nagyon fontos ügyben kerestem fel önt – mondta. – Marja Ivanovna Kurilina irányított önhöz. Elmondta, hogy ön több mint egy hónappal ezelőtt segített beszállítani egy férfit... Emlékszik? Ön, így mondták, nagy részvétellel viseltetett iránta. Ez az ember eszméletlen volt. Egész biztosan emlékszik rá.

Természetesen nyomban eszembe jutott esetem a Lapátfülüvel.

– Hogyne, pontosan emlékszem rá. Revin, azt hiszem, így hívják, ugye? Ön talán tud valamit erről a különös emberről?

– Bent fekszik az intézetünkben. Az orvosok lemondtak róla. Gyógyíthatatlannak tartják. Én viszont... mi viszont elhatároztuk, hogy megkíséreljük. És ön a segítségünkre lehet.

– Nagyon örülnék. Csak nem vagyok benne biztos, hogy hasznomat veszik.

– Nagy szükségünk, roppant nagy szükségünk van adatokra a betegről.

– Mirojan kézmozdulatokkal igyekezett nagyobb nyomatékot adni mondanivalójának. – Bármiféle, akármilyen apró-cseprő értesülésekre. Ha nem esne neheze, mondjon el mindent, amit tud.

Mintha csak tegnap történt volna, magam előtt láttam a hosszú sort az ebédlőben, a Lapátfülűt, furcsa viselkedését és hirtelen ájulását. Mirojan feszült figyelemmel hallgatott. Közben sűrűn bólogatott, mintha azt akarná mondani: “Igen, ezt már mind tudom, mondja tovább”. Egyetlenegyszer se szakított félbe, viszont szaporán jegyzetelt kis jegyzetömbjébe.

Amikor befejeztem elbeszélésemet, megkérdezte:

– Mondja csak, Polozsencev professzorral nem próbált érintkezésbe lépni?

– Őszintén szólva nem. A Lapát... az ön páciense azt mondta akkor, hogy Polozsencev elutazott valahová, és én úgy döntöttem, hogy...

– No igen, értem – vágott közbe komoran Mirojan –, úgy határozott, hogy majd egyszer később felhívja, de aztán megfeledkezett róla. Nem volt idő...

Nem volt ínyemre ez az ironikus hang. Tulajdonképpen mi jogon jön ide a munkahelyemre, mi jogon faggat, és próbál prédikációkat tartani nekem? Mirojan, mintha csak kitalálta volna a gondolataimat, halkán hozzátette:

– Még ha eltekintünk is attól az egyszerű és természetes kíváncsiságtól, amit a kutató érez egy szokatlan eset láttán, akkor se térhetünk ki az emberiség íratlan törvényei elől. Engem a kötelesség szólított, hogy segítségére siessek ennek a szerencsétlen embernek. És önnek segítségemre kell lennie.

– De hát mit tehetek én?! – fortyantam fel.

– Jöjjön el holnap hozzánk az intézetbe. – Mirojan óvatosan megfogta a karomat. – Csináltam egyet-mást, és szeretném, ha megnézné. Lehetséges, hogy ötletei, elképzelései támadnak. Az a helyzet, hogy már megtaláltunk mindenkit, aki ismerte Borisz Revint. Csak az utolsó láncszem hiányzik. És ön volt az, aki utoljára látta, mielőtt elvesztette volna az eszméletét. Itt a legkisebb apróság is fontos lehet. Amíg ön szabadságon volt, néhányszor megkíséreltem felvenni a kapcsolatot önnel. Nagyon kérem, jöjjön el

hozzánk az intézetbe. Jöjjön el holnap, feltétlenül jöjjön el. Felírom mindjárt a címünket. Kint vagyunk a városon túl. Helyiérdekűvel juthat ki, a Jaroslavi pályaudvarról.

Megígértem, hogy elmegyek.

...Egy hatalmas, kör alakú teremben ültünk. Mirojan elmagyarázta, hogy ide nem hatol be sem hang, sem fény, sem rezgések. A terem szabadon úszik egy hatalmas, folyadékkal teli tartályban. A fél méter vastagságú falak ólomárnyékolással és parafa burkolattal vannak ellátva, ezek a fekete, matt bársonytapéta mögött helyezkednek el.

Egy alacsony társalgóasztalon hatalmas lámpa állt. A fény kihalította a nemlétből a karosszéket, amelyben beszélgető partnerem ült, a sugarak egy hatalmas elektronikus szerkezet krómozott alkatrészeiről tükröződtek vissza. Olyan érzés volt, mintha egyes-egyedül ülnénk a világmindenség éjében, mindenkitől elhagyatva és elfeledve. De a legmegdöbbentőbb a csend volt. Most először éreztem az abszolút, süket csendet. Bizonyára iszonyú dolog lehet egyedül maradni a csönddel. Öntudatlanul is engedelmessé váltam valami érthetetlen félelemnek, és igyekeztem kitölteni a beszélgetésünkben támadt legkisebb szünetet is. Úgy éreztem, mintha valami holt víz feneketlen fekete mélye fölött ülnék, és fényes fehér kavicsokat hajigálnék belé.

– Szinte a fejemmel rontottam neki ennek a burkolatnak – magyarázta Mirojan –, mindhiába. Mégis, mi játszódhat le a fejében, mire gondol, vagy talán nem gondol semmire, tuja-e, hogy mi történik velem? Kétségbeesésemben bementem a főnökhöz. Hidegen és szenvtelenül végighallgatott. Úgy éreztem, minden igyekezetem erőtlenül porrá zúzódik az előtttem ülő férfi nyugalmán. De amikor már-már a kétségbeesés határán elhallgattam, a főnök szó nélkül megírt egy engedélyt a cerebrotron használatára. Heti tizenkilenc munkaóra! Ön persze nem tudja, mi az a cerebrotron. Egész bizonyos vagyok ebben.

Nem szeretek és nem tudok magyarázni. Ez a készülék a kibernetika és a fiziológia társulásán alapszik. Az ára körülbelül annyi, amennyibe két atomhajó kerül. Külön áramszolgáltató egységgel rendelkezik, melynek teljesítménye egyenlő a saturaiéval. Itt a teremben csak az impulzátorblokkot helyezték el. Maga a szerkezet mélyen a föld alatt van egy gigászi betonkútban. Látta már a szinkrofazotront Dubnában?

Tagadólag megráztam a fejem.

– Hát szóval a cerebrotron vagy másfélszer akkor. A cerebrotron képes regisztrálni és megörökíteni az ember álmait, gondolatait, feltéve, hogy

azok nem elvontak, hanem képszerűek. Teszem föl, ön behunyja a szemét és megjelenik ön előtt egy szeretett arc képe. Világosan látja ezt az arcot, a kép reális, szinte tapintható. De próbálná csak meg szavakkal leírni, hogy a beszélgető partnere egy ugyanolyan arcot lásson... Ez lehetetlen. Ha azonban a fejét körül vesszük elektródákkal, és rákapcsolják a cerebrotonra, a készülék memóriaegységeinek ferritblokkjai tartósan megőrkítik a szeme előtt lebegő képet. Már most ha a cerebrotonhoz hozzákapcsolják az ön beszélgető partnerét, vagy akár ezer másik partnert, azok valamennyien megláthatják, ami az ön képzeletében lezajlik. Méghozzá úgy, hogy valamennyiüknek az lesz érzése, ő maga hozta felszínre emlékezete mélyéből a látott képet. Természetesen a cerebrotonot nem ebből a célból készítették, pontosabban nem csak ebből a célból. De a többi nem tartozik ránk... A lényeg az, hogy van száznegyven órányi cerebroton-feljegyzésem. Rögzítettem, ami páciensünk agyában lejátszódik. Sok jel érthetetlen, kusza. Nem akarom kimeríteni egy hosszú cerebroton-szeánszal. Előzetes edzés nélkül ártalmas lehet. Ezért mindössze öt percre kapcsolnám rá önt cerebrotonra. Öt percre megkaphatja ennek a titokzatos embernek az emlékezetét. A többit elolvashatja a naplómban, ahol mindent feljegyeztem.

Mirojan feláll, és valahova a sötétbe mutatott.

– Feküdjön le, és igyekezzék szellemileg ellazulni. Mint elalvás előtt.

Felfeküdtem a terem közepén elhelyezett díványra. Mirojan egy hideg fémabroncsot illesztett a fejemre. Tarkómhoz és halántékomhoz impulzátorelektrodák szorultak, ezeket Mirojan ragtapasszal felerősítette. Vagy tíz percig tett-vett körülöttem, aztán elment.

Valahonnét távolról hallottam tompán a hangját:

– Ha rosszul érezné magát, azonnal nyomja meg a gombot a jobb kezénél.

A társalgóasztalon álló lámpa kialudt.

Szóval közönyös, önző ember vagyok. Azután, hogy Lapátfülűt bevitték a kórházba, megfeledeztem róla.

És most újra találkozunk. Méghozzá hogyan!... Lapátfülű, Borisz Revin... Ha jól emlékszem, volt neki még egy másik neve is. Az a néni, a barátja édesanyja mesélt róla annak idején valamit, de már sok mindent elfelejtettem. De olyan érzésem van, mintha valami egész másik emberről lett volna szó. És az egyáltalán nem hasonlít különös ismerősömrre, akivel az egyetem étkezdéjében ismerkedtem meg.

Minden a nézőponttól függ. Én a hideg, közönyös megfigyelő szemével néztem Boriszra, és így kellemetlen embernek tűnt. A néni a

barát együtt érző tekintetével látta, és így a szavai szerint kedves, bogaras fickó lehetett. Habár... én már a sokk előtti állapotban láttam, és már akkor is talányos, különös ember benyomását keltette. És most meglátom őt, pontosabban megtudom róla azt, amit talán ő maga se tud saját magáról.

Különös dolog volt, de kiegyensúlyozott, nyugodt közérzetem hirtelen megváltozott. Bizonyára így is kell lennie, amikor az ember egy sötét szobában fekszik, a homlokára egy kemény abroncs szorul, a halántékára pedig piócaként tapadnak az elektródák. Ráadásul valami hipnotikus vagy álomlátó szeánsz előtt áll az ember... De nemcsak erről van szó. Úgy éreztem magam, mint egy kisiskolás, akit rajtakaptak, amint a frissen meszelt falra éppen a szomszédék Vovkájáról alkotott lakonikus véleményét jegyzi föl. Szégyelltem magamat.

Viszonyom a Lapátfülűhöz azelőtt természetesnek tűnt számomra.

De vajon természetesnek lehet-e tartani a közönyösséget?

Az ember olyankor szokta szégyellni magát, amikor nem a leghelyesebben viselkedett, vagy nem fest előnyösen. Az ember szép akar lenni. Kiderült, hogy én is igyekszem előnyös színben feltűnni, bár azelőtt sohasem figyeltem fel erre...

De mi ez? A szemem előtt kápráztató fények villantak. Alighanem bekapcsolták... A fény zavarossá vált és szétporladt. Most úgy érzem, mintha egy tó fenekén ülnék. Hosszú, hajfürtszerű fűszálak ingadoznak körülöttem. Félig áttetsző nyálkacsomók remegnek, kékes gömböcskék vergődnek mindenütt, hosszúkás ázalékállatok lebegtetik csillóikat. Nagyon nagyoknak látszanak, mintha a szemem egyszerre a mikroszkóp látásával rendelkezne.

Valahonnét a zavaros palackzöld mélyből hatalmas árnyék úszik felém. Még nem tudom kivenni, de a szívem összeszorul a félelemtől. Mintha megkettőződtem volna. Egyrészt tökéletesen tisztában voltam azzal, hogy a díványon fekszem, teljes biztonságban. És ugyanakkor mégis ott voltam a vízben, és remegtem a félelemtől. El akartam menekülni az ismeretlen veszedelemtől. Aztán azt éreztem, hogy futok. Magamat nem láttam. De tudtam, hogy futok. Körülöttem oszlopok, füstölgő fáklyák, rohanó emberalakok villantak fel a szemem előtt. Márványlépcsőfokok szökkennek egymás után a szemem elé. Úgy éreztem, a lépcsőnek sose lesz vége. Egyszerre repkénnyel és vadszőlőindával befuttatott árkád tűnt elé. Széthúztam a leveleket. Egy magas dombon álltam. Alant tűzvész tombolt. A város három sarka felől égett. Időről időre, amikor beroskadt egy-egy tető, arany szikrazápor röpött az égre, aztán visszahullott, és kihunytt a vörös füstben. A tűzvész fényében ki tudtam venni néhány

épületet. Ismerőseknek tűntek számomra. Számomra, aki itt feküdtem a heverőn.

A méltóságteljes Pantheon, az ablakszemeit fenyegetőn meresztgető Colosseum, Antonius diadalíve, Caracalla termáinak homályba vesző lépcsőí. Róma lángolt. Egész lényemet fájdalom és düh öntötte el. És újra felvillantak a lépcsőfokok. A városban valami szörnyű dolog zajlott. Vérvörös visszfény villogott a széttárt szárnyú sassal díszített bronzsisakokon. Az égő házakból zilált asszonyok rohantak ki. Letépték magukról tunikájukat, és abba takarták sivalkodó gyermekeiket. Kardok csattogtak. Egy keskeny, bűzös utcában valaki szólógatott valakit, hangja zokogásba fulladt.

A templom előtti téren hatalmas tömeg gyűlt össze. A tűz bíbor visszfényében arcuk vörösen izzott. Az emberek vártak valakit. A házak egymás után omlottak össze, emberei testek heverték a tócsákban, melyekben lehetetlen volt megkülönböztetni a vért a bortól. Minden vörös volt a tűz fényében, és minden füstölgött. Düh és gyűlölet fojtogatta a torkomat.

Az emberek izgatottan megmozdultak a téren. Valaki fenyegető átkokban tört ki. Az öregek égnek emelték kiszáradt karjukat. Az asszonyok a mellükhöz szorították síró gyermekeiket. És ekkor észrevettem, hogy mindnyájan rám néznek. Elszántságot és hitet olvastam ki a szemükből. Megértettem, hogy ezek az emberek engem hallgattak, hogy én öntöttem beléjük a bennem forrongó indulatokat. De a tömegen nyugtalanság futott végig, a tér megremegett, az emberek feje fölött bronzsisakok csillantak fel, lictori bárdok és vesszőnyalábok jelentek meg, lándzsák és kivont kardok lendültek a magasba.

Felismertem a legfelső hatalom jelvényeit, és elém rohantam. De a teret két keresztbe tett kopja zárta le előttem...

Meggyulladt az asztali lámpa. Halkan zúgott a transzformátor. Mirojan lépett hozzám.

– Nos? – kérdezte.

Képtelen voltam válaszolni. Mirojan fölém hajolt, és belenézett a szemembe. Aztán legyintett és otthagytott. A lámpa újra kialudt. Hatalmas zöld savanna terül el előttem. A selymes, dús fűszálak időnként eltakarják előttem a horizontot, olyan magasak. Az égből izzó hőség és buja illatok áramlanak felém. Én, aki a heverőn feküdtem, nem éreztem semmiféle illatot, hanem mintegy eszem jutott ez az illat. Ott volt valahol énbennem.

Én, aki a heverőn fekszem, paleoklimatológus vagyok. Temérdek könyvet olvastam az őskori faunáról és flóráról. Talán ezért történt, hogy

az, amit most a cerebrotron emlékezetével összekötött belső látásom látott, ezúttal nem tűnt olyan reálisnak. Túlságosan erős volt bennem a paleoklimatológus szakmai érdeklődése. De időnként teljesen átkapcsolódtam, és csakis az voltam, aki ott lopakodott az ősi szavannán, s akit az ifjú reggeli nap simogatott.

Nyomban megértettem, hogy a kainozoikum harmadkorában vagyok, amikor a krétakor apró termetű, meleg vérű állatai győztesen kerültek ki az életért folytatott küzdelemből. A gigászi akácok árnyékában hiénákhoz hasonló ragadozók vetek körül egy arsinoteriumot. A hatalmas, elefántnál nagyobb állat szarvakkal koszorúzott fejét leszegve, komoran és módszeresen igyekezett visszaverni ellenségei támadásait. Féltem. De a kíváncsiság erősebb volt. A földhöz lapultam, és kúszni kezdtem. Széthajtottam a ruganyos szárazakat, és így figyelemmel kísérhettem az ütközet részleteit. Az arsinoterium most ügyesen szarvára tűzött egy vadat, és a levegőbe hajította. A harmadkori hiéna fülszagató vonítással pottyant a tüskés bozótba. Az arsinoteriumnak sikerült felnyársálnia még egy ellenséget, és nyomban szétaposta fatörzs vastagságú, masszív lábával. A hiénák dühös morgással vicsorogva kezdtek visszavonulni a sűrűbe. Az óriás győztesen került ki a küzdelemből, és nem követte ellenfeleit.

Hatalmas és nagylelkű állat. A tisztásra még egy óriás lépett ki: az orrszarvú őse, egy indricotérium. Amint meglátta a szétaposott testeket, fújt egyet, aztán nyugodtan hozzáfogott legelészni. Kiugrasztott a fűből néhány ott lapuló apró, alig macska nagyságú állatkát, azok futva menekültek. Eohippusok voltak, a lovak kecses, finom elődei.

Az ütközet véget ért. Nem kell tovább rejtőzködnöm a fűben. Teljes magasságomban felálltam és elindultam. De időről időre ellenállhatatlanul magához vonz a föld, és minduntalan négykézlábra ereszkedem. Az égen hatalmas rovarok keringenek zúgva, a fűben mindenféle állatok és csúszómászók surrannak. De ügyet se vetek rájuk. Sietek. Hová? Nem tudom. Csak érzem, hogy valahova sietnem kell, nagyon kell sietnem. Behatolok az erdő mélyébe, és gigászi, parazitákkal lepelt fatörzsek között haladok. Valahol a szédítő magasságban a pálmák koronája összeborul, zúg a mirtuszok és tiszafák lakkos fényű levélzete, fenségesen bólogatnak a mamutfenyők túlevelű lombjai.

Egyszerre csak észreveszem, hogy egy tiszafa sima törzsén kicsi, hosszú karú majom kúszik lefelé. A hátán ott csimpaszkodik szomorkás, kifejező tekintetű kölyke. A majom mellső lábaira ereszkedve elém siet. Valami furcsa, homályos gyengédség támadt bennem. És csak ekkor értettem meg, én, aki a heverőn feküdtem, hogy ugyanolyan majom

vagyok én is, egy proplitechus. Hát ezért tűnt olyan magasnak és erdősűrűségűnek a fű! A proplitechusok alig érték el a harmincöt centimétert.

A majommal együtt felkapaszkodom a fa törzsén, és vándorolni kezdünk a fák koronái között. A liánokba kapaszkodva hatalmas távolságokat küzdünk le, átugrálunk egyik fáról a másikra. Nem tudom, hová tartunk, de az ösztön hatalmas hangja sietésre sarkall. A lombokon itt-ott átütnek a napfény nyilai. És amikor hirtelen vakító fény támadt, nem tudtam, a nap-e az, vagy Mirojan gyújtotta meg a lámpát.

A nap volt, már az ég alján állt. Tenyeremmel eltakarom a szemem a naptól, és letörölöm az izzadságot az arcomról. Milyen jó illata van a frissen kaszált fűnek! A kaszám egyenletesen jár. Engedelmesen buknak fel a zabszálak, a lóhere lila fejceskéi, a sokféle ernyőcskék, herefüvek. Messze előttem zöldeskéken ereszkedik le az alkony. Már látni lehet a holdat. Fehér és félig áttetsző. Mint egy éretlen dinnyemag. Szomorúan csillog a víz. Ragyognak az alkonyfényben az aranyfüsttel bevont kereszttek. Én, aki a heverőn feküdtem, ráismertem a háromtornyú Troickij-székesegyház hasonlíthatatlan architektúrájára. A láthatáron elterülő város Pszkov.

Kaszálom a fűvet. A kasza peng, s ez olyan, mintha a víz zubogna a vízmosta tölgyfák gyökerei között. A könnyű szél égésszagot hoz felém. Ez nem a rőzsetűz jóízű füstje, amelyen a leveske fő, és az égő, száraz leveleknek sem ilyen a szaguk. Nyomban megértem, hogy ez a tűzvész és a háború maró, fenyegető füstje. Elhajítom a kaszámat, és futásnak eredek. A szél csapdossa az arcomat, a szívem a torkomban dobog. Az agyontaposott mezei út végeérhetetlenül kanyarog. Már nem bírok tovább futni... Békák brekegnek a tó nádja között.

A tűzvész füstje most már fojtogat. És még mindig rohanok. Lehet, hogy csak úgy érzem, mintha futnék, valójában alig vánszorgok, a tenyeremmel igyekszem fékezni a szívemet, amely majd kiugrik a helyéből. Már látom a riadt varjúsereget a megroskadt nyírfák fölött. És a fekete füstöt, melyen vészjóslón tekint keresztül az alkonyi nap. Ott volt a házam. Most már nincs hová sietnem. Végigvágódhatnék a finom száraz porban, és zokoghatnék, vergődhetnék, tépdeshetném az útszéli fűvet, körmömmel a földet kaparhatnám. De nem vetem a földre magam. Látom a hamutenger fölött szálló füstöt, látom a vasvértes lovakat, tollcsótárral a fejükön, és a vértbe öltözött lovasokat, leeresztett sisakrostélyuk olyan, mint a madárcsőr.

És visszafordulok. Arra, ahonnét a Velikaja és a Pszkovszkaja folyó találkozásától idelátszik a kőből épült erőd, a Krom, és ahol a kupolákon

szomorú visszfényel most hunyt ki a nappal. A város kapui még nyitva vannak, pedig zúg a népgyűlésre hívó harangszó, és a nép a téren tolong. Egy ház kapujából – olyan az a ház, mintha egyetlen kőtömbből faragták volna ki – szekerek gördülnek elő. Nyikorognak a tengelyek. Az emberek köveket cipelnek, szítják a tüzet a fekete katlanok alatt, melyekben fortyogva forr a kátrány. Az íjászok mozdulatlanra dermedve állnak a város falain. Fedetlen fejű, háziszóttas ruhába öltözött asszonyok sietnek hozzájuk, fehér kendőbe kötött cipőket visznek nekik.

A komor bojárok kedvetlenül osztogatják az “alantasabb népségnek” a bárdokat és a parittyákat. De a rongyos nép lyukas bocskorban, fejszéssel és bunkókkal megy a falakra. Az én kezemben villa van. Én is a falakra sietek. A német lovagok már közel járnak. Ék alakban támadnak. A gyalogos zsoldosok jönnek középen. Rövid kardjuk és számszeríjuk van. A vasba öltözött lovasok palánkként veszik körül őket: a lovasok ég felé emelik zászlócskákkal díszített súlyos kopjáikat. Már jól láthatók a díszítések hosszú, alul hegyes pajzsaikon. Egy különösen díszes és pompásan öltözött csapat, magának a nagymesternek a környezete, külön közeleg a hattornyú Ivan-monostor árnyékában. A harangtornyokban lengenek a harangok, s a város felett megszakítás nélkül izgatott csengés-bongás lebeg. Az előőrsök már egész a falakhoz értek, és a mi íjászaink kilőtték első nyilaikat. Mintha felhő szállt volna el a föld felett, oly sűrűn repülnek a nyílvesszők. De nem tettek kárt az acélba öltözött lovagokban. Csak egy-két zsoldos kapott a melléhez, és bukott az előrenyomulók lába alá.

A zsoldosok leemelik vállukról számszeríjukat, fél térdre ereszkednek, és löni kezdik a falakat. Mi a falak kőcsipkézete mögé rejtőzünk. Íjászaink a lőréséből röppentik nyilaikat a lovagok feje fölé. Amíg a lövöldözés tartott, a parittyás zsoldosok megbújtak a falak tövében, és hozzáfogtak felállítani az ostromlétrákat. Egy fiatal bojár sisakban és páncélingben int, hogy öntsék a szurkot. A német számszeríjászok nem engedik, hogy a fejünket felemeljük. A mieink közül egyre-másra hullanak az emberek, az ellenség nyílvesszőivel testükben. De a szurok már ömlik a csatornáknak, bugyborogva és lassan megdermedve. A számszeríjászok abbahagyták a nyílazást, mert az élcsapatok már a falakon kapaszkodnak. Fejszéssel vágjuk, szekercével aprítjuk az ellenséget, lökdössük lefelé a létrákat. A villám fáradhatatlanul jár.

A harc nem csendesedik. Az égen kigyúltak a csillagok, és az ezüstös hold ott siklik a folyó habjain, de mi nem eresztjük le a kardunkat. A fal kőcsipkézetébe kapaszkodva rugdossuk lefelé az ellenség ostromlétráit. És

ekkor kiáltás harsan, hogy a bojárok kinyitották a keleti fal kapuját. A lovagok kihasználják pillanatnyi zavarunkat, és megrohanják a falakat. A hátunk mögött már hallani a páncélba bújtatott lovak súlyos lépteinek dübörgését az utcákon. Megkötözöttek, kalodába zárt lábbal fekszünk egy föld alatti pincében, és halljuk az ácsok baltájának csattogását. A téren akasztófát ácsolnak. Ha a németek elfoglalnak egy várost, első dolguk felállítani az akasztófát. Fekete varjak keringenek az égen. Nem látni az eget a kőtömlöcből, nem hallani, ahogy a föld dübörög Alekszandr herceg vitéz seregének patái alatt, amely a segítségünkre közeleg sietve. De ideér-e idejében a herceg? Amint megvirrad, kivisznek bennünket a város főterére...

Fejünk felett most megcsikordul, felnyög a súlyos ajtó. Egy égő fáklya fénye vetődik a lépcsőfokokra. Értünk jöttek. Lépések koppannak a kő lépcsőfokon. Egyre közelebb és közelebb...

Bizonyára Mirojan gyújtotta meg a lámpát, és most idejön hozzám, hogy magamhoz térítsen, gondolom én, aki a heverőn fekszem. De nem, ez nem Mirojan. A barlang kőpadlóján mezítelen talpak járnak a rituális táncot. A barlang levegője fülledt. A tűzrakás füstje marja a szemem, kaparja a torkom. A mezítelen vállak fénylenek az izzadságtól és a zsírtól. Látom, hogy előttem, a sima egy rajz kontúrjai bontakoznak ki. Itt egy újabb vonal. Bizonyára én magam rajzolok valamit a falra.

Tudom, hogy rajzolnom kell, de nem tudom, milyen ábra születik a kezem alatt. Halkan énekelek. Csordultig vagyok lelkesedéssel. Micsoda boldogság, hogy tudok rajzolni! Nincs más a kezemben, csak egy fekete széndarab a tűzből meg egy darab agyag, de bármit le tudok rajzolni: akár egy bölényt, akár egy mamutot, akár egy szarvast. És mindegyiket átdöföm egy dárdával. Azért, hogy a törzsünk vadászata sikerrel végződjék. De ha valami szerencsétlenség történik: a vadkan vagy a kardfogú tigris elpusztít valakit közülünk, akkor a törzs más táncot jár, szomorú és csendes táncot, a barlang falait pedig szeszélyes vonalakkal, titokzatos mintákkal borítom, amelyek csak a beavatottak számára érthetők. Az asszonyoknak és azoknak a fiúknak, akik még nem vadászok, tilos akár csak a szemük sarkából is rápillantani ezekre a rajzokra. Pedig szeretnének, tudom. De félnek. Ezért, hogy megvigasztaljam őket, egy mamut lapockacsontjából mindenféle elmés játékot faragok nekik. Az asszonyok gyönyörködve nézegetik ezeket a tűz fényénél a hosszú téli estéken. A kislányok pedig elringatják őket, mint a csecsemőket, és elnyújtott, vontatott dalokat énekelnek nekik.

Most éppen egy medvét rajzolok a falra. Az asszonyok táncolnak, vagy a gyerekeket etetik, a férfiak az obszidiánból készített kőbaltákat és

kőkéseket csiszolják. Valamennyien alacsony homlokúak és szőrösek, fajtámbeliek. Szemöldökdudoruk előreugrik, öltözetük bozontos vadprém. A barlangban tűz lángol. A fiatalok elmerülten figyelik az aranyos lángkévéket, és szemükben másik tűz ég: az értelem tüze. Az én számomra, aki itt fekszik a heverőn, világos, hogy ez a késő paleolit. Az abból a korból származó településmaradványok között szoktak találni különféle házieszközöket és vadászfegyvereket, csontból faragott asszonyalakokat, állatábrázolásokat. De igyekszem nem gondolni erre, hogy el ne mulasszam e csodálatos jelenet legkisebb részletét se. Egyszerre csak mégis félbeszakad minden. Bizonyára Mirojan lépett közbe. Semmit se hagy “végignéznem”, a “filmek” mindig a legérdekesebb helyen szakadnak félbe. De nem haragszom rá. Szeretne minél többet bemutatni nekem, időnk pedig kevés van. A megszokott, színtelen szavakat használom: film, végignéző, bemutat. Valójában senki nem mutat be semmit. Én, én magam – nem az, aki itt fekszik a heverőn –, én vagyok minden jelenet központi figurája. És mindent a saját szememmel látok, átérzem a saját szívemmel, annak ellenére, hogy mindezt nem én láttam, és nem én éreztem.

Azok, akik képesek az utolsó pillanatig beleélni magukat a filmekbe, mint a gyerekek, akik dobognak és kiáltoznak, azok meg fognak érteni. De milyen fakó és valószerűtlen a film azokhoz a képekhez képest, amelyeket a cerebrotron “ültetett” az agyamba. Átültetett, így van, átültette ezeket a képeket! Végre megtaláltam a megfelelő kifejezést!

Fölöttem híg tükör imbolyog. Érzéseim zavarosak és érthetetlenek.

A tükör kettéválk, és átenged engem. Fölöttem a sűrű felhőtakaróval borított égbolt. A felhők olyanok, mint a nedves vatta. Csendes eső esik. A vízszugarak, mint vékony cérnaszál, keresztüldöfik a vizet. Mintha az ég belőlük szóné az óceán tükrének végtelen szövetét. A part egész a közelben van. Sík és homokos. Szomorúan csillog a nedves levélzet. Csipkés páfrányok, sudár, merev zsurlók. Valami zavaros érzés vonz a part felé. Szeretnék legalább egy kis időt tölteni ezen a nedves homokon, melyet piszkos tajték öntöz. De felettem újra ott himbálózik a híg tükör. Újra meg újra a felszínre dobom magam, és kíváncsian nézem a partot.

Én, aki a heverőn fekszem, nyomban felismerem a Devon-kori erdőt. Ellentmondó érzések kerítenek hatalmukba. Egyfelől szeretném megfeszített figyelemmel és memóriával tartósan emlékezetembe rögzíteni a háromszázmillió esztendő képeket. De ez zavar abban, hogy magam részt vegyek bennük, megosztja a figyelmemet. Ezért csak egy pillanatra fog el valami homályos félelemérzet, amikor a mélyben egy tátott szájú

páncélos halat veszek észre. Éppen vadászik. Fogazata nincs, de az állkapcsain ülő csontkinövések egy pillanat alatt kettéfűrészelik a figyelmetlen háromméteres cápát. De már nem félek. Az az énem, aki a heverőn fekszik, felismeri a szörnyetegben a titanichtist, és a bűvölet szertefoszlik. A figyelmem újra kétfelé ágazik. Hosszas habozás után mégiscsak rászántam magam, hogy odaússzak egész a part közelébe, és kivetem magam a vízből.

Megdöbrentő kép tárul a szemem elé. Áttörve a megdermedt, rothadó tajtékkocsonyát, egy sereg kétéltűféle lény kúszik ki a partra. Egyesek közülük még csak ott tartanak, hogy lábacskaikkal megkapaszkodtak a partra vetődött vízinövényekben, mások már a homokon fekszenek, vagy lassan kúsznak az erdő felé, néhányan pedig – de ilyenek kevesen vannak – visszatérnek az óceánba. Én, aki a heverőn fekszem, tudom, hogy a föld történetének egyik legnagyobb eseményét látom, amikor az első ichtyostegalusok elhagyták az élet bölcsőjét, hogy megszilárdítsák jogukat az élethez a nap alatt. A sorsotok az, hogy majdan emberré fejlődjétek, aprócska kétéltűek! Azok, akik megrettentek az erdők fanyar illatától, a tűző naptól, a részegítően kék égbolttól, és visszafordultak, egyszerűen ki fognak pusztulni. Ez a fejlődés kegyetlen és igazságos törvénye. Aki nem képes előrehaladni, elpusztul.

De hogy kerül a fejem fölé hó? Hisz az imént még levelek zöldjét láttam! Vagy talán nem is hó az? De igen, hó. Hólével átitatott, csizmák taposta, trágyalével keveredett hó. Alacsonyan függ a fémes szürkén csillogó égbolt, rajta hosszú, vörhenyesbarna foltok.

Valahonnét a folyók felől a közeli tavasz illatát hozza a szél. Az emberek mohón szippantják befelé ezt a nyugtalanító, erős illatot. Hátravetik a fejüket, hunyorognak. Sokan vannak. Rosszul öltözöttek és izgatottak. Csoportokba verődnek, aztán újból szétszóródnak. Időről időre felemelkedik valaki a tömeg fölé, lekapja füles sapkáját, markába szorítja, és beszélni kezd. A tömeg morajlik, mint a kiáradni készülő folyó.

Úgy érzem, egy ellenállhatatlan folyam magával ragad, mint a megáradt víz a forgácsot. Csizmák, rénszarvasbőr csizmák dagasztják az ikrás havat. Egy mókus hatalmas cirbolyatobozt rágcsál. Komoran figyel egy évszázados sötét fenyő. Hatalmas faház. Faragott tornác. Ütött-kopott bádogtábla: "Lénai Aranykitermelő Társaság. Iroda." A tornáccon vaskos vörös arcú muzsik. A feje fedetlen. Egyenes választékkal kettéválasztott haja csillog az olajtól, hordóhasán vastag aranylánc fityeg. Mellette egy tiszt áll világoskék egyenruhában, vállbojttal és karddal. Az arca ideges és sovány, a tekintete üres. Kezében gyúrja-gyötri a kesztyűjét. Valami

külföldi áll mellette: egy sovány, ösztövé alak. Ellenzős bőrsapkájának szőrme fülvédőjét felhajtotta. Szemén monokli, lábán lábszárvédő. Arrébb meggörnyedt hivatalnokok, sokan csiptetővel, hónuk alatt aktatáska. Toporognak. Arcuk verejtékes.

A fejünk felett nyomasztó súllyal függ az égbolt. Vajon kire fog rászakadni? Miránk-e vagy őrájuk? De miket hordok itt össze? Az ég nem szakadhat le. Egyszerűen izgatott vagyok.

Mellettem egy pirospozsgás lány áll világoskék kendőben és ködmönben. A tekintete izgatott, a szeme nagy és szürke, mint az ég. Erősen belekapaszkodik egy magas, elgyötört arcú fiú karjába. A fiú ujjai barnák a mahorkától. Cigarettazik és köhög, erőlködve, hosszan. Az előtttem haladók megállnak. Látom a tarkójukat. Feszülten várakoznak. A tarkók néha kifejezőbbek tudnak lenni az arcoknál. Hátulról nyomnak. Miért álltunk meg? Elnézek a fejük fölött. Bizonyára lábujjhegyre álltam (önmagamat sohase látom).

Fejek tarka tengere. Vörös vászon csattog a szélben. A katonák arca is vörös. A puskák tüzelésre készen, a szuronyok feltűzve. Fényes aranygombok, vörös sujtások, sárga betűk a váll-lapokon. Bőrtáskák, tele patronnal. Könnyű zúzmararéteg a köpenyek bolyhain. Mindent élesen és tisztán látok, mintha kicsinyítőlencsén keresztül nézném. Csak valahogy furcsán szaggatott a képsor, amit látok. Egyes kiragadott részleteket, véletlenül felbukkanó tárgyakat. Filmszerű ez a szaggatottság. Talán mert nagyon izgatott vagyok. A feszültség egyre fokozódik bennem, majd hirtelen elszáll. Aztán újra gyűlni kezd. Miért állunk még mindig? Mintha álmodna az ember. A tiszt ott a tornácon valamit üvölt, a szája, mint egy kerek gödör. De a szavait nem hallom. A hivatalnokok is motyognak valamit hangtalanul. A mieink közül is kiabál valaki az első sorban, sapkáját lengeti hozzá, és minduntalan a tömeg felé fordul, mintha egyre azt kérdezné: "Igazat beszélek? Így van?"

Egyedül a katonák mozdulatlanok. A sorba rendeződött szuronyok meg se rezzennek. A sovány, monoklis férfi szája elé szorított tenyérrel valamit súg a tiszt fülébe. Az helyeslőn bólint. A vállrojt málnavörös zsinórjai finoman megrezdülnek. A katonák valahova mellénk néznek.

Nem értem, mi történhetett. Az elől állók hátrahőkölnek és megfordulnak. Az emberek rohannak. Én pedig nem értem, mi történt.

Különös csodálkozás fog el. Úgy tűnik, egyedül maradtam szemtől szemben a katonákkal, akik a tornácon... Vagy kétszáz lépésnyire lehetnek. És a havon mindenütt emberek feketéllnek. Egyesek mozdulatlanok, mások még mocorognak. Emberek feküsznek előttem is,

mögöttem is, és körös-körül mindenütt. A hó furcsamód közeledik hozzám, az ég, a tornác, a katonák pedig elkanyarodnak és félrecsúsznak. És a sárga, kásás hó lassan egyre rózsaszínűbbé válik. Egész vörös lesz, mint a vászon a fekete tömeg felett...

A teremben már régen ég a lámpa. Mirojan ott ül a heverőmön. Én meg csak fekszem, és nem vagyok képes felkelni. Most nem tudok hinni a saját realitásomban. A realitás ott van a tajgába vesző nagyzezsinszki bányatelep haván...

Az est csendesen lebeg az ablakon túl. A villanyvonat Moszkvába tart velem. Épp az imént fejeztem be Mirojan feljegyzéseit. Nem tudtam kivárni, míg hazaérek, végigolvastam. Ülök és gondolkodom. Nagyon sok mindent kell végiggondolnom. Valahol a hátam mögött zajosan és vidáman turisták énekelnek. Harmonika búsong, dobként dübörög a fiatal tenyerek alatt egy üres vödör. Okudzava dalait éneklük. A szerelemről és az elválásról énekelnek. Az egész vagon őket figyeli. Halk, szelíd irigykedéssel. Az ember szívét bánat és jó érzés szállja meg. Mindenkinél virágcsokor. Őszirózsa, georgina, flox. Kissé túlságosan élénk színek. A virágok hervatag illatot árasztanak. Hosszú esők és a korai őszi illata árad belőlük.

Szépek és bánatosak, mint a dalok. Az ének elhallgat. Civódás és nevetés hallatszik. Türelmetlen harmonikafutamok. A harmonika vár. Nem szereti a szüneteket. Újra fölcsendül a dal. A harmonika vidáman szalad utána.

A bűvölet aztán eloszlik. Az utasok mintha álmukból ébrednének, zavartan elmosolyodnak, visszatérnek a félbeszakított beszélgetéshez, a félretett könyvhöz, folyóirathoz. Mellettem egy fiatalasszony ül. A keze keskeny, finom. A körmén világos lakk. Az orra tövében fáradt ránc. Gyönyörű alabástrom homlok. Pausztovszkij *Romantikusok* című regényét olvassa. Kölnije nyugtalanító, édes illatot áraszt.

Újra kinyitom a dossziét, és kikeresem azt a helyet, ahol Mirojan szabadon engedte fantáziáját. Ha meggondolom, hogy mindaz, amit ma átéltem, mindaz, amit láttam, mindaz mindössze húszpercnyi cerebrotron-felvétel. Ebben a dossziében pedig száznegyven óra tömör összefoglalása van! És mindez egyetlen ember emlékezetének szüleménye! Egy szerencsétlen, a világtól elszakított ember emlékezetének szüleménye. Hónapok hosszú során egyetlen pillanatra se szűnik meg működni ez a memória. Mennyi megismételhetetlen kép, rég letűnt táj, az élet színpadán valaha lejátszódtott dráma! Az emberi agy képtelen, fizikailag képtelen

ilyen kolosszális információtömeg tárolására. Honnan származik mindez? Talán a régebben olvasott könyvek visszhangja? Aligha. Túlságosan természetes minden, és a legapróbb részletekig valóságosan hat. Az író képtelen ennyi mindent figyelembe venni. És különben is ahhoz, hogy az ember agyában ilyen képek szülessenek, kevés lenne kiolvasni a Lenin-könyvtár meg a British Museum valamennyi könyvét! Kevés. Nem, mindez a múlt valóságos eseménye. De honnét erednek?

Még egyszer elolvastam Mirojan végkövetkeztetését.

“Minden élőlény – írja – magában hordozza távoli ősei vonásait. Az emberi test felépítésében sok a hasonlóság az állatokéval. Az egyhónapos emberi magzaton például világosan láthatók a kopoltyúívek kezdeményei. Ez a halstádium. Az emberi magzat fejlődése során végigjárja az evolúció valamennyi fázisát. Kilenc hónap alatt megismétli a földi élet egész évmilliárdos fejlődését. Olyan ez, mint valami gyorsított filmfelvétel. Kezdetben egysejtű, mint a legegyszerűbb élőlények, azután a sejtosztódás következtében egyre bonyolultabbá válik. Következik a halstádium, a békastádium és így tovább. Lehetséges, hogy valamennyi stádium során a fokozatosan fejlődő agyban rögződnek az ennek megfelelő információk is. Ezért válhattunk szemtanúivá az ősi geológiai korszakoknak.

Az egy sejtből álló embriónak valószínűleg az élet megjelenésének korából származó információk felelnek meg. A halstádium a paleozoikumról adott információt. A reptíliák uralmának kora, a mezozoikum, a békastádium végének felel meg és így tovább. Ilyenformán úgy tűnik, minden természetes magyarázatot nyer. Ellene lehetne vetni azonban: miért nem tudunk korábbi hasonló esetekről? Erre egyetlen válasz lehetséges: most alkalmaztunk először cerebrotront. Lehetséges, hogy az elmebaj néhány fajtájára az információk effajta robbanása jellemző. Ez természetesen még ellenőrzést kíván. Ezért az a feltételezés, miszerint az embrionális információ fokozatosan felgyülemlik a latens memória mélyén, egyelőre minden fogyatékosága ellenére az egyetlen magyarázat marad. Más magyarázatot nem tudok adni...”

Engem ez a magyarázat nem elégített ki. Volt benne sok érdekes és vonzó gondolat. Sőt, mintha közvetve megerősítést nyert volna. Nem véletlen, hogy az ősóceán alapvető helyet foglalt el a látomásban... Az élet az óceánban született és erősödött meg. De még ha el is tekintünk az emberi történelem tökéletesen kivehető, világos epizódjaitól – ahogy ezt Mirojan tette, holott ezeket semmiképp se lehet megmagyarázni az embrionális memóriával –, még akkor is van egy fontos ellentmondás. Mégpedig filozófiai jellegű ellentmondás. Paradoxon formájában tudnám

csak megfogalmazni. A helyzet az, hogy a Mirojan által és általam látott eseményekben nagyon kevés az evolúció... Igen, kevés! Hisz ez csupa revolúció! Csupa végsőkig kiélezett helyzet, a legmagasabb feszültség pillanatai, kritikus állapotok!

A hal felbukkan a vízből, hogy megtegye az első hallépéseket a földön; a majom lemászik a fáról, és elhagyja az erdőt... Hisz ez revolúció a maga tiszta formájában! Ezek a csomópontok.

És az emberi történelem képei! Ezek se foglalnak el kisebb helyet a látomásokban, mint az ősóceán. És miféle képek ezek? Küzdelem, megszakítás nélküli kegyetlen küzdelem, ismét csupa csomópont az állattól az emberig tartó hosszú, kínos úton. Nem szabad elfeledkezni az emberiség evolúciójáról. Ez az evolúció évtizedről évtizedre gyorsul, ahogy a felhúzott rugó egyre gyorsabban enged ki.

Az emberiség kitartó, hősi utat járt be, ellentmondásos utat, amely nem volt mindig egyenes. Évszázados pangások, évtizedes visszaesések tarkították. De ezek a századok nem hagytak semmiféle érzékelhető nyomot ismeretlen barátunk látomásaiban. Azért, mert nem ezek a lényeges, meghatározó elemek. Az emberiség története a forradalmak története.

Megint szégyenkezés fogott el azokért a közönyös pillanatokért, amelyeket megéltem. Hogy feledkezhettem meg arról, hogy az élet harc!

A vonat ablakában ibolyakék fények villantak fel. Mintha a vasúti síneket búzavirág nőtte volna be. Közeledtünk Moszkvához. Az utasok mozgolódni kezdtek. Egy pillanatra a szomszédnőmre tekintettem. Sietősen igyekezett elolvasni a bekezdést, és már készült, hogy egy borítékot dugjon a lapok közé könyvjelzőnek. A boríték éppen csak megvillant előttem, de a feladó nevét világosan ki tudtam venni: A. Polozsencev. Kis híján felkiáltottam a meglepetéstől. Éppen tegnap hívtam fel telefonon Polozsencevet az intézetben. Azt mondták, hogy valami fontos, hosszabb ideig tartó kiküldetésen van. És most egyszerre...

A vonat halkán megállt. Hangtalanul kinyíltak az ajtók. Az utasok tolongva, sietősen kiözönlöttek a peronra. Égtek a lámpák. A nedves levegő halvány szivárvánnyal körülvelt gömbökben lebegett körülöttük.

Az asszony előttem ment. Csillogtak övvel megkötött, áttetsző esőköpenyének ráncai. Divatos túsarkú cipőbe bújtatott, hosszú, szép lába magabiztosan kopogott az aszfalton. Mögötte lépkedtem, nem tudtam rászánni magam, hogy utána eredjek, de le sem akartam maradni tőle. A karján nagy táska függött. Benne volt a Pausztovszkij-könyv meg a Polozsencev levele. Eszembe jutott Jack London egy könyve, amelyért

valósággal rajongtam távoli gyermekkoromban. A *Csillagok vándora*. Ma én voltam a csillagok vándora a végtelen világmindenségben, aki nem ismer korlátot se időben, se térben. Ez a világmindenség belefért egy súlyosan beteg ember elméjébe. Ezen az emberen segíteni kell. Ezért feltétlenül meg kell róla tudni mindent. Elöttem itt lépked ez az asszony, a táskájában ott a levél, amelyen rajta van Polozsencev címe. Polozsencev tud valami olyasmit, amit mi nem tudunk. Mindenáron kapcsolatba kell lépni vele.

A metró bejáratánál utolértem az asszonyt.

Artur Vikentyevics Polozsencev
A biokémia professzora

Újra a Szordongnohi- fennsík bíbor rétjei és zöld tavai között köszöntöm az őszt. Velem vannak a barátaim, Valerij meg Romka. A madarak dél felé húznak. A levegő alaposan lehűlt. A tűznél ülök. A füstös bográcsban halászlé fortyog. A tavon motorok berregnek. A Szordongnoh még sohase látott ennyi embert egyszerre. Ez most az első számú objektum a Tudományos Akadémia biológiai részlegének terveiben.

Itt a halódó természet ölni valahogy megnyugodtam, sok mindent megértettem, sok mindent más szemmel kezdek látni. A növények sárgulnak és száradnak, a pillangók elpusztulnak, minden lény a télre készül, hogy aztán tavasszal újra feltámadjon, és örökkön-örökké folytassa a virágzás, a pusztulás és a megújulás ciklusát. Az élet halhatatlan. És az emberek is halhatatlanok a közösség halhatatlansága révén. Ez a nemzedékek egymást váltó stafétája, a rögzített genetikai kódok lényege.

Sok ostobaságot csináltam. De nem sajnálom. A hibák gazdagabbá és egy icipicit bölcsébbé tettek.

Amikor eltűnt a preparátum – vitalongának, vagyis az örök élet preparátumának neveztem – kétségbeestem. És minthogy semmit se voltam képes kiokoskodni, ide menekültem a Szordongnohra. Képelem, micsoda szamárságokat hordtam össze az intézet igazgatójának. Az öreg bizonyára azt gondolta, hogy elment az eszem. Csak itt, a szűrős, jeges fényű csillagok alatt jöttem rá, hogy a vitalonga már benne él a kísérleti állatok vérében, és semmi értelme, hogy megint felkutassam a távoli tó mélyén rejtezkedő sárkányt az anyagért. Más célból keressük. Ez a sárkánygyík csakugyan felbecsülhetetlen kincs az emberiség számára. Befecskendeztem a vitalongát néhány daganattal fertőzött nyúlra. A

Bramper-féle szarkoma negyven nap alatt tűnt el, sőt még a prosztaták is kénytelenek voltak meghátrálni.

Nemhiába állították a jövőbe látók, hogy a rák problematikája a legszorosabban összefügg az élet problematikájával... Sokat, nagyon sokat kell még dolgozni, hogy a vitalonga rákpusztító és hiperregenerációs tulajdonságait elkülönítsük a patológikus halhatatlanságtól. Amikor a szervezet önmagába zárul, az patológikus. Ki tudja, hátha sikerül más utat találnunk, hogy megőrizzük a nukleinsavakat a mitogenetikus hibák felhalmozódásától! Lehetséges, hogy akkor más módon fogjuk megközelíteni a halhatatlanság kérdését. Az értékelés változhat az idők során. Nem szabad elzárni az eljövendő nemzedékek útját a mi fogalmaink sorompójával. Lehetséges, hogy az emberiség megtanulja irányítani az időt. Itt csak fantáziálni lehet. Egyetlen dolog világos csak: unokáink messzebbre jutnak nálunk, sokkal messzebbre. Ezért ne tegyük fel ilyen kategorikusan a kérdést, hogy szükség van-e a halhatatlanságra vagy sem.

A tegnapi légipostával három levelet kaptunk, s ezek valóságos vihart támasztottak mind ez ideig csendes táborunkban. Alaposan kivitatkoztuk magunkat, sőt talán egy kicsit hajba is kaptunk. Különösen Valerij heveskedett és vagdalkozott. Romka most is a maga, véleményem szerint végig sem gondolt álláspontját védte, de közben időről időre bedobott egy-egy általános filozófiai tételt.

Az első levél Kurilin anyjától érkezett. Azt írta, hogy két hónappal azelőtt Borisz Revin igen súlyos állapotban kórházba került. Az orvosok nem voltak képesek megállapítani, milyen betegségben szenved. Az egész nagyon különös és szokatlan. Valami olyasmi, mint az erős, letargikus álom. És ugyanakkor mégsem letargiáról van szó. A betegről már csaknem lemondtak, amikor egy bizonyos Mirojan nevű aspiráns kézbe vette az ügyet. Egy szimpatikus fiatal örmény, írta Kurilina. Mirojan megkérte Kurilinát, hogy írjon Valerijnek: tájékoztassa az orvost azokról a részletekről, amelyeket Boriszról tud.

A két másik levél nekem volt címezve. Mindjárt ösztönös vonzalmat éreztem szerzőik iránt. Az egyik Mirojan, akiről Kurilin édesanyja is említést tett, részletesen leírja Borisz betegségét, és kér, legyen segítségére ebben a nehéz ügyben. Minden, ami Borisszal kapcsolatos, nagyon érdekli.

A harmadik levélben Florovszkij egyetemi tanársegéd számolt be arról, hogy milyen volt és mit tett Borisz megbetegedése előtt. Florovszkijnek csak nagy nehezen sikerült hozzájutnia a címemhez, és roppant meg volt lepődve, amikor ez a cím tökéletesen megegyezett Kurilin címével, melyet már korábban megadott neki Marja Ivanovna, a fiatal geológus édesanyja.

Ő és Mirojan azt tartja, hogy mi mindenki másnál többet tudunk Borisz betegségének igazi okáról.

Nem is tévednek. Nyomban megértettem, hogy Borisz, céljához híven, magához vette az ampullát, és befecskendezte magába a vitalongát. Eszembe jutott legutolsó beszélgetésünk, és egyszerre sok minden világossá vált előttem. Borisz furcsa kérdései és tettei másként hatnak most.

– Megvan a preparátum első áldozata – mondta komoran Valerij.

A sátor mellett ültünk. Innen jól lehetett látni a Szordonghohi-tó nyugodt víztükrét.

– Én csak egyet nem értek – folytatta Valerij –, miért van az, hogy bármit is hoz a tudomány, ugyanannyi bajt okoz, mint amennyi hasznot hajt. Időnként egyenesen úgy tűnik, hogy jobb lett volna, ha néhány nagy felfedezés meg se születik. Itt van például a maga halhatatlan anyaga. Maga tudja, milyen probléma elé állította az embereket. Halhatatlanná lenni! Ezen aztán kapva kapnak az egoisták, a bolondok és a többi, és a többi. Milyen furcsa váratlan fordulatok, milyen visszaélések lehetségesek! Borisz esete figyelmeztető jel!

– Az emberiség fejlődése – vágott közbe Roman – a próbálkozások és tévedések útját járja. Hibák nélkül nincs mozgás, te pedig azt akarod, hogy minden simán menjen, minden zökkenő nélkül.

– Én nem ezt akarom, de előre kellene látnunk, hová vezet valamely találmány. A tudósoknak fel kell hagyniuk a tüzzel való játékkal. Az emberiség már kinőtt a gyerekkorból.

– Igazat kell adnom Romannak – kezdtem –, objektíve igaza van. A gondolkodás, a tudomány fejlődése nem állhat meg amiatt, hogy lehetséges a tévedés. Ha az adott felfedezést nem tesszük meg mi, megteesszük mások...

Amíg ezt mondtam, nem ment ki a fejemből egy mondat, amit futtában olvastam Kurilina levelében: "... Amilyen balszerencsés volt egész életében, most így járt. Csak fekszik a szerencsétlen, se élő, se holt, csak Mirojancsik tesz-vesz körülötte..."

– Mindent megteszünk, hogy talpra állítsuk Boriszt – mondtam a magam számára is váratlanul.

A hangom tompa és feszült. A fiúk csodálkozva néznek rám. Hiszek-e a saját szavaimban? Hiszek. De félek is; hátha mégse...

Egyszer Borisz elmondta, hogy minden más mellett nagyon szeretne megfajteni egy titkot, amely hozzá közel álló emberekkel kapcsolatos. A szeme áttetsző és üveges volt. Mintha önmagába nézne. Akkor nem tett ez

rám különösebb hatást, de most titkos jelentést nyert: a mozdulatlan tekintet, az a vad elszántság, hogy bármi áron, akár élete árán is megláthassa a múltat. Ebben a fiúban csodálatosan keveredett a tudós kíváncsisága, a vadász szenvedélye és az emberi fájdalom. Az érzelmek ilyen keveredés időnként képes arra, hogy hőstettre sarkallja az embert.

Nehéz Boriszra gondolnom. De egyelőre csak a tudományra kell gondolni. A tudomány segítségével mindig rá lehet akadni valami ösvényre, amelyen segítség érkezhetsz.

– Talpra fogjuk állítani – ismétlem konokan, mintha meg akarnék győzni valakit.

Örülök minden ténynek, amit Mirojan és Florovszkij közölt velem. Ez az utolsó hiányzó láncszem hipotézisemhez a sejten belüli információról. Igazam bebizonyosodott. Az agy képes információt meríteni a szervezetből anélkül, hogy kontaktusba lépne a külső környezettel. Ez az információ a sejtekben konzerválódik, harminctrillió legtökéletesebb memóriaszerkezetben.

A kétféjű planária féreggel végzett briliáns kísérletek, amelyeket az angol McCollan végzett, bebizonyították, hogy lehetséges a szerzett ismeretek öröklődése. Florovszkij és Mirojan elsőként látták meg azokat a képeket, amelyek sejteik anyagában megrögződtek.

A nukleinsavak kópiái, melyek állandóan termelődnek és pusztulnak szervezetünkben, magukban hordják az emlékek és tapasztalatok nyomát, melyet őseink megszámlálhatatlan nemzedéke szerzett. Ezek a szerzett vonások közvetlenül tükröződnek az agyban és az idegrendszerben. Az ősök pusztulásával a szerzett tapasztalat nem vész el, hanem nemzedékről nemzedékre öröklődik, és mind gazdagabb és teljesebb lesz.

De a szervezetnek nem teljes élete hagy nyomot a nukleinsavak szerkezetében. Csak a fizikai és lelki élet nagy fordulópontjai képesek mutációt létrehozni. A mutációk: a betűk a forradalmak évkönyvében. Borisz agyában most a vitalongától felébresztett sejtek trilliói szállítják az általuk felhalmozott információt.

Mindez kaotikusan zajlik, minden következetesség nélkül, és igen gyakran egyidejűleg. Csak az olyan bonyolult és tökéletes készülék, mint a cerebrotron volt képes eligazodni ebben a káoszban, és elrendezni az anyagot ferritpolcocskaiban.

Borisz állapota teljesen érthető. Semmiféle agy, még a legtökéletesebb se volna képes befogadni ekkora mennyiségű és ilyen élénk információ-tömeget. Le kell tompítani ezeket az információkat, el kell fojtani a sejtek hirtelen lázadását. Csak így lehet Boriszt visszavezetni az

aktív élethez. Mindazt, amit most elmondtam maguknak, megírom Mirojannak és Florovszkijnak.

Úgy gondolom, itt sokban a segítségünkre lesznek a szordongnohi gyíkon végzett megfigyeléseink. Ezt a rejtélyt, ha törik, ha szakad, meg kell fejteni. Végigkutatjuk hálókkal az egész tavat, amíg el nem kapjuk a gyíkot, és akváriumba nem tesszük. Most van ehhez elég erónk és lehetőségünk. Úgy vélem, a gyík elfogása megold majd egy másik titkot is, amely annyira foglalkoztatta a maga fantáziáját, Roman. Miért kellett idegen világok űrhajósaira gondolni? Ugyanilyen eredményesen meg lehet mindent magyarázni a közönséges földi jelenségekkel... Sokféle magyarázatot lehet kitalálni. Éppen ez a baj. Nem könnyű tucatnyi képlékeny, ingatag hipotézis közül kiválasztani egyetlenegyét, a helyeset. Lehet találgatni és kutatni. Én jobban bízom a második variánsban. Ezért várjuk a tényeket.

– Természetesen köszönetet kell mondanunk az előadó elvtársnak érdekes és magas szintű előadásáért – szólalt meg gúnyosan Valerij, miután elhallgattam. – De őszintén szólva, Artur Vikentyevics, én nem tudok lelkesedni az olyan találmányért, mely képes megfosztani az embert emlékezőtehetségétől és élő halottá változtatni... Ami pedig Boriszt illeti, természetesen sajnálom, de persze ő maga a hibás.

– Nincs igaza, Valerij! – kiáltottam, mert kihozott a sodromból a fiatal geológus makacssága. – Az, hogy az agy elszakadt a külső világtól, csak védekező reflex! A biztosítékok így óvják a berendezéseket a hálózatban levő feszültségingadozásoktól. Nem hiszem, hogy Borisz agyában helyrehozhatatlan károsodások mentek volna végbe. Boriszt feltétlenül vissza fogjuk adni az életnek. Borisz hőstettet vitt véghez, a tudomány érdekében. Bizonyos vagyok benne, hogy Borisz minden fizikai és pszichikai élménye nyomot hagy a génjein, és ezek elviszik majd távoli utódainkig ennek a hatalmas hőstettnek az emlékét.

– Borisz nagy lesz és halhatatlan, mindörökké ámen! – dörögte ünnepélyesen Roman, és felállt. – Mit vitatkozunk? Álljunk neki a munkának, majd az bebizonyítja, melyikünknek van igaza. Előhalásszuk a gyíkot a Szordongnoh rejtett raktárából, megnézzük, hogy boldogul a halhatatlanságával. Engem személy szerint az a kérdés érdekel, miért van az, hogy ez a gyík nem alszik folyton, mint Borisz, hanem időnként bekap egy-egy kutyát vagy kacsát. Mi a véleménye erről, Artur Vikentyevics?

– Nem tudom. Egyelőre nem tudom.
Mindannyian elhallgattunk.

– Hát akkor lássunk neki a munkához – mondta Valerij. Aztán még hozzátette: – Azon gondolkodom, nem kéne-e átrepülnöm Moszkvába, hogy megnézzem, hogy állnak ott a dolgok.

Igazat adtunk neki, alighanem ez a leghelyesebb.

Este sokat gondolkodtam a beszélgetésünkön, a vitalonga problémáin. Magam se tudom, miért, meg vagyok róla győződve, hogy minden rendbe jön. Az emberek megtalálják a maguk halhatatlanságát.

G. Mirojan aspiráns feljegyzései

V. N. Florovszkij tanársegéd részére

“Vlagyimir Nyikolajevics, ma nem találsz benn, behívtak Moszkvába. Nagyon kérek, nézd át minél figyelmesebben a mai feljegyzéseimet (Revin-Mihajlov cerebrotronos álmképei). A bioáramok alapján nyomban megállapítottam, valami történik Revinnel. Feltételezésem igazolódott. Különben magad is meg fogsz győződni róla. Fűzhetsz megjegyzéseket a margóra, minél többet, annál jobb. Érdekel, mi erről az egészből a véleményed.”

Mirojan aspiráns feljegyzése

Ez a szeánsz nem hasonlított a korábbiakhoz. Azelőtt mindig éreztem, hogy jelen vagyok azokban a képekben, amelyek a szemem előtt játszódnak. Most minden egészen másképp volt. A benyomások annyira erősek és közvetlenek voltak, hogy időnként teljesen megfeledkeztem arról a Galuszt Mirojanról, aki elektródákkal teleagatva fekszik a sötét cerebrotron-teremben.

Az első és legfőbb érzésem a fáradtság volt. Súlyos cementmasszaként vette körül izmaimat és ízületeimet. Amikor felemeltem a lábam, szinte hallottam, hogy elfásult izmaim recsegve pattognak. Hatalmas erőfeszítésbe került, hogy továbbvonszoljam elkínzott testem. Még egy lépés, még egy... Időnként megálltam és hátranéztem. Ott jött ő. A magas, vörös szakállas, gumicsizmás, viharkabátos férfi nehézkesen, lassan haladt előre. Láttam, ahogy botladozva kerülgeti az ólomszürke tócsákat, és egy pillanatra meleg együttérző megértés fogott el. Biccentettem neki, de inteni már nem volt erőm. Válaszul csak nézett rám. Szürke arcában ülő

világoskék szeme nem emberien áttetsző volt. Tekintete üres, nem fejezett ki se fájdalmat, se bánatot, se reményt. Megfordultam és továbbmentem.

Tudtam, hogy már sok napja haladunk. Egyre a nyirkos őszi tajga vett körül bennünket. A gigászi fenyők nyálkás törzsei csillogtak, mintha cukormázzal lennének leöntve. Zsíros esőcseppek kúsztak rajtunk. Az alacsony, sötét égbolt szinte ráfeküdt a fák imbolygó csúcsára. Egyre áradt belőle a nyirkosság és a hideg. A lábam alatt ágtörmelékből, mohából és vízből álló mocsos, hideg lé csobogott. Ahová néztem, mindenütt víz volt. Apró patatokban tört fel a lábam alatt, csöpögött az öreg fenyők foszlott kérge alól, váratlanul elállta az utat mozdulatlan, olajosan csillogó tavacska képében. Víz lebegett a levegőben, és hideg, tapadós sziruppá változtatta. Néha úgy éreztem, hogy a vízen kívül semmi más nincs körülöttünk. Vízből van az erdő, vízből van a levegő, mi magunk is vízből vagyunk, az egész világ vízből van.

Nyirkos nadrágom és fehéreneműm csúnyán feldörzsölte a térdem, a bőröm tüzelt, mintha megégettem volna. Estéknént, amikor behúzódtunk parányi, esőszaggatta sátrunkba, lehúztam több helyen szakadt gumicsizmámat, és szemügyre vettem lábfejemet. Fehér és duzzadt volt, mint egy halotté. Úgy éreztem, a víz átította a testem élő szöveteit, és ha ujjammal megnyomom, a pórusos bőr alól sárgás, tejszerű cseppek buggyannak ki. Nem nyomtam meg a bőröm: féltem.

Vörös szakállas barátom egy apró csomagocskát vett elő hátizsákjából, melyben az élelem meg a minták voltak. A csomagból először egy piszkos, gyűrött cédula került elő, melyre két szó volt írva: "Eljutni és túlélni." Aztán előkerült egy kis zacskó liszt, egy flaska szesz és egy csomag sütemény. Felhajtottunk egy-egy korty tüzes nedűt, kortyintottunk rá egy kis esővízzel kevert lisztes habarékot, és megettünk egy-egy darab süteményt. Tüzet emlékezetem szerint már réges-rég nem raktunk, nem volt gyufánk, meg különben is túlságosan átázott minden körös-körül. Alighanem az egész tajgában nem volt egy árva száraz gally sem. Szorosan egymáshoz simulva elaludtunk.

Egyforma napok végeérhetetlen sorát éreztem magam mögött. Csak mentünk, egyre mentünk... Szürke napokra emlékeztem, melyek úgy hasonlítottak egymáshoz, mint az ikertestvérek; végeérhetetlen hideg éjszakákra, mikor reggel felé az ember bőgni tudna az éhségtől; lassú vánszorgásra a mocsaras tajgai bozótban, fáradtságra. A fáradtságtól érzéketlenné vált a karom, a lábam, az arcom, a mellem. Közömbössé vált számomra az arcomat csapkodó ág, a gallérom mögé ömlő víz, átázott, dagadt lábam. Egyre gyakrabban nézek hátra útitársamra, egyre tovább

várákodom rá. A járása most különösen bizonytalan, gyakorta csapkodni kezd a karjával, mintha fel akarna repülni, a szeme lázas fényben ég. Siet utánam, fél, hogy lemarad... Nyugtalan vagyok.

Nagyon szeretnék segíteni neki, de nem tudok semmit se tenni. A teher nagyját, a mintákat tartalmazó hátizsákot a hátamon cipelem. A vörös szakállas csak a sátrat viszi, de ez is nehezebbre esik. Alaposan legyengült... Hálni jár belé a lélek. Megvárom, amíg odabotorkál hozzám, aztán megyek tovább. De egyre hosszabb és hosszabb időre marad le. Az erdő lassan ritkul. Úgy látszik, valahol a közelben van a folyó. Végre itt az este. Sietősen felállítom a sátrat, bemászunk. Ma vacsora nélkül fekszünk le. Mindössze két napra való élelmünk maradt, holott legkevesebb öt álló napig kell még mennünk. Hogy jutunk el odáig?

Arra ébredek, hogy valami hideg és nyirkos dolog ér az arcomhoz. Úgy érzem, rám szakadt a sátor. Lassan letolom az arcomról a szövetet, és felfedezem, hogy belegabalyodtam a rongyokba, amiket a fejem alá gyűrtem. Megfordulok a másik oldalra, és megpróbálok újra elaludni. Valami megmagyarázhatatlan nyugtalanság fog el. Végre rájövök az okára. Nem érzem a társam testének melegét. Kinyújtom a kezem, de iszonyú ürességbe nyúlok. Lázasan körültpogatom az egész sátrat, minden sarkot, minden zugot, minden mélyedést, mintha lehetséges volna, hogy elbújjon és eltűnjön bennük egy felnőtt ember. Iszonyat fog el. Felfedezem, hogy eltűnt a zsák a mintákkal és a maradék étellel.

Kirohanok a sátorból, mintha kriptából menekülnék a szabad levegőre. Pirkad. A nap természetesen még nem látszik, de messze keleten a kékesfekete erdő fölött ványadt, sápadt sávok lebegnek. Gyorsan összehengergetem a sátrat. Talán csak korábban kelt fel, úgy határozott, hogy előremegy, ne kelljen egész nap mögöttem kullognia? De hová indulhatott, és miért nem figyelmeztetett? Hisz még iránytűje sincs! Lehetséges volna, hogy megszökött? Akkor végem van.

Futok. Csizmámból, akárcsak a tócsákból, fröcsög a víz. Hirtelen sötét figurát veszek észre magam előtt. Beérem, és megragadom a vállát. Hirtelen mozdulattal felém fordul. Arcán nincs semmi emberi vonás. Fénytelen, véres szeme tompán és gyanakvón néz rám, arcán lila foltok ütözköznek ki. Szaporán magyarázok valamit, igyekszem meggyőzni, háborgok. Kemény ütés szakít félbe. A földre zuhanok, egyenest egy hatalmas tócsába. Fekszem a mocsos vízben, és nézem, ahogy a vörös szakállas lassan távolodik. Vele együtt távolodik az élelem, a szesz, az életem.

És én, most már nem az az ember a tajgából, hanem Galuszt Mirojan, fejemen az elektródákkal, megállapítom, hogy a vörös szakállas beteg. Én, Galuszt Mirojan tudom, mi a neve ennek a betegségnek, de az az ember, aki ott fekszik a tajgában, zavar abban, hogy eszembe jusson a név.

Kikászálódtam a tócsából, és most a ruganyos mohatarakón ülök. Azt hiszem, ez az első nap, hogy nem esik az eső. Tehát hamarosan itt a tél. Nem megyek a vörös szakállas után, aki zsákjában magával vitte az életemet. Valamikor megajándékozott a boldogsággal, most pedig vissza kell adnom a kölcsönt. Tudom biztosan, hogy nem jutok el a célig, de menni kell akkor is.

Zsombékról zsombékra botladozom, amíg végül, vagy öt óra múlva kiérek a folyóhoz. A folyó nem nagy, sötétkék és hideg. Elindulok jobbra, hogy alkalmas átkelőhelyet keresek, és egyszerre meglátom őt. Ő is gázlót keres. A kezében rudat tart, azzal tapogatja a medret.

A csizmáját levetette, és a hóna alatt tartja. A zsák szemmel láthatólag zavarja. Most kijön a partra, ledobja a zsákot, körülnéz. Valamit csinál a parton, hogy mit, nem látni, lehet legalább háromszáz méterre. Aztán megint odamegy a vízhez, ezúttal csizmában. Nagyon helyes, a lába így is, úgy is átázik, viszont a víz fenekén levő kavicsok élesek, lábbeli nélkül nem lehet keresztülmenni.

Botot keresek, és böködni kezdem a vizet. Itt mindenütt meredek a part, a víz is elég mély. Sokáig mászkálok a parton, végre rászánom magam, hogy elindulok a folyó ellenében. Ott valószínűleg több a sekély hely. De hogy áll a vörös szakállas? Végigtekintek a folyó kanyarulatánál, ahol az imént ott imbolygott a sziluettje, de nem látom sehol. A túlsó parton hétrét görnyedt, százados cirbolyafenyők állnak. Az innensőn növendék fenyves zúg az átható őszi szélben. Lassú léptekkel elindulok arrafelé. A homok a zsák alatt már megsüppedt és összepréselődött. Amikor a szíjánál fogva felemelem a zsákot, gödör maradt a nyomában, melynek alján felgyülemlt a víz. Egy kicsit távolabb a sekély víz fodrain valamilyen tárgy himbálódzott. Kihúztam a vízből. Régi iramszarvas prémsapka volt. A bélésére a jól ismert felirat volt hímezve: Nyik. Kurilin.

És ekkor történt valami. Én, Galuszt Mirojan egy pillanat alatt visszazökkentem a tajgából a cerebrotron-terembe egy kiáltástól: "Apa, apa!" Borisz Revín kiáltott. A pulthoz rohantam, kikapcsoltam a cerebrotront, és odamentem a beteghez. Valamit motyogott! Ez hatalmas győzelem. Ez az első lépés a gyógyuláshoz. Érdekes, hogy amikor végignézttem az élettani görbéket, óriási impulzuslöketet vettem észre. A

hatalmas erkölcsi megrázkódtatás kivetette a beteget az apatikus állapotból.

Már reagál az éles fényre! A reflektorfény hatására remeg a szemhéja. Revin most változatlanul motyog valamit. Különféle vegyi preparátumokat kezdtünk alkalmazni. Reménykedünk, reménykedünk, sok mindenben reménykedünk. Egyébként végiggondoltam a tajgai jelenetet. A szavaid alapján tudtam a Mihajlovék családi drámájáról. Most kiderült, hogy Mihajlov semmiben se vétkes, őt hagyta el Kurilin. És Mihajlov magára vette barátja árulását. Volt valami elszámolnivalójuk. De amikor "végignéztem" ezt a jelenetet, az volt az érzésem, hogy Kurilin beteg volt. Sorra ellenőriztem azokat a tüneteket, amelyek egyébként elkerülhették az elcsigázott, eltompult Mihajlov figyelmét. Minden jel tajgai encephalitisre utal. Ez a súlyos, gyorsan kifejlődő agyi betegség minden bizonnyal beszámíthatatlanná tette Kurilint...

...EGY ÉV MÚLVA

Epilógus

Kérdés: Véleménye szerint a múlt mely felfedezései tartották meg jelentőségüket napjainkban?

Válasz: Nincs szándékomban kisebbiteni a múlt rengeteg csodálatos tudományos eredményeinek a jelentőségét, de csupán két felfedezés megnevezésére veszek bátorságot, amelyek véleményem szerint az emberi tudás egészen egyedülálló győzelmei. Ez az atomenergia és az élet titkának megfejtése.

Kérdés: Ön szerint mennyire lassult volna le civilizációnk fejlődése, ha ezeket a felfedezéseket nem teszik meg idejében?

Válasz: Ez nem történhetett volna meg. Ezek a felfedezések elő voltak készítve az emberi társadalom egész fejlődésének menetével.

Az atomkor az emberiség számára a Becquerel által felfedezett sugárzással kezdődik, nem pedig a Hirosima felett végzett atomrobbantással. Pontosan ugyanígy áll a helyzet a másik esetben is: az élet titkának megfejtése a nukleinsavak szerkezetének felfedezésével kezdődött, nem pedig azokkal a hatalmas megrázkódtatásokkal, amelyeket a vitalonga alkalmazása okozott.

Kérdés: Nem gondolja, hogy ezeknek a hatalmas felfedezéseknek az alkalmazása nem mindig helyes úton folyt?

Válasz: Kétségtelen. Ahhoz, hogy behatoljunk az atom titkaiba, nem lett volna szükség az atombomba felrobbantására. Ez semmivel se vitt előbbre bennünket a magfolyamatok megismerésének útján. Hasonlóképpen azok a makacs és badar elképzelések, melyek szerint a vitalonga halhatatlanná tesz, egy időre eltérítették az életről szóló tudományt a helyes útról. Csak azzal vigasztalhatjuk magunkat, hogy mindez csupán egy fejlődési fokozat, amelyen már rég túljutott az emberiség. Az atomenergia most híven szolgálja az embereket, a vitalonga prím pedig a legközönségesebb preparátum lett bármely patikában. Minden bizonnyal ön is él vele, vagy ha nem, hamarosan elkezdí a szedését. Megóvjá az embereket az idő előtti megöregedéstől, hihetetlenül tartós vitális tónust, kimeríthetetlen lelki frissességet, hatalmas munkaképességet biztosít minden életkorban.

Kérdés: Mondja, elnök úr, hogy érzi magát Borisz Revin-Mihajlov, a föld, sőt valószínűleg az egész naprendszer legöregebb embere?

Válasz: Most éppen egy tröszt vezetője...

– Na, elég volt a bolondozásból – mondta Polozsencev, aki egy csokor virággal a kezében lépett be az ajtón.

Romkának torkán akadt a szó, és köhögés fogta el. Kezében remegett a mikrofon (egy teáskanál). Kurilin változatlanul fenségesen trónolt a karosszékében. Órájára pillantott, aztán túlzott nyögdecseléssel felállt.

– Már mehetünk? – kérdezte Polozsencevhez fordulva.

– Igen, megjött a taxi.

– Ha ezek a pompás virágok Borisznak lettek szánva – Kurilin megérintette a nedves, málnavörös őszirózsákat –, akkor meg kell mondanom, teljesen hiábavaló az igyekezet: ki nem állhatja őket.

– Nem Borisznak szántam – vágta el a szót Polozsencev.

POUL ANDERSON

NEVEZZ JOE-NAK

Kelet felől, a sötétségből vijjogva tört elő a szél, ammónia porfelhőt hajtott maga előtt. Edward Anglesey néhány percen belül már mit sem látott.

Mind a négy lábával a töredezett, szilánkos talajba kapaszkodott, s mélyen lelapulva a kis olvasztója felé tapogatózott. A szél, akár egy őrült fagott, harsogott a koponyájában. Valami végigkorbácsolta a hátát, még a vére is kiserkedt tőle, egy fa gyökerestül kiszakadt a talajból, és száz mérföldre vágódott. Odafent villám csattant a mérhetetlen magasságban, ahol az éjszakában felhők forrongtak.

A jéghegységek közt mintegy válaszképpen megdördült az ég, vörös lángnyelv szökellt fel, egy domboldal nagy robajjal leomlott, maga alá temette a völgyet. A föld megremegett.

Nátriumrobbanás – gondolta Anglesey a dobpergésszerű lármában. A tűz és a villám fényében hamarosan megtalálta felszerelését. Izmos kezével felemelte a szerszámokat, farkával megragadta a vályút, s így tört utat magának az alagúthoz, majd onnét a fedezékéhez.

A fedezék fala és teteje vízből volt, vízből, amely a nap messzesége Edward Anglesey miatt megfagyott, és a minden egyes négyzetcentiméterére nehezedő sok-sok tonna légnyomás következtében összepréselődött. Az egyetlen szobát egy füstös lyukacska szellőztette, s egy hidrogénben égő faolajlámpa gyenge fénye világította meg.

Anglesey lihegve elnyújtóztatta palakék testét a padlón. Nincs értelme szitkokat szórni a viharra. Napnyugtakor gyakran támadtak ammóniaviharok, s ilyenkor nem lehetett mást tenni, mint kivárni, amíg elülnek. És amúgy is alaposan elfáradt.

Öt-hat óra múlva reggel lesz. Remélte, hogy ma este sikerül egy fejszefokot öntenie, az első fejszefokot, de talán jobb lesz, ha ezt napvilágnál végzi el.

Az egyik polcról levett egy tízlábú fejet, és amúgy nyersen lerágta róla a húst, evés közben meg-megállt, s nagyokat kortyolt egy folyékony metánnal teli korsóból. Ha megfelelő szerszámai lesznek, a helyzet

mindjárt sokkal egyszerűbbé válik; eddig mindent kínos-keservesen a fogával, karmával, véletlenül kezébe kerülő jégcsapokkal, no meg az úrhajó nyomorúságosan gyenge, szétmálló törmelékeivel kellett kiásnia és felaprózni. De néhány év múlva már emberhez méltó életet élhet!

Felsőhajtott, kinyújtózott, és lefeküdt aludni.

Ugyanakkor valamivel több mint száztizenkétezer mérföldre onnét Edward Anglesey levette sisakját.

Hunyorogva körülnézett. A jupiteri tájék után egy kissé mindig valóságértlennek tűnt, hogy újból itt van, a tiszta, csendes-rendes vezérlőfülkében.

Izmai sajogtak. Pedig nem lett volna szabad sajogniuk, hisz valójában nem ő harcolt az óránként sok száz mérföld sebességű viharral, három g és 140 fokos abszolút hőmérséklet mellett. Ő mindvégig itt volt, az V. Jupiter hold jelentéktelen vonzási körében, s oxinitrogént lélegzett be. Joe van odalent, az ő tüdeje szív be hidrogént és héliumot olyan nyomás alatt, amit még mindig nem tudtak megmérni, mert az aneroidot szétvetette, a piezoelektromos berendezést pedig tönkretette.

Mégis halálfáradt volt. Bizonyára a testi-lelki feszültség okozta. Hisz végeredményben most jó néhány órája bizonyos értelemben Joe volt, s Joe igen keményen dolgozott.

Angleseyt így, levett sisakkal épp csak az azonosulás egy vékony szála kötötte Joe-hoz. A telpaprojektor (a gondolatátvetítő) még mindig Joe agyvelejére volt behangolva, de már anélkül, hogy Anglesey agyára összpontosított volna. Valahol ott motoszkált benne az alvás leírhatatlan érzete. Egyszer-másszor halványfeketében bizonytalan formák és színek surrantak tova – álmok? Nincs kizárva, hogy Joe agyveleje, ha Anglesey elméje nem használja, álmokat lát.

A telpaprojektor műszertábláján vörös fény villant fel, és egy csengő vinnogva elektromos félelmet jelzett. Anglesey elkáromkodta magát. Vékony ujjait a szék vezérlőberendezésén tartva megperdült, és végigpillantott a számlapok során. Igen, ott... a K-cső újból rezeg! Az áramkör kiolvadt. Fél kézzel lekapta a védőlemezt, a másik kezével pedig egy fiókban kezdett matatni.

Agyában érezte, hogy a kapcsolat Joe-val elhalványul. Ha elveszti, nem biztos, hogy újra meg tudná teremteni. Holott Joe-nak sok-sok millió dollárba és jó néhány szakember több éves munkájába került.

Anglesey kirántotta a foglalatból a nyomorult K-csövet, és a földhöz vágta. Az üveg szétpukkant. Ez némileg enyhítette mérgét, s így aztán

sikerült előkaparnia egy másik csövet. Bedugta a foglalatba, és újból bekapcsolta az áramot. Ahogy a készülék bemelegedett, és ismét erősített, Anglesey hátsó agytekervényeiben a Joe-érzet újra élesebbé vált.

S ekkor az elektromos tolokocsiban ülő férfi lassan kigördült a szobából, ki a csarnokba. Hadd seperje fel más az összetört csövet. Pokolba vele! Pokolba mindenkivel!

Jan Conelius még sohasem járt messze a Földtől, csak egyik-másik kellemes holdbeli üdülőhelyig jutott el. És most se volt ínyére, hogy a Pszionikai Társulat tizenhárom hónapos száműzetést szózott ki rá. Az a körülmény, hogy senki nem ismerte nála jobban a telpaprojektort és annak belső betegségeit, rossz kifogás. Miért kell egyáltalán kiküldeni valakit? Kit érdekel ez az egész dolog?

A Szövetségi Tudományos Testületet nyilvánvalóan érdekelte. Úgy látszik, az adófizetők terhére biankó csekket állított ki azoknak a szakállas remetéknek.

Így dörmögött magában Cornelius végig a Jupiterhez vezető hosszú, hiperbola pályán. De aztán a belső holdacska közelségében a váltakozó gyorsulások következtében már ahhoz is túlságosan rosszul érezte magát, hogy panaszkodjék. És amikor végül közvetlenül a kiszállás előtt felment az üvegházba, hogy megnézze a Jupitert, egyetlen szót se szólt. Senki se szól egyetlen szót se, aki először látja a Jupitert.

Arne Viken türelmesen várakozott, amíg Cornelius a bolygót bámulta. “Engem is még mindig lenyűgöz – gondolta magában. – Torkon ragad. Néha egyenesen félek ránézni.”

Cornelius végre megfordult. Ő maga is kissé jupiteries külsejű volt, magas, jókora derékbőségű férfi.

– Ezt sose gondoltam volna – suttogta – Soha... Képeket láttam róla, de...

Viken bólintott.

– Ez természetes, dr. Cornelius. Képek erről fogalmat sem adhatnak.

Onnét, ahol álltak, láthatták a hold sötét, barázdált, sziklás felületét, ahogy ott húzódott még egy darabig kusza halmazatban a leszállópályán túl, s aztán hirtelen vége szakadt. Ezt a holdat még kilövőtérnek se lehetett nevezni, s előtte meg körülötte hideg csillagzatok áramlottak. A Jupiter ennek az égboltnak egyötödét takarta el, halvány borostyánkőszínűben, tarkán csíkozva; bolygó nagyságú holdak árnyéka hullott rá, és Föld szélességű forgószelek kavartak rajta. Cornelius bármilyen említésre méltó gravitációnál ösztönösen azt gondolta volna, hogy a hatalmas bolygó

rázuhan. Ehelyett azonban úgy érezte, mintha valami felfelé szippantaná, keze még mindig sajgott, ahogy az imént egy korlátba kapaszkodott.

– És maguk itt élnek... teljesen egyedül... ezzel? – kérdezte tétován.

– Hát, összesen vagyunk itt vagy ötvenen – válaszolta Viken. – Egyívású társaság. Nem olyan rossz itt. Az ember elszegődik egy négyszakaszos turnusra... négy űrhajóérkezésre... és akár hiszi, dr. Cornelius, akár nem, nekem ez már a harmadik turnusom.

Az újonnan jött óvakodott attól, hogy tovább érdeklődjék. Az V. Jupiter-holdon élő emberekben volt valami többé-kevésbé érthetetlen. Többségük szakállt viselt, bár egyébként ápolt külsejű volt. A kis gravitáció miatt mozgásuk valahogyan az álom képzetét ébresztette a nézőben, fukarkodtak a beszéddel, mintha mondanivalójukat a hajók érkezése közti egy évre és egy hónapra akarnák elosztani. Szerzetesi életük átforgatta őket... vagy tán azért választották e sorost, ami szegénységi, szüzességi és engedelmességi fogadalommal ért fel, mert sose érezték magukat egészen otthonosan a zöld Földön?

Tizenhárom hónap! Cornelius megborzongott. Hosszú, hideg várakozás lesz, s a felgyűlő fizetség meg a prémium nem sok vigaszt nyújt itt, négyszáznyolcvanmillió mérföldre a naptól.

– Remek hely a kutatómunkára – folytatta Viken. – Itt megvan minden szükséges technikai berendezés, válogatott munkatársak gyűltek össze, semmi se vonja el az ember figyelmét... és persze itt van... – Hüvelykujjával a bolygóra bökött, s aztán megfordulva indult kifelé.

Cornelius ügyetlenül imbolyogva követte.

– Kétségtelenül nagyon érdekes – szuszogta. – Lenyűgöző. De az, dr. Viken, hogy kirángassanak ide, és több mint egy esztendeig itt kelljen várnom a következő hajóra egy olyan munka miatt, amely legfeljebb néhány hetet vesz majd igénybe...

– Biztos benne, hogy ilyen egyszerű lesz? – kérdezte szelíden Viken. Hirtelen hátrapillantott, és a szemében olyan fény villant, amely elnémította Cornelium. – Az itt töltött hosszú évek során még nem találkoztam problémával, akármilyen bonyolult volt is, amely, ha megfelelő szögből vizsgálta az ember, ne vált volna még sokkal bonyolultabbá.

Áthaladtak az űrhajó zsilipkamráján meg az átjárón, amely a kamrát az állomás bejáratával kötötte össze. Itt úgyszólván minden a föld alá épült. A szobák, a laboratóriumok, sőt még a csarnokok is mondhatni fényűzően voltak berendezve, a közös teremben pedig a kandallóban valódi tűz égett!

Isten tudja, *mibe* került! De Corneliusnak eszébe jutott az a roppant, hűvös üresség, amelyben a bolygók királya rótt a maga útját, valamint a saját egy évre szóló ítélete, s belátta, hogy a fényűzés itt valóban biológiai szükségesség.

Viken bevezette őt a számára kijelölt, kényelmesen berendezett fülkébe.

– Mindjárt idehozzátjuk a poggyászatát, és kicsomagoljuk a pszionikus műszereit. Csakhogy e pillanatban mindenki a hajó személyzetével beszélget, vagy a postáját olvassa.

Cornelius szórakozottan bólintott és leült. A szék, miként az összes kis gravitációs bútorzat, pusztán pókhálószerű váz volt, de azért kényelmes ülés esett benne. Cornelius a zubbonyába nyúlt – remélte, sikerül megvesztegetnie Vikent, hogy még egy kicsit beszélgessen vele.

– Parancsol egy szivart? Hoztam magammal egypár darabot Amszterdamból.

– Köszönöm. – Viken csalódást keltő közömbösséggel rágyújtott, majd hosszú, vékony lábait keresztbe rakva, sűrű füstfelhőt kezdett eregetni.

– Mondja, kérem, ön itt a főnök?

– Ezt nem mondhatnám. Itt voltaképpen nincs is főnök. Van egy adminisztrátorunk, a szakács, ő foglalkozik azzal a kevés efféle munkával, ami felmerül. Ne felejtse el, kérem, hogy ez elsősorban kutatóállomás.

– És mi az ön szakterülete?

Viken a homlokát ráncolta.

– Ne tegyen fel senkinek ilyen egyenes kérdéseket, dr. Cornelius – intette őt. – Itt az emberek az újonnan jöttekkel szeretik a pletykálkodást olyan szélesre nyújtani, amilyenre csak lehet. Nagyon ritkán részesülünk abban a szerencsében, hogy olyan valakivel kerüljünk össze, akinek érzékelhető reakcióit töviről hegyire... Ne, ne kérjen bocsánatot. Nincs semmi baj. Fizikus vagyok, az ultramagas nyomások melletti szilárd állapotra specializáltam magamat. – A fal felé intett fejével. – Akad ott elég tanulmányoznivaló!

– Értem. – Cornelius egy ideig szótlánul pöfékelt, majd megszólalt: – Én állítólag pszionikus szakértő vagyok, de őszintén szólva pillanatnyilag fogalmam sincs róla, miért viselkedik a gépünk olyan rendellenesen, ahogy azt jelentették.

– Azt akarja mondani, hogy ezeknek a... K-csőveknek a Földön stabil teljesítményük van?

– Nemcsak a Földön, hanem a Holdon, a Marson, a Vénuszon, sőt látszólag mindenütt, csak itt nem – vonogatta vállát Cornelius. – A

pszisugarak vagyis a tudatsugarak persze mindig igen kényesen viselkednek, s néha nemkívánatos visszacsatolás jelentkezik, ha... De hagyjuk a feltevéseket, előbb a tényekkel kell megismerkednem. Kik a pszivezérlők?

– Egyedül Anglesey, aki voltaképpen nem is kiképzett telpás. Csak amikor nyomorék lett, állt át erre a munkára, de olyan vele született rátermettségről tett bizonyosságot, hogy midőn önként jelentkezett, ide küldték. Az V. Jupiter-holdra olyan nehéz munkaerőt verbuválni, hogy az egyetemi fokozatokkal itt nem sokat törődünk. Amellett Ed legalább olyan jól kezeli Joe-t, mint akármelyik pszidoktor.

– Értem. Joe az önök mesterséges jupiterlakója. Ebből a szempontból is majd alaposan meg kell vizsgálnom a dolgot – mondta Cornelius. Úgyszólván akarata ellenére kezdte érdekelni a dolog. – Lehet, hogy a baj Joe biokémiájából ered. Ki tudja? Bevallok önnek egy féltve őrzött titkot, dr. Viken: a pszionika nem egzakt tudomány.

– A fizika sem – vigyorodott el a másik férfi. Majd egy kis szünet után elkomolyodva hozzátette: – Legalábbis az a területe, ahol én dolgozom. De remélem, előbb-utóbb egzakttá tehetem. Ezért vagyok itt. Valamennyien ezért vagyunk itt.

Edward Anglesey első pillantásra megdöbbenő látványt nyújtott. Az egész ember nem több, mint fej, két kar és nyugtalanítóan feszült kék tekintet. Többi része pusztá függelék volt, amelyet egy kerek gép foglalt magába.

– Eredetileg biofizikus – magyarázta Cornelius. – A Föld körüli állomáson légköri spórákkal foglalkozott még fiatalkorában, s ekkor egy baleset érte, teljesen összezúzódott a lába és alteste. Harapós ember, csínján bánjon vele.

Cornelius a telpaprojektor vezérlőfülkéjében egy leheletnyi széken ülve hamarosan ráeszmélt, hogy Viken inkább még szépítette a dolgot.

Anglesey beszéd közben evett, meglehetősen csúnyán, s a hulladékokat a gép csápjaival törölte fel.

– Muszáj itt ennem – magyarázta. – Ezen az ostoba helyen hivatalosan földi, azaz greenwichi időszámítás van, a Jupiteren nem. Nekem azonban mindig itt kell lennem, hogy mihelyt Joe felébred, átvegyem a vezérlését.

– És nincs, aki leváltaná? – kérdezte Cornelius.

– Ugyan! – Anglesey felszúrta egy darab proteint, és Cornelius felé bökött felé. Mivel anyanyelve angol volt, az állomás közös nyelve, mértéktelen heveséggel köpködté a szavakat. – Ide figyeljen! Foglalkozott

maga valaha gyógyászati telepátiaival? Nem lehallgatásra vagy kommunikációra gondolok, hanem tényleges pedagógiai vezérlésre.

– Nem, még soha. Ehhez egyfajta természetes adottságra van szükség, mint amilyen a magáé. – Cornelius elmosolyodott. De ezt a kis hízelgő megjegyzését a vele szemben levő forradásos arc szótlánul fogadta. – Gondolom, olyasféle esetekre céloz, mint például egy megbénult gyerek idegrendszerének... újjánevelése?

– Igen, igen. Ez elég jó példa. Próbálta már valaki is elfojtani egy gyerek egyéniségét, és a szó szoros értelmében átvenni az irányítását?

– Úristen! Dehogyan!

– Még tudományos kísérletként sem? – vigyorgott Anglesey. – Akadt-e olyan telpás, aki egy gyermek agyvelejét a maga gondolataival árasztotta el? Halljuk, Cornelius, nem fogom elköpní!

– Ez, kérem... nem az én szakterületem. – A pszionikus óvatosan félrenézett, s egy mérőműszer barátságos számlapjára függesztette szemét. – Már hallottam olyasmiről, hogy... Hát igen, egyes patológikus esetekben már előfordult, hogy megpróbálták keresztültörni a beteg téveszméin... megpróbálták letörni őket...

– De nem sikerült – vágott közbe Anglesey. Felnevetett. – Nem sikerülhet, még egy gyereknél se, nemhogy teljesen kialakult egyéniséggel rendelkező felnőttél. Hiszen már az is egy évtizedig tartott, amíg a gépet olyan üzembiztossá lehetett finomítani, hogy a pszichiáter egyáltalán lehallgathatott anélkül, hogy a saját és a beteg gondolatmenete közti normális eltérés... az eltérés okozta interferencia épp azt meg ne bolygassa, amit meg akart vizsgálni. A gépnek önműködően ki kell egyenlítenie az egyének közti különbségeket. De a fajok közti különbségeket még most sem tudjuk áthidalni.

...Aki hajlandó együttműködni, annak igen óvatosan irányítani lehet a gondolatait. Eddig jutottunk. De ha valaki megpróbálja erőszakkal magához ragadni az uralmat egy másik agyvelő felett, egy olyan agyvelő felett, amelynek megvannak a saját szerzett tapasztalatai, megvan a maga egója, ezzel önnön épelméjűségét kockáztatja. Mert a másik agyvelő ösztönösen ellentámadásba fog átmenni. A teljesen kialakult, érett, beidegződött emberi személyiség túlságosan bonyolult ahhoz, hogy külső irányításnak lehessen alávetni. Túlságosan sok erőforrása, túlságosan mély pokla van, amit a tudatalattija segítségül hívhat, ha egyszer egyéniségét veszély fenyegeti. A csudába is, hisz még a magunk agyvelején se tudunk uralkodni, nemhogy másokén!

Anglesey rekedt hangú tirádájának hirtelen vége szakadt. Elgondolkodva bámult a műszertáblára, mechanikus hordozójának konzoljait kopogtatta.

– Folytassa – szólalt meg egy idő után Cornelius.

Talán nem kellett volna megszólalnia. De a hallgatás nehezebbre esett. Túl nagy volt itt a csend félmilliárd mérföldre a Naptól. Ha az ember csak öt percre behunyta a szemét, a csend úgy belopózkodott, akár a köd.

– Folytatom – gúnyolódott Anglesey. – Így hát ennek a mi ál-jupiterlakónknak, vagyis Joe-nak fizikailag felnőtt agyveleje van. Csak azért tudom őt vezérelni, mert az agyvelejének nem volt még módja rá, hogy kialakítsa a maga saját egóját. Joe *én* vagyok. Ott voltam attól a pillanattól kezdve, hogy öntudatra “született”. A tudatsugár tájékoztat valamennyi érzékszervi adatáról, s a motorikus idegrendszerem impulzusait visszavezérli hozzá. Ennek ellenére kitűnő agyveleje van, s az agysejtjei ugyanúgy feljegyzik minden tapasztalatát, mint a maga vagy az én agysejtjeim. Az idegcellái olyan hálózatot alakítottak ki, amely megfelel az én személyiségemnek.

Ha bárki átvénné tőlem az irányítását, olyan helyzetbe kerülne, mintha a saját agyvelőmből próbálna engem kiűzni. Ez pedig lehetetlenség. Igaz, az Anglesey-emlékeknek csupán egy töredékével rendelkezik, így például vezérlése közben nem tanítom őt trigonometriára... de az emlékei ahhoz már elegendőek, hogy önálló személyiséggé váljon.

A valóság az, hogy valahányszor felébred – általában néhány percig eltart, amíg megérezem a változást, és beszabályozom a felerősítő sisakot –, mindig egy kissé harcolnom kell vele. Mondhatni, valamilyen ellenállást érzek, míg csak a gondolatfolyamatait a magaméival fázisba nem hozom. Már a puszta álmodás is elég önálló tapasztalatot jelent ahhoz, hogy... – Anglesey nem vette magának a fáradságot, hogy befejezze a mondatot.

– Értem – mormolta Cornelius. – Igen, ez világos. Sőt tulajdonképpen az a meglepő, hogy ilyen tökéletes kapcsolatban tud maradni egy idegen anyagcserejű lényvel.

– De úgy látom, már nem sokáig – jegyezte meg gúnyosan a telpás –, hacsak maga ki nem tudja küszöbölni azt, ami ezeknek a K-csőveknek a kiegészését okozza. Nincs korlátlan mennyiségű tartalék csövem.

– Van egy munkahipotézisem – válaszolta Cornelius –, csak hogy a tudatsugár terjedéséről nagyon keveset tudunk. Sem azt nem tudjuk, hogy végtelen-e a sebessége vagy csak igen nagy, sem azt, hogy a sugárerősség tényleg független-e a távolságtól. És mi a helyzet a lehetséges kihatások terén, ha a sugár a Jupiter magjának degenerált anyagán halad keresztül?

Úristen, hisz egy olyan bolygóról van szó, ahol a víz nehéz ásvány, a hidrogén pedig fém! Erről mit tudunk?

– Épp ezt akarjuk felderíteni – horkant fel Anglesey. – Az egész munka ezt a célt szolgálja. Tudás! Ostobaság! – Mérgében csaknem a padlóra köpött. – Amellett, úgy látszik, még az a kevés, amit felderítettünk, az sem jut el az emberekhez. Ahol Joe él, ott a hidrogén még mindig gáz. Jó néhány mérőföldre le kellene ásni ahhoz, hogy szilárd halmazállapotú hidrogénhez jusson. Tőlem meg azt várják, hogy a Jupiteren uralkodó körülmények tudományos elemzését végezzem el!

Cornelius várt, hagyta, hadd dühöngje ki magát. Ő maga közben a K-cső rezgésének problémáján tűnődött.

– Ott a Földön ezt nem értik. Még itt sem értik. Néha úgy érzem, egyszerűen nem akarják megérteni. Joe-nak odalent úgyszólván nincs egyebe, csak a puszta keze. Ő meg én, amikor nekivágtunk a dolognak, mindössze annyit tudtunk, hogy az ottani élő anyag valószínűleg megfelelő táplálékul fog szolgálni neki. Csaknem egész idejét a táplálék megszerzésével kell töltenie. Már az is csoda, hogy e néhány hét alatt ilyen messzire jutott... szállást épített magának, megismerkedett a közvetlen környezetével, elkezdte a metallurgia, hidrurgia... nevezze, aminek akarja... tanulmányozását. Mi egyebet kívánnak tőlem, a fene egye meg?!

– Persze, persze – motyogta Cornelius. – Igen, én...

Anglesey felemelte csontos arcát. Szemét fátyol borította.

– Mi az? – kérdezte Cornelius

– Hallgasson! – Anglesey megpenderült a székkal, sisakja után nyúlt, és a fejébe nyomta. – Joe mindjárt felébred. Menjen innét!

– De ha csak akkor enged itt dolgozni, amíg alszik, akkor hogy...

Anglesey vicsorogva egy csavarkulcsot vágott feléje. A kis gravitáció ellenére erőtlen dobás volt. Cornelius az ajtó felé hátrált. Anglesey a telpaprojektor bekapcsolásával foglalatосkodott. De most hirtelen megrázkódott.

– Cornelius!

– Mi baj? – A pszionikus vissza akart rohanni, de túlméretezte mozdulatait, elcsúszott, s egész testével a műszertáblának vágódott.

– Megint a K-cső! – Anglesey lerántotta fejről a sisakot. Az agyvelejében felharsanó féktelen, felerősített rikoltás valószínűleg szörnyű fájdalmat okozott neki, de csak ennyit mondott: – Cserélje ki nekem. Gyorsan! És aztán menjen, és hagyjon magamra. Joe nem magától ébredt fel. Valami bemászott hozzám a fedezékbe... Bajban vagyok odalent!

Joe az egész napi kemény munka után mélyen aludt. Nem is ébredt fel, csak amikor a kezek már a torkát szorongatták.

Egy pillanatig csupán örült, fojtogató riadalmat érzett. Azt gondolta, megint a Föld körüli állomáson van, egy kábel végén lebeg a súlytalanság állapotában, s szeme előtt a bolygót ezer és ezer fagyos csillag fogja körül. Azt gondolta, a nagy I gerenda leszakadt a horgonyáról, és megindult feléje, lassan, de hideg tonnáinak teljes tehetetlenségével forogva és ragyogva a földfényben. Csak önmagát hallotta sikoltani és újra sikoltani a sisakjában... megpróbálta letépni a kábelt... a gerenda oldalba taszította... gyengéden, de egyre tovább taszította... Ed vele együtt sodródott, míg csak oda nem szorult az állomás falához... A gerenda odanyomta... összezúzott úrruhája tajtékzott, ahogy megpróbálta elzárni sebzett anyagát, a tajtékba vér keveredett... Joe felüvöltött.

Ösztönszerű, görcsös mozdulattal letépte nyakáról a kezeket, és a fekete figurát pörögve végighajította a fedezéken. Nagy robajjal a falhoz vágódott, a lámpa a padlóra zuhant és kialudt.

Joe a sötétségben állt, nehezen lélegzett, homályosan elhatolt tudatáig, hogy amíg aludt, a szél vijjogása halk morgássá csendesedett.

A figura, amit ellökött magától, fájdalomában motyogva mászni kezdett a fal mellett. Joe a fénytelenységben bunkóját kereste.

Még valami mászkál itt. Az alagútban! Az alagúton át jönnek! Joe vakon tapogatózva szembefordult velük. Szíve hangosan kalapált, orrában idegen testek bűzét érezte.

Az előbukkanó figura, amelyet Joe keze megmarkolt, csak mintegy félakkora lehetett, mint ő, de szörnyű karmokkal ellátott hat lába volt, meg két keze három-három ujjal, s ezek most Joe szeme felé nyúláltak. Joe elkáromkodta magát, felemelte a vonagló szörnyeteget, és a földhöz vágta. A szörnyeteg felrikoltott, s Joe hallotta, ahogy a csontjai szilánkokra törnek.

– No gyertek! – Joe a hátát görbítette, és feléjük köpött, miként egy tigris, amelyet óriás hernyók fenyegetnek.

Átözönlöttek az alagúton, befurakodtak a szobába, tucatnyian jöttek be, mialatt Joe az egyikkel birkózott, amely a válla köré tekeredett, és karmaival lehorgonyozta hajlékony testét. A többiek a lábát rángatták, megpróbálták a hátára kapaszkodni. Joe a maga karmaival, farkával vagdosott, másik oldalára fordult, a csorda alatt a földre zuhant, majd felállt, de a szörnyetegek még mindig beléje csimpaszkodtak.

A sötétségben erre-arra imbolyogtak. A kavargó lábak a fedezék falához csapódtak, a fal megremegett, az egyik gerenda megroppant, a tető

leszakadt. Anglesey egy gödörben állt, széttört jéglapok között, az alámerülő Ganümedész halvány fényében.

Most már látta, hogy a szörnyetegek fekete színűek, és elég nagy térfogatú fejük van ahhoz, hogy valami agyvelejük legyen, kisebb, mint az emberé, de valószínűleg nagyobb, mint a majomé. Vagy húszan lehettek, kiverekedtek magukat a romhalmaz alól, és változatlanul rosszindulatú rikoltással újból nekirohantak.

Miért?

“Állati ösztön – gondolta Anglesey valahol a tudata mélyén. – Figyeld az idegent, félj tőle, gyűlöld, öld meg!” Melle zihált, sajtó torokkal szívta magába a levegőt. Magához rántott egy egész gerendát, kettétörte, és megforgatta a vaskemény fát.

A legközelebb levő állatnak bezúzta a fejét. A következőnek a gerincét törte el. A harmadikat törött bordákkal a negyedikhez vágta, együtt zuhantak le. Joe elnevette magát, egyre nagyobb kedvét lelta a harcban.

– Héé! Ti-iig-ris! – A jeges talajon a csorda felé rohant. Az állatok üvöltve szétszéledtek. Joe addig kergette őket, amíg az utolsó is eltűnt az erdőségben.

Lihegve nézte a döglött szörnyetegeket. Ő maga is vérzett, a teste sajtó, fázott, és éhes volt, a fedezéke romba dőlt... de elverte rajtuk a port! Hirtelen vágyat érzett, hogy a mellét döngesse és üvöltjön. Egy pillanatig habozott. Miért ne? Anglesey hátravetette fejét, és diadalüvöltést küldött a Ganümedész halvány korongja felé.

Azután munkába fogott. Először tüzet rakott az űrhajó szélárnyas oldalán – a hajó immár csak egy rozsdás kupac volt. A szörnyetegek csordája a sötétben rikoltozott a hepehupás talajon. Még nem adták fel a harcot, még vissza fognak térni.

Az egyik megölt állatnak letépte a combját, és beleharapott. Egészen jóízű. Tisztességesen megfőzve még jobb lesz. Hohó! Nagy hibát követtek el, hogy magukra hívták a figyelmét. Befejezve reggelijét, a Ganümedész közben eltűnt a nyugati jéghegységek mögött. Hamarosan virrad. A levegő csaknem mozdulatlan volt, és egy csapat palacsinta alakú égi habszedő – ahogy Anglesey nevezte őket – húzott el odafent, a hajnal első sugaraiban rézvörösre csiszolva.

Joe a kunyhója romjai között turkált, amíg végre megtalálta vízolvasztó felszerelését. Nem sérült meg. Most hát az első feladat vizet olvasztani és a kínos-keservesen elkészített balta, kés, fűrész, kalapács formákba önteni. A Jupiteren uralkodó viszonyok közt a metán szolgált ivásra, a víz kemény

ásvány volt, jó szerszámokat lehetett belőle készíteni. Később majd megpróbálja más anyagokkal ötvözni.

És most? Igen. Pokolba a fedezékekkel, egy ideig a szabadban is elalhat. Csinálj nyilat, állíts fel csapdákat, készülj fel a fekete hernyók lemészárlására, ha majd megint támadnak. Volt a közelben egy jó mély szakadék, egészen a szörnyű hideg, fémes hidrogénréteggig húzódott lefelé: természetes jégkamra, ahová az ellenség húsából több hétre való táplálékot raktározhat el. És akkor majd lesz egy kis szabad ideje is, hogy... Rengeteg szabad ideje lesz!

Joe ujjongva felnevetett, és lefeküdt, hogy elnézze a napfelkeltét.

Újból és újból elfogta az érzés, hogy milyen gyönyörű hely ez. Nézd csak, hogy bukkan elő a Nap kicsiny, ragyogó karimája a sötét bíborvörösben csillogó, rózsaszín és arany csíkos keleti ködvonulatok mögül! Nézd, hogy élesedik a fény, mígnem az égbolt nagy, homorú ívét egyetlen hatalmas ragyogás tölti be! Nézd, a fény hogy szór meleget és életet e széles, szép tájakra, a millió négyzetmérföldnyi, susogó törpe erdőségre, a hullámoktól szikrázó tavakra és a tollakkal csipkézett hidrogénevezőkre! És nézd, nézd, nézd, hogy villognak acélkéken a nyugati jéghegységek!

Anglesey mélyen a tüdejébe szívta az éles reggeli szelet, és kamaszos örömmel egy nagyot rikkantott.

– Én magam nem vagyok biológus – mondta óvatosan Viken. – De talán éppen ezért az általános helyzetet hívebben tudom érzékeltetni. Lopez vagy Matsumoto aztán majd minden részletkérdésre megfelel.

– Kitűnő – bólintott Cornelius. – Tán legjobb lesz, ha abból indul ki, hogy én erről az egészről semmit se tudok. És ez őszintén szólva nincs is nagyon messze a valóságtól.

– Ahogy akarja – nevetett Viken.

A xenobiológiai részleg külső irodájában álltak. A közelben senki se tartózkodott, mert az állomás órája greenwichi időszámítás szerint fél hatot mutatott, és az állomáson csak egy műszakban dolgoztak. Nem is lett volna célja, hogy több műszakot állítsanak be, amíg a vállalkozás Anglesey-részlege nem kezdi meg a mennyiségi adatok tényleges gyűjtését.

A fizikus lehajolt, és az egyik íróasztalról felvett egy papírnehezéket.

– Az egyik munkatársunk csinálta – jegyezte meg –, csak a tréfa kedvéért, de igen jól sikerült modell Joe-ról. A fejénél öt láb magas.

Cornelius megforgatta a műanyag figurát. Egy macskaszerű kentaurt képzelne ilyennek az ember, vastag, kapaszkodó farokkal... Tömzsi

felsőtest, rendkívül izmos, hosszú karok, gömbölyű, szórtelen fej, széles orr, nagy, mélyen ülő szemek, súlyos állkapocs, de egészében véve mégis emberi arc. Testszíne véges-végig kékeszürke.

– Mint látom, hím – jegyezte meg Cornelius.

– Persze. Ön valószínűleg még nem látja egészen tisztán a dolgot. Joe tökéletes jupiterlakó-utánczat... feltehetőleg a végső modell, amelyen már minden kis trükkös részletet kidolgoztak. Ötvenesztendei kutatómunka eredménye. – Viken egy oldalpillantást vetett Corneliusra. – Ebből láthatja, milyen fontos feladat vár önre.

– Minden tölem telhetőt el fogok követni – válaszolta a pszionikus. – De mi történik, ha... ha mondjuk, ennek a csőhibának vagy valami másnak következtében elveszti Joe-t, mielőtt én még megoldanám a rezgés problémáját? Vannak tartalék utánczataik?

– Ó, igen – felelte rosszkedvűen Viken. – De a költségek... Nincs korlátlan büdzsénk. Tömérdék pénzt adunk ki, mert ilyen messzeségben a Földtől még felállni és tüszenteni is költséges dolog. És éppen ezért a pénzügyi lehetőségeink igen szűkek.

Zsebre vágta kezét, a laboratóriumokhoz vezető belső ajtó felé csoszogott, s fejét lehajtva sietős, halk hangon folytatta:

– Nem is képzeli, milyen szörnyűséges bolygó ez a Jupiter. Nemcsak a felszíni gravitációja... egy kicsiséggel a három g alatt, az már nem is számít... hanem a gravitációs potenciál miatt, amely a Földének tízszerese. És a hőmérséklet. Meg a nyomás. És mindenképp a légkör, a viharok és a sötétség!

Az űrhajó rádióirányítással ereszkedik le a Jupiter felszínére. Közben úgy szivárog, akár egy szita, hogy kiegyenlítse a nyomást, de ettől eltekintve a legszilárdabb, leghatalmasabb modell, amit valaha is gyártottak. Megtalálható benne minden műszer, minden segédberendezés, minden biztonsági készülék, amit az emberi elme egyáltalán kiötlött egy efféle egymillió dollár értékű szerkezet védelmére. És mi történik? Az űrhajók fele el sem jut a bolygó felszínére. Egy vihar elragadja és félretaszítja őket, összeütköznek a Hetes Jégnek – egy amolyan kisebbfajta Vörös Foltnak – egyik-másik lebegő tuskójával, vagy pedig nekik rohan és kilyuggatja őket valami, amit – isten engem úgy segítjen – *madárraj*nak vélne az ember. És még az az ötven százalék, amely leereszkedik, az sem jön soha vissza. Meg se próbáljuk visszahozni őket. Ha leereszkedés közben történetesen semmi nem reped meg bennük a nyomástól, akkor végez velük a rozsdá. A Jupiteren uralkodó nyomás mellett a hidrogén fura dolgokat művel a fémekkel.

Összesen mintegy ötmillió dollárba került Joe-t, vagyis egyetlen utánzatot leszállítani oda. Minden további lény leszállítása szerencsés esetben is még legalább kétmillióba fog kerülni.

Viken egy rúgással kinyitotta az ajtót, és előrement. Az ajtón túl egy alacsony mennyezetű, nagy szoba volt, hideg fény világította meg, és mindenfelé ventilátorok zümmögtek benne. Corneliust magtechnikai laboratóriumra emlékeztette, egy pillanatig nem tudta, miért, de aztán felismerte a távirányítás, a távmegfigyelés bonyolult műszereit, a falakat, amelyek mögött oly erők rejtőztek, hogy akár az egész műholdat el lehetett volna velük pusztítani.

– Ezekre persze a nyomás miatt van szükség – mondta Viken egy sor páncélra mutatva. – És a hideg miatt. Meg a kisebb kockázatot jelentő hidrogén miatt. Itt olyan egységek vannak, amelyek a Jupiter sztratoszférájában uralkodó viszonyokkal azonos viszonyokat hoznak létre. Az egész munka tulajdonképpen itt kezdődött.

– Erről már hallottam valamit. Ön lebegő spórákat fogott ki a levegőből, ugye?

– Nem én – kuncogott Viken. – Totti legénysége vagy ötven évvel ezelőtt. Ők bizonyították be, hogy van élet a Jupiteren. Olyan élet, amely alapoldószerűen folyékony metánt, a nitrátszintézis kiindulópontjául pedig tömény ammóniát használ. A növények napenergia segítségével telítetlen szénvegyületeket építenek fel, s hidrogént szabadítanak fel; az állatok megeszik a növényeket, és a vegyületeket telített formákra redukálják. Még az égésnek is megtalálni a párhuzamosát. A reakciók bonyolult enzimeket és... no de ez már nem az én szakterületem.

– Egyszóval a jupiteri biokémiát már elég jól ismerik?

– Ó, igen! Már Totti idejében is igen fejlett biotikus technológiával rendelkeztek, a földi baktériumokat már szintetizálták, és a génstruktúrák többségét is már alaposan feltérképezték. Csak technikai nehézségek, magas nyomás és a többi okozta, hogy olyan sokáig tartott a jupiteri életfolyamatok sematikus ábrájának elkészítése.

– És mikor sikerült ténylegesen megvizsgálni a Jupiter felszínét?

– Ezt Grey végezte el, körülbelül harminc évvel ezelőtt. Egy televíziós készülékkel felszerelt hajót eresztett le, elég hosszú ideig működőképes maradt ahhoz, hogy egész képsorozatot sugározzon vissza. Azóta az eljárást tökéletesítették, s így most tudjuk, hogy a Jupiteren nyüzsögnek a különféle furcsa életformák, a bolygó valószínűleg termékenyebb a Földnél. A levegő által hordott mikroorganizmusokból levont

következtetések alapján a mi csoportunk kísérleti szintéziseket végzett metazoonokkal és...

Viken felsóhajtott.

– Bár volna ott őshonos értelmes élőlény, a fene egye meg! Képzelve, Cornelius, mi mindent tudna mondani nekünk, adatokat szolgáltatna, és... Gondolja csak el, milyen nagy utat tettünk meg Lavoisier óta a Földön az alacsony nyomású kémia terén! Itt pedig legalább olyan kitűnő lehetőségek nyílnának a magas nyomású kémia és fizika elsajátítására!

Egy pillanatnyi szünet után Cornelius ravaszkodón mormolva megkérdezte:

– És biztos benne, hogy nincsenek jupiterlakók?

– Ó, akár több milliárd is lehet – vonogatta vállát Viken. – Városok, birodalmak, amit csak akar. A Jupiter felszíne a Földének százszorosa, s mi eddig még csak tíz-tizenkét kis területet láttunk belőle. Azt azonban tudjuk, hogy olyan jupiterlakók nincsenek, akiknek rádiójuk volna. És tekintettel az ottani légkörre, nem is valószínű, hogy ők maguk feltalálnák... Gondolja csak meg, milyen vastag elektroncsőre, milyen erős szivattyúra volna szükségük! Így aztán elhatároztuk, hogy mi csinálunk jupiterlakókat.

Cornelius a laboratóriumon át követte Vikent egy másik szobába. Ez kevésbé volt zsúfolt, rendezettebbnek látszott, a kísérletező összevisszasága itt a mérnök magabiztos pontosságának adta át a helyét.

Viken odament a falakat borító műszertáblák egyikéhez, és a mérőműszereket nézegette.

– E mögött egy másik pszeudo, vagyis mesterséges Jupiter-lény van – mondta. – Ez esetben egy nőstény. Kétszáz atmoszféra nyomás és 194 fok abszolút hőmérséklet alatt. Van rajta egy – minek nevezem? – köldökzsinór-berendezés, ez tartja életben. Ebben a magzati állapotban fejlődött felnőtté... a jupiterlakókat a mi földi emléseink mintájára szerkesztettük meg. Eddig még soha nem volt öntudatnál, és nem is lesz, amíg “meg nem születik”. Összesen húsz hímünk és hatvan nőstényünk várakozik itt. Számításunk szerint körülbelül a fele jut el a bolygó felszínére. De a szükségletnek megfelelően többet is készíthetünk. Nem maguk a pszeudók költségesek, hanem a szállításuk. Joe-t egyedül hagyjuk odalent, amíg nem vagyunk biztosak, hogy a fajtája fennmaradhat.

– Kezdetben bizonyára alacsonyabb életformákkal kísérleteztek – mondta Cornelius.

– Persze. Még kényszerkatalízis eljárással is húsz esztendeig tartott, amíg a mesterséges lebegő spórától Joe-ig eljutottunk. A tudatsugárvezérlést a mesterséges rovaroktól felfelé mindenek alkalmaztuk. A fajok

közi vezérlés lehetséges, de csak akkor, ha az irányított lény idegrendszerét kifejezetten ennek megfelelően szerkesztjük meg, és nem engedjük meg, hogy a telpásától eltérő alakzatúvá fejlődjék.

– És Joe az első példány, amellyel baj van?

– Igen.

– Akkor az egyik elképzelésemet máris sutba dobhatom. – Cornelius leült az egyik munkapadra, vastag lábát lóbálta, és kezével beletúrt vékony, vörösszőke hajába. – Azt gondoltam, tán a Jupiter valamilyen fizikai hatásának kell a hibát tulajdonítani. De ezek után úgy látszik, hogy inkább magával Joe-val van valami baj.

– Mi is mind erre gyanakszunk – jegyezte meg Viken. Cigaretára gyújtott, és nagy lélegzettel beszívta a füstöt. Tekintetét elkomorult. – De fogalmunk sincs, ez hogyan lehetséges. A biomérnökök azt állítják, hogy a *pseudocentaurus sapiens* gondosabban van megszerkesztve, mint bármely természetes úton kifejlődött lény.

– Ez az agyvelejére is vonatkozik?

– Igen. Pontosabban az emberi agyvelőnek megfelelően szerkesztették meg, hogy a tudatsugár-vezérlés ezáltal lehetővé váljon. Sőt bizonyos tökéletesítéseket is alkalmaztak, stabilabbá tették.

– Pszichológiai következményekkel még így is számolni kell – mondta Cornelius. – Az erősítők és az összes többi trükkös szerkezet ellenére a pszi lényegében még ma is a pszichológia részterülete, vagy fordítva. Gondoljon csak a traumás élményekre. Feltételezem, hogy a... a felnőtt jupiterlakó-magzatnak sok mindent ki kell állnia, amíg leér a bolygóra.

– Neki nem, csak az úrhajónak – válaszolta Viken. – Maga a magzat ugyanúgy folyadékban van, mint mi a születésünk előtt.

– De az itteni kétszázas atmoszféranyomás mégse ugyanaz, mint az az elképzelhetetlen nyomás, ami a Jupiteren uralkodik. Ez a változás nem okozhat sérüléseket?

Viken tisztelettel pillantott a pszionikusra.

– Nem valószínű – válaszolta. – Említettem már, hogy a J-hajókat lékesre tervezik. A külső nyomást egy membránsorozaton keresztül fokozatosan engedik rá az... izé... az anyaméh-mechanizmusra. A leereszkedés, gondolhatja, órákat vesz igénybe.

– És aztán mi történik? – kérdezte Cornelius. – A hajó leszáll, az anyaméh-mechanizmus kinyílik, a köldökzsinór-kapcsolat megszakad, és Joe, mondjuk így, megszületik. De felnőtt agyveleje van. Joe-t a csecsemővel ellentétben, a hirtelen tudatosság okozta megrázkódtatástól nem védi félig kifejlett agyvelő.

– Erre is gondoltunk – mondta Viken. – Mihelyt a hajó elhagyta ezt a holdat, Anglesey fázisban Joe-val, bekapcsolta a tudatsugarat. Így aztán tulajdonképpen nem is Joe volt az, aki a Jupiteren előbukkant és észlelt. Joe végeredményben nem egyéb, mint egy biológiai szerkezet. Csakis olyan lelki megrázkódtatások érhetik, mint amilyenek Edet érik, hiszen Ed van odalent!

– Ez igaz – mondta Cornelius –, csakhogy önök mégse egy irányított bábufajtát akarnak előállítani, ugye?

– Hát persze hogy nem – válaszolta Viken. – Ez szóba sem jöhetne. Mihelyt meggyőződünk róla, hogy Joe jól megállja a helyét, még néhány telpást hozatunk, és további műlényekkel segítséget nyújtunk Joe-nak. Végző soron nőstényeket küldünk majd le meg irányítatlan hímeiket, amelyeket majd az irányított bábuk nevelnek fel. Az új nemzedék természetes úton fog megszületni, de akárhogy is áll a dolog, a végző cél egy kisebb jupiteri civilizáció megteremtése. Vadászok lesznek ott meg bányászok, iparosok, földművesek, háziasszonyok és így tovább. Ezek aztán eltartanak majd egynéhány kulcs-jupiterlakót, egyfajta papságot. A papság viszont telpavezérelt lesz, mint Joe. Kizárólagos feladatuk abból áll majd, hogy műszereket készítsenek, leolvassák azokat, kísérleteket hajtsanak végre, és közöljék velünk mindazt, amit tudni akarunk.

Cornelius bólintott. Nagy vonalakban ez volt az a jupiteri akció, amelyről már korábban is hallott. Tisztában volt megbízatásának fontosságával.

Csakhogy azt még mindig nem tudta, mi okozza a K-csövekben a pozitív visszacsatolást.

És hogy mit tehet ebben a dologban.

A keze még mindig csupa seb volt: “Ó, istenem – nyögött magában immár vagy századszor –, hát ennyire elővesz? Hát tényleg fémet csapkodtam idefent az öklömmel, amíg Joe odalent harcolt?”

Égő szeme a szobán keresztül a munkapadhoz vándorolt, ahol Cornelius dolgozott. Nem szerette Cornelius, ezt a kövér, szivaros trehányt, aki szakadatlanul csak fecseg-locsog. Már le is szokott róla, hogy udvariasságot színleljen ez iránt a nyomorult földi alak iránt.

A pszionikus letett egy csavarhúzó, és meggémberedett ujjait lazítgatta.

– Tyúha! – Mosolygott. – Egy kis szünetet tartok.

A félig összeszerelt telpaprojektor barátságatlan háttérül szolgált Cornelius széles, puha testének, ahogy béka módjára ott guggolt a

munkapadon. Angleseynek sehogy se volt ínyére, hogy akár csak naponta néhány órára is megossa valakivel a szobáját. Az utóbbi időben elhozatta ételét, a szomszéd háló- és fürdőszobája ajtajánál tétette le. Már egy idő óta nem is ment azon az ajtón túl.

“Miért is mennék?”

– Nem tudna egy kicsit sietni? – horkant fel Anglesey.

Cornelius elvörösödött.

– Ha volna egy összeszerelt tartalék gépe, ezek helyett a különálló darabok helyett... – kezdte. Aztán vállat vont, elővett egy szivarcsutkát, és gondosan rágyújtott. Készletének jó ideig ki kell tartania. Anglesey azon töprengett, vajon pusztá rosszindulatból eregeti-e azokat a büdös füstfelhőket. “Nem szeretlek, Mr. Földlakó Cornelius, s az ellenszenvünk valószínűleg kölcsönös.”

– Nem gondoltuk, hogy szükség lesz rá, amíg a többi telpás meg nem érkezik – mondta Anglesey komor hangon. – És a műszerellenőrzés szerint ez a készülék tökéletesen rendben van.

– És ennek ellenére – jegyezte meg Cornelius – szabálytalan időközökben erősen rezegni kezd, s ekkor a K-cső kiég. A kérdés az, hogy miért. Ki kell próbálnom ezt az új szerkezetet, mihelyt elkészülök vele, de az igazat megvallva, nem hiszem, hogy itt elektronikus hibáról vagy egyáltalán valamilyen nem sejtett fizikai hatásról volna szó.

– Hát akkor hol a hiba? – Anglesey a pusztá technikai problémák megvitátását könnyebben elviselte.

– Ide figyeljen! Mi a K-cső? A tudatkivetítő szíve. Felerősíti az ön természetes pszionikus rezgéseit, modulálja velük a vivőhullámokat, és az egész sugarat Joe-hoz továbbítja. Amellett felfogja Joe rezonáló impulzusait, és az ön számára felerősíti azokat. Minden egyéb csak a K-cső segédberendezése.

– Ne tartson nekem előadást – vicsorgott Anglesey.

– Csak a nyilvánvaló tényeket mondtam el – felelte Cornelius –, mert olykor-olykor épp a nyilvánvaló választ a legnehezebb felismerni. Lehet, hogy nem a K-csőben van a hiba. Hanem önben.

– Micsoda?! – A fehér arc rámeredt. A vékony csontokon az ébredező düh vörös hullámai futottak át.

– Ezt nem személyeskedésnek szántam – vágta rá gyorsan Cornelius. – Tudja, milyen alattomos gazember a tudatalatti. Tegyük fel pusztá munkahipotézisként, hogy valahol a tudatalattijában *nem akar* a Jupiteren lenni. Feltételezem, hogy ott lent igen ijesztő a környezet. Vagy esetleg valamilyen rejtett freudi elem van belekeverve a dologba. Vagy a

tudatalattija egész egyszerűen és természetesen nem hajlandó tudomásul venni, hogy Joe esetleges halála nem vonja maga után az ön halálát.

– Hm. – Anglesey csodák csodája nyugodt maradt. Csontvázszerű kezével végigdörgölte állát. – Nem tudná világosabban kifejezni magát?

– Csak fő vonalaiban tudom megmagyarázni – válaszolta Cornelius. – Az ön tudata a tudatsugár mentén eljut Joe-hoz. Ezzel egyidejűleg a tudatalattija, amely fél ettől az egész ügytől, félelemmel kapcsolatos mirigy-ér-szív-bél impulzusokat bocsát ki. Ezek hatást gyakorolnak Joe-ra, s a benne létrejött feszültség a tudatsugár mentén visszajut önhöz. A tudatalattija megérzi Joe testi félelem tüneteit, még nyugtalanabbá válik, és ezáltal fokozza a tüneteket. Érti, kérem? Pontosan megfelel a közönséges neuraszténiának, mégis azzal a különbséggel, hogy mivel itt egy nagy hatóerejű erősítő, a K-cső is közbe van iktatva, ezért a rezgés egy-két századmásodpercen belül lefékezhetetlenül felfokozódik. Még hálásnak kell lennie, hogy a cső ég ki... mert másként az ön agyveleje roncsolódna szét!

Anglesey egy pillanatig elhallgatott, aztán kemény, durva hangon felnevetett. Cornelius e nevetésre összerezett.

– Szépen hangzik – mondta a telpás. – De attól tartok, korántse felel meg a tényeknek. Mert látja, én szeretek odalent lenni. Én szeretek Joe lenni.

Egy kis szünetet tartott, majd száraz, szenvtelen hangon így folytatta:

– Ne a jegyzeteimből ítélje meg az ottani környezetet. Azok hülyeségek, szélsőségre, hőmérsékletváltozásokra, ásványok jellegére vonatkozó becslések... csip-csup dolgok. Azt ott nem írhatom le, milyen az a bolygó egy jupiterlakó infravörösén látó szemén át nézve.

– Bizonyára egészen más – kockáztatta meg Cornelius egy pillanatnyi suta csönd után.

– Igen és nem. Nagyon nehéz ezt szavakba foglalni. Van, amit azért nem lehet, mert nekünk erre egyszerűen nincsenek fogalmaink. De... ó, nem tudom leírni! Maga Shakespeare se tudná. Gondolja csak meg, hogy mindaz, ami nekünk a Jupiteren hideg, mérgező, komor, az Joe-nak az *igazi!*

Anglesey töprengővé vált, mintha önmagának beszélne.

– Képzelve el, hogy izzó, lila színű ég alatt járkál, ahol nagy, ragyogó felhők söpriki végig árnyékukkal a földet, és alattuk esők húznak el. Képzelve el, hogy csiszolt fémhez hasonló hegyoldalakon járkál, feje felett tiszta, vörös láng szökell fel, és a talajon mennydörgés kacag. Képzelve el egy hideg, vad folyót, alacsony fákat sötét rézszínű virágokkal, vízesést...

metánesést, vagy nevezze bárminek... amely leszökken egy szikláról, erős, eleven szelet, sörénye tele van szivárvánnyal! Képzelden el egy egész erdőt, sötét, lélegző erdőt, s benne egy-egy halványvörös lidércfényt: valamilyen fürge, félénk állat életsugárzását és... és...

Anglesey rekedten elhallgatott. Összeszorított öklét bámulta, aztán lehunyta szemét, és szemhéja alól könnyek csorogtak.

– Képzeld el, hogy *erős*!

Hirtelen felkapta sisakját, fejébe nyomta, és megforgatta a vezérlőkapcsolókat. Joe odalent aludt az éjszakában, de hamarosan felébred... és bömbölni kezd a négy hold alatt, mígnem az egész erdőt rettegésbe ejti.

Cornelius halkán kiosont a szobából.

Joe a naplemente hosszú, rézvörös fényében, a vihart sejtető felhővonulatok alatt a jól végzett napi munka érzésével eltelve kapaszkodott fel a domboldalon. Hátán két fonott kosarat egyensúlyozott, az egyiket csipkebokrok csípős, fekete gyümölcsével rakta tele, a másikat jó vastag kúszónövényekkel, amelyeket kötélnek használt. A vállára fektetett baltáról csillogva, vakítón verődött vissza a halványuló napfény.

Munkája nem volt fáradságos, de agya mégis lassan forgott a kimerültségtől, s viszolyogva gondolt a még elvégzendő házimunkákra, a főzésre, takarításra és egyebekre. Miért nem sietnek egy kissé, és küldenek neki egy-két segítőtársat?

Neheztelő pillantást vetett az égre. Az V. hold elrejtőzött, odalent a levegőóceán mélyén csak a Napot és a négy Galilei-holdat látta. Nem tudta biztosan, hogy az V. hold hozzá viszonyítva most hol van. “Várjunk csak, itt most naplemente van, de ha kimennék a kilátókupolára, megláthatnám a Jupitert az utolsó negyedében, vagy pedig... Ó, ott egye meg a fene, hisz amúgy is csak egy fél földi napba telik, amíg megkerüljük a bolygót!...”

Joe a fejét csóválta. Még ennyi idő után is olykor-olykor neheze égett összefüggően gondolkodni. “Az énem, a valódi énem ott van fent az égben, az V. Jupiter holdon utazom a hűvös csillagok közt. Ezt ne feledd! Nyisd ki a szemedet, ha úgy tetszik, s akkor az élő domboldal fölé vetítve megláthatod a holt vezérlőfülkét.”

De nem nyitotta ki a szemét. Ehelyett elnézte a lejtő sűrű, mohos növényzete közt felfelé ágaskodó, széltől szürkére separt sziklatömböket. Nem nagyon hasonlítottak a földi sziklákhöz, s a lába alatti talaj sem emlékeztetett a földi humuszra.

Anglesey egy pillanatig a szilikátok, alumínátok és a többi kőanyag eredetén törte a fejét. Elméletileg mindezeknek az anyagoknak a Jupiter hozzáférhetetlen magvában kellene rejtőzniük, odalent, ahol oly hatalmas nyomás uralkodik, hogy az atomok meggörbülnek és összerogynak tőle. A mag felett ezer és ezer mérföld vastagságban allotróp jégnek, azon pedig a fémes hidrogénrétegnek kellene feküdnie. Ilyen magasságban nem volna szabad összetett ásványoknak lenniük. És mégis vannak.

A Jupiter esetleg az elméletnek megfelelően formálódott bolygóvá, csak aztán a gravitáció hatalmas torkán keresztül annyi kozmikus port, meteort, gázt és gőzt szippantott magához, hogy most ezek sok-sok mérföld vastag kéreggel borítják. De még valószínűbb, hogy az elmélet teljes egészében helytelen. Mit tudnak, mit tudhatnak azok a puhány, sápadt földi férgek?

Anglesey a szájába dugta ujjait, Joe ujjait, és egy nagyot füttyentett. A bozótból csaholást hallott, majd két sötét árnyalak szökellt felé. Joe elvigyorodott, és megsimogatta fejüket – a fekete hernyószörnyetegek elfogott kölykeinek idomítása a vártnál gyorsabban halad előre. Kitűnő őrzők, csordások, szolgák lesznek belőlük.

A dombtetőn Joe otthont épített magának. Egy jókora területet megtisztított a növényzettől, és azt cölöpkerítéssel vette körül. E terepen most egy fészert állt önmaga és készletei számára, egy metánkút, valamint egy készülőben levő nagy, kényelmes kunyhó.

De egyetlen lény számára mindez túlságosan sok munka. Idejének nagy részét vadászattal kell töltenie, holott most már e félértelmes hernyók is segítségére vannak, a húst pedig hűtőben raktározza. Amellett vad sem lesz örökké bőviben, egy-két éven... Jupiter-éven, tizenkét földi éven belül – gondolta Anglesey –, neki kell látnia a földművelésnek. Közben tető alá kell hoznia és be kell rendeznie a kunyhót is, a folyóba vízkereket... nem, metán kereket akar építeni, hogy meghajtsa vele azt a tucatnyi gépet, amelyet készíteni szándékozik, s kísérleteket akar folytatni ötvözött jéggel is meg...

És függetlenül attól, hogy segítségre van szüksége, miért éljen egyedül, miért legyen ő az egyetlen gondolkodó lény ezen az egész bolygón? Hiszen hím, hím ösztönökkel... Végző soron az egészsége fogja megsínyleni, ha remeteéletet él, s pillanatnyilag az egész projektum sikere Joe egészségén múlik.

Ez így nincs rendben!

“De nem vagyok egyedül. A műholdon ötven ember van velem. Bármikor beszélhetek velük, ha akarok. Csakhogy mostanában nemigen akarok. Inkább Joe lennék.

Ennek ellenére... én, a nyomorék viselem ennek a Joe nevű csodálatos biológiai szerkezetnek minden fáradtságát, haragját, kínját, csalódottságát. A többiek ezt nem értik. Ha az ammóniaorkán felsebzi a bőrét, én vérzem.”

Joe sóhajtva lefeküdt a talajra. A fekete vadállat szájában megvillantak az agyarak, ahogy föléje hajolt, hogy végignyalja arcát. Joe gyomra korgott az éhségtől, de túl fáradt volt ahhoz, hogy vacsorát készítsen. Ha majd beidomítja a kutyákat...

De egy másik múltény nevelése sokkal hálásabb feladat volna.

Fáradt, homályos agyával szinte maga elé képzelte az egészet. Odalent, a domb lábánál húzódó völgyben tűz és mennydörgés közepette leszáll az úrhajó. Acél tojásbéja kinyílik, acélkarjai – a nyomorult emberkéek máris málladozó, törekeny termékei! – kiemelnek és a földre fektetnek egy alakot.

A nőstény megmozdul, s ahogy először teleszívja tüdejét levegővel, felsikolt, majd körülnéz üres értelmetlen tekintettel. Joe odalép hozzá és hazaviszi. Táplálja, gondoskodik róla, megtanítja járni... nem tart majd sokáig, a felnőtt test az ilyesmit gyorsan megtanulja. Néhány héten belül már beszélni is fog, egyéniség lesz, lélek.

“Gondoltad-e, Edward Anglesey, azokban az időkben, amikor még te is jártál, hogy a feleséged egy szürke, négy lábú szörnyeteg lesz?”

Nem érdekes. A fontos az, hogy jöjjenek ide fajtájabeliek, nőstények és hímeek. Az állomás szűk látóköru, kicsinyes terve szerint még két földi évig kell várnia, s akkor is csak egyetlen hozzá hasonló bábut küldenek majd, egy vacak emberei agyat, amely jogosan egy jupiterlakót megillető szemmel néz majd körül a világban. Ezt nem lehet elviselni!

Ha nem volna olyan fáradt...

Joe felült. A felismerés nyomán az álom kiment a szeméből. Nem fáradt, ez a fáradtság szóra sem érdemes. Anglesey fáradt. Anglesey, az emberi része, amely hónapok óta csak hébe-hóba szunyókál egypár percig, amelynek pihenését az utóbbi napokban megzavarta Cornelius... az emberi test roppan össze, adja fel a harcot, küldi le a tudatsugár mentén az álom egyik puha hullámát a másik után Joe-hoz.

A testi feszültség az ég felé hullámozott: Anglesey felriadt.

Elkáromkodta magát. Ahogy ott ült a sisak alatt, lanyhuló összpontosítása következtében a Jupiter élénk képei elhalványultak, mintegy átlátszóvá váltak, s az acélbörtön laboratóriuma élesebb

valóságként bukkan elő mögüle. Megszakad a kapcsolata. Gyorsan, tapasztalat szülte ügyességgel újból fázisba hozta magát a másik agyvelő idegáramaival. Álmoságot akart kényszeríteni Joe-ra, ugyanúgy, ahogy egy ember önmagára álmodni akar kényszeríteni.

De ez, mint az álmatlanságban szenvedő embereknek általában, neki sem sikerült. A Joe-testet túlságosan gyötörte az éhség. Felállt, és a körülkerített térségen át a fészkerhez indult.

A K-cső vadul rezegni kezdett és kiégett.

A hajók indulása előtti éjjelen Viken és Cornelius sokáig fennmaradt.

Valójában persze nem volt éjjel. Az apró hold tizenkét óra alatt került meg vágatva a Jupitert, ért vissza sötétségből sötétségbe, s szirtjei felett bizonyára egy halvány kis nap úszott, amikor az órák szerint Greenwichben a boszorkányok még javában dáridóztak. De az állomás személyzetének jó része ilyenkor már aludt.

– Nem tetszik ez nekem – mondta Viken a homlokát ráncolva. – Mire jó a terveket ilyen hirtelenében megváltoztatni? Túlságosan kockázatos dolog.

– De hisz mindössze hányat?... Három hím és egy tucat nőstény múltényt kockáztattok – válaszolta Cornelius.

– És tizenöt J-hajót. Az összeset, ami van. Ha Anglesey elképzelése nem válik be, hónapokig, sőt egy évig vagy még tovább eltarthat, amíg újakat építhetünk, és megint elkezdhetjük a légi megfigyelést.

– De ha beválik – replikázott Cornelius –, nem lesz szükségetek J-hajókra, csak amikor majd újabb lényeket akartok leküldeni. Annyira el lesztek foglalva a bolygó felszínéről nyert adatok feldolgozásával, hogy úgyse marad majd időtök a felső légréteggel bajlódni.

– Ez igaz. Csakhogy arra nem számítottunk, hogy ez ilyen hamar lesz. Újabb telpásokat akartunk kihozni ide még néhány múltény vezérlésére...

– De *nincs* rájuk szükség – mondta Cornelius. Szivarra gyújtott, nagyot pöffentett, s közben a megfelelő szavakat kereste. – Legalábbis egy ideig nem lesz rájuk szükség. Joe már odáig jutott el, hogy ha most segítséget kap, egyetlen ugrással a történelem sok ezer esztendejét hagyja maga mögött; belátható időn belül még valamiféle rádiót is készíthet, ami aztán a telepatikus vezérlést jórészt feleslegessé fogja tenni. Segítség nélkül viszont egy helyben topogna. Ostobaság egy magas képzettségű emberi telpással fizikai munkát végeztetni, s pillanatnyilag a múltényekre csak ezen a téren van szükség. Persze mihelyt a jupiteri kolónia már jól áll a lábán, leküldhettek további bábukat is.

– A kérdés azonban az – makacsodott Viken –, vajon Anglesey egyedül képes-e egyszerre betanítani valamennyi lényt. Napokon át tehetetlen csecsemők lesznek. És hetekig fog tartani, amíg a saját erejükből tudnak majd gondolkodni és cselekedni. Tud-e ez alatt az idő alatt Joe vigyázni rájuk?

– Hónapokra való élelme és fűtőanyaga van raktáron – válaszolta Cornelius. – Ami pedig Joe képességeit illeti... hm... e tekintetben nem tehetünk mást, mint hogy elfogadjuk Anglesey véleményét. Ő az egyetlen, akinek belső információi vannak.

– De biztos-e, hogy ha egyszer ezek a jupiterlakók kialakítják a maguk egyéniségét – nyugtalankodott Viken –, Joe mellé fognak felzárkózni? Ne felejtsd el, hogy a múltévek nem pusztán másolatai egymásnak. A bizonytalansági elv következtében mindegyiknek megvan a maga sajátos génstruktúrája. Ha csak egyetlen emberi agy van a Jupiteren e sok-sok idegen közt...

– Egyetlen *emberi* agy? – suttogta alig hallhatóan Cornelius. Viken kérdezni akart valamit, de a másik sietve folytatta:

– Ő, abban biztos vagyok, hogy Anglesey továbbra is megőrzi felettük az uralmat – mondta. – Az egyénisége rendkívül erős.

Viken meglepetten nézett rá.

– Tényleg?

A pszionikus bólintott.

– Igen. Az elmúlt hetekben többet láttam őt, mint bárki más. És én foglalkozásomnál fogva természetesen inkább az emberek pszichéjét s nem a testét vagy a szokásait vizsgálom. Ti egy házsártos nyomorékot láttok benne, én viszont egy elmét, amely fizikai hátrányai kiegyenlítésére olyan óriási energiát, olyan emberfeletti koncentrációképeséget fejlesztett ki magában, hogy az szinte már ijesztő. Ha ez az elme egy egészséges test birtokába jut, semmi sem lehetetlen számára.

– Ebben igazad lehet – mormolta egy kis szünet után Viken. – De ez most már amúgy se érdekes. A kocka el van vetve, a rakéták holnap indulnak lefelé. Remélem, minden jól fog menni.

Egy kis szünetet tartott. A szobácskában a ventilátorok zümmögése természetellenesen hangos volt, s a falon egy csinibaba képei színei megbotránkoztatóan rikítottak.

– A magad munkáját illetően nagyon szófukar vagy, Jan – mondta végül Viken. – Számításod szerint mikor fogsz elkészülni a saját tudatkivetítőddel, és mikor kezded meg a kísérleteket?

Cornelius körülnézett. Az ajtó, amely egy üres folyosóra nyílt, nyitva állt, Cornelius kinyújtva kezét becsukta, s csak aztán szólalt meg halványan vigyorogva:

– Már néhány nap óta kész van. De ne mondd el senkinek.

– Ez hogy lehet? – Viken összeresztette. A kis gravitáció mellett már ez a mozdulat is kiemelte a székből, és a kettejük közt álló asztal közepéig lendítette. Viken visszalökte magát, és várt.

– Már csak amolyan felesleges látszatmunkákat végeztem rajta – válaszolta Cornelius. – Igen erős érzelmi pillanatra vártam, olyan pillanatra, amikor biztos lehetek benne, hogy Anglesey teljesen Joe-ra összpontosítja figyelmét. Ez a holnapi vállalkozás remekül megfelel a céljaimnak.

– De miért?

– Mert meg vagyok győződve róla, hogy a gépnek pszichológiai és nem fizikai természetű hibája van. Szerintem Anglesey valamilyen, tudatalattijában rejtőző okból nem akar a Jupiterről tapasztalatokat szerezni. Az effajta konfliktus pedig rezgésbe hozhatja a pszionikus erősítő áramkört.

– Hm! – Viken az állát dörzsölgette. – Lehetséges. Az utóbbi időben Ed nagyon megváltozott. Már az ideérkezésemkor is elég indulatos volt, de akkor legalább néha-néha még leült egy parti pókerre. Most azonban annyira magába zárkózott, hogy már nem is mutatkozik közöttünk. Ez eddig eszembe se jutott, de istenemre... igazad lehet, a Jupiter, úgy látszik, valamilyen hatással van rá.

– Ühm! – Cornelius bólintott. Nem akart sokat magyarázni, például nem említette meg azt a jellemző epizódot, amikor Anglesey megkísérelte leírni, milyen érzés jupiterlakónak lenni.

– A korábbi telpásokra – mondta elgondolkozva Viken – a Jupiter nem volt semmi különösebb hatással. És Edre sem, amíg alacsonyabb fajtájú lényeket vezérelt. Csak azóta változott meg, hogy Joe lement a bolygó felszínére.

– Igen, igen – vágta rá Cornelius. – Erre már én is rájöttem. De hagyjuk már a szakmai kérdéseket...

– Ne. Várj egy pillanatra! – Viken halk, sietős hangon beszélt, s nem nézett Corneliusra. – Most kezdem csak összeszedni a gondolataimat. Eddig még sose próbáltam elemezni ezt az ügyet, egyszerűen tudomásul vettem a kellemetlen helyzetet. De csakugyan van valami sajtóságos Joe-ban. És ez nem származhat sem a fizikai felépítéséből, sem a környezetből, mert az alacsonyabb rendű lényekkel nem volt semmi baj. Talán az volna

az oka, hogy Joe az első olyan bábu a világon, amelynek emberi intelligenciája van?

– Sötétben tapogatózunk – válaszolta Cornelius. – Holnap talán már megfelelhetek a kérdésedre. Egyelőre még semmit se tudok.

Viken felegyenesedett. Halvány szemét a másik férfira függesztette, és rezzenetlenül rajta tartotta.

– Egy pillanat – mondta.

– Igen? – Cornelius félig felemelkedve felé fordult. – Fejezzük be, kérlek. Ilyenkor én már aludni szoktam.

– Te sokkal többet tudsz, mint amennyit mondasz – jegyezte meg Viken. – Nem így van?

– Hogy jut ilyesmi eszedbe?

– Nem tartozol a világegyetem legügyesebb hazudozói közé. Ráadásul nagyon is kiálltál Anglesey terve mellett, hogy küldjünk le további lényeket. Sokkal határozottabban kiálltál, mint ahogy ezt egy újonnan jöttől várni lehetne.

– Már mondtam, hogy szeretném, ha valami elvonná a figyelmét, amikor...

– De annyira szeretnéd? – vágta rá Viken.

Cornelius egy pillanatig hallgatott. Aztán felsóhajtott, és hátradőlt székében.

– Na jól van – mondta. – Meg kell bíznom a titoktartásodban. Nem vagyok biztos benne, hogy ti, az állomás öreg legényei, hogyan fogjátok fogadni a dolgot. Nem akartam kifecsegni elképzeléseimet, hátha tévesek. A beigazolt tényeket igen, azokat majd elmondom nektek, de nem szeretném senkinek hitét egy pusztá elmélettel megrendíteni.

– Mi az ördögről beszélsz?!

Cornelius nagyot pöffentett szivarjából, a parazsa úgy villant fel és hunyt ki, akár a Perseus egyik kis vörös csillaga.

– Az V. Jupiter-hold nem pusztán kutatóállomás – mondta halkán. – Ez nektek amolyan életforma is, nem? Senki se jön ide, még egyetlen turnusra sem, akinek az itteni munka ne volna fontos. Azok pedig, akik újra és újra elszegődnek ide, az itteni munkában valami olyat találnak, amit a Föld semmilyen kincse nem tud nyújtani nekik. Nem így van?

– De igen – válaszolta csaknem suttogva Viken. – Nem gondoltam, hogy ennyire átlátsz rajtunk. De mi következik ebből?

– Amíg nem tudom bizonyítani, nem akartam megmondani nektek, hogy ez az egész esetleg kárba veszett munka. Lehet, hogy ti valamennyien

el pocskoltatok az életeteket, kiszórtatok egy csomó pénzt, s a végén összezsomagolhattok, és mehettek haza.

Viken hosszú arcán egy izom se rándult. Úgy látszott, mintha megdermedt volna. De azért elég nyugodt hangon kérdezte:

– Miért?

– Vegyük például Joe-t – mondta Cornelius. – Agyának ugyanakkora befogadóképessége van, mint bármelyik felnőtt embernek. Mióta “megszületett”, az összes érzékszervi tapasztalatát önmagának, a saját agycelláiban feljegyezte, nem csupán Anglesey idéfenti memóriatárolójában. Amellett tudnod kell, hogy a gondolat is érzékszervi tapasztalat. És a gondolatokat nem lehet amolyan kis vasúti sínpárokra szétterelni, összefüggő teret alkotnak. Valahányszor Anglesey szellemi “raportban” van Joe-val, és gondolkodik, a gondolatok ugyanúgy átfutnak Joe idegrendszerén, mint a saját magáén, s minden gondolat magával hordja az asszociációit, és az agy minden asszociált emléket feljegyez. Ha például Joe egy kunyhót épít, a gerendák alakjáról Angleseynak eszébe jut valamilyen geometriai alakzat, amely aztán felidézi benne a Pitagorasz-tételt...

– Értem – mondta óvatosan Viken. – Ez azt jelenti, hogy Joe agyvelejében egy idő után minden felhalmozódik, ami Ed agyvelejében volt.

– Így van. Mármost egy működő idegrendszer... a mi esetünkben egy *nem emberi* idegrendszer, a maga tapasztalati emlékképeivel... ez szerintem az egyenlőség igen jó definíciója. Nem?

– De igen. Úristen! – Viken felugrott. – Csak nem akard azt mondani, hogy Joe... átveszi a vezérlést?

– Bizonyos formában. Nagyon rejtett, automatikus, tudat alatti módon.

– Cornelius mély lélegzetet vett, és aztán nekivágott:

– A mesterséges jupiterlakó majdnem tökéletes élőlény, biológusaitok belerakták mindazt a tapasztalatot, amit azokból a hibákból merítettek, amelyeket a természet a mi megszerkesztésünk során elkövetett. Joe kezdetben csupán egy távirányított biológiai szerkezet volt, de később Anglesey és Joe ugyanazon személyiség két arculatává vált. És aztán lassanként az erősebb, egészségesebb test, amelynek gondolatai nagyobb kiterjedéssel rendelkeztek, vagyis Joe vált az uralkodó összetevővé. Itt van például ezeknek a lényeknek a leküldése... Anglesey csak gondolja, hogy erre megvannak a maga logikai érvei, a valóságban az “érvei” nem egyebek, mint a Joe-arculat ösztönös vágyainak megindoklása.

Anglesey tudatalattija átlátja a helyzetet, homályos formában értenie, éreznie kell, hogy emberi énje fokozatosan aláveti magát *Joe* mindent elsöprő ösztöneinek és *Joe* vágyainak. Igyekszik megvédeni a maga személyiségét, de *Joe* ébredező, jóval erőteljesebb tudatalattija leigázza.

Durva fogalmazásban – fejezte be Cornelius bocsánatkérő hangon – ez az oka a K-csövekben tapasztalható rezgéseknek.

Viken bólintott, lassan, mint egy öregember.

– Igen, értem – mondta. – Az odalenti idegen környezet, az eltérő agystruktúra... Úristen! *Joe* elnyeli Edet! A bábos bábbá változik! – Viken egyenesen betegnek látszott.

– Részemről mindez csak pusztá feltevés – mondta Cornelius. Egyszerre nagyon fáradtnak érezte magát. Nem volt kellemes illet tennie Vikennel, akit szeretett. – Érted a dilemmát, ugye? Ha igazam van, úgy előbb-utóbb minden telpásból jupiterlakó lesz... szörnyeteg két testtel, amelyek közül az emberi test a kevésbé fontos, a kiegészítő rész. Ez azt jelenti, hogy egyetlen telpás sem lesz hajlandó műlényt vezérelni... ami viszont a terv végét jelenti.

Felállt.

– Sajnálom, Arne. Te kényszerítetted ki belőlem ezeket a gondolatokat, s most egész éjjel nem tudsz majd aludni a nyugtalanságtól, holott lehet, hogy tévedek, és így feleslegesen nyugtalankodsz.

– Nincs semmi baj – motyogta Viken. – Lehet, hogy nem tévedsz.

– Nem tudom. – Cornelius az ajtó felé indult. – Holnap megkísérlem felderíteni a dolgot. Jó éjszakát!

A rakéták holdat megrázó mennydörgései, a fülsiketítő robaj, amellyel elröppentek építőállványaikról, már réges-rég elnémultak. A flotta most már másodlagos torlósugaras motorjait megfeszítve acélszárnyakon siklott a Jupiter haragvó égboltján.

Cornelius kinyitotta a kormányfülke ajtaját, s azonnal a jelzőberendezésre pillantott. Valahol másutt egy bemondó minden állomással közölte a hírt: “Egy hajó tönkrement, két hajó tönkrement”, de Anglesey, ha rajta volt a sisak, nem engedte, hogy bármilyen hang eljusson hozzá. Egy készséges műszerész Cornelius tudatkivetítője fölé egy műszertáblát eszkábált tizenöt vörös és tizenöt kék lámpával, hogy ő is tudomást szerezhessen az eseményekről. Színleg persze Anglesey számára készült, jóllehet a telpás kijelentette, hogy rá se fog nézni.

Négy vörös lámpa sötét volt, s így négy kék lámpa már nem fogja jelezni, hogy a hajója épségben leszállt a Jupiterre. Forgószél,

villámcsapás, lebegő jégmeteor, egy csapat rájaszerű, vassűrű és vaskemény húsú madár – száz és száz dolog adódhatott, ami e négy hajót összezúzta, és a roncsokat a mételyes erdőség fölé kergette.

Négy hajó, ott egye a fene! A négy élő teremtményre gondolj, amelyeknek agyveleje a tieddel is felveheti a versenyt; e teremtményekre, amelyek előbb sokéves öntudatlan éjszakára voltak kárhóztatva, és csupán egyetlen értetlen pillanatra ébredtek fel, hogy máris véres szilánkokká törjenek egy jéghegység oldalán. Erre a könnyelműségre, érzéketlenségre Cornelius gyomra görcsösen megremegett. Kétségtelenül minderre szükség volt ahhoz, hogy a Jupiteren értelmes lények éljenek, de akkor már csináljuk gyorsan és a legkisebb kockázattal, úgy, hogy a következő nemzedék szerelemből szülessék, és ne gépek útján!

Becsukta maga mögött az ajtót, és egy pillanatig lélegzet-visszafojtva várakozott. Angleseyből csak egy tolószéket meg a sisak rézvörös ívét látta, szemközt a túloldali fallal. A telpás meg se moccant, mint aki nincs öntudatánál. Helyes! Kellemetlen, sőt végzetes volna, ha megtudná, hogy legtitkosabb gondolatait kikémelelik. De nem is kell megtudnia. Hisz a koncentráció a külvilággal szemben vakká, süketté teszi.

A testes pszionikus ennek ellenére a legnagyobb óvatossággal surrant át a szobán az új tudatkivetítőhöz. Nem nagyon volt ínyére ez a leskelődés, nem is vállalta volna, ha bármilyen más lehetőséget látna. De nem érzett különösebb büntudatot sem. Ha gyanúja beigazolódik, ez azt jelenti, hogy Anglesey valami nem emberivé torzul, még hozzá anélkül, hogy ennek tudatára ébredne. Kémkedésével esetleg megmentheti őt.

Cornelius óvatosan bekapcsolta a mérőműszereket, és nekifogott, hogy felmelegítse a csöveket. Az Anglesey gépébe beépített rezgésszámláló pontosan megadta neki a telpás alfaritmusát, alapvető biológiai óraművét. “Legelőször is – gondolta Cornelius – erre szabályozom majd be magamat, aztán kitapogatom a rejtettebb elemeket, és amikor a saját készülékem már teljesen fázisban van az övével, észrevétlen kifürkészem, és...”

Meg kell találnom a hibát. Bele kell látnom Anglesey meggyötört tudatalattijába, meg kell tudnom, mi az a Jupiteren, ami vonzza, s amitől ugyanakkor retteg.”

Öt hajó tönkrement.

De most már nem lehetnek messze a landolás pillanatától. Esetleg összesen csak öt hajó pusztul el. Tíznek talán sikerül lejutnia. És akkor tíz társa lesz... Joe-nak?

Cornelius felsóhajtott. A nyomoréokra nézett – ott ült süketen, vakon az emberi világ iránt, amely nyomorékká tette. Cornelium szánalom és harag fogta el. Nem igazság ez, egyáltalán nem.

Még Joe-val szemben sem. Joe nem olyan lélekfaló szörnyeteg. Hisz még rá sem eszmélt, hogy ő Joe, s hogy Anglesey puszta függelékké változott. Nem Joe akarta, hogy “megszülessen”, és ha az emberi párjától most megfosztják, ezzel valószínűleg pusztulását okozzák.

Így vagy úgy, mindig meg kell adni az árát, ha az emberiség túllépi a megengedhető határt.

Cornelius néma szitkokkal illette önmagát. Na, gyerünk dolgozni! Leült, és a fejére tette a sisakot. A hordozósugár gyengén, hangtalanul lüktetni kezdett, tudatának mélyén a neuronok megremegtek. Ezt – gondolta Cornelius – szavakkal nem lehet leírni.

Felnyúlt és Anglesey alfájára kapcsolt. Saját alfájának valamivel alacsonyabb frekvenciája volt, s így a jelzéseket transzponálnia kellett. De még ekkor sem tudta felfogni őket. Hát persze – előbb meg kell találnia a pontos hullámalakzatot, hisz a gondolatnál éppoly fontos a színezet, mint a zenénél. Lassan, igen-igen óvatosan beigazította a tárcsát.

Valami átsuhant a tudatán: kavargó felhők az ibolyavörös égbolton, a horizont nélküli roppant térségen vágató szél... aztán elvesztette a kapcsolatot. Remegő ujjakkal újra hangolt.

A Joe és Anglesey közti tudatsugár kiszélesedett, s Cornelium is az áramkörbe fogadta. Most Joe szemével látott – egy dombon állt, a jéghegyek fölött az égre bámult, az első rakéta nyomát kereste – de ugyanakkor még mindig Jan Cornelius volt, aki elmosódva maga előtt látta a mérőműszereket, érzelmek, jelzések után tapogatózott, az Anglesey lelkén eluralkodó rettegés okát kutatta.

Hirtelen rettegést érzett, szinte az arcába vágott.

A pszionikus felderítés nem puszta passzív lehallgatás. Ahogy a rádióvevőkészülék szükségképpen egy gyenge adókészülék is, éppúgy a pszionikus spektrum energiaforrásával összehangolt idegrendszer maga is kibocsát hullámokat. Normális körülmények közt ez a hatás persze jelentéktelen, ha azonban az impulzusok bármelyik irányban áttételes és felerősítő egységek rendszerén haladnak át, méghozzá egy erős, negatív visszacsatolás mellett...

Kezdetben a pszionikus pszichoterápia eredménytelennek bizonyult, mert amikor az egyik ember felerősített gondolatai behatoltak a másik ember agyvelejébe, az utóbbi idegciklusaival a közönséges vektortörvényeknek megfelelően fonódtak össze. Ennek pedig az lett az

eredménye, hogy az új rezgések mindkettőjükénél a gondolatok rettentő csapkodásában nyilvánultak meg. Az önuralomra beidegződött analitikust ez nem zavarta, a beteg azonban hevesen reagált rá.

De végül is sikerült az alapvető emberi hullámok színezetét is megmérni, s ekkor a pszionikus terápiát tovább folytatták. A modern telpaprojektor, tudatkivetítő elemzi a felfogott jelzéseket, és jellemzőit a "lehallgató" neuronmintázatának megfelelően alakítja át. Az adóagyvelő *valóban* eltérő rezgései, amelyeket a vevőneuronok mintázatára lehetetlen feltérképezni, ezeket a rezgéseket kiszűrték.

Az ilyenképpen kiegyenlített idegen gondolatot az analitikus éppoly jól megérti, mint saját gondolatait. Ha a beteg tudatsugár áramkörön van, egy rátermett telpás fogja tudni a jelzéseit anélkül, hogy a betegnek ezt feltétlenül észre kelljen vennie. A telpás kitapogathatja a másik ember gondolatait, vagy átültetheti a saját magáét.

Cornelius terve – amely egy pszionikus szemében kézenfekvő terv volt – ezen alapult. Észrevétlen felfogja Anglesey-Joe gondolatait. Ha elmélete helytálló, s a telpás egyénisége valóban egy szörnyeteg egyéniségévé torzult, akkor a gondolatai túlságosan idegenek lesznek ahhoz, hogy áthaladhassanak a szűrőkön. Cornelius csak itt-ott fog valamit elkapni belőlük, vagy egyáltalán semmit se tud majd észlelni. Ha azonban az elmélete nem helytálló, s Anglesey még mindig Anglesey, úgy csupán egy normális emberi tudatfolyamatot fog venni, s akkor majd más bajt okozó tényezőkre fordíthatja figyelmét.

Agyveleje felbömbölt.

"Mi történik velem?"

A hullámtalálkozás, amely gondolatait fűrészfogas zagyvalékká torzította, egy pillanatra páni rémülettel torzította el. Lélegzet után kapkodott ott a jupiteri szélben, rémséges kutyái pedig megéreztek benne az idegenséget, és felvinnyogtak.

De aztán felismerte, mi történt, emlékezett, s oly harag lángolt fel benne, amely elsöpörte a félelmet. Joe teleszívta tüdejét, hangos üvöltést hallatott, a domboldal harsogott visszhangjától:

– Eredj az agyamból!

Érezte, hogy Cornelius a tudatalattija felé tekergőzik. Szellemi csapásának mindent elsöprő erejével a pszionikus nem tudott szembeszegülni. Joe felnevetett, vagy inkább felvicsordult, s enyhítette a nyomást.

Feje felett, a dörgő fellegek közt felvillant az első leereszkedő rakéta vékony lángja.

Cornelius agya a világosság felé tapogatózott vissza. Víz felszínén tört át, szája levegő után kapkodott, s keze a tárcsa után nyúlt, hogy leállítsa a gépet, hogy meneküljön.

– Ne olyan gyorsan, hé! – Joe dühös parancsától a pszionikus izmai megmerevedtek. – Hadd lássam, mit jelent ez! Állj meg, hadd nézzem! – Olyan impulzust vágott felé, amelyet tán egy izzó kérdőjellel lehetne érzékeltetni. A pszionikus előagyán szilánkokban robbant át az emlékezet.

– Ahá! Tehát erről van szó! Azt gondoltad, hogy félek lejönni ide, félek Joe-nak lenni, s azt akartad tudni, miért. De hisz már *megmondtam*, hogy nem félek.

– Hinnem kellett volna neked – suttogta Cornelius.

– Hát akkor most eredj az áramkörből – folytatta Joe a szavakba foglalt dörmögést. – S többet ne gyere be a kormányfülkébe, érted? K-cső ide, K-cső oda, nem akarlak többé látni. Lehet, hogy nyomorék vagyok, de azért ízekre tudnád szedni. Na, fejezd be a lehallgatást, s hagyj békén! Az első hajó pillanatokon belül landolni fog.

– Te nyomorék vagy? Te, Joe Anglesey?

– Micsoda? – A domboldalon álló nagy szürke lény felemelte vad fejét, mintha hirtelen trombitaharsogást hallott volna. – Mit akarsz ezzel mondani?

– Nem érted? – kérdezte a gyenge, habozó gondolat. – Hisz tudod, hogyan működik a tudatkivetítő. Jól tudod, hogy Anglesey agyvelejében kitapogathattam volna Anglesey gondolatait anélkül, hogy az interferencia észrevehető lett volna. Viszont egy nem emberi agyvelőt egyáltalán nem tapogathatnék ki, s az nem is fedezhetne fel engem. A szűrők nem eresztenék keresztül a jelzéseket. Te pedig a legelső töredék másodpercben megérezted. Ami azt jelenti, hogy te emberi gondolat vagy egy nem emberi agyvelőben.

Nem vagy többé félholt a Jupiter Ötön. Te Joe... Joe Anglesey vagy.

– Kutya legyek, ha nem így van! – vágta rá Joe.

Egyetlen brutális impulzussal kikapcsolta Angleseyt, kilökte Cornelius az agyából, s lerohant a domboldalon az űrhajó elé.

Cornelius csak percekkal később ébredt fel. Úgy érezte, széthasad a feje. Kitapogatta a főkapcsolót, lecsapta, a sisakot lekapta fejéről, és nagy csörömpölés közepette a földhöz vágta. Az azonban már egy kis időbe telt, amíg összeszedte erejét, hogy ugyanezt tegye Anglesey készülékével is. Mert a telpás teljesen magatehetetlen volt.

A betegszoba előtt ültek és vártak. Éles fényben úszó szoba volt, benne minden puszta fém és műanyag, a levegőben fertőtlenítő szaga terjengett – a hold szívének közelében, ahol a Jupiter rettenetes arcát mérföldes sziklák takarták el.

Viken és Cornelius kettesben üldögélt ebben a zsúfolt szobácskában. Az állomás többi munkatársa gépiesen tovább végezte dolgát, hogy eltöltsék az időt, amíg megtudják, mi történt. Az ajtó mögött három biomechanikus, aki egyben az állomás orvosi személyzetét képviselte, a halál angyalával viaskodott azért a valamiért, amely valaha Edward Anglesey volt.

– Kilenc hajó ért le – mondta tompa hangon Viken. – Két hím és hét nőstény. Ezzel már lerakhatjuk a kolónia alapját.

– Genetikus szempontból jobb volna, ha többen lennének – jegyezte meg Cornelius. Halkan beszélt, jókedvét rejtegetve. Bár volt ebben a dologban valami félelmetes is.

– Még mindig nem értem, mi történt – mondta Viken.

– Pedig most már eléggé világos. Tán illett volna, hogy korábban rájőjjenek. Minden tényt ismertünk, csak épp az egyszerű, nyilvánvaló következtetést nem tudtuk levonni. Nem, mi mindenáron valamilyen Frankenstein szörnyeteget akartunk magunknak elképzelni.

– De hát – szólt közbe Viken – valóban Frankensteint játszottunk. Hisz Ed haldoklik.

– Ez attól függ, hogyan határozod meg a halált. – Cornelius nagyot szippantott szivarjából; valamire szüksége volt, akármire, amitől lehiggad. Szándékosan érzelemmentesre fogta hangját. – Ide figyelj. Nézzük a tényeket. Először is itt van Joe, emberi agyképességekkel felruházott teremtmény, amelynek azonban nincsenek gondolatai. Vagyis egy tökéletes Locke-féle *tabula rasa*, amelyre Anglesey tudatsugara mindent ráírhatott. Helyesen, bár alaposan elkésve, azt a következtetést vontuk le, hogy ha elegendő írás lesz rajta, kialakul majd benne valamilyen egyéniség. A kérdés azonban az volt: kinek az egyénisége? Mert mi, valószínűleg az ismeretlentől való érthető emberi félelem miatt, azt tételeztük fel, hogy egy efféle idegen testben csakis szörnyeteg egyéniség jöhet létre. Következésképpen ellenséges indulatokat fog tanúsítani Anglesey iránt, és el akarja majd nyelni őt.

Az ajtó kinyílt. Mindketten talpra ugrottak.

A főbész tagadóan intett fejével.

– Reménytelen eset. Tudatalatti sokkból eredő jellegzetes sérülések. Közel a vég. Ha tökéletesebb felszerelésünk volna, talán...

– Nem – vágott közbe Cornelius. – Aki eltökélte, hogy nem él tovább, azt lehetetlen megmenteni.

– Tudom. – A fősebész levette maszkját. – Rágyújtanék. Kinek van cigarettája? – Keze kissé remegett, ahogy átvette Vikentől a cigarettát.

– De hogyan tudott... bármit eltökélni? – A fizikus elfulladt. – Hisz azóta, hogy Jan elrántotta attól... attól a dologtól, eszméletlen.

– Már korábban eltökélte – válaszolta Cornelius. – És ami azt illeti, annak a testnek ott a műtőasztalon rég nincsenek gondolatai. Tudom, hisz ott voltam. – Kissé megborzongott. Csak az a jó adag idegcsillapító tudta tőle távol tartani a lidércnyomást. Később majd ki kergettetnie ezt az emléket.

Az orvos mélyet szippantott cigarettájából, egy pillanatig a tüdejében tartotta a füstöt, és aztán hevesen kifújta.

– Ez, azt hiszem, a munka végét jelenti – mondta. – Egyetlen telpást sem fogunk kapni.

– Erre mérget vehetünk! – Viken hangja rekedt volt. – Saját kezűleg töröm szét azt a nyomorult masinát.

– Lassan a testtel! – vágott közbe Cornelius. – Hát nem érted? Ez nem a vég, hanem a kezdet!

– Én most visszamegyek – mondta az orvos. Elnyomta cigarettáját, és bement az ajtón. Halálcsendesén csukta be maga mögött.

– Mit akarsz ezzel mondani? – kérdezte Viken, mint aki valamilyen torlaszt akar emelni gondolatai elé.

– Hát nem érted? – bömbölte Cornelius. – Joe most már Anglesey összes szokásának, gondolatának, emlékének, előítéletének, érdeklődésének birtokában van. Igaz, az eltérő test és az eltérő környezet bizonyos változásokat okoz, de nem nagyobb változásokat, mint amilyeneknek valaki lent a Földön adott esetben ki van téve. Ha arról van szó, hogy kigyógyulhatsz egy pusztító betegségből, nem vállalnád-e, hogy kissé vad és durva legyél? Ebben nincs semmi abnormis. És az sem abnormis, hogy valaki egészséges akar lenni, ugye? Érted már?

Viken leült. Hosszú ideig szótlánul bámult maga elé.

Aztán lassan, óvatosan megszólalt:

– Azt akarod mondani, hogy Joe most Ed?

– Vagy Ed Joe. Ahogy akarod. Most azt hiszem, Joe-nak hívja magát... szabadulása szimbólumaként... de azért változatlanul önmaga. Mert mi más az én, mint a létezés folytonossága?

Ő ezt még nem egészen érti. Csak azt tudta... megmondta nekem, s el kellett volna hinnem, hogy a Jupiteren erős és boldog. Miért rezgett a

K-cső? A hisztéria tünete volt! Anglesey tudatalattija nem attól félt, hogy a Jupiteren van, hanem attól, hogy vissza kell ide jönnie!

És aztán ma lehallgattam a gondolatait. Addigra már az egész lényét Joe-ra összpontosította. Vagyis vágyának elsődleges forrása Joe életerős teste volt, nem pedig Anglesey beteg teste. Ez aztán egy más impulzusmintázatot hozott létre; nem volt annyira idegen, hogy ne haladhatott volna át a szűrőkön, de ahhoz már eléggé idegen volt, hogy interferenciát okozzon. Így hát megérezte a jelenlétemet. És éppúgy felismerte a valóságot, mint én.

Tudod mi volt az utolsó, amit éreztem, mielőtt Joe kihajított az agyából? Nem haragudott többé. Igaz, gorombán viselkedett, de az uralkodó érzése az öröm volt.

Én aztán tudom, milyen erős egyénisége van Angleseynek! Hogy a csudába gondolhattam, hogy egy olyan hirtelen nőtt gyerekagyvelő, mint amilyen Joe-é, leigázhatja? Az orvosok odabent... ugyan! Egy porhüvelyt igyekeznek megmenteni, amit Anglesey ledobott magáról, mert haszontalan!

Cornelius elhallgatott. Egészen berekedt a sok beszéd-től. Fel-alá járkált a szobában, a szivarfüsttel öblögetett, de nem szívta le.

Néhány pillanat múlva Viken tétovázva megszólalt:

– Helyes. Te ezt tudod, hisz, mint mondtad, ott voltál. De most mitévők legyünk? Hogyan vehetjük fel a kapcsolatot Eddel? Akar-e majd velünk egyáltalán valaha is kapcsolatot keresni?

– Hát hogyan akarna – válaszolta Cornelius. – Ne feledd, hogy változatlanul önmaga. Most, hogy megszabadult a nyomorék test miatti kielégületlenségtől, sokkal barátságosabb lesz. Mihelyt az új barátai felett érzett öröme elhalványul, szívesen fog majd beszélni olyan valakivel, aki egyenlő vele.

– Igen, de ki lesz hajlandó egy másik múltényt vezérelni? – kérdezte gúnyosan Viken. – Én a magam részéről teljesen meg vagyok elégedve ezzel a girhes testemmel!

– Nem Anglesey volt az egyetlen nyomorék a Földön – jegyezte meg csöndesen Cornelius.

Viken tátott szájjal meredt rá.

– Amellett öregedő emberek is akadnak – folytatta a pszionikus, félig-meddig önmagához intézve a szavakat. – Egy szép napon, barátom, amikor majd úgy érezzük, hogy már csak kevés időnk van hátra, pedig még olyan sok mindent szeretnénk megtudni, tán mi is örülni fogunk, ha egy jupiteri testben még egy életet leélhetünk. – A szivarjára biccentett. – Igaz,

kemény, eleven, viharos élet lesz... veszélyes, verekedős, erőszakos élet, de olyan élet, amelyben I. Erzsébet napjai óta tán egyetlen embernek sem volt része. Ó, egyáltalán nem lesz nehéz jupiterlakókat találni!

Hátranézett, mert a sebész újból kijött a betegszobából.

– Nos? – kérdezte rekedten Viken.

Az orvos leült.

– Vége van – mondta.

Egy pillanatig mind a hárman bizonytalan érzésektől eltelve hallgattak.

– Furcsa – szólalt meg végre az orvos. Cigaretta keresgélt, de nem talált. Viken némán megkínálta. – Furcsa. Láttam már hasonló eseteket. Olyan embereket, akik egyszerűen lemondtak az életről. De azt még sose láttam, hogy valaki haldoklás közben mosolyogjon... mindvégig mosolyogjon.

GYEREKEK ÉS ROBOTOK

Dr. Thomas Merrinoe a szíve legmélyén fájlalta ugyan, hogy tízesztendős fiacskája a lángésznek semmiféle tanújelét nem adja, de azért hálás volt a sors apró adományaiért is. A fiúnak nem volt például két feje, nem is volt a szó orvosi értelmében komplett idióta. Ha az ember tárgyilagos akart lenni, majdhogynem megkockáztathatta azt az állítást is, hogy Timothy normális példánya fajtájának – talán a szokásosnál kissé bőkezűbben adagolt atavisztikus vonásokkal.

Ez utóbbi tény dr. Merrinoe bámulatának kiapadhatatlan forrása volt. Elektronikus agyakat tervező és konstruáló tudóscsoportnak volt az igazgatója, s e minőségében mélységesen felháborította a gondolat, hogy különösebb szakképzettség nélkül akár csak afféle alsóbbrendű kalkulátort is elő lehet állítani, amilyen egy emberi lény. Szerencsére – vagy ki tudja? – ez nem csökkentette Timothy iránti szeretetét.

Dr. Merrinoe azonban nem ütötte meg a szerető atyáktól megkívánt szokásos mértéket. Felesége, a józan, szőke Mary, aki a trigonometriáról azt hitte, hogy az egy súlyosabb fajta hasmútét, ugyancsak nagy fáradtsággal tudta meggyőzni hitvesét, hogy a csecsemő- és kisgyermekkor nemcsak kívánatos, de szükséges állapot. Dr. Merrinoe a rá jellemző szakmai türelmetlenséggel már hároméves korában sakkozni tanította volna az ifjú Timothyt, a négy és fél esztendős gyermeket pedig mindenáron be akarta vezetni a differenciálszámítás rejtelseibe.

Végtére is – kérdezte tudományos modorban – mi haszna a tudománynak, ha az életben nem alkalmazható? Ha egy elektronikus agyat be lehet programozni a matematikai gondolkodás valamennyi folyamatára, miért ne lehetne ugyanezt megcsinálni egy kiskorú fiúgyermekkel? Dr. Merrinoe mindjárt válaszolt is önnön kérdésére. A válasz tragikusan egyszerű volt. Tanulás dolgában a gépnek nem volt választása; ám a gyereknek annál inkább.

Tízéves korára Timothy nemcsak hogy lerombolta dr. Merrinoe hitét mindennemű ismert nevelési módszerben, s arra készítette, hogy mind

nagyobb és tökéletesebb elektronikus agyagnál keressen vigaszt – elérte azt is, hogy teljesen és tökéletesen járatlan maradt a matematika tudományában.

Így tehát dr. Merrinoe pályafutásának csúcspontján, amikor háromévi fáradhatatlan munkálkodás után végre megalkotta a Kandi Matyinak keresztelt tökéletes elektronikus agyat, a diadal íze kissé megkeseredett a szájában.

Megalkotott egy agyat, amely látott, hallott, beszélt és – korlátozott értelemben – érzett. Megalkotott egy agyat, amely mellett elbújhatott a nyugati világ bármely elektronikus szerkentyűje. Arra programozta Kandi Matyit, hogy olyan kérdésekre is feleljen, amelyeket feltenni sem volt senki elég okos. Tulajdon édesfiát azonban képtelen volt arra megtanítani, hogy a félnek fele negyed.

Egy délután ott üldögélt dr. Merrinoe és farkasszemet nézett Kandi Matyi krómborítású arcával, képernyő-szemével, hangszóró-szájával, és egyáltalán semmiféle emelkedett örömet nem érzett – nem érzett mást, csak egy kis keserűséget. Milyen kár – gondolta –, hogy jóformán mindent meg lehet szerkeszteni tervrajzok alapján, csak éppen gyerekeket nem.

Utóbbi időben felvette azt a szokást, hogy magában beszélt, szerencsére csak akkor, ha más nem volt a szobában. S ámbátor jelen ábrándozása alig volt több halkán elmotyogott monológnál, kisvártatva tudomásul kellett vennie, hogy nincs egészen egyedül a szobában.

– Elnézést kérek, uram – dörögte Kandi Matyi –, volna olyan szíves pontosan meghatározni az adatokat?

Dr. Merrinoe büntudatosan elvörösödött, de aztán eszébe jutott, hogy Kandi Matyi végtére mégiscsak gép.

– Eredj a csudába, te supergramofon! Nem hozzád beszéltem.

– Bocsánat, uram – mondta bánatosan Kandi Matyi –, mivel más nincs jelen, és mivel ön arra programozott, hogy válaszoljak minden kérdésre, arra a következtetésre jutottam...

– Kapcsold ki magad – szakította félbe a fizikus. – Tessék aludni!

Kandi Matyi szeme szemrehányóan villogott.

– Igenis, uram.

– Várj csak! – vakkantott rá dr. Merrinoe. – Értelmes lény vagy?

– Nem, uram. Csak okos.

– Helyes. Nos, mondd el szépen, ki csinált, kié vagy, és mit érsz.

– Ön tervezett, uram, és az ön csoportja konstruált. Tulajdonosom az Imperial Electric konszern, amely kétmillió-kétszáznegyvenötezer-

háromszázhatvanhét dollár harminchárom centet fizetett ki a hozzám való anyagért és a szerelésért.

– Helyes – bólintott dr. Merrinoe. – Meg tudsz verni sakokban?

– Igenis, uram.

– Ki tudod számítani, hány atom van a világmindenségben?

– Igenis, uram! Megközelítő pontossággal.

– Ki tudod számítani, mennyi lesz Kína valószínű lakosságának rizsfogyasztása 1975-ben?

– Igenis, uram!

– Nos – tette hozzá maró gúnnyal dr. Merrinoe –, akkor bizonyára meg tudsz oldani egy viszonylag egyszerű problémát. Miért szopja a csecsemő az ujját? – Azzal önelégülten hátradőlt, és várta, hogy Kandi Matyi beismerje vereségét.

– A csecsemő – szólalt meg váratlanul az agy – a következő okokból szophatja az ujját: a) mert korán választották el, b) mert fogzik, c) mert bizonytalansági érzete van, vagy d) mert éhes. Amennyiben az ujjszopás szokása fennmarad, ajánlatos a...

– Mi a fene! – mondta dr. Merrinoe. – Hát ezt ki programozta be neked?

Kandi Matyi szemmel láthatóan élvezte diadalát.

– Ön, uram – dorombolta. – Az első kísérleti programozási sorozat keretében ön úgy rendelkezett, hogy memória egységeimben raktározzam el ezer válogatott kézikönyv tartalmát. Ezek között volt *Benjamin Spock* doktor *Csecsemő- és gyermekgondozás* című munkája is.

Dr. Merrinoe kissé dühös volt.

– Hát akkor, te amperen hízott agyrém, szíveskednél talán közölni velem, miért egyesíti magában Timothy fiam a *homo sapiens* testi jellegzetességeit az emberszabású majom szellemi képességeivel?

– Az evolúciós elmélet szerint – kezdte kenetteljesen Kandi Matyi – a primitív létformák képesek...

–... rípiyára verni az eltompult áramköreidet egy nagy franciakulccsal! – szakította félbe a tudós, aki gyermeki örömét lelte a gorombáskodásban.

– Nos, hadd fogalmazzam másként a kérdést. Mi az oka, hogy a fiam szellemileg visszamaradt?

– Kérhetném a vonatkozó adatokat?

– Csak tessék – mondotta fenségesen dr. Merrinoe. – Minden igyekezetemmel megpróbálok tárgyilagos lenni.

Műszaki korlátai ellenére Kandi Matyinak sikerült azt az érzetet keltenie, mintha mélyet sóhajtott volna.

– A szükséges adatok a következők: az alany kora, súlya, magassága, alkata, koponyaformája, megközelítő szókincse, kezűgyessége, érzelmi sajátosságai, érdeklődési köre, szokásai, hóbortjai és ambíciói. Ugyancsak ki kell értékelnem az anyával, valamint az önnel való kapcsolatát.

Dr. Merrinoe elszörnyedve bámult Kandi Matyi fal nagyságú arcába.

– Nem is vagy igényes!

– Nem, uram – hagyta rá egyszerűen Kandi Matyi. Azután hozzátette:

– Ha szabadna javasolnom valamit, uram, talán próbáljon meg beszámolni Timothyról a saját szavaival. Én majd közben kiszűröm a megfelelő adatokat.

Dr. Merrinoe figyelmét túlságosan lekötötte a szóban forgó téma, úgyhogy nem vette észre, micsoda fontos mérföldkőhöz értek az elektronikus számítógépek történetében. Ez volt az első eset, hogy egy ilyen gép önálló javaslatot tett.

– Véleményem szerint – kezdte elmerengve a tudós –, Timothynek egyetlen kiemelkedő tulajdonsága van: a konokság. Olyan konok, mint egy öszvér. Kezdetben azzal áltattam magam, hogy pusztán erőteljes önállósági ösztönrel állunk szemben, mindazonáltal... – és mondta, mondta, végigbeszélte a fél délutánt, gyónta problémáit a maga alkotta gépnek. Kandi Matyi békésen hallgatta, szögletes szemében egy nagy, kubista bagoly csalóka tompasága ült.

Dr. Merrinoe végül, úgy látszott, kimerítette a témát és saját magát. Mondat közepén szakította félbe mondókáját, a lényegét már el is felejtette, bután pislogott, és úgy érezte, kicsit talán túlerőltette magát az utóbbi időben.

Kandi Matyi megragadta az alkalmat, és kihirdette ítéletét:

– A fennálló bizonyítékok alapján, uram, kétségtelenül megállapítható az alkalmazkodóképesség hiánya. Mindamellet az eset...

– Alkalmazkodóképesség! – horkant fel dr. Merrinoe. – Hát persze, hogy a fiú képtelen alkalmazkodni. Ezért fecsérelem mostanáig az időmet, hogy ezt valahogy megértessem veled?!

Kandi Matyi szeme felragyogott.

– Nem úgy értem, hogy Timothy nem képes alkalmazkodni – közölte.

– *Őn*, uram, az ön alkalmazkodóképességében van a hiba.

Dr. Merrinoe ugyancsak igyekezett megőrizni tudós elfogulatlansága foszlányait.

– Figyelemre méltó elmélet – bólintott némi gúnnyal. – Természetesen, ugyebár, erre is tudsz orvosságot...

– Természetesen – hagyta rá Kandi Matyi. – Minthogy ön nem tudta felkelteni a gyermek szellemi kíváncsiságát, következésképpen más stimulus alkalmazandó.

– Mégpedig? – érdeklődött dr. Merrinoe.

– Én – felelte Kandi Matyi.

Dr. Merrinoe csendesen becsukta maga mögött az ajtót, és nagy nehezen sikerült egy fáradt mosolyt megeresztenie felesége irányába.

– Jól ment a munka, édes? – kérdezte Mary.

Dr. Merrinoe jóleső elégtétellel nyugtázta, hogy felesége harminchét éves korára is még bámulatosan csinos. Hja, ez nagy vigasz!

– Rémesen – felelte a tudós. – Elértük azt a stádiumot, hogy az agy felesel!... Na, kapok egy szenvedélyes puszit?

– Inkább finomat, mint szenvedélyeset – mondta az asszony. – Odaég a vacsorám.

A tudós engedelmesen szolidabbra fogta hangulatát, és finom, házias kis puszit nyomott felesége orcájára.

– Timothy hol van? – kérdezte csak úgy mellékesen.

– Kalandfilmet néz a tévében – mondta Mary.

Dr. Merrinoe olyan zajt hallatott, mint egy kipukkadt gumikerék.

– Legszívesebben fejszével hasogatnám fel azt az átkozott skatulyát. Tönkreteszi a gyerek önálló gondolkozását, nem beszélve az ítélőképességéről. Bezzeg én az ő korában!...

– Vigyázz, édes – szakította félbe a szerető hitves –, ne pazarold az adrenalint. Igazán szeretném, ha egy kicsit ügyelnél a szavaidra. Legalábbis itthon. Mi lesz, ha meghallja a gyerek?

– Khm, khm. Vacsorázott már a kis zseni?

– Igen, mindenképpen meg akarta nézni a filmet.

– Mindenképpen meg akarta nézni a filmet! – visszhangozta Merrinoe ingerülten, míg átmentek az ebédlőbe. – No, nem baj, végtére örülhetünk, hogy egyszer békésen vacsorázhatunk kettesben. Különben utána majd lesz egy kis beszédem a fiatalemberrel... Nem égett oda valami?

– Csak te füstölögsz, édes – sóhajtott Mary. – Mondd csak, nem kéne elmenned egy idegorvoshoz?

– Timothy miatt?

– Dehogyan. Magad miatt. Timothyval nincs semmi baj, de te már egy extra méretű szorongásos neurózist szedtél össze miatta. Ha békében hagynád a gyermeket, mindnyájunknak kellemesebb volna az élete.

– Szorongásos neurózis! Ha megkérdem a fiút, mi nyolcvanegynek a négyzetgyöke, fejre áll!

– Én is.

Dr. Merrinoe igyekezett ajkára fensőbbes és egyben kéjes mosolyt erőltetni.

– Nem az eszedért vettelek el, drágám.

– Én pedig nem az eszéért szültem Timothyt – vágott vissza az asszony. – Most pedig hagyj abba a vitát, árt az emésztésednek.

Dr. Merrinoe nem vitakozott. Mogorván bámult a tányérjára, és elmélkedett. Mary könnyen napirendre tér a fiú szellemi visszamaradottsága felett. Szépasszonyok általában nem sokat törődnek a szellemiekkel. Marynek persze elég, ha szép, de Timothynak már kevésbé.

Az a baj a fiúval – gondolta borúsán dr. Merrinoe –, hogy nincs semmi határozott jellemvonása. Személyisége színtelen, csúnyának nem csúnya, de valahogy olyan az arca, mint amit csak úgy hevenyében odakentek; mintha a Teremtő épp az utolsó ecsetvonásoknál tartott volna, amikor ebédelni hívták.

Dr. Merrinoe nagy sokára lecsillapodott, és éppen második csésze kávéját kortyolgatta, s közben cigarettára gyújtott, amikor bús ábrándjainak tárgya betoppant a szobába.

– Helló, papa! – szólt Timothy, és óvatosan bekukkantott az ajtó mögül.

– Helló, öreg! – mondta dr. Merrinoe, és száját kínos igyekezettel barátságos mosolyra húzta.

Timothy azonban másképp értelmezte az atyai grimaszt, úgyhogy mély részvétellel megkérdezte:

– Megint a fogad fáj?

– Nem fáj a fogam! – mennydörögte az atya. – Miből gondolod, hogy a fogam fáj?

– Csak úgy.

– Ne beszélj ostobaságokat! Na, hogy tetszett a film?

– Tűrhetően. Persze ha űrrepülésről szól, jobb lett volna.

– Ha érdekel az űrrepülés – mondta diplomatikusan dr. Merrinoe –, hadd kérdezzem meg, hogyan számítanád ki egy holdrakéta kilövési sebességét?

– Sehogy. Inkább csinállok egy holdrakétát.

– Hohó, fiacskám, ahhoz is csak matematika kell!

Timothy ásított.

– Azért nézem szívesebben a tévét. – Atyja ábrázata megint a heveny fogfájás tüneteit mutatta.

– Timothy – szólalt meg újra Merrinoe fölöttébb nyájasan. – Mit szólnál hozzá, ha holnap elvinnélek megnézni Kandi Matyit?

– Azt az ócska gondolkodómasinát, amit mostanában dobtatok össze?

– Azt.

– Hát... holnap szombat van, igaz?

– Igen. Miért kérded?

Timothy mély lélegzetet vett.

– Szerettem volna moziba menni.

Dr. Merrinoe még mélyebb lélegzetet vett.

– Velem jössz, és megnézed az agyat!

Mrs. Merrinoe mélységesen kétségbeesett pillantást vetett a férjére. E pillantásból a tudós világosan kiolvashatta, hogy milyen kellemetlen félóra vár rá, mihelyt Timothy lefeküdt.

Szombat délután egy magas férfi meg egy kisfiú rótt a hétvégi síri csöndbe burkolódzott Imperial Electric konzern beláthatatlan útjait. Dr. Merrinoe kíváncsisággal elegy lemondással vezette be Timothyt – kiben lemondással elegyedett a kíváncsiság – a rézhuzalok pókhálójának közepébe, ahol Kandi Matyi szövögette elektronikus álmait.

Keskeny lépcsőn másztak fel az irányítoszobába. Dr. Merrinoe megnyomta a főkapcsolót, mire Kandi Matyi álmosan pislantott. Timothy kissé felfigyelt.

– Ébren vagyok, uram – szólt Kandi Matyi. – Kérhetem az utasításait?

Dr. Merrinoe leültette Timothyt a nézőszékbe.

– Itt hagyom Timothy fiamat, dolgom van az irodámban. Felelj neki, bármit kérdez, és szórakoztasd el, míg visszajövök.

– Igenis, uram – kongta Kandi Matyi.

Dr. Merrinoe esküdni mert volna rá, hogy az elektronikus agy kacsintott.

Lefelé menet még hallotta Timothy nagy hangú nyitó kérdését:

– Ha másfél mókus másfél nap alatt másfél mogyorót eszik, hány mogyorót eszik meg kilenc mókus kilenc nap alatt?

– Nyolcvanegy – motyogta szórakozottan a tudós, ám meglepetten nézett hátra, amikor meghallotta az agy válaszát:

– Ötvennégyet, uram.

Ezt követőleg két óra hosszat az irodájában ült dr. Merrinoe, és elmerült egy olesó fantasztikus ponyva olvasásába. Hirtelen felpillantott, az órára nézett, azután éppoly hirtelen kizökkent abból a világból, ahol kétéltű nyolclábúak kergetnek szépséges földi leányokat, és kis híján el is fogják őket.

Két teljes óra! Mikor ő legfeljebb háromnegyed órát akarta otthagyni Timothyt!

Dr. Merrinoe gyorsan belepottyantotta a ponyvát az "Elintézendő" feliratú kosárba, azután kirohant az irodából, és mardosó kétségek közepette tartott az irányítószoba felé. Szép, szép, ha Kandi Matyi megpróbálja megreparálni Timothyt, de mi lesz, ha netán Timothy próbálja megreparálni Kandi Matyit?!

Ahogy dobogó szívvel ügetett fel a lépcsőn, olyanforma zajt hallott, mintha a gyorsbeszéd világbajnoka kínaiul tartana bemelegítő edzést. Ám ahogy benyitott az ajtón, a kukorékolás csillapodott, s a beszéd felismerhetővé vált. Néhány pattogó hang jelezte, hogy Kandi Matyi magasnyomású előadása véget ért.

Timothy mélyen aludt. Dr. Merrinoe fellélegzett.

– A kísérlet nem járt a kívánt eredménnyel, úgy látom – jegyezte meg, miközben jámborul hortyogó fiacskájára nézett.

– Egyszerű mélyhipnózis, uram – magyarázta Kandi Matyi. – Szükségesnek mutatkozott a gátló tényezők áthidalása, különben nem tudtam volna kellőleg beprogramozni.

– Mit csinálni?!

– Beprogramozni. Ez idő szerint túl van a haladó fokú matematika-fizika tanfolyamon. Remélem, uram, elégedett lesz az eredménnyel.

– Csak egy csekélységet szeretnék megjegyezni – tört fel nagy nehezen a tudósból a szó. – A fiam ugyanis, ha nem tudnád, te gyengeelméjű fonográf, *nem* gép.

– Valóban, uram – hagyta rá Kandi Matyi. – Épp ezért hetvenszázalékos pontatlansági ráhagyással dolgoztam. Szíveskednék talán gyengéden felébreszteni.

A tudós engedelmeskedett. Néhány pillanat múlva Timothy kinyitotta szemét, ásított és nyújtózkodott.

– Igen érdekes – mondta kissé álmosan –, de nem mehetnénk már haza? Éhes vagyok.

Dr. Merrinoe szánakozó mosolyt küldött az elektronikus agy felé. Kandi Matyi azonban egy szót sem szólt – szemmel láthatóan hibernálhatnékja volt.

Az első reakció a szokatlan csendben elköltött vacsora után következett. Timothy ezúttal nem ragadt rá a televízióra, hanem besurrant atyja könyvtárába, és kisvártatva egy könyvvel tért vissza. Azután letelepedett egy csendes zugba, és olvasásba merült.

– Terrorizáltad a gyereket – suttogta vádlón Mary. – Mi történt köztetek délután?

– Semmi – mondta kissé kelletlenül dr. Merrinoe. – Az égvilágon semmi. Csak otthagytam, hadd játsszon Kandi Matyival, míg én feldolgoztam a restanciámat.

– Hát valaki terrorizálta, az biztos – mondta csökönyösen Mary. – Vagy pedig valami betegség bujkál benne.

Timothy felnézett a könyvből.

– Gondoljátok, hogy az ember tényleg láthatatlanná tudja tenni magát? – kérdezte.

– Ugyan, dehogyis – mondta az apja. – Miért?

– Mert ez a könyv arról szól. *A láthatatlan ember*. Egész jó sztori.

Dr. Merrinoe-nak eszébe jutott ifjúkori H. G. Wells-rajongása, és elcsodálkozott.

– Nem lesz egy kicsit nehéz neked az a könyv, Timothy? Én legalább tizennégy éves voltam, amikor elolvastam!

Timothy mosolygott.

– Kicsit régimódi, de azért megy valahogy... No, mit szólnál egy parti sakkhoz, papa? Rég nem játszottunk már.

Dr. Merrinoe kissé kényelmetlenül érezte magát.

– Hiszen te nem is szeretsz sakkozni... Mindig azt mondtad, unod.

– Untam is – mondta Timothy egyszerűen. – De akkor még fiatalabb voltam. – Megdörzsölte szeplős homlokát, és egy pillanatig tétován maga elé bámult. Azután odament a fiókos szekrényhez, elővette a sakktáblát, és kezdte felállítani a figurákat. Közben nyájasan atyjára mosolygott.

– Azt hiszem, én bemegyek tévét nézni – mondta elhaló hangon Mrs. Merrinoe –, amíg ti, zsenik, egymás közt megverekedtek.

Dr. Merrinoe ránézett, tehetetlenül vállat vont, azután a sakktáblának szentelte a figyelmét.

– Dühös leszel, ha megverlek?

– Ne beszélj számszavakat! – morogta dr. Merrinoe, azzal a király előtti gyaloggal nyitott. – Sőt, őszintén örülnék, és meg lennék lepve.

– Én nem – közölte Timothy.

Negyedóra elteltével azonban apja könnyűszerrel megmattolta – és fellélegzett. A fiú a régi maradt, legalábbis nagyjából.

– Nem vagy a legjobb formában – mondta szemrehányóan Timothy.
– De megvertelek, nem?
Timothy arcán ravasz mosoly villant át.
– Játsszunk visszavágót. Eszembe jutott egy jó nyitó lépés.
– Bosszúra szomjazol? – kérdezte szárazon dr. Merrinoe. Felállította a figurákat.
Timothy kissé összeráncolta homlokát, aztán tétovázva megszólalt:
– Ha megverlek, adsz tizenöt dollárt?
– Micsodaaa?!
– Azt kérdeztem, adsz-e tizenöt dollárt, ha megverlek?
Dr. Merrinoe komoran szemlélte magzatát.
– És mit adsz te, ha én nyerek?
– Heti harminc centet egy éven át – vágta rá Timothy. – Ez tisztességes ajánlat, nem?
– Azt hiszem – mosolygott fanyarul a tudós. – Remélem, ez jó lecke lesz. Mire kell a tizenöt dollár?
Timothy vigyorgott.
– Majd a végén megmondom
– Te jössz – szólt komoran dr. Merrinoe.

Valamivel több mint két óra hosszat tartott a játszma, és klasszikus volt a maga nemében. Dr. Merrinoe kezdetben gondatlanul lépegetett, később már óvatosabb lett. Húsz perc múlva gyors egymásutánban elveszített egy huszárt meg egy futót, míg Timothy megúszta három gyalogáldozattal.

A tudós szemmel láthatólag elkedvetlenedett. Most már halálos koncentrációval játszott, egészen addig a szenzációs húzásig, amellyel a játszmat lett volna hivatva megnyerni, de amely végül csodálatosképpen a királynőjébe került.

Ezalatt Timothy egy-egy lépés között a könyvébe mélyedt. Szinte vonakodott megadni atyjának a kegyelemdöfést, mert közben még elolvasta a regény tizenhetedik fejezetét.

– Timothy – szólalt meg elfúló hangon dr. Merrinoe, miközben pénztárcájáért nyúlt –, hogy csináltad?

– Ó, csak a séma szerint – mondta rejtelmesen a fiú. Mélységes csönd közepette zsebelte be nyereségét Timothy, de előbb gondosan megszámolta a bankjegyeket. Atyja szorongva nézte ezt a zsebkiadású kis Frankenstein, tulajdon húsát és véréét.

Dr. Merrinoe idővel felfedezte a sötét trükk mögött rejlő célzatosságot.

– Mit csinálsz a pénzzel? – érdeklődött.

– Veszek egypár holmit, amire a kísérleteimhez szükségem van.

– Aha – mondta kábán dr. Merrinoe.

Timothy ásított.

– Azt hiszem, most lefekszem. Köszönöm a játékot, papa. Remélem, nem bánod, hogy vesztettél.

– Ó, dehogy – mondta fogcsikorgatva az apja. – Őszintén élveztem.

Mrs. Merrinoe-nak a televízió iránti érdeklődése már abban a pillanatban a nullpontra zuhant, amint Timothy nyelésbe lendült. Szent borzalommal figyelte nyugovóra térő kicsiny gyermekét. Észrevette, hogy Timothy elszántan szorongatja hóna alatt *A láthatatlan embert*.

Amikor a gyerek mögött becsukódott az ajtó, Mary úgy támadt a férjére, akár az anyatigris:

– Mi történt a kisfiammal?! Mit csináltál vele?!

– Én semmit... az égvilágon semmit – mondta tehetetlenül dr. Merrinoe. – Bizonyára Kandi Matyi tanította meg egypár trükkre, de majd elmúlik.

– Elmúlik?! – horkant fel Mary. – Nahát, azt szívből remélem, mert különben... Ha az az elektronikus verkli csak egy haja szálát is meggömböcsítette Timothynak, hát én... én... – És Mary villámló tekintettel mérte végig élete párját.

Dr. Merrinoe Kandi Matyi hipnotikus programozására gondolt, és megremegett.

A hétvége hátralevő részében kényszeredett fegyverszünet uralkodott a Merrinoe családban. Dr. Merrinoe lehetőleg kitért a fia útjából, míg Timothy ideje nagy részét szobája magányában töltötte.

A tudós csakhamar felfedezte, hogy dolgozószobájából még néhány könyv eltűnt, köztük egy testes kötet a hullámmechanikáról. Hogy Timothy hullámmechanikai ismereteit tökéletesítse – ez a gondolat már nem volt nevetséges: rémítő volt. De a tudós nem szólt egy szót sem, mert okosabbnak vélte némán kivárni az eredményt.

Nem kellett sokáig várnia.

A vihar hétfő este tört ki. Hosszú és eredménytelen kísérletsorozat után hazatérve dr. Merrinoe-t hisztérikus feleség fogadta a küszöbön.

– Hála istennek, hogy megjöttél! – zokogta Mary. – Egy órája próbállak felhívni! Azonnal csinálj valamit Timothyval, mert megőrülök!

– Timothyval? – kérdezte idegesen dr. Merrinoe. – Miért, hol van? Valami baja történt?

– Hogy baja történt-e?! – sikoltotta az asszony. – Majd mindjárt meglátod!

E pillanatban feltárult az ebédlő ajtaja, s egy pár cipő jött felénk az előszobában. A cipőben nem volt más, csak egy pár zokni, fölötte pedig egy lakatlan fiúruha.

– Helló, papa! – mondta derűsen Timothy. – Gondoltam, megleplek.

Dr. Merrinoe hátrált a jelenség előtt.

– Timothy – nyögte ki aztán. – Mit tettél?

– Átrendeztem a molekuláris struktúrámat – mondta Timothy a legteljesebb lelki nyugalommal. – A törésmutatómat pedig nullára redukáltam.

– De hát ez... de hát ez... lehetetlen!

– Ezt már máskor is mondtad, pedig hát nézz rám! A könyvben is megcsinálta az a pacák, hát én mért ne csinálhatnám?

Dr. Merrinoe homlokát kiverte a veríték.

– De hát, Timothy, az istenért! Az a könyv csak mese! Kitalált történet. Ilyesmi a valóságban nem történhet meg!

– Pedig megtörtént – közölte Timothy. – Érzed a kezemet? – Nem éppen gyengéden oldalba bökte apját. – Szerinted ez mese? Kitalált történet?

Dr. Merrinoe köhögött, aztán hirtelen leült, mert úgy érezte, megroggyant a térd. Mrs. Merrinoe elért teljesítőképessége végső határáig, és jól időzített ájulással dőlt hitvese karjába.

– Látod, mit csináltál? – pihegett dühösen a tudós. – Fektesd a díványra. – És nagy nehezen odavonszolta felesége ernyedt testét. A munkában két láthatatlan kéz segítette.

Sikerült végül elhelyezniük Maryt a heverőn, majd a tudós szájalmasan fordult az üres öltönyhöz.

– Hát ez... ezt meg... hogyan?...

– A készülék a szobámban van – mondta Timothy. Megsejtette, mi lenne apja következő hadmozdulata, úgyhogy gyorsan hozzátette: – Nem, ne menj be! Még halálos áramütést kapsz, vagy láthatatlan lesz, vagy valami. A szobámba máától fogva csak én léphetek be.

Dr. Merrinoe már éppen mennydörögni akart, de még idejében megfékezte magát.

– Rendben van, fiacskám – mondta jámborul. – De Timothy... az istenért... hogy fogsz visszaváltozni?

Gyermeki kacagás csilingelt a fülébe.

– Sehogy! Eszembe se jut! Jó vicc! Képzeld el, mit szólnak majd az iskolában!

Dr. Merrinoe megborzongott. Úristen, mit fog szólni a világ! No meg az sem mindegy, hogy mit fog *tenni* a világ.

E percben Mary kinyitotta a szemét. Felnézett, és úgy látszott, mindjárt elkezd sikoltozni. Hát ezzel betelt a mérték. Dr. Merrinoe-t elfogta a vakrémület.

– Timothy, azonnal tessék visszaváltozni! Muszáj, nem érted? – fogta könnyörgőre a szót. – Ez egyszerűen nem illik! Elvégre... – Egyre jobban belezavarodott a mondókájába. Lelkében ihletért fohászkodott. Hogy a csudában tartson az ember kordában egy láthatatlan fiúgyermeket?

Aztán hirtelen sugallata támadt.

– Fogadok huszonöt dollárba, hogy nem is tudsz visszaváltozni! – mondta letörten.

– Tartom! – vágta rá Timothy. Öltöny, zokni, cipő mintegy áramütésre akcióba lendült. Ajtó nyílt, ajtó csapódott, és a láthatatlan kisfiú hármásával vette felfelé a lépcsőfokokat. Dr. Merrinoe lemondó sóhajjal fordult feleségéhez, és biztatóan megveregette a kezét.

– Beadom a válókeresetet – sziszegte dühösen az asszony. – Különlegesen kegyetlen bánásmód miatt. Te meg az az eszeveszett agy!

– Ej, ej, Mary – nyugtatgatta a tudós. – Majd meglátod, nem lesz semmi baj. Csak éppen rajta kell tartanunk a szemünet egy darabig.

– Rajta tartani a szemünet! És ha elhatározza, hogy fehér egérré változtat bennünket?

– No nem, nem, azért nem olyan nagy a baj, édesem. Ha egy kicsit értenél a fizikához, könnyen meg tudnám...

– Ha *én* értenék a fizikához?! – csattant fel az asszony. – Miért, te talán láthatatlanná tudod tenni magad? Ne légy már olyan ütődött! – Megtörölte szemét, szipogott. – Ez az ördög műve!

Hacsak az ördögöt is meg nem programozta Kandi Matyi, dr. Merrinoe alig hitte, hogy volna annyi tudományos ismerete, ami itt kihúzhatja őt a csávából. Mary azonban nem volt tudományos vitához való kedvében, úgyhogy a tudós nem erőltette a dolgot.

Mit meg nem adott volna érte, ha láthatja, amint Timothy megint láthatóvá válik! De hát ez valahogy nemigen volt ajánlatos, úgyhogy a tudós letelepedett, és feszült figyelemmel várt.

Odafent titokzatos zümmögés hallatszott. Mint egy dongó tompa zaja. Hirtelen éles sistergésre váltott a hang, azután lassan elcsendesedett. Ezután üvegcsörömpölés hallatszott vagy ahhoz hasonló.

Néhány perc múlva Timothy lépett be a szobába: kerek, kézzelfogható képén nyájas mosoly. Dr. Merrinoe a homlokát törölgette. Timothy szemében azonban megpillantotta az elszánt villogást, úgyhogy gyorsan a tárcájáért nyúlt. Kivett belőle két tízest és egy ötöst.

– Most pedig, Timothy – mondta dr. Merrinoe, miközben a bankjegyeket lassan lebegtette a fiú arca előtt –, ígérd meg szépen, hogy soha többé senkit és semmit nem teszel láthatatlanná azzal a... azzal a készülékkel. Valójában az volna a legokosabb, ha még ma este szétszednéd. Persze a tudományos pontosság kedvéért feljegyzek egy-két adatot, de...

– Az én szobámba pedig nem megy be senki! – szakította félbe eltökélten Timothy. Keze összezárult a bankjegyek körül. – Egyszer megcsináltam, de ezzel már nem is érdekel tovább. Csak azért dolgoztam ki, mert te azt mondtad, lehetetlen. De éppen az imént találtam egy lényegesen érdekesebb problémát.

– Mégpedig? – sipította éles fejhangon dr. Merrinoe.

– Az antigravitációt – mosolygott üdvözülten Timothy.

Dr. Merrinoe úgy érezte, elsötétül körülötte a világ. A szoba táncra perdült, a padló felemelkedett, és kis híján orrba vágta. Messziről, nagyon messziről hallotta Timothy hangját, amint lelkesen magyarázza, hogy az általános relativitáselmélet egy picikét, egy egészen picikét téves. Dr. Merrinoe-t azonban a dolog gyakorlati oldala sokkal jobban izgatta. Már azon törte a fejét, vajon mennyibe fog kerülni neki, hogy Timothy ne utazzon a Holdra.

TARTALOM

Alfred Bester: A nyikorgó idegen (Vámosi Pál fordítása)	5
Isaac Asimov: Logika (Vámosi Pál fordítása)	17
A. E. Van Vogt: A szunnyadó (Borbás Mária fordítása)	43
M. Jemcev – J. Parnov: A fellázadt harminctrillió (Soproni András fordítása)	65
Poul Anderson: Nevezz Joe-nak (Vámosi Pál fordítása)	175
Edmund Cooper: Gyerekek és robotok (Borbás Mária fordítása)	227

DELFIN KÖNYVEK

Legutóbb megjelent:

Szombathy Viktor: A pénzhamisító
Christian Vulpius: Haramiák kapitánya
Fantasztikus elbeszélések: Meteorok viharában
Szentiványi Jenő: Tizenkét halálos perc
Földes Péter: A delfin lovasa
Alina és Czeslaw Centkiewicz: Tumbó kalandjai
Dienes András: Farkasles
Arkagyij P. Gajdar: Timur és csapata
Dieter Ott: Az ördögös Caprioli
Ewa Lach: Micsoda kölykök!
Kemény Dezső: A titokzatos kecskebak
Kőszegi Imre: Összkomfortos Robinson
Krúdy Gyula: Rózsa Sándor
Fantasztikus elbeszélések: A nyikorgó idegen

ÉRDEKES REGÉNYEK

A kiadásért felel a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Rónaszegi Miklós
A szöveghűséget ellenőrizte: Lengyel Péter
Műszaki vezető: Gonda Pál. Képszerkesztő: Zigány Edit
Műszaki szerkesztő: Simon Zoltán
72 000 példány, 13,9 (A/5) ív, MSZ 5601-59 IF 1298-f-7173
3664-70. Szikra Lapnyomda, Budapest